Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

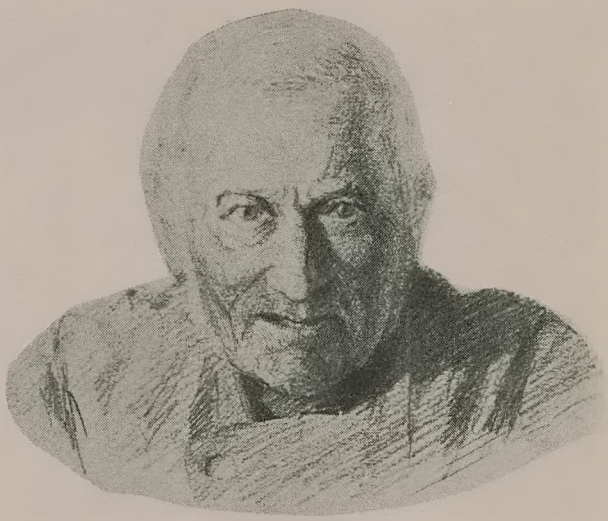
Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

JEPPE AAKJÆR

JYSKE FOLKEMINDER

UDGIVET AF

BENGT HOLBEK

MUNKSGAARD

1966

JEPPE AAKJÆR

JYSKE FOLKEMINDER

UDGIVET AF

BENGT HOLBEK

MUNKSGAARD

1966

TAASTRUP BIBLIOTEK

FORORD

Forfatteren Jeppe Aakjærs første selvstændige arbejde med pen og blæk var en omfattende indsamling af folkeminder i hans fødesogn Fly syd for Skive, især i hjembyen Åkær. Disse optegnelser, som indsendtes til folkemindetidsskriftet »Skattegraveren«s redaktør, Evald Tang Kristensen, blev for en stor del offentliggjort i dennes talrige publikationer fra tiden 1884–1913, men altid spredt blandt uhyre mængder af andre optegnelser. Et samlet overblik over forfatterens lidet kendte ungdomsarbejde kunne kun fås gennem selve originalmanuskriptet, som nu opbevares på Dansk Folkemindesamling.

I anledning af hundredåret for Jeppe Aakjærs fødsel besluttede foreningen »Danmarks Folkeminder« at foranstalte dette manuskript udgivet, og opgaven overdroges undertegnede. Der nedsattes et udvalg til at føre tilsyn med udgivelsen, bestående af formanden, professor, dr. phil. Anders Bjerrum, sekretæren, amanuensis, fil. lic. Laurits Bødker, samt mag. art. frk. Ella Jensen. Udvalget godkendte udgiverens forslag om at benytte lejligheden til også at offentliggøre de optegnelser, som Aakjær som medlem af foreningen indsendte til Dansk Folkemindesamling i årene 1908–15. Desuden besluttedes, at Aakjærs breve til Tang Kristensen i forbindelse med indsamlingsarbejdet, som forelå trykt i fru Solvejg Aakjær Bjerres udgave af faderens ungdomsbreve, skulle udgives på ny i forbindelse med materialesamlingen, da de på mange måder kunne belyse denne. Endelig viste det sig muligt at afrunde udgaven med Aakjærs sidste kendte folkemindeoptegnelse, hans utrykte bidrag til Evald Tang Kristensens »Æresbog«, der nu ejes af dennes søn, overbibliotekar Johs. E. Tang Kristensen.

En tak skal her rettes til fru Bjerre, som meddelte udgiveren værdifulde oplysninger og velvilligt overlod Dansk Folkemindesamling fire breve fra Tang Kristensen til Aakjær, skrevet i årene 1900–21; til Johs. E. Tang Kristensen, som stillede den ovennævnte optegnelse til rådighed; og til frk. Ella Jensen, som var udgiveren behjælpelig med udarbejdelsen af ordlisten (uden derfor at bære noget ansvar for dens eventuelle mangler). En særlig tak rettes til Dansk Videnskabsfond, som muliggjorde denne udgave.

Oktober 1966. BENGT HOLBEK.

INDHOLD

Indledning	IX
Indsamling 1883–84 ..	1
Senere indsamling	170
Noter	183
Stedregister	208
Emneregister	211
Systematisk indholdsfortegnelse ..	218
Typeregister .	220
Ordliste .	221

INDLEDNING

I. JEPPE AAKJÆR OG FOLKEMINDEINDSAMLINGEN

Den systematiske indsamling af folkets »minder«, de mundtlige traditioner, begyndte her i landet med Svend Grundtvig, en søn af N. F. S. Grundtvig. Fra 1854, da han udsendte første hefte af *Gamle danske Minder i Folkemunde* med en opfordring til alle om at hjælpe til med indsamlingen, stod han som lederen af dette arbejde, med forbindelser ud over hele landet. Det lykkedes ham at inspirere flere til at tage den store opgave op, og da han døde 14. juli 1883, stod en lille kreds parat til at føre indsamlingen videre. Hans direkte arvtager i denne virksomhed blev den jyske folkeskolelærer Evald Tang Kristensen, der havde begyndt at indsamle i Vestjylland i 1868, og på dette tidspunkt foruden at besidde store manuskriptsamlinger allerede havde udgivet en række folkemindebøger under fællestitlen *Jyske folkeminder*. Den 12. september 1883, blot to måneder efter Grundtvigs død, stod følgende opfordring at læse i *Højskolebladet:*

»Efter at jeg nu har samlet og udgivet i Trykken omtrent 150 Ark af gamle Folkeminder, saaledes, som de er bevarede mellem Folk her i Jylland, er jeg for en Maaneds Tid siden kommen i Tanker om, at det kunde være baade ønskeligt og paa Tide, om der af andre blev gjort noget mere end hidtil for at optegne i den yderste Time, hvad der endnu maatte findes i Folks Minde af gamle Viser, Sagn og Æventyr, Skjæmtesagn, Fabler, Ordsprog, Gaader, Rim og Remser, Børnelege, overtroiske Meninger, gamle Skikke, sjældne Dialektord o.s.v. . . . For nu at mane Folk til at tage bedre fat og redde det mest mulige af Resterne, besluttede jeg fra Nytaar 1884 at ville udgive et Fjortendagsskrift, udelukkende indeholdende danske Folkeminder, der efterhaanden skulde indsamles og sendes mig af Folk med Kjærlighed til slige Overleveringer og Lyst til deres Opbevaring . . . Efter at jeg saa havde talt med adskillige om denne Plan, fik jeg forleden et Brev fra F. L. Grundtvig, der førte mig et Skridt videre. Han skriver, at han flere Gange har talt med sin afdøde Broder (Professor Svend Grundtvig) om at stifte en Forening for at samle og udgive danske eller helst nordiske Folkeminder, og han var enig med ham om det ønskelige i en saadan Forening, men den kom dog ikke i Stand, da Svend Grundtvig

jo havde saa mange Jærn i Ilden. Dernæst skriver han, og jeg tør nok sætte hans Ord paa Prænt:

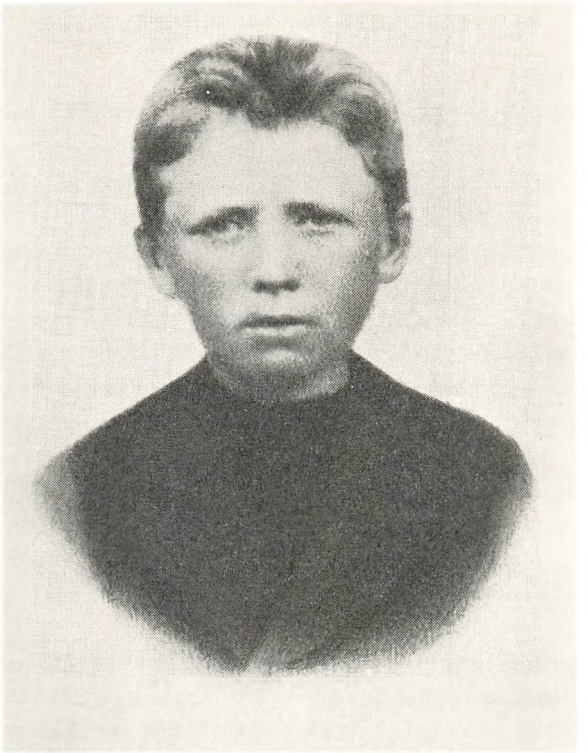
»Nu, da han (S. Gr.) er død, synes jeg, at vi, der ser, at det er den yderste Tid for Indsamlingen, i hvert Fald i Danmark, burde gjøre, hvad vi kunde. Om *jeg* kunde gjøre noget i saa Henseende, om jeg var hjemme[1], véd jeg ikke; men nu kan jeg naturligvis i hvert Fald saa godt som intet gjøre. *De* bør, synes jeg, tage Sagen i Deres Haand. *De* er den, der efter min Broder har størst Fortjeneste af danske Folkeminders Indsamling . . .«

Den saaledes til mig stillede Opfordring, der kommer paa en i enhver Henseende passende Tid, kan jeg ingenlunde forsvare at lade falde bort, og jeg vil da hermed prøve at indbyde alle danske Mænd og Kvinder til at stifte et Samfund eller en Forening, med det paapegede Formaal . . .«

5. September 1883. *Evald Tang Kristensen.*

Opfordringen blev efterkommet af flere hundrede interesserede, og ved årets slutning kunne »Dansk samfund til indsamling af folkeminder« stiftes, og tidsskriftet *Skattegraveren* grundlægges. Dette tidsskrift udkom i årene 1884–89 med Tang Kristensen som redaktør og bragte bidrag af de ovenfor nævnte kategorier: folketro, -digtning, -skikke og dialektoptegnelser samt melodier. Medlemmerne kunne stille spørgsmål i tidsskriftet om emner, som særligt interesserede dem, og de bedste besvarelser præmieredes i visse tilfælde med boggaver.

Blandt dem, der meldte sig som interesserede, var den syttenårige ungkarl Jeppe Jensen i Åkær, Fly sogn ved Skive. Som det fremgår af hans første brev til Tang Kristensen, holdt han ikke selv *Højskolebladet,* men havde formentlig set det hos en bekendt – måske hans tidligere lærer Niels Jakobsen, som han vedblev at komme hos efter skoleårenes afslutning. Han var ikke alene interesseret, men havde allerede tidligere samme år givet sig til at indsamle sagn og andre folkeminder; den ældste optegnelse er dateret 4. maj.[2] Hvordan Jeppe Aakjær – som han jo siden kaldte sig – oprindelig kom ind på dette arbejde, vides intet om; det fremgår af hans egne breve til Tang Kristensen (nedenfor nr. 2, 309 og 592), at hverken lærer Jakobsen eller sognets øvrige beboere nærede mindste interesse for at indsamle folkeminder. Impulsen kan næsten kun været kommet fra hans ophold på Staby højskole i 1882, men heller ikke herom foreligger noget oplyst. Det kan dog anføres, at Tang Kristensen havde besøgt denne højskole i 1874 og optegnet blandt dens elever; selv forstanderen, S. P. Jensen, som endnu ledede skolen på Aakjærs tid, havde ydet bidrag til den utrætte-

Jeppe Aakjær som sekstenårig. Detalje fra fotografi af lærere og elever på Staby højskole 1882.

lige indsamler. Tidligere, i 1860'erne, havde to andre folkemindesamlere nemlig Jens Kamp og P. Kr. Madssen, under uddannelse på Staby højskole fattet interesse for folketraditionerne, og deres eksempel kan have været Aakjær bekendt.

I næsten nøjagtigt ét år – fra 20. oktober 1883, da han afsendte sit første brev til Tang Kristensen, til 4. november 1884, da han flyttede til Blågård seminarium i København – var Jeppe Jensen bidragyder til *Skattegraveren*. I et dusin sendinger, som han gerne kaldte dem, forsynede han efterhånden Tang Kristensen med langt over 300 sider optegnelser af mange slags, og blev dermed i sin aktive periode en af tidsskriftets flittigste bidragydere. Da han rejste til København, måtte han imidlertid afbryde sin indsamling; interesserne førte ham andre steder hen, og det varede næsten 25 år, før han atter tog tråden op.

Sit optegnelsesarbejde har Aakjær kort beskrevet i et efterord til *Po fir glowend Pæl* (1923) og i andet bind af erindringerne, *Drengeaar og Knøsekaar* (1929, 53ff). Mere om emnet kan findes i August F. Schmidts artikel »Tro og Sagn i Jeppe Aakjærs Digtning«, *Dansk Udsyn* 1924, 119ff, og i sammes lille bog *Jeppe Aakjær. Nogle Oplysninger om hans Forfatterskab* (1933), 5ff.[3] Det er dog ikke meget, der kan siges om selve optegnelsesarbejdet, bortset fra, at Aakjær, der da var karl på sin fars gård, udførte det under presset af en åbenbar modvilje fra forældrenes side; han skrev selv herom til Tang Kristensen (se brev 8, nr. 364). Det meste er nedskrevet i stor hast, hvad der gik ud over både orden og stavning, og der blev aldrig tid til at renskrive. Gang på gang skrev Aakjær til Tang Kristensen, at han gerne ville have de gamle optegnelser tilbage, men Tang Kristensen havde brug for dem og slap dem ikke, før han blev tvunget dertil ved »Folkemindesamfundets« opløsning.

En del af Aakjærs optegnelser blev efterhånden trykt i *Skattegraveren*, men endnu mere i Tang Kristensens egne bøger, således ikke færre end 144 tekster i *Jyske folkeminder* bd. VIII–IX. Alt i alt trykte Tang Kristensen 546 af de nu kendte 695 tekster, som indsendtes af Aakjær i 1883–84.

»Folkemindesamfundet« opløstes ved udgangen af 1889, og styrelsen besluttede at overlade de indkomne optegnelser til »Universitets-Jubilæets danske Samfund«. Det meste indgik i *Dansk Folkemindesamling*, da den oprettedes i 1905, men noget havnede hos professor Kristoffer Nyrop, hos hvem det bortkom; dog fik Tang Kristensen lov til foreløbig at beholde sagnoptegnelserne til brug for sin store udgave af *Danske sagn*, hvilket synes at være årsagen til, at det meste af Aakjærs samling er bevaret. Tang Kristensen undgik at afstå de ledsagende breve, der først overgik til Folkemindesamlingen ved hans død i 1929.[4]

For Aakjær blev »skattegraver«-året aldrig en helt isoleret begivenhed. Ganske vist kom han i de følgende år langt bort fra indsamlingsarbejdet, men de traditioner, han havde indsamlet i sin hjemegn, kom lige fra begyndelsen til at spille ind i hans digtning. I hans debutroman, *Bondens Søn* fra 1899, fortælles på de første 30 sider flere sagn. Da han i 1902 udgav *Fræ wor Hjemmen. Vers og Prosa i jysk Mundart*, udgjorde den folkelige digtning helt naturligt et kapitel for sig. Blandt stykkerne i dette afsnit er flere, som formentlig er optegnet af ham selv, nemlig de to skæmteviser »Fedri Mikkel« og »Bejleren«, der angives at stamme fra hhv. Fjends herred og Holstebroegnen, og mindst 4 af de 14 »Smaarim«. Og da han i 1900 gen-

optog brevvekslingen med Tang Kristensen, præsenterede han sig med henvisning til sin tidligere indsats under navnet Jeppe Jensen. – Da foreningen »Danmarks Folkeminder« blev dannet i 1908, meldte Aakjær sig straks ind, og bidrog i de nærmeste år med et mindre antal optegnelser. Desuden sendte han forskelligt materiale ind, som han fik fat i, således flere visebøger, flyveblade, avisudklip, bindebreve m. m. Blandt visebøgerne bør særlig nævnes Niels Katkjærs visebog, som han købte til Folkemindesamlingen i 1910 for 10 kr.; året efter fik han Katkjær til at opnotere nogle »elskovsviser«. »Det er nogle slemme, snavsede Produkter«, skriver Aakjær til Folkemindesamlingens leder, Axel Olrik, »men de faar vandre hen til de andre . . .« Han var desuden stærkt interesseret i djævletro og sortekunst og anskaffede sig forskellige Cyprianus-håndskrifter og sortebøger, men dem beholdt han for sig selv. Endelig beskæftigede han sig i omfattende studier med lokal- og personalhistorie. I årene 1911–26 redigerede han den lokalhistoriske årbog *Skivebogen* (bind 3–18), og i de samme år bidrog han regelmæssigt til *Skive Folkeblad* med en lang række artikler; de blev udsendt samlet i 1929–32 under fællestitlen *Studier fra Hjemstavnen* I–VI. Størstedelen af hans korrespondance med Tang Kristensen i årene 1900–29 handler om lokal- og personalhistorie – særligt Blicher interesserede dem begge.

Rundt omkring i hans litterære produktion træffes talrige ordsprog og talemåder, desuden en del sagn og trosforestillinger, som genfindes i hans folkemindeoptegnelser (se noterne s. 184ff). Enkelte gange forsøgte han at gengive sagn i vers: »Sagn« 1897, »Æ Spøgels« og »Jens Fisker« 1905, »Hjem fræ Plowgild« 1908 (*Samlede Værker* I 57, 173, 183, 268). Til en markfest på Kaphøje på hans forældres jord skrev han i 1908 digtet »Bjærgmands-Snak« (sst. I 271), hvor han forsøgte at give nyt liv til en skikkelse, der havde huseret i hans barndoms fantasi.

Kontakten med Folkemindesamlingen bragte ham til 17.5.1908 at skrive til Tang Kristensen: »Engang i Firserne (ca. 1886) sendte jeg Dem en større Pakke Folkeminder, mest fra Fjends Herred; hvor er de at finde? Jeg har ikke truffet noget af det i de 15–16 Bind, jeg ejer af Deres Samlinger. Nu da Samlingslysten atter begynder at røre paa sig (jeg tænker paa den Opfordring til at indtræde i Foreningen »Danmarks Folkeminder« i sidste N⁰ af »Højskolebladet«) vilde jeg gjærne vide, hvad jeg allerede har samlet, for ikke at indsende det samme to Gange«. – Hertil svarede Tang Kristensen 19.5: »En stor Del af, hvad De sendte mig i 1885 er trykt i min Bog Sagn og Overtro II 1 (1886),[5] alt det øvrige findes i Dansk Folkemindesamling paa det kgl. Bibl. Jeg har ikke en Smule af Deres liggende

her. Alt hvad jeg har modtaget fra andre er indlagt i Bibl., for at det der kunde blive gjemt, saa nær som hvad Kristoffer Nyrop smed væk, og som han uagtet gjentagne Opfordringer fra mig og Axel Olrik, ingen Rede kan gjøre for.«[6]

Der blev ikke mere ud af sagen i den omgang. I 1913 udsendte Aakjær digtet *Esper Tækki,* der handler om en fuld mands rejse hjem fra Skive marked til Salling og om hans oplevelser ved Grinderslev kloster og Breum kilde. En hel del sagnmotiver har her fundet sammen i en heksedans i den omtågede Espers hjerne. Aakjær sendte den lille bog til Tang Kristensen 23.10.1913 med et brev, hvori han påny kom ind på sin ungdoms skattegravning, idet han åbenbart havde glemt den tidligere brevveksling: »... Da jeg har glemt det meste af denne Virksomhed for saa meget andet, vilde De egentlig gjøre mig en betydelig Tjeneste med – saavidt det staar i Deres Magt – atter at bringe mig den nærværende ... [Optegnelserne] vilde nemlig nu ha' kunnet sætte Blomst i mit Sind. Jeg har glemt min Barndoms Sagn, ihvertfald Enkelthederne, saa kun en almindelig Stemning er tilbage ... Mine egne Optegnelser fra 16–17. Aarsalderen vilde med et Trylleslag føre mig hen til den Barndommens Verden, da vi Knægte Aftenen før Pinsedag kappedes for at komme først af Kjæret med de løsgaaende Kreaturer, til hvem vi sang lokkende Hyrdeviser, der drev langt over Engene, mens Skyen rødnedes af den nedgaaende Pinsesol. En paradiselig Tid at se tilbage imod!« – Tang Kristensen svarede 10.11. med de samme oplysninger som i 1908, denne gang i en meget bitter form: »Da Folkemindesamfundet ophævedes, bestemtes det, at de af mig fra mange modtagne Optegnelser skulde sendes over til Dr. Kristoffer Nyrop. Jeg gik grumme nødig ind paa dette, men maatte bøje mig for Flertallet. Det hele blev saa pakket i en stor Kasse og sendt over til ham. Men vi har aldrig siden hørt, hvad han gjorde af det. Han har dog senere maattet indrømme til Dr. Axel Olrik, at han har smidt det væk hver eneste Smule. En lille Smule af Deres beholdt jeg, og det har jeg senere afleveret paa det kgl. Bibliotek i Dansk Folkemindesamling«. Esper Tækki bedømte han i øvrigt kritisk: dels fandt han sproget inkonsekvent og mangelfuldt gengivet – omend meget bedre end hos andre dialektskrivende – dels var han utilfreds med indholdet. »Ja, jeg maa ærlig sige, at jeg ikke er saa glad ved, at det er en *fuld* Mand, der ser alt dette. Havde han endda været ædru. De gamle saa jo dog alle disse Ting i ædru Tilstand, og dette her er altsaa for saa vidt misvisende ...«

Efter udsendelsen af *Samlede Værker* 1918–19 og den store samling

lokalhistoriske studier *Af min Hjemstavns Saga* 1919 gjorde Aakjær sin litterære indsats op i *Mit Regnebræt. En Selvbiografi* – også 1919 – hvor han i sp. 1–2 fortegnede de folkemindeoptegnelser, han havde kunnet genfinde i Tang Kristensens produktion; af denne besad han nu størstedelen. Fortegnelsen blev dog temmelig ufuldstændig, således kunne han ikke identificere sine egne ting i *Jyske folkeminder* VIII–IX, fordi disse bind ikke indeholder nogen angivelse af meddeler eller proveniens. Først i 1920 fik han gjort alvor af at henvende sig til Folkemindesamlingen for at låne sit ungdomsmanuskript. Det synes, som om han har overvejet at få det udgivet som et supplement til sine samlede værker.

August F. Schmidt, som da var ansat på Folkemindesamlingen, fik overdraget at ordne samlingen til brug for Aakjær. Han nummererede de foreliggende 153 blade fortløbende uden hensyn til, at de ikke lå i orden, og udarbejdede sammen med arkivar Hans Ellekilde en fortegnelse over de steder i Tang Kristensens bøger, hvor Aakjærs materiale var benyttet. Dette var for det meste let, eftersom bøgerne i almindelighed er forsynet med meddelerlister. Den eneste undtagelse var som nævnt *Jyske folkeminder* VIII–IX, hvilket var så meget uheldigere, som netop disse to bind indeholdt meget af Aakjærs stof.[7] Det lykkedes at identificere størstedelen, men da man vidste, at dele af originalmanuskriptet var tabt, udarbejdede man en liste over alt det stof i de to bind, som kunne henføres til Fjends og Ginding herreder, og afsendte den sammen med manuskriptet. Aakjær identificerede på grundlag heraf endnu nogle tekster som sine egne (nedenfor nr. 667–83) og tilføjede forskellige oplysninger i listen. Han lod nu sin datter Solvejg afskrive manuskriptet, og denne afskrift samt Aakjærs endelige liste over egne trykte folkemindeoptegnelser er siden overgået til det Kgl. Bibliotek.[8]

Det blev ikke til en samlet udgave af manuskriptet. Aakjær og Ellekilde forhandlede i marts 1922 med Gyldendals Forlag om udgivelsen af »Fjandbosagn«, som samlingen kaldes i korrespondancen, og udgangen blev, at Aakjær benyttede en del af sagnene til en lille bog, der udkom i maj 1923 under titlen *Po fir glowend Pæl*. Handlingen er her henlagt til Daugbjerg Dås, en aftenstund ved en vækildsfest. Nogle af de ældre folk fjerner sig lidt fra lystigheden og sidder og samtaler, og i samtalens løb skiftes de til at fortælle sagn. På en måde er bogen et sidestykke til *E Bindstouw*, som Aakjær satte meget højt, men indholdet er mere ensartet, og der er intet gjort ud af persontegningen: »Disse Sagn er jo Bondens, det vil atter sige: saare manges«, skriver Aakjær i en efterskrift til bogen. »Jeg

har derfor med Vilje holdt de talende Personer nede i den Sommernatsvaghed, den Maaneskinsdunkelhed, hvori det hele tænkes fortalt i et Par Klokketimer paa de lyngklædte Sider af Daugbjærg Daas.«

Bogen tilegnedes Tang Kristensen, som samme år var blevet 80. Hans tak i et brev fra 29.5.1923 er ganske kortfattet: »Bogen er meget fornøjelig og godt sat sammen, og Bogstaveringen af det jyske er ogsaa helt god, bedre end tidligere.« I betragtning af de kritiske bemærkninger til Aakjærs tidligere dialektproduktion må rosen næsten kaldes overstrømmende.

Det hedder i efterskriften: »Sagnene, som her er gjenfortalte, er alle Fjends-Herreds.« Størstedelen findes da også i Skattegraver-manuskriptet, men fire sagn savnes: s. 83 Bonden og Mester Per; s. 118 Odinsjægeren og ellepigerne; s. 129 Søren Nørgård møder bjergfolk;[9] endelig s. 38 om et brag, der høres inde i en bakke – antagelig er sidstnævnte erindringer fra moderens fortællinger.[10]

Til de folkemindeoptegnelser, som er aftrykt i nærværende bog, kan altså endnu lidt stof føjes:

1. de nævnte sagn i *Po fir glowend Pæl;*
2. viserne og måske nogle af småримene i *Fræ wor Hjemmen;*
3. en del ordsprog og talemåder i Aakjærs digtning – det er dog ikke muligt at afgøre, hvor mange af disse der stammer fra den tradition, han selv voksede op i; endelig
4. et sagn, som indleder en artikel i *Studier fra Hjemstavnen* IV, s. 220f., den velkendte historie om bonden og bjergmanden, der dyrker en mark i fællesskab.

Aakjærs sidste kendte optegnelse er et bidrag til *Æresbogen*, en samling optegnelser, som tilegnedes Tang Kristensen på hans 80 årsdag 24.1.1923. Bidraget danner afslutningen på nærværende samling.

II. KARAKTERISTIK AF SAMLINGEN

A. Meddelerne.

Aakjær angiver i almindelighed ikke i manuskriptet, fra hvem han har sit stof. Nogle undtagelser er der dog; de skal behandles i det følgende.

I brev 9 fra 28. juli 1884 (her nr. 444) nævner Aakjær, at han ikke har indsamlet andre steder end i Fly sogn. Tilsvarende hedder det i andre breve, at han ikke havde megen lejlighed til at komme omkring; indsamlingen

foregik i de knapt tilmålte fristunder, og alle omtalte meddelere med undtagelse af Iver Larsen lige syd for sogneskellet er da også fra hjemsognet. I brev 12 fra 2. november samme år meddeles en liste over personer, som Tang Kristensen bør besøge, når han kommer til Fly. Den omfatter 13 personer fra Fly, Vridsted og Sevel sogne; men det fremgår af de bemærkninger, som karakteriserer personerne, at han kun er nærmere bekendt med dem fra Fly sogn, og ikke engang dem alle. Havde han haft bedre indsamlingsvilkår, kunne han uden tvivl have bragt en meget stor høst i lade. – I efterskriften til *Po fir glowend Pæl* hedder det vel, at »Der er ikke mange Hjem i Mils Omkreds, hvor ikke de har haft mig siddende under det spruttende Tællelys til sent paa Kvælden, mens jeg med Blyant i Haand forhørte Aftægtsmanden om Nis og Trold og alt det der skræmmer og pusler paa Lad og Loft«; men denne skildring skal nok tages med et korn salt, hvad beskrivelsen af samlingens geografiske omfang angår.

Blandt meddelerne må først og fremmest nævnes *hans mor*. Hun angives som kilde til nærværende samlings nr. 275, 401 og 667. I *Fra min Bitte-Tid*, første bind af Aakjærs erindringer (1928), fortælles s. 32, at hun har berettet om bjergmanden i Store Kaphøj på gårdens egen jord (jf. nr. 667). Sammesteds s. 161ff anføres nogle af de remser, hun lærte ham som barn (jf. nr. 283, 338, 705, 706, ordlyden ikke overalt overensstemmende). Endelig sang hun viser, bl. a. »Kjære Moder, hvorfor sover du« (sst. s. 163, jf. nr. 401). Som ung havde hun lært sådanne viser af visesangere på Skive marked. Herom har Aakjær skrevet i artiklen »Skive Marked« (*Langs Karupaaens Bred = Studier fra Hjemstavnen* I, 1929, s. 180–202). Det er givet, at hun er ophav til meget mere i sønnens indsamling.

Også andre af *familien* har utvivlsomt tjent som meddelere, men synderlig oplysning derom giver Aakjær ikke. Bedstefaderen havde engang fundet et bronzesværd i Bitte Kaphøj (*Fra min Bitte-Tid* s. 132), men ærgerlig slængt det fra sig, det var jo ikke guld! I familien levede en tradition om, at en gammel omvandrende nordmand skulle have »spået«, at der lå ti pund guld i Store Kaphøj (sst.; i nr. 590 siges dog syv pund, i nr. 667 femten pund – guld var der i alle fald).

Som hyrdedreng har Aakjær haft rig lejlighed til at lære *hyrdernes* særlige traditioner at kende, heriblandt lege, rim og remser, desuden sagn om de steder, hvor arbejdet førte dem hen, foruden naturligvis praktiske kundskaber af alle slags. Hyrderne færdedes gerne i flokke, når arbejdet tillod det, og kom naturligt til at danne en traditionskreds for sig (se »hyrde« i stikordsregistret s. 213).

I brev 10 fra 12. august 1884 (nr. 474) meddeles, at en del ordsprog er indsamlet blandt *Åkærboerne,* »naar jeg i denne Tid er kommet sammen med Unge og gamle i Mark og Eng«. De omtalte ordsprog (nr. 475–563, sikkert også nr. 447–73) bør læses med denne oplysning som baggrund.

Af enkelte meddelere nævnes i øvrigt følgende:

Jens Dalum, husmand på Fly Hede. Han er kort karakteriseret i den liste, der følger med brev 12 (nr. 592), og i forbindelse med en viseopskrift (nr. 445); er placeringen af denne vise i 12. sending rigtig, betyder oplysningen om, at han »har meddelt mig alle de endnu optagne Historier og Sagn af mine i »Skattegr.««, at han desuden er hjemmelsmand for nr. 5–7, 68–69, 390 og 392; hertil kommer formentlig nr. 4, 66, 377, 629 og 701, jf. nedenfor om Tang Kristensens besøg hos ham. I *Fra min Bitte-Tid* s. 223 hedder det, at Jens Dalum var Aakjærs største meddeler af sagn. Sammesteds anføres, hvor i Aakjærs digtning han optræder: som Jens Laanum i *Vredens Børn,* som Donsen i *Bondens Søn,* i digtet *Jens Kuk.* Jens Dalum er sammen med den nedennævnte Iver Larsen viet en lille artikel, »Fra de uænsedes Lejr« (1891, optrykt i *Samlede Værker* IV, 9–12, jf. sst. s. 80–81). På Aakjærs anbefaling opsøgte Tang Kristensen ham i januar 1885.

Iver Larsen, vejmand og tækkemand i Trevad. Meddeler af nr. 639 (»Gammel-Ywe«), 672, 703 og 708 (jf. note til 708), og formentlig mere. Han optræder i *Vredens Børn* som Ywer Madsen og er model for den berømte *Jens Vejmand.* Beskrevet sammen med Jens Dalum, se ovenfor.

Johannes Villadsen, Aakjær. Anføres som meddeler af nr. 125, et sagn fra Karstoft. Må rimeligvis anses for en af Aakjærs hovedkilder. I modsætning til de øvrige navngivne hjemmelsmænd stammede han fra Ringkøbing amt på den modsatte side af Skive Å (Karup Å, som Aakjær foretrak at kalde den trods de officielle bestræbelser for at slå Skivenavnet fast). Han var født og havde i sin ungdom levet i det kæmpestore Sevel sogn, der ligger lige over for Vridsted-Fly. Da åen med sine brede mosedrag dannede en temmelig skarp grænse, som Aakjær i sine barndomsår – efter hvad erindringsbøgerne fortæller – ikke fik lejlighed til at overskride, og da den lille landsby Åkær væsentligt var orienteret mod kirke- og skolebyen Fly samt længere ude mod Skive, kan der ikke have været megen lejlighed til at stifte direkte bekendtskab med »genbo«-amtets folketradition. Der er derfor grund til at tilskrive Johannes Villadsen hovedæren for optegnelserne om disse egne – dette så meget mere, som Aakjær betegner ham som »den bedste Fortæller i det jydske Maal, som jeg har truffen, og som

Johannes Villadsen.

har beriget mit Sind mer end al Verdens Litteratur« (*Samlede Værker* IV, s. 255). Han er temmelig udførligt beskrevet i *Fra min Bitte-Tid* s. 119–27. Foruden at optræde som fortælleren i *Af gammel Jehannes hans Bivelskistaarri* (1911) lægger han navn til digtet »Gammel Jehannes hans Nøjesvis« (*Samlede Værker* IV, s. 98–102); endelig er han omtalt i et par avisindlæg fra 1911–12 (sst. IV, s. 246–48).

Det er disse tre mænd – hvis sprogkunst Aakjær ved adskillige lejligheder berømmede højt – der optræder som fortællerne i *Po fir glowend Pæl.*[11]

Troels Jensen, gårdmand i Åkær. Han var en ivrig jæger, og karakteristisk nok handler den eneste optegnelse, der direkte henføres til ham, om friskytten (nr. 180); han skal nok også have meddelt samlingens andet friskyttesagn (nr. 644). Han »var heller ikke nogen Sinke til at fortælle Sagn og fantastiske Tildragelser« (*Fra min Bitte-Tid* 208, jf. note sst. s. 223). Aakjær angiver ham som forbillede for Mowns i *Bondens Søn,* for Mowns Vistisen i *Frederik Tapbjergs Plovgilde,* og som fortælleren i digtet »Hjem fræ Plovgild« (*Samlede Værker* I, s. 268–70).

Troels Jensens kone *Margrethe Jensen* fra Fly. Har meddelt nr. 238, der er trykt i *Fra min Bitte-Tid* s. 210–11.

Peder Krogelund har meddelt nr. 246. Dette har Aakjær i 1922 tilføjet i manuskriptet, men omtale af ham savnes i øvrigt.

De tre eventyr nr. 258–60 angives i brev 5 af 13. februar 1884 at være fortalt af en *tjenestekarl* »her i Byen«, og nr. 391 er optegnet efter en tjenestekarl i Vroue (se note).

Alt i alt kan altså blot 34 af de 695 skattegraver-tekster henføres til bestemte meddelere; men miljøet, hvoraf hele samlingen er fremgået, er i enkeltheder beskrevet i Aakjærs forfatterskab, både det digteriske og det historiske. Det er de færreste samlinger af folketraditioner, der i samme grad som Aakjærs lader sig iagttage på baggrund af et for forskningen tilgængeligt miljø.

De senere optegnelser (her nr. 711–76) er forsynet med forholdsvis flere oplysninger om meddelere; alligevel forbliver de løsrevne, isolerede fra baggrunden.

B. Sproget.

Her skal blot fremsættes enkelte bemærkninger. Det er før nævnt, at optegnelsesarbejdet foregik i stor hast, under et evigt tryk af misbilligelse og under dårlige arbejdsforhold. Dette afspejler sig naturligvis i den sproglige form. Der er rettelser i omtrent alle optegnelser, og de er ikke altid lette at læse, hvad også Tang Kristensen synes at have besværet sig over, jf. brev 8 (nr. 364). Det er ofte vanskeligt at skelne mellem vokalerne a, o, u og æ. I 611 står der *Narre*, men rimeligvis menes *Norre* (Norge); i nr. 150 står der sandsynligvis *Klæghæle*, sådan har Tang Kristensen læst ordet, men der kunne lige så godt stå *Klæghule*, osv. Det er i det hele taget ofte en hjælp ved læsningen af manuskriptet at sammenligne med de af Tang Kristensen trykte former, hvor de findes.

Som dialekttalende har Aakjær haft vanskeligt ved at skrive rigssproget. Et af de største problemer for ham har været at skelne mellem, hvilke ord der endte på vokal alene, og hvilke der endte på vokal + r, da dette r savnes i hans egen dialekt. Man ser derfor regelmæssigt former som *ligge* for *ligger*, *Grimbakke* for *Grimmebakker* osv., men på den anden side også *tilstaar* for *tilstaa* o. lgn. Det udlydende bløde d kender hans dialekt heller ikke, for ham er der ingen forskel på f. eks. *dø* og *død*, og man ser disse to former forvekslet ved flere lejligheder – f. eks. endnu i nr. 742.

Den i nr. 711 omtalte høstkone.
Fot. Andreas Madsen 1908 (DFS bnr. 1038).

der dog er optegnet så sent som i 1909. Ordet *vel* staves adskillige gange *vil*, måske er der tale om en sammenblanding med ordet *vil*, der i dialekten udtales som *vel* (mens *vel* udtales *wal*).

Tang Kristensen tilskyndede tidsskriftets bidragere til at skrive i dialekt, og offentliggjorde selv så mange optegnelser som muligt i dialekt. Aakjær gjorde et stort arbejde ud af at gengive digtningens småformer: rim og remser, gåder, ordsprog og talemåder, i sin dialekt, desuden enkelte længere stykker. Sprogformen er ikke konsekvent, hvad man heller ikke kunne forvente, men giver i det store og hele et tilforladeligt billede af den lokale udtale – især synes gengivelsen af lange lyde at have voldt

besvær. Rimeligvis er det under indflydelse af Tang Kristensen, at Aakjær hist og her bruger å i stedet for aa – dog kan det ikke altid udelukkes, at han i hastværket blot har skrevet a, hvorpå Tang Kristensen ved gennemlæsningen har rettet til å. Ved offentliggørelsen af Aakjærs optegnelser har Tang Kristensen overalt gennemført den af ham selv anvendte retskrivning, som i det store og hele svarer til den nugældende; desuden har han rettet i sproget, hvor han fandt det inkonsekvent eller forkert.

Typiske skrivefejl, som kan tilskrives hastværket: *Kong Albrekt Tilfangetagelse* (nr. 6, i st. f. *Albrekts*); *Soven* (275, i st. f. *Skoven*); *Aaksgrav* (291, i st. f. *Aaskgrav*), findes hele samlingen igennem. Kun i nogle tilfælde, hvor de er klart meningsforstyrrende, er de rettet i noterne.

Det faldt ikke den unge optegner let at gengive den folkelige fortællestil, når han anvendte skriftsproget. Ofte blev stilen stiv og tør, hvad han selv indså, da han næsten 40 år senere igen havde manuskriptet i hænde. »Jeg har forsøgt«, skriver han i efterskriften til *Po fir glowend Pæl*, »at gi dem [sagnene] det Liv og den Sprogfarve, som jeg ikke var istand til at meddele dem i de purunge Aar«. Ved flere lejligheder har han anstillet betragtninger over fortællingens kunst, f. eks. i »Det jydske Bondesprog« (*Samlede Værker* IV, s. 252): »Har De nogensinde set saadan en rigtig god Bonde-Fortæller mellem sine egne! Hans Tilhørere hjælper ubevidst alle hans bedste Indfald til Fødsel; de hidser og tirrer ham frem til at yde sit Bedste, ved deres Latter, deres Tilraab, deres Mine og Holdning. Deres Smil gaar dybt ind i hans Sjæl; han er Fjolen, men de er Buen, der skal bringe ham til at tone . . . I saadanne Stunder bliver Sproget til.«

Tang Kristensen var heller ikke tilfreds med de bidrag, der indkom til *Skattegraveren*. »Det havde anderledes Fynd og Klem«, skriver han i sine erindringer, *Minder og Oplevelser* III, s. 20, »naar jeg selv kom ud at samle, end naar andre skulde gjøre det, om end de var nok saa dygtige. Man glemte stadig at skrive op paa den særegne naive og enfoldige Maade, som de gamle havde at fortælle paa, og ikke en eneste af Skattegraver-Meddelerne havde gjengivet Fortællemaaden, som jeg kunde ønske den. Desuden tog de ikke Smaating med, eller ogsaa fik de ikke de gamle pumpet læns, men tog meget overfladisk paa den Sag og skrev blot op, hvad de saadan i deres Fritid kunde komme til at faa fat paa.«

Det kan være passende at illustrere denne strenge dom med et eksempel. I januar 1885 besøgte Tang Kristensen på Aakjærs opfordring Fly. Aakjær var da rejst til København, men Tang Kristensen besøgte hans forældre. »Der i Aakjær fik jeg saa fat i en Pige, *Juliane Karlsen*, der tjente i Nabo-

gaarden, og hun fortalte mig lidt, ligesom og *Jens Andersen* fortalte et Par Æventyr . . . næste Morgen skulde jeg ud til *Jens Dalum,* som Jeppe Jensen havde givet mig Anvisning paa.« (*Minder og Oplevelser* III, s. 30f.).

Hos Juliane Karlsen og Jens Andersen fik han nogle eventyr, som åbenbart er gået Aakjærs næse forbi. Hos Jens Dalum fik han sagn og lidt eventyr. Af disse[12] svarer 7 optegnelser til Aakjærs nr. 4, 5, 66, 68, 377, 629 og 701 i nærværende samling. Lighederne er så betydelige, at Jens Dalum må anses som kilde til de pågældende stykker. Her skal anføres sagnet om bjergmandens faddergave, som Tang Kristensen optegnede det efter Jens Dalum, til sammenligning med Aakjærs nr. 701 (forkortelser er opløst, tegnsætning normaliseret):

»Det var en Bondemand, der havde Kreaturer paa hans Mark, og havde en Hyrdedreng der gik [og] paste det. Saa havde han gaaet og saaet Frø af en bitte Pose. Da han havde afsaaet, vilde han hen og se til æ Dreng og æ Kreaturer. Saa gik han og græd og var harmt. Da spurgte Drengen om, hvad der var ved det med Faaer. Det var saadan et Stykke munter Dreng.

Ja, han vilde jo ikke sige det, men han maatte til det, for Drengen æskede ham. Saa var der ikke andet ved det end [at] Bonden skulde have Barn i Kirke o æ Søndag, og nu havde han en Bjærgmand paa hans Mark, han vidste nok af at sige, og ham skulde han have bøjen med, om det skulde være god nok, hejsen kunde han gjærne have Held til at miste et Kreatur eller to hvis han bøj ham ikke, og bøj han ham nu, var hans Naboer og Slægtninge misfornøjede med det. Dem turde han heller ikke gjøre imod.

»Faar, a skal nok gaa hen og byde ham.« Han skulde bydes hæderlig og skulde ogsaa bydes saadan, at han skulde ikke komme, det var der en Kunst ved. Men han vilde have den Pose med sig, som Manden havde haft at saa Frø af.

Saa gaar han jo og træffer ogsaa æ Bjærgmand, og saa skulde han hilse fra hans Hosbund, at han skulde komme til Barselgilde den Dag og den time. Ja, Bjærgmanden takkede jo, det var til Maade. »Men sig mig en Gang, jeg skal vel af med noget til Faddergave?«

Det var jo Skik og Brug.

Men nu var han selv kjed af at gaa og slæbe paa det. Om han havde ikke noget, han kunde tage æ Sølv og Guld i?

Jo, han havde denher bitte Pose.

Saa havde Bjærgmanden en Buttel, der stod med Sølvpenge i. Han

stødte en hel Del af Pengene i Posen. »Sig mig nu, om der er nogle, der giver mere«, sagde Bjærgmanden.

»Ja, de fleste giver mere,« sagde Drengen.

Saa vilde han ikke være saa ringe, han skulde give mindst, kylte en Slant i det til. Om nogen gav mere?

Ja, der var nok nogen, der gav mere. Han skulde kyle mere i, det var da æ Ærinde af.

Saa blev Bjærgmanden halv ond og kylte det sidste i æ Pose, der var i æ Buttel.

Saa takkede Drengen jo og var i æ Dør for at gaa. Han havde mere, end han kunde vel bære.

»Men sig mig en Gang, hvem der kommer . . .« det var Bjærgmanden nysgjerrig efter at faa at vide.

Ja, der kom dem og der kom dem, og der kom Jomfru Marie, og Vorherre Krist var ogsaa bøjen.

De andre Naboer og Slægtninge brød han sig ikke om. Men de andre kom sildig og rejste vel tidlig, »saa jeg kan vel sagt sidde i en Krog det Staand de er der«, mente han. Ja, saa skulde han nok komme. Saa vilde Bjærgmanden have at vide, hvad Musik de skulde saa have, »for det plejer at være Skik, at de somme Steder har Spil og Dans til Barselgilde.«

Ja, de skulde have Trommespil, siger Drengen.

Nej hold lidt, saa kom han ikke, for i fjor en sommerhed Dag var han ude paa Marken, og da var der en Tambur kommen efter ham med en Tromme og havde slaaet hans ene Laar i Stykker med æ Trommestik. Siden den Tid var han lam, og det var Torden der havde slaaet ned.

Saa kom æ Dreng hjem med den Besked, at han kom ikke, men havde lige godt æ Sølvsæk til Faddergave. Saa blev Manden fornøjet med det.«

C. Emnerne.

Tang Kristensens ovenfor anførte opfordring i *Højskolebladet* angav klart, hvilket materiale der ønskedes indsamlet, og eventuelle tvivl bortvejredes, da *Skattegraveren* begyndte at udkomme. Aakjær bestræbte sig for at favne så vidt som muligt, og det er heller ikke mange traditionsformer, der helt savnes i hans samling.[13] Melodier har han dog været afskåret fra at opnotere.

Imidlertid er det tydeligt, at visse traditionsgrupper har været lettere for ham at samle end andre. Hans samling er især righoldig i henseende

til rim og remser, ordsprog og talemåder og andre småting. Han kan med rette afvise Tang Kristensens anklage mod meddelerne for ikke at tage småting med. Måske er det den vordende digter, der her afslører sig gennem interessen for rytme, rim og leg med ord.

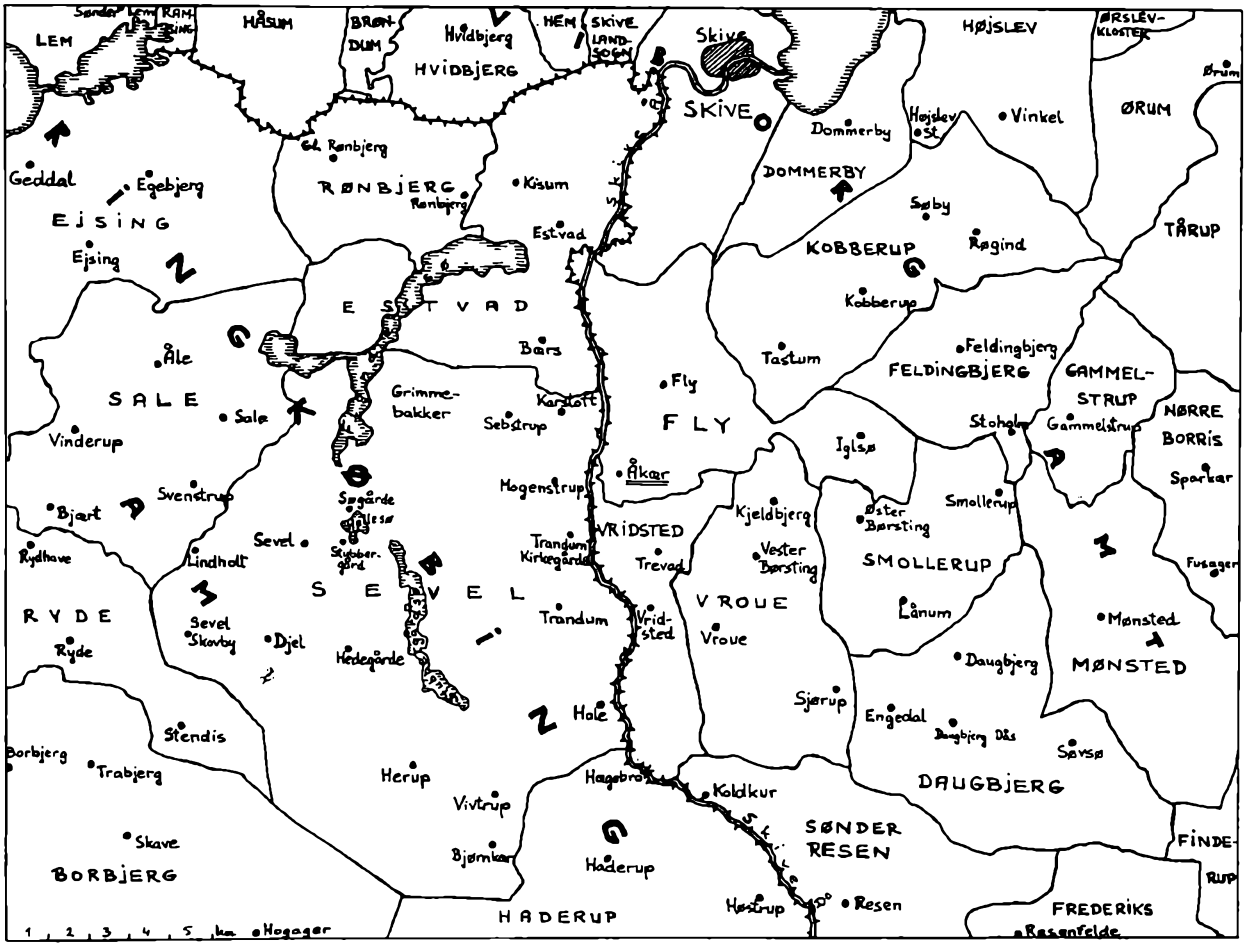
Eventyr og viser er der ikke mange af. Aakjær mener selv (brev 9, her nr. 444), at egnen i det store og hele er fattig på viser. Det er påfaldende, at han har optegnet så få eventyr, navnlig i betragtning af, at Tang Kristensen ved et hastigt besøg kunne optegne flere eventyr i selve Åkær. I brev 6 (her nr. 304) omtaler Aakjær nogle eventyr, som han åbenbart har haft til hensigt at optegne, uden at det dog er blevet til noget.

Så meget righoldigere er samlingen med hensyn til sagn. Overhovedet er denne genre den bedst repræsenterede, og Aakjær husker senere manuskriptet som en samling »Fjandbosagn« Også folketroen, herunder de talrige varsler, er optegnet i rigt mål.

Egnens skikke er der ikke gjort særlig meget ud af, men dette ligger nok i, at mange af dem faldt uden for hans personlige erfarings område. Der findes f. eks. næsten intet om skikke ved barsel og dåb, bryllup og begravelse. Mens han var optegner, hørte Aakjær til i ungdommens lag, og de skikke og lege, der hører til denne kreds, f. eks. ved nytår, er godt repræsenteret. Således giver samlingen et indtryk af optegnerens egen sociale position.

D. Det geografiske område.

Aakjærs slægt gennem mange led hørte til Fjends herred; moderen var fra Åkær selv, faderen fra Daugbjerg. Størsteparten af meddelerkredsen var lige så rodfast som optegneren, og dette afspejles tydeligt i den del af optegnelserne, som er lokaliseret, fremfor alt sagnene. For Åkærboerne var sognebyen Fly og handelsstaden Skive de vigtigste fjernere bebyggelser; hertil kom nabolandsbyen Trevad i Vridsted sogn, hvis marker grænsede til Åkærs. Ginding herred med det store Sevel sogn på den anden side åen var bogstaveligt talt fremmed land, med fremmede skikke, fremmed sprog og klædedragt, som Aakjær direkte siger i en af sine noveller. Til bladet *Hejmdal* udtalte Aakjær 27.8.1903: »Jeg tror ikke Spor paa det Sludder med Danmark. Der er ikke noget for mig, der hedder Danmark, dansk. Der er Jydskhed, der er Københavneri, der er andre Ting, men der er ikke dansk som Generalnævner, det eksisterer kun som Teori, det er noget ganske abstrakt. Jeg bryder mig om at være jydsk, fordi jydsk er det

Fjends og Ginding herreder.

eneste, jeg forstaar mig paa, jeg kan egentlig ikke komme ud over Fjends Herred.« I sine lokalhistoriske studier og i sin digtning kredser han da også bestandig om dette herred, og det er i bedste overensstemmelse hermed, at hovedparten af hans optegnelser stammer fra samme område. På denne baggrund er det påfaldende, at samlingen alligevel indeholder en hel del traditioner fra Ginding herred, især fra Sevel. Den rimeligste forklaring herpå er at anse disse optegnelser for dele af Johannes Villadsens repertoire, jf. ovenfor.

I øvrigt henvises til kortet, der giver en forestilling om de omtalte lokaliteter i forhold til Åkær, og til stedregistret s. 208.

III. UDGIVELSEN

Ved tilrettelæggelsen af stoffet måtte den vanskelighed overvindes, at manuskriptet ikke uden videre kunne aftrykkes, som det forelå, fordi en stor del af det var i uorden. De 153 blade var ganske vist nummereret, som ovenfor omtalt, men først på et tidspunkt, da den oprindelige orden var tabt. Af praktiske grunde refereres i det følgende til denne nummerering, selv om den er vildledende.

Alene bærer Aakjær ikke ansvaret for manuskriptets uordentlighed, som han flere gange undskyldte i sine breve, for bladene ligger ikke mere i den orden, i hvilken de blev afsendt. Ved forskellige lejligheder har Tang Kristensen udtaget dele af samlingen til sine publikationer, og selv om han lagde dem tilbage, opretholdt han ikke den oprindelige orden – hvilket hans arbejde næppe heller gav grund til. Sporene af hans virksomhed er umiskendelige, dog har de ikke forringet manuskriptets læselighed. I en række tilfælde har han revet to oprindeligt sammenhørende blade fra hinanden, og et par gange har han overført tekst fra et blad til et andet (se f. eks. noter til nr. 175 og 275). Når han benyttede originaloptegnelser til udgivelse, gennemrettede han stilen (se f. eks. noter til nr. 238, 615 og 647) og overstregede optegnelser på samme blad, som ikke skulle trykkes; at en optegnelse var blevet trykt, markeredes almindeligvis med en lodret gennemstregning.

Nummereringen af samlingens blade i denne omkalfatrede tilstand medfører f. eks., at blad 141 og 119, 145 og 127, 152 og 144 er adskilt, selv om de oprindelig har udgjort sammenhængende ark; blad 120–21, 133–37 og 116–17 hører utvivlsomt til den allerførste sending af optegnelser, mens

blad 7, der hører sammen med blad 151, formentlig er afsendt så sent som 28.7.1884, ligesom blad 4–6 må være afsendt senere end april 1884; at blad 4–7 ligger næsten forrest i samlingen, skyldes måske en registrering af viser før 1922.

Under disse omstændigheder måtte et ordningsprincip opstilles, som nogenlunde lod sig gennemføre. To muligheder frembød sig: enten en systematisk ordning af hele samlingen efter materialets arter eller en forsøgsvis rekonstruktion af den orden, i hvilken den var indgået til Tang Kristensen. Den første mulighed, som ville være den letteste, syntes mindre velegnet, da den intet indtryk ville give af indsamlingsarbejdet, selv med en fyldig redegørelse for teksternes tildels usikre tidsmæssige placering; ligeledes ville de talrige henvisninger til allerede indsendt stof, omtale af meddelere o. a. komme til at stå uforklaret. Den anden mulighed bød til gengæld på store vanskeligheder, og det viste sig, at fuld sikkerhed ikke kunne opnås. Alligevel valgtes denne, idet den første i stedet er tilgodeset gennem registret nedenfor s. 218 f.

Ved den kronologiske ordning af hovedsamlingen er benyttet følgende midler: 1. datering, hvor en sådan forekommer; 2. omtale af optegnelserne i brevene, der næsten alle er daterede; 3. henvisninger i optegnelserne selv til tidligere indsendt stof; 4. optagelse i *Skattegraveren* før november 1884; 5. skriftens udseende (de tidligere breve og optegnelser udviser en uøvet, varierende skrift, de senere en stadig mere regelmæssig og flydende); 6. papirets udseende og format.

På grundlag heraf er *Skattegraver*-manuskriptet således ordnet:

1. sending (nr. 1): brev 1, dateret 20.10.1883.

2. sending (nr. 2–123): brev 2, dateret 13.11.1883, samt

a. blad, dateret 4.5.1883 (her udgivet efter datterens afskrift, da originalen mangler);

b. blad 2, dateret 7.5.1883;

c. blad 3, dateret 13.5.1883;

d. blad 120–21, hvortil nr. 227 i 4. sending er et supplement; skriften endnu uudviklet;

e. blad 133–37, der hører sammen og meget ligner blad 120–21; nr. 16 på blad 134–35 omtales i fodnote til nr. 252 i 4. sending som hørende til første forsendelse af optegnelser, altså 2. sending.

f. blad 116–17, jf. nedenfor om blad 64; skrift som de foregående blade;

g. blad 139–40 (ét ark) og 141–119 (ét ark) af omtrent samme udseende som de foregående, med overskrifterne »1. Smaastykker« og »3. Smaastykker« og med fortløbende nummerering hhv. 1–10 og 12–13; idet det formodes, at der imellem disse to ark mangler et blad eller et ark med titlen »2. Smaastykker«, der som nr. 11 har haft en ensartet samling med underinddeling (dette forekommer hyppigt i manuskriptet), antages, at det manglende har indeholdt de i *Skattegraveren* hefte 3 (12.2.1884) s. 45–46 som nr. 182–86 og 188–90 trykte »Börnerim« og »Smårim«, hvortil manuskript savnes, hvorfor nævnte stykker er indsat her;

h. det herudover i *Skattegraveren* til og med 12.2.1884 trykte, hvortil manuskript savnes, nemlig i hefte 1 (15.1.) s. 9 nr. 7, i hefte 2 (29.1.) s. 28 nr. 93, og i hefte 3 (12.2.) s. 43–45 nr. 129–81 samt s. 47 nr. 200; Aakjær nævner i brev 3 »en Masse Ordsprog baade i denne Pakke og den tidligere«, og nogle af de her trykte ordsprog kan have tilhørt 3. sending. Efter alt at dømme har der i 2.–3. sending været adskilligt flere ordsprog, end der er blevet trykt, jf. nedenfor om blad 64–66.

De tre følgende sendinger hører i det væsentlige sammen. Blad 8–63 er af Aakjær selv pagineret fortløbende 1–111 (idet s. 112 er upagineret). Af nogle bemærkninger i brev 2 og 3 tør sluttes, at Tang Kristensen i et svar på anden sending har anbefalet Aakjær at anskaffe en optegnelsesbog for at holde orden i tingene (noget lignende gjorde han selv), og at Aakjær har fulgt dette råd. I brev 3 omtaler han en optegnelsesbog, hvoraf de denne gang sendte blade er skåret ud, og dette er åbenbart også tilfældet for de nærmest følgende sendinger. I brev 12, som er afsendt efter at Aakjær kom til København, omtaler han sin indsamlingsmetode og kommer atter ind på »Lommebogen«, som han i hvert fald en overgang altid havde med sig.

Blad 64–66, der er af samme slags som blad 8–63, men har egen pagination, udgør et problem for sig. *Blad 65–66* er med midterstreger gjort tospaltede, og spalterne er nummereret 15–22. I sp. 15–17 og 19–20 findes ordsprog og wellerismer (de øvrige er tomme), og sp. 19–20 (indeholdende nr. 261–72) er udfyldt i tiden 27.1–4.2.1884, altså mellem 3. og 4. sending. Da skriften på disse blade stadig veksler, må man antage, at de er beskrevet ind imellem andet arbejde. Rimeligvis har Aakjær reserveret nogle blade i optegnelsesbogen – de bageste, da resten er fortløbende pagineret – til dette stof og har til hver sending skåret ud, hvad der var kommet til siden sidst. De manglende spalter 1–14 har vel udgjort denne ordsprogssamlings

fire første blade, idet et af disse ikke har været spalteinddelt; en del af den føromtalte »Masse Ordsprog« må have stået på disse blade, hvorfor det som nævnt er muligt, at den under 2. sending opførte ordsprogssamling delvis stammer fra 3. sending. Efter et løseligt skøn er da langt over halvdelen af ordsprogene fra disse tidlige sendinger gået tabt. – *Blad 64*, der bærer overskriften »Overtroiske Meninger«, er dateret »i Januar 1884« og er ligeledes beskrevet med vekslende skrift. Her synes at foreligge endnu en specialsamling, formentlig en fortsættelse af blad 116–17, der har titlen »Overtroiske Smaating«. Meget taler for, at blad 64 skal henføres til 3. sending, og blad 116–17 følgelig til 2. sending.

Blad 64–66 synes at have tilhørt samme optegnelsesbog som blad 8–63. Er dette rigtigt, kendes 59 af bogens blade, 4 kan sluttes at være tabt, og den har da sandsynligvis haft 64 blade; denne formodning bestyrkes af, at der på blad 39b, som er s. 64 efter Aakjærs paginering, ses spor af en pålimet fals, således at der kan have været tale om et hefte på 2 × 32 blade.

På grundlag heraf kan man sluttelig formode, at Tang Kristensens råd til Aakjær har gået ud på at bringe orden i arbejdet ved at anskaffe et godt tykt hefte til optegnelser, udfylde det fra den ene ende med større og fra den anden med mindre sager – såsom ordsprog og »overtroiske meninger« – og skære blade ud fra begge ender af heftet til afsendelse, hver gang samlingen havde nået en passende størrelse.

Ovenstående fremstilling af formodninger bygget på formodninger om bittesmå enkeltheder kan måske forekomme lovlig pedantisk, men den skulle give et indblik i Aakjærs arbejdsform og en mulighed for at vurdere sammenhængen i manuskriptets senere dele. Endvidere giver den en begrundet forestilling om, hvor meget der er tabt, ligesom den resulterer i følgende ordning af 3.–5. sending:

3. sending (nr. 124–219): brev 3, dateret 26.1.1884, samt
  a. blad 8–26 (pagineret 1–38);
  b. blad 65;
  c. blad 64.

4. sending (nr. 220–72): brev 4, dateret 5.2.1884, samt
  a. blad 27–51 (pagineret 39–88);
  b. blad 66.

5. sending (nr. 273–303): brev 5, dateret 13.2.1884, samt
  blad 52–63 (pagineret 89–111).

Af blade af samme slags om blad 8–66 findes endnu 18, udgørende tre samlinger, der hver for sig er pagineret fortløbende fra 1. Efter det foregående at dømme er her tale om dele af en ny optegnelsesbog. Dateringer findes ikke, men det er rimeligt at antage, at den er anskaffet umiddelbart efter den første optegnelsesbog. I brev 6 skriver Aakjær, at han denne gang (d.v.s. i tiden 13.–24.2.1884) ikke har samlet så meget som de tidligere gange, han har udtømt de gamles minder; det er derfor sandsynligt, at sendingen har indeholdt blad 88–94; et eller snarest flere blade er tabt, og muligvis hører nogle af de nedenfor omtalte udaterbare optegnelser (ganske vist på andet papir) til her, for visen på blad 94 mangler slutningsverset (det er her anført efter den trykte tekst i *Skattegraveren*), og samlingen bærer overskriften »Sagn og Fortællinger«, skønt den kun indeholder to børnerim, et eventyr og en vise. I brev 7 (13.4.1884) skriver Aakjær, at han denne gang kun sender småting, en beskrivelse, som passer godt på indholdet af blad 96–104. Blad 70–71, der indeholder gåder, hvoraf de fleste er trykt i *Skattegraveren* 15.7.1884, udgør formentlig en specialsamling af samme slags som blad 64–66, men må på grund af skriften sættes noget senere end disse; det antages, at den tilhører 7. sending. Vi får da følgende orden:

6. sending (nr. 304–08): brev 6, dateret 24.2.1884, samt
blad 88–94 (pagineret 1–14).
7. sending (nr. 309–63): brev 7, dateret 13.4.1884, samt
a. blad 96–104 (pagineret 1–16 samt 19; der mangler et blad, og s. 19a begynder med slutningen af en remse, som dog kan bringes i fuldstændig form, da den er trykt i *Danske börnerim, remser og lege;* nogle af de øvrige fra denne samling hentede tekster, hvortil manuskript mangler (her nr. 704–07), kan have hørt til sammesteds);
b. blad 70–71 (pagineret 1–4).

I de senere stykker bliver skriften stadig mere flydende og ensartet, det er åbenbart, at optegnelsesarbejdet har forskaffet Aakjær megen øvelse i at skrive, og da han ikke længere anvender fortløbende paginering, men oven i købet går over til at anvende løse ark, der falses én gang til kvartformat, kan kun en del af det resterende manuskript tidsfæstes med nogen sikkerhed. Løse ark af denne art var tidligere anvendt i 2. sending, men efter det foreliggende at dømme slet ikke i 3.–7. sending. I reglen er arkene beskrevet enkeltvis, men et par gange er to ark lagt inden i hinanden (hvor-

ved fås 4 sammenhørende blade), og én gang er der gennemført et system, hvor en række ark har fået overskrifter som »Rim og Remser«, »Sagn«, »Præstehistorier«, og er udfyldt efterhånden. Denne systematiske samling, der består af blad 107 + 109, 108, 112 + 138, 113–14, 142–43 og 146–47, formodes at høre til 10. sending, eftersom det i brev 9 hedder, at Aakjær herefter vil ordne stoffet bedre, og i brev 10, at det i den sidste tid er gået ganske godt fremad med indsamlingen; denne slutning er dog usikker. I øvrigt kan følgende blade mere eller mindre nøjagtigt tidsfæstes:

Det udaterede brev 8, der indeholder rettelser til de først trykte ordsprog (se 2. sending); rettelserne er trykt på titelarket til *Skattegraveren* bind I, der er udsendt 15.7.1884. Brevet er skrevet i »en travlt Tid«, formentlig høhøsten, og det er vedlagt nogle spørgsmål, hvoraf et er optaget 1.8.1884. Alt dette tjener til at datere brevet til tiden mellem brev 7 fra 13.4. og brev 9 fra fra 28.7. Det bærer årstallet 1884, men er i fru Bjerres udgave placeret som brev nr. 3 i 1883;

blad 78, der indeholder de ovennævnte spørgsmål;

blad 67–69, der indeholder svar på et spørgsmål, som var optaget i *Skattegraveren* 17.6.1884;

blad 72–77, der indeholder materiale trykt 15.7.1884;

blad 79, der indeholder en vise trykt 1.8.1884;

blad 84–85, der bl. a. indeholder svar på et spørgsmål i *Skattegraveren* fra 8.4.1884, men på grund af papirets art må antages ikke at høre til 7. sending. Der er tale om en vise, som Tang Kristensen har efterlyst, og den er trykt 15.10. Arket er her henført til 8. sending, som det ligner mest.

Brev 9 er dateret 28.7.1884. Det fremgår af dette, at forrige sending har indeholdt flere viser; da brev 9 skal være ledsaget af »et Par Brudstykker« af viser, og arket bestående af blad 7 + 151 bærer overskriften »Brudstykker af gamle Viser«, antages dette at høre til 9. sending. Den eneste da resterende samling viser findes på blad 4–6, som følgelig henføres til 8. sending. Til brev 9 skal endvidere høre nogle svar på spørgsmål fra Tang Kristensen, og her kan kun være tale om det ark, der består af blad 150 + 153. I dette gøres der rede for nogle ordsprog, som Tang Kristensen åbenbart har ønsket nøjere belyst, bl. a. nr. 265–66, men også nogle tekster, hvortil manuskript savnes. Ordsproget »Han tae te hans gure Nyww« findes i en senere del af samlingen i formen »Han ta-æ te hans gur-e Nyww«, men det kan netop ikke være denne form med *ta-æ*, der er stillet spørgsmål om, hvorfor en tidligere optegnelse af det må være tabt.[14] »Han æ lissem en

Laap o en Glør«, der også ønskes nøjere belyst, haves ikke i manuskript, men er trykt 15.9.1884 sammen med andre ordsprog, som heller ikke haves i manuskript. Det må derfor antages, at de pågældende ordsprog (her nr. 407–41) er afsendt senest sammen med 8. sending. To småstykker, der er trykt 1.9.1884 og ligeledes savnes i manuskriptet (nr. 442–43), er henført til samme sending; rimeligvis har de stået mellem ordsprogene.

Brev 10 er dateret 12.8.1884. Med dette er fulgt en større samling ordsprog og talemåder, formentlig blad 80, 82 og 83, hvor teksterne er nummereret fortløbende 1–83. En anden samling af samme art på blad 81, nummereret 1–27, kan næppe høre til samme sending. Da størsteparten af sidstnævnte samling er trykt 15.9.1884, må den henføres til et tidligere tidspunkt; det er her antaget, at den hører til den umiddelbart foregående sending.

De resterende optegnelser er der ikke fundet noget middel til at tidsfæste. Brev 11 og 12, der er skrevet lige før og efter flytningen til København, omtaler ingen optegnelser, og Aakjær har næppe heller optegnet netop i de dage. Med brev 13 følger de sidste optegnelser, hvilket vel skal betyde, at der ikke er fulgt nogen med brev 11–12. Det bliver derfor nødvendigt at placere de resterende blade efter 13. sending, selv om nogle af dem sikkert er ældre. På grund af skriften og papiret kan det dog anses for ret sikkert, at de alle tilhører perioden mellem 13.4. og 1.11.1884. – Som resultat fås følgende ordning:

8. sending (nr. 364–443): brev 8 (uden dato), samt

a. blad 67–69, 72–79, 4–6, 84–85;

b. det i *Skattegraveren* trykte: II, s. 125–26 nr. 608–42 og s. 90 nr. 432–33.

9. sending (nr. 444–73): brev 9, dateret 28.7.1884, samt

blad 150 + 153, 7 + 151, 81.

10. sending (nr. 474–590): brev 10, dateret 12.8.1884, samt

a. blad 80 (her udgivet efter datterens afskrift, da originalen er bortkommet);

b. blad 82–83, 107 + 09, 108, 112 + 138, 113–14, 142–43, 146–47.

11. sending (nr. 591): brev 11, dateret 24.10.1884.

12. sending (nr. 592): brev 12, dateret 2.11.1884, samt

blad 86–87, der er en i brevet omtalt meddelerliste.

13. sending (nr. 593): brev 13, dateret 9.11.1884.

Udaterbare blade (nr. 594–659):

blad 95, 105–06, 110–11, 115, 118 + 124, 122–23, 145 + 127 med 125–26 indlagt heri, 128–32, 148–49, 152 + 144.

Ud over dette materiale angives i Tang Kristensens bøger et antal tekster at stamme fra Aakjær, uden at originaloptegnelser forefindes. Dette stemmer overens med, hvad der flere steder ovenfor er konstateret, at et antal blade af originalmanuskriptet er tabt. Da langt størstedelen og med få undtagelser alt det værdifuldeste af det bevarede manuskript er trykt, og kun et mindre antal tekster har måttet bringes efter trykte kilder, tør man antage, at ikke meget er gået helt tabt, når bortses fra størstedelen af den tidligst indsendte ordsprogssamling.[15] Et par steder i samlingen henvises til forsvundne optegnelser, nemlig: i nr. 224 omtales en udførlig skildring af en nedmaning i »Rundkjeld«; i nr. 246 henvises til sagnet om spøgelset i Koldkur, men hermed menes ikke nr. 647, der er et relativt sent blad og selv henviser til en tidligere opskrift af samme sagn;[16] i brev 8 citeres fra en tidligere sending ordsproget »De æ ett mie enn en Laapp i en Øglaah« – det haves ganske vist i 10. sending (nr. 493), men i en anden form;[17] endelig nævnes flere ukendte tekster i brev 9.

Ved en gennemgang af samtlige Tang Kristensens efter 1884 udsendte bøger er fundet 49 tekster, hvortil originaloptegnelser ikke kendes. I de fleste tilfælde er proveniensen fuldstændig sikker, eftersom han normalt forsyner sine bøger med meddelerlister, og i tilfældet *Jyske folkeminder* VIII–IX haves Aakjærs egen gennemgang af den af Folkemindesamlingen opstillede liste (se ovenfor s. XV). Herved er samlingen forøget med følgende tekster, opstillet kronologisk efter udgivelsesår:

Fra *Skattegraveren* 7 tekster (her nr. 660–66);
Fra *Jyske folkeminder* 17 tekster (nr. 667–83);
Fra *Danske ordsprog og mundheld* 11 tekster (nr. 684–94);
Fra *Jysk almueliv* 2 tekster (nr. 695–96);
Fra *Danske sagn* 7 tekster (nr. 697–703);
Fra *Danske börnerim, remser og lege* 4 tekster (nr. 704–07);
Fra *Danske Sagn, 2. Række* 1 tekst (nr. 708).

Hertil kommer endelig:

14. sending (nr. 709): brev 14, dateret 1.8.1885.
15. sending (nr. 710): brev 15, dateret 3.12.1885.

Aakjærs senere indsamling er ordnet kronologisk. Dette har for det meste været let, da optegnelserne er daterede. Kun 4 optegnelser savner datering,

de er sat til sidst. Nr. 720–35 hører sammen. Her er tale om et kladdeark med løst henkastede notater, der for en del ser ud til at være svar på spørgelisten i *Fra Dansk Folkemindesamling. Meddelelser og spörsmål* (Kbh. 1908, *Danmarks Folkeminder* 1), s. 25ff. Nogle af notaterne blev afskrevet på oktavsedler, som returneredes til Aakjær med anmodning om nærmere oplysning, og det ses af hans svar, at han var overrasket over, at det pågældende ark var blevet sendt af sted, han havde kun tænkt det som forarbejde.[18]

Ved etableringen af selve ordlyden er fulgt samme princip som ved etableringen af rækkefølgen: så nøje som muligt at gengive den form, optegnelserne havde ved indsendelsen til Tang Kristensen. De oprindelige rettelser, som Aakjær foretog under nedskrivningen, er derfor slavisk fulgt, og den kasserede tekst er anført i noterne. Ligeledes er tegnsætning og ortografi som originalens, også hvor den er inkonsekvent, urigtig eller mangelfuld. Derimod er rettelser af Tang Kristensen, som er mangfoldige i de stykker, der direkte er blevet anvendt som trykmanuskripter, såvel som Aakjærs senere rettelser og tilføjelser (stammende fra lånet i 1922–24), kun bemærket i fodnoterne. Aakjærs senere indsats er foregået med blyant, men da også andre i enkelte tilfælde synes at have gjort tilføjelser i manuskriptet, kan oprindelsen ikke altid fastslås, hvorfor det almindeligvis kun er bemærket, at rettelsen eller tilføjelsen er skrevet med blyant. – Henvisninger til, hvor teksten er trykt, er for en stor del tilføjet i manuskriptet af Folkemindesamlingens personale. Sådanne henvisninger, der er kontrolleret og suppleret, er samlet i noteapparatet.

1. Han var i 1881 emigereret til Amerika, hvor han virkede som præst. – **2.** Jf. dog note til nr. 708. – I en kronik i *Politiken* 30.12.1930 skriver Hans Ellekilde om disse tidlige optegnelser: De »viser ved selve deres Angivelse af Stedet: Fly *ved Skive,* at de har været bestemt til at sendes bort, enten det nu har været til Svend Grundtvig eller til Tang Kristensen. Denne lille Ejendommelighed viser os ganske tydeligt, at den syttenaarige Jeppe Aakjær har ønsket, at ogsaa hans kære Hjemstavn ved Karup Aa skulde være repræsenteret i den danske Folkemindeindsamling.« Her foreligger dog en misforståelse; tilføjelsen *ved Skive* findes ikke ved nogen optegnelse, kun ved fire af brevene (nr. 1, 2, 10 og 11), som selvfølgelig var »bestemt til at sendes bort« – ad denne vej kan altså intet sluttes. – **3.** Hertil kan føjes Ellekildes kronik (se note 2) samt en artikel i *Fyns*

Tidende 1.5.1930 af K. L. Kristensen: »Jeppe Aakjær og Folkeminderne«. Anden litteratur om emnet synes ikke at foreligge. – **4.** Aakjærs samling findes nu under arkivnummeret DFS 1929/1, brevene under 1929/143. – **5.** = *Jyske folkeminder* VIII (se litteraturlisten s. 184). – **6.** Tang Kristensens breve til Aakjær 1900–29 opbevares i det Kgl. Bibliotek, foreløbig under signaturen Utilg. 135. Hans breve fra 1884–85 er tabt. – **7.** I sin egen liste over trykte folkemindeoptegnelser bemærker Aakjær efter at have fortegnet sine bidrag til de to bind: »NB. 82 større og mindre Bidrag til én Bog; dog sendte »Forfatteren« mig ikke Bogen! 25.3. 1924.« – **8.** Jf. note 6. – **9.** I Ellekildes fortegnelse (på Folkemindesamlingen) over bogens indhold henvises for denne histories vedkommende til *Jyske folkeminder* VIII, 321/544. Der er imidlertid ingen forbindelse, og Aakjær har ikke vedkendt sig det pågældende sagn, skønt det foregår meget nær hans hjem. – **10.** Jf. nr. 667. – **11.** I hvert fald de *navngivne* fortællere; der synes også at optræde mindst én unavngiven fortæller – Aakjær selv? – **12.** Se Tang Kristensens *dagbøger* på Folkemindesamlingen, blad 2734–50. – **13.** Se emneregistret og den systematiske indholdsfortegnelse. – **14.** I det hele taget indeholder samlingen ikke få gentagelser, hvilket Aakjær selv er klar over – se en bemærkning herom i brev 10 – han kunne jo ikke få sine optegnelser tilbage, selv om han rykkede for dem ved flere lejligheder. I noterne gives krydshenvisninger til dublerede og nært beslægtede optegnelser. – **15.** Statistisk udtrykt: manuskriptet indeholder 544 optegnelser, hvoraf 395 er trykt. Hertil kommer 151 optegnelser, som kun kendes i trykt form. Ved simpel forholdstalsregning kan man gætte sig til, at ca. 50 optegnelser er helt tabt, forudsat at Tang Kristensens udnyttelse af det tilsendte materiale er nogenlunde ensartet. Et sådant tal kan dog ikke tages for højtideligt. – **16.** Da 3.–5. sending synes fuldstændigt bevarede, må denne opskrift have tilhørt 2. sending. – **17.** Dette ordsprog er for øvrigt dagen efter, at Ellekilde citerede det i *Politiken* (se note 2), diskuteret sammesteds af Søren Vasegaard, i 1932 desuden i *Sprog og Kultur* I, s. 88–90. – **18.** Se noter til nr. 720, 722, 727, 728 og 733.

FØRSTE SENDING

brev 1:

1. Kjære Kristensen!

Da jeg for en Tid siden læste Deres »Opfordring« i Højskolebladet« til danske Mænd og Kvinder om at indsamle af gamle Viser og Folkesagn o. s. v., hvad de fandt værd at medtage, slog det mig strax, at det vilde[1] jeg være med til. De skrev da at De havde Tanker om at danne en Forening, hvis Medlemmer skulde redigere et Blad, som kuns skulde bringe sligt »gammel Godt«. Jeg vilde nu gjærne være Medlem af denne Forening, da jeg har stor Interesse for det gamle og folkeejendommelige. Jeg har samlet en hel Del, som jeg[2] tror, ikke har været trykt tidligere, og som, naar det blive omarbejdet en Del, nok kan[3] egne sig til Optagelse. Da jeg ikke holde »Højskolebladet«, haaber jeg, at De er saa god at skrive mig til og give mig den tilstrækkelige Oplysning om hvad, der kunde være af Interesse for mig i saa Henseende.

Venl. Hilsen.
Aakjær i Fly pr. Skive
d. 20/10 1883.
Jeppe Jensen.

ANDEN SENDING

brev 2:

2. Kjære Kristensen!

Jeg takker Dem for Brevet, De sendte mig. Hvad »Opraaberne« angaar, har jeg endnu ikke kunnet afsætte én eneste; thi der haves slet ingen Interesse for denne Sag her i Egnen, og immer spørge de, om de kan faa nogen Betaling for det de indsamler.

De vil se af de vedlagte Papirer, at hvad jeg har opskrevet er ikke stort, men jeg haaber til Fremtiden. Tillige ere Skrivelserne i en alt anden end god Orden, men det kan maaske undskyldes med, at da jeg er Bondekarl, har jeg grumme lidt Tid tilovers fra mit Arbejde, og naar jeg skal skrive, skal jeg skrive om Aftenen, og det desuden i Dagligstuen, hvor en Flok støjende Børn, ikke give Lov til nogetsomhelst Studium, saa De kan aldrig vente at faa noget renskrevet fra min Haand. Vil opholder jeg mig i mit Hjem, men det lægge mig mangfoldige Hindringer i Vejen.

Jeg vilde gjærne at De vilde sende mig mine Opskrivninger tilbage igjen, naar De har[1] afskrevet dem. Jeg har rigtignok en Del flere Sagn i Hukommelsen, som ikke endnu ere nedskrevne, men dem skal jeg sende Dem en anden Gang. En venlig Hilsen.

Aakjær i Fly *ved Skive*
d. 13/11 1883.
Jeppe Jensen
Bondekarl. (17 Aar).

Det paatænkte Blad, vilde jeg gjærne maatte udgaa i Kvartaler, for at lette Anskaffelsen.

blad 1 efter afskriften s. 1–2:

3. I gamle Dage har hvert Hus eller Gaard haft sin Nisse. Saaledes var i en Gaard i Fly ved Skive en saadan, der drev sit Uvæsen temmelig vidt; thi Nissen kunde stundom være meget skarnagtig. En Aften Karlen stod ude i Høloen og halede Hø ned til Hestene, saa han i Nærheden af sig en lille Pusling staar og ruske ligeledes Hø ned. »Hvem der«, raaber Karlen (Intet

Svar). »Vil du stjæle Høet« (Intet Svar.) »Vil du gaa din Vej, ellers skal jeg min Sandten flytte dig«, raabte Karlen og gjorde med det samme et Par hurtige Skridt hen imod Skikkelsen. Men »Svup«, der fik Karlen et Øre-figen, og det en af de ægte, saa han var nær ved at svimle, og Skikkelsen, der ingen anden var en Nis, var forsvunden.

Samme Karl traf en anden Gang sammen med Nissen, der paa Gaarden, nemlig i Nøsset. Her havde Karlen et forskrækkeligt Styr med en graa Kalv, som han ikke var værdig at drive at drive til sin Baas. Og just som han var paa Nippet til at faa fat i et Øre af Dyret, forsvandt det pludselig, og en hul Skogren tilkendegav at det var Nissen, der havde taget Kalvens Skikkelse paa, for at have Karlen til Bedste. Jo, den Nisse var en lun Bror.

Aakjær i Fly den 4/5 1883
Jeppe Jensen.

blad 2:

4. BJÆRGMANDEN I DAUGBJERGDAAS

En Aften silde kom en Mand ridende om ved Daugbergdaas, en Banke syd for Daugberg, Manden kom fra Viborg og vilde til Holstebro. Men paa Vejen blev han meget tørstig og han viste ingen Udvej til at faa Tørsten slukket. Men da han passerer om ved overnævnte Høj kom ud fra Højen en Kone der bød ham Drikke af et Sølvkrus, og Manden førte det allerede til Munden, da det randt ham i Tanke at det maaske var en giftig Drik, og nu slog han Krusets Indhold over Skulderen, men Kruset selv stak han til sig og spængte derpaa afsted i susende[1] Galop, men Konen, der ingen anden var en Bjærgmandens Hustru, forfulgte ham; thi hun[2] vilde nødig miste sit[3] Krus, og hun[4] var ham allerede saa nær, at da han red ud[5] i[5] Aaen ved Hagebro, tog[6] Kjællingen den ene Bagsko af Hestens Fod (deraf Byens Navn), men over rindende Vand kan sligt Pak aldrig færdes og her maatte hun vende om og lade Karlen beholde Kruset; men Kvinden var frugt-sommelig, og paa Grund af det stærke Løb, blev hun meget syg og døde inden hun naaede hjem. Og en Sten af en ikke ubetydelig Størrelse vise os den Dag i Dag hendes Grav.

5. Bjærgmanden i Daugbergdaas havde en Datte som var gift med en Smed paa Mors. Da de skulde have deres første Barn i Kirke, sendte de Bud til Konens Fader, Bjærgmanden i Daugberg, om han ikke vilde være saa artig at komme ned til Mors og staa Fadder til Barnet. Jo, han skulde nok

komme. Naa, Dagen oprandt da deres Barn skulde døbes, Gæsterne vare[1] næsten alle komne, men endnu manglede Bjærgmanden. Langt om længe kom han dog, og da man spurgte[2] ham om[3], af hvad Grund han ikke var[4] kommen før[4], svarede han, at Skylden laa i, at Bækken (Fjorden)[5] hernedenfor var svulmet op, saa han ikke kunde vade over i de almindelige Støvler, hvorfor han blev nødt til at hente sine Vadestøvler, og da var der ingen Ting[6] i Vejen for at komme over Bækken (*Limfjorden.*) Smeden og Bjærgmandens Datter levede ikke i god Forstaaelse med hinanden, og det var nærmest Smeden der yppede Striden. En Dag da han var i Færd med at beslaa en Hest, og den Sko han allerede havde smedet ikke kunde passe Dyrets Fod, brølede han ind af den aabentstaaende Vindue til sin Kone: »Ræk[7] mig den Sko ud som hænger hist paa[8] Bjælken«. Konen tog ganske varsomt Skoen ned af Sømmet, gik hen til Vinduet, tog med begge Hænder i hver sin Ende af Skoen og trak den ud til en Stang. Siden den Tid bar *Manden* Respekt for sin Kone.

(Fort. af Jens Dalum)

Aakjær d. 7/5 1883

Jeppe Jensen.

blad 3:

6. KONG ALBREKT TILFANGETAGELSE

Efter et jysk Sagn skal den svenske Konge Albrekt været taget tilfange af Dronning Margrete paa Fly Hede. Dronningen var nemlig i Slaget, der stod paa omtalte Hede, tyet til Kobberup Kirketaarn og herfra saa hun, at da Kongen ikke kunde holde Stand mod Dronningens Folk længere lod han skyde en Hest og Indvoldene udrive af den, og derpaa krøb han i Aadselet, og her tog Margrete ham tilfange og førte ham til Koldinghus.

7. JERUSALEMS SKOMAGER

En Mand i Høgild mødte en Aften paa Vejen til sit Hjem en gammel Mand. Hans Hat var mosbegroet, hans Klæder hullede og og syede paa med uldent Garn. Paa Mandens Spørgsmaal: »hvor har du Hjem. svarede han: »Alle[1] Steder«[1], det var sikkert Jerusalems Skomager.

(Jens Dalum)

Aakjær d. 13/5 1883.

Jeppe Jensen.

blad 120–21:

8. KNUD GYLDENSTJERNE

Paa Stubbegaard i Sevel boede en Gang en Herremand ved Navn Knud Gyldenstjerne, der var en meget ond og ugudelig Mand. Han indgav et Andragende til Kongen, hvori han forespurgte sig, om han ikke maatte nedrive Kirken i Trandum naar det kunde bevisliggjøres at der kun var syv Kjællingespring mellem denne og Sevel Kirke. Det fik han Lov til; nu gjaldt det om at finde én, der var istand til at udføre dette. Han fandt da endelig en i Omegnen berygtet Hex og Troldkvinde, og ved sit[1] Kogleri tilbagelagde hun ogsaa Vejen fra Trandum til Sevel (1 Mil) i de syv Spring, men paa Midtvejen hvilede hun sig, og den Høj hvopaa hun sad kaldes den Dag i Dag Hvilehøj. Nu brød han Kirken ned, og førte Stenene til sin Gaard i Sevel. Til den Ende havde han slaaet Bro over Søen, men Tømmeret i samme maa ikke have været af det solide Slags, thi da det sidste Læs, hvorpaa Kirkeklokken var, kom paa den, brast Plankerne og Klokke og alt gik til Søens Bund; men hver[2] Højtid (Jul, Paaske, Pindse) kan man hører den kimer under Vandet, og Kirkeklokken i Sevel sige da:

Ding! Dang!
Ding! Dang!
Min Søster ligger i Hellesø Dam!

Da denne onde Herremand nu var dø, kunde han for sine Ugjærninger ikke finde Fred i sin Grav. Han jog omkring ved Nattetider, slog Dørene op og i og rumsterede saaledes over hele Gaarden, at ingen turde opholde sig der. Mange Præster havde forsøgt at mane Uhyret, men alt uden Resultat.[3] Thi den der skulde kunne mane ham, maatte ikke være født. Endelig meldte sig da ogsaa én, der tilbød[4] at nedmane Gjenfærdet. Han hed Knud Ufødt, (and.: Bertel Ufødt) thi han var skaaret[5] ud af sin Moder Side, og han var Præst. Han udfordrede til sin Raadighed 7 Lys, der skulde paa forskjellige Steder i Stuen, samt en Degn til at række ham de Bøger, hvormed han skulde mane ham. (Disse Bøger medbragte han naturligvis selv). Desuden udbad han sig en kysk, ugift Kvinde, der skulde varetage en Laas' Stilling der var henlagt paa Bordet. Aftenen kom, og de syv Lys bleve tændte, hvoraf de tre over Døren, Laasen blev anbragt paa Bordet og Pigen sat til at passe paa at den ikke sprang paa Gulvet, og Degnen blev stillet hen til det Bord hvor Tryllebøgerne laa, men Præsten blev siddende[6] paa en Stol[6] midt paa Gulvet. Saaledes udstyrede, ventede

de alle[7] med spændt Opmærksomhed paa den Tid da Gjenfærdet vilde komme. Da gav Laasen paa Bordet et Hop, og nu sprang Præsten op[8] fra Stolen og sagde: »Nu, sprang Gyldenstjerne af sin Grav i Viborg«, ved det næste Hop af Laasen var han i Hagebro og ved det tredie paa Stubbegaard. Der hørtes da en Bulder og Larmen uden for og endelig kom det i Gangen og det var som om det skulde have taget Døren med ind i Huset; endelig kom det ind i Stuen efterfulgt af et Vindstød der slukkede Lysene, paa de tre nær der stode over Døren, og nu stod Gyldenstjerne for dem i al sin Frygtelighed. Paa et Vink af Præsten rakte Degnen denne en Bog, men endnu før han fik den aabnet slog Gyldenstjerne Bogen fra ham saa den røg hen ad[9] Gulvet. Degnen ragte ham nu en anden men ogsaa den slog han fra ham. Nu havde Præsten nær opgivet Haabet, men sagde: »Her er endnu én som du bør prøve«, og skjønt Gyldenstjerne ogsaa prøvede at slaa denne fra ham fik han dog ikke Held dertil, og som Præsten læste blev han mere og mere rolig, og tilsidst havde Præsten ham saaledes i sin Vold at hvor Præsten[10] befalede ham adlød han[11]. Præsten bød ham nu følge sig over Broen til den anden Side af Søen og her manede han ham ned i Jorden. Siden den Tid har han aldrig forudlejliget Folkene paa Gaarden, men hvert Aar flytte han sig et Hanefjed nærmere mod Gaarden og naar han har naaet den, da[12] komme han igjen, hylende og støjende.
NB: Der fortælles ogsaa, at den der skulde mane ham maatte ikke have forbrudt sig imod den borgelige Lov. Gyldenstjerne sige da til Knud Ufødt at han havde stjaalet en Hvedekage, men Knud Ufødt smed en Skilling paa Bordet, saa var Kagen betalt. –

Jeppe Jensen.

blad 133–37:

9. »Æ WOJENSJÆJE«

I Oddense (p. jysk: Wojns) i Salling levede engang en meget jagtlysten Mand, der en Gang yttrede (, som fordum Vald. Attedag) »at vor Herre meget gjærne maatte beholde sit Himmerig for ham, naar han maatte faa Lov at jage omkring med sine Hunde. Derfor fare han nu omkring ved Nattetider med Bøssen i Haanden og en Flok bjæffende, hylende Hunde efter sig, og de ere ikke faa, der have hørt ham.

Man maa passe paa, ikke at fløjte ved Nattetide, thi saa indfinder »Wojnsjæjeren« sig øjeblikkelig. Sagnet fortæller at Hundene en Gang anfaldt en Stud,[1] sønderrev og opspiste den. En anden Gang kom de ind i en

Kones Bryggers, hvor der[2] henstod noget nybrygget Øl i aabne Kar, som de dannede saaledes med Haar og sligt, at det maatte slaas ud i Rendestenen Hvor der findes 3 Døre lige ud for hinanden tvært over Huset kunde de smutte igjennem andre Steder ikke. –

10. Et Sidestykke til »Vojnsjægeren« findes i »Dødsejleren«,. En Mand i Skovby, Sevel Sogn, saa en Aften et Skib svæve i Luften. Han antog det for et Varsel (Worr) om, at Vestehavet engang i Tiden vilde bryde ind og erobre slig et Stykke Land, men det var jo Dødssejleren«.

11. SIGNEMAADER

I denne Egn af Jylland er det meget almindelig, naar et Kreatur eller Menneske have forvredet et Lem, da at faa én eller anden Signekjælling eller dito Stodder til at signe det forvrede Lem.[1] Der gribes da med begge Hænder om det[2] bem[2] Lem[3] idet der hviskes følgende Vers:

Jesus gi ve æ Straan
o vrej hans Haan;
aa æ Saan o i æ Saan,
o aa æ Le o i æ Le (.Led.)

12. En anden Signemaade er den: Man gribe[1] med begge Hænder mod Vinden tre Gange og derefter gnide man det forvrede Lem med Hænderne, det er et ufejlbarligt, helbredende Middel.

13. Naar en Ko har kælvet skal der stikkes en Kniv i Dørkarmen (over Udgangen) i denne Dør hvor den[1] første Gang efter Kælvning gaa ud.

14. Naar man lægge ny Viske i sine Træsko, maa[1] man endelig huske at rive den gamle Viske[2] fra hinanden, tilligemed at man spytte paa den, thi ellers kan den Ko der er med Kalv, og træde paa den uadsplittede Viske »kaast æ Kal.

15. Man maa ikke slaa et Kreatur med en Sime.

16. TROLDENES BORTGANG

Da Overtroens Mørke endnu ikke var gjennemtrængt af Oplysningens milde Sol, stod Overtroen paa et meget højt Stade. Da huserede Trolde, Bjærgmænd, Nisser, Ellefolk o. s. v. her i Jylland, saa de næsten havde bosat hvært et Kjær, Høj og Bakke, ja endogsaa Menneskenes Boliger, saa man

ved Nattetider kunde se Nissen fra Lolugen sidde og drille den nedenforstaaende, opbragte Lænkehund, se hvorledes Ellefolkene dansede under den paa glødende Pæle hvilende Lynghøj. Men eftersom Oplysningen mere og mere fortrængte[1] Overtroens Mørke fortrængte den med det samme al den brogede Mylr af[2] af Trolde der kun kan trives i Mørke.[3]

Det blev til sidst Troldpakket alt for utaaleligt, og de besluttede da at vandre fra det jyske Fastland alle som én og bosætte sig paa Øen Fur nord for Salling, hvor de mente, de kunde være i Sikkerhed. De strømmede da allesammen til Sallingsund, men her maatte de stanse, thi over Vandet kunde de ikke komme uden Færge; til den Ende fik de da en Færgemand til at sætte sig over Sundet, men de sprang allesammen i Baaden paa en Gang saa Fægemanden troede at Baaden[4] havde sunket men de kom dog lykkelige over paa den anden Bred, og da saa Færgemanden, hvor det mylrede med ganske bitte, smaa Puslinger med røde Huer paa, og al den Vrimmel havde han haft paa Baaden paa en Gang. De har siden den Tid bestandig opholdt sig i Klippen paa Fur. I[5] selve Klippen findes et Hul, stort nok til, at et Menneske kan gaa der igjennem. Denne Hule besluttede nogle Drenge en Gang at undersøge. Der blev trukket Lod om hvem der først skulde prøve det og den Loddet[6] faldt paa fik da et Stykke Reb om Livet og lod sig[7] fire ned i Svælget, men da de ovenforstaaende trak Rebet til sig igjen, var Drengen borte og Rebet svedet i Enden. Siden den Tid har ingen Vovet at gaa ned i »Bjærgmandens Skorsten«, som den kaldes. –

17. BJÆRGMANDEN I Æ »GRIMBAKKE«

I de saakaldte »Grimbakke«, Sevel Sogn, boede i fordums Tid en Bjærgmand, med[1] hvem en Kone i Søgaard levede i et utilladeligt Forhold med. En Aften da hun tilligemed sin Karl[2] kom kjørende fra Skive, stod hun af ved disse Bakker uden at Karlen[3] mærkede det, først da han kom hjem opdagede han at hun ikke var med, og til den Ende besluttede han da at passe paa, naar hun kom hjem. Da Kl. var slaaet 12, kom der kjørende en Karet med Heste for, der havde gloende Sko under Føddene, op for Døren, og Konen steg ud, og Vognen vendte og kjørte tilbage med Lynet Fart til de grimme Bakke. Man har tillige ved Nattetider set gloende Straaler[4] forbinder Bakkene med hinanden,[5]

18. I samme Gaard hvor Konen hørte hjemme, der var altfor »gode Venner«, med Bjærgmanden fandtes to foregivne Bjærgbørn, der sagdes at være for-

byttede af Bjærgmanden; thi i denne Tid skulde man have sine Børn »mærket« fortælles der, da Bjærgmanden ellers vilde ombytte dem med sine. Af den Grund maatte man strax naar Barnet var født føre det til Præsten for at han kunde døbe den spæde; thi saa turde Troldpakket ikke nærme sig den lille.[1] Disse to Børn havde ingen Menneskeforstand. De stod som Hunde bundne til Bilæggeovnens Fod og krøb omkring paa Gulvet saa langt de for Baandet kunde naa, men aldrig blev de løste[2] af deres Bånd, der ved Kakkelovnen fik de deres Mad, deres Søvn. En 90-aarig Kone, der fornylig er dø, fortalte at hun saa dem[3] mens hun[4] gik til Præsten, og hun[5] kunde mindes, at de havde saa uhyre, store Hoveder. Den ene forsvandt uden at nogen kunde forklare sig hvor det[6] var bleven af, den anden sagdes at være dø, og der var ogsaa Begravelse, og man saa Kisten hvori dets Lig sagdes at ligge, men den almindelige Mening var, at Bjærgmanden havde taget dem begge, da de bleve behandlede uminneskelige.

19. ELLEFOLK

I Svenstrup i Sal Sogn løb[1] i[2] ford. Tid[2] en Bæk hvorved der groede en Mængde Elletræer, og her boede en Ellefamilie. Her kunde man ved Nattetider høre klingende Spil til hvilket Ellefolket dansede og alle vare bange for at passere forbi dette gyselige Sted. Familien havde en rød Ko, som man hver Aften efter Solnedgang kunde se komme drivende hen af Stedet hvor de opholdt sig, og man kunde følge den med Øjet indtil den forsvandt under en Bro der førte over Bækken. –

20. Ligeledes skal en Ellefamilie have boet i en Høj der[1] ligge i et Kjær i Trevad, Vrdsted Sogn. Denne Familie tyede jævnlig op i en nærligende[2] for at danse, naar Folkene i Gaarden ikke vare hjæmme. En Aften da de alle havde forladt[3] Gaarden paa en Dreng nær, der laa i Sengen, hørte Drengen med et saadan en Larmen og Støjen i samme Stue hvor han laa. Ellekonen tog Kammene og redte sine Børn Haar, og benyttede ogsaa mangfoldige andre Gjenstande. Da Folkene nærmede sig Gaarden saa de imod Forventning Lys i Stuen men da de kom ind vare de alle forsvundne. Drengen krøb nu frem af Sengehalmen hvor han frygtsomt have skjult sig og fortalte det passerede, og om Morgenen fandt de alt skuret og pudset ligge fra Kaffekjelen til Bordkniven. –

21. NISSER

To Nisse, hvoraf den ene opholdt sig i en Gaard i Trevad den anden i en dito i Bøsting, vare en Aften gaaede ud for at stjæle fra hinanden. Med Tyvekosterne, der bestod af Hø og Halm mødtes de Midtvejs paa en Høj der kaldes Uglehøj og her kom det til et alvorligt Skjænderi imellem dem, der[1] endte i Haandgribeligheder, begge fik de sit Hø og Halm splitet[2] fra hinanden saa det af Vinden vejredes bort, og Fortjenesten blev en banket Trøe til dem begge.

22. 1. Naar Hanen gale i Forstuen vil der snart komme fremmede.

23. 2. Naar Hønsene blive ude i Regnvejret vil Regnen vedvare i længere Tid, naar de derimod pille af ind vil det snart give Tørvejr.

24. 3. Naar man[1] nøje betragte hinandens Hænder vil der snart spørges Lig.

25. HOVEDLØSE HESTE

Det er mærkværdigt en Mængde hovedløse Heste Sagnene tillæge[1] og knytter til adskillige ensomme Steder her i Egnen. En Mand kom en Vinteraften kjørende gjennem en Dal i Sevel Sogn og just som han kjøre i sin egen Tommerum komme listende tvært over Vejen en Hest hvem Manden tydelig saa havde hverken Hoved eller Hals, og han kunde vedblive at følge den med Øjet indtil den forsvandt bag nogle Risbuske paa den anden Side af Vejen. Men det er ikke det eneste Sted, der kunde paapeges adskillige Steder hvor en eller anden have set en hovedløs Hest en sort Hund en So med en Flok gryntende Grise o. s. v. –

Men det gjør altsammen ingen noget naar man bare passe sin egen Gang. Man maa ikke skotte om[2] Spøgelset; thi saa kan man se Utysket men naar man vender sig helt om saa ser man intet.

blad 116–17:

Overtroiske Smaating

26. 1. Naar man er slem imod Katte, saa faar man en arrig Kone og en bedrøvelig Bryllupsdag. –

27. 2. Naar Hanen gale i Forstuen, saa vil der komme fremmede Gjæster inden Aften.–

28. 3. Naar man synge om Morgenen, vil man græde inden Aften.

29. 4. Naar Uglen besøge en Gaard eller Hus vil der snart komme en »*Død*« der ud fra.

30. 5. Naar der vise sig en sort Stork vil der snart komme Krig.–

31. 6. Naar der fødes sorte Lam i en Gaard el. Hus vil der i det paafølgende Aar indtræffer én eller anden Ulykke.–

32. 7. Naar det regne paa Peders Fængselsdag, faar man en vanskelig Høst.

33. 8. Naar der er en Ring om Solen vil det snart regne, men Naar den er aaben for neden blive det Tørvejr.

34. 9. Naar man om Aftenen spise Grøden af Fadet faa man smuk Vejr Dagen efter.

35. 10. Naar der vise sig to Regnbuer jævnsides faa man tør Vejr.

36. 11. Naar man har gaaet med en Skjæppe (Kar, Sold, o. s. v.) over Hovedet[1] blive man ikke større. Derfor siges om en den[2] voxne: »Han haar nok hat æ Skip ow'e æ Huv'e.–

37. 12. I fordums Tid har Flytning[1] af Markskjel[2] været meget hyppig. Men da det regnes for at være en af de allestørste Forbrydelse, der kan udøves, (maaske ikke uberettiget) er det ikke saa underligt at de, der have befattet sig med sligt »gaa igjen« som det kaldes. Det er da heller ikke faa Steder Sagnet sige at der el. der kjøre (ved Nattetid naturligvis) en Mand og pløje, el. der saas en Mand iført Læder-Knæbuxe rød Tophue o. dl. Da Jordudbytningen fandt Sted skete der mange Steder blodige Uretfærdigheder. Et godt Maaltid eller en sømmelig Gave (en Lispunds-Lax o. s. v.) til den der forestod Udbytningen sagdes at kunde veje op mod et forønsket Kjær eller Engskifte. Saaledes fortælles, at der boede en stolt Mand i Trevad (Jakob Pedersen) der stod højt hos Seheste, Rydhave, og da Bønderne fra Aakjær tilligemed omtalte Mand vare samlede begyndte Jakob at tale højt, om at det Kjær der alle Dage havde hørt Aakjær[3] vilde han have. Det blev Herremanden opmærksom paa og denne, hvem Jakob flere Gange havde »velsignet« med en Lispunds-Lax, sagde beroligende: »Du ska' faa det, Du ska faa det Jakob Pe'ersen«, og han fik det[4] trods de andres ivrige Modstand og skjønt det var en stor Uretfærdighed.

38. [13.] Samme Jakob lod[1] i Strid med en af Naboerne. Da denne en Dag var ved at grave en Brønd og just skulde til at sætte Stenerne ind (Brønden muredes i disse Tider af Kampesten. Teglsten kjendtes ikke.) raabte man ned til ham at nu kjørte Jakob hen for at pløje. »Hva«, sagde Manden i Brønden, »Æ Jakkob Pæjsen ve o plow saa vil A Daapejn (Død og Pine) aasse op o plow. Han op, spændte for Ploven og ud paa Marken til Jakob, hvor de pløjede omkap med hinanden, thi var den ene ikke til[2] naar den anden pløjede vilde den første pløje den anden fornær. Sagnet sige da at denne gjerrige Mand ved Nattetider færdes omkring med Markskjellet, og aldrig faa hans Sjæl Hvile førend Skjællet faa sin rette Plads. –

14. LEGE

39. Et Barn tage i det andets Øre og spørge: »Hva hi'æ Præjstes rø Kow«, denne svare da hen i Luften, nævne en Del Navne der ikke passe,[1] »ta beje ve«, svare den adspurgte. Spørgeren lyde gjærne Opfordringen og knibe Fyren dygtig i Øret: »Slipør«, skrige den ulykkelige,[2] se det var Løsenet og udenvidere slippes der og Turen falde nu Spørgeren til o. s. fr. –

40. 15. Naar en Gjenstand er blevet frataget En og man da vil vide hvem Tyven er, bærer man sig saaledes ad:

Der fæstes en Uldsax i en Solds Krans, saaledes at Soldet hænger i Saxen. Derpaa stille to sig lige over for hinanden og idet de lade Saxen hvile paa Pegefingrene sige den ene: »han har taget den«, den anden, »der er Løgn og saaledes blive man ved at opramse en Del Personer indtil Saxen med Solden dreje sig, da er den rette Gjærningsmand funden.

41. 16. En Mand vilde lære den anden at signe. »Hvad skal jeg sige«, spurgte Lærlingen. »Aa«, svarede Læremesteren«, »du kan sige:

Et[1] sort Faar og en sort Buk,
naar de ere lige fede
er de lige gode at æde.

Dette Vers brugte vedkommende i mange Aar som Signeramse[2] og helbredede mange, indtil han endelig ogsaa blev kaldt op til den Mand der havde lært ham Verset. Men her kom han til at sige det saa højt at Manden hørte det, og saa var det ude. –

blad 139–40:

42.

1. Smaastykker

1. REMSE

1. Godaw!
2. Tak faa de sist.
1. Haa do slagt-e di Gri-es?
2. Ja.
1. De wa raahr.
2. Nej de wa ett raahr.
1. I hur-en da?
2. Faa dæ fild en Bøjhst ni-e o slo mi Ku-en ihjæl.
1. De wa ett raahr.
2. Jow de wa raahr.
1. Ja-hur-en da?
2. Jow faa no haa a faat mæ-en nøj Kuen ijæn.
1. De wa jo raahr.
2. Nej de wa ett raahr.
1[1]. I hur-en da?
2. Nej faa hin vel æ Præjst go te.
1. De wa ett raahr.
2. Jow de wa raahr.
1. Nej hur-en da?
2. Faa saa go a te hans[2] ijæn. –

43.

2. HVAD HANEN SIGER

Naar der er ingen Fare: »A ka værre je faa 15 Høøg Aa-hå.
Naar den opdager Høgen: »A prise mi raske Bjenn, a prise mi raske Bjenn. –

44.

3. FAAREHYRDENS SANG

De ræjne o de blæse
o Vinden go saa kaald.
Gu naah wos arm Hjaarre
vi krøkke i en Baald.

4. SMAARIM

45. 1. Aallen,
baallen,
staallen,
kjowt,
betalt,
kontant.

46. 2. Haa, haa, haah,
dæh ski ingen Skaah.

47. 3. Godaw, bette Faa-e.
Sikke Hæjhst[1] do haa-e.
Sikke Loh, sikke Bjænn, sikke Tri-en di taa-e.

48. 4. Gaade.
For som en Pregl.
Bag som en Segl.
Midtover som en Melsæk. – *En Hane.*

49. ## 5. GODE FORAARSTEGN

En staahnen Staark,
en[1] Vihf dæ flywwe,
en Plaaw dæ drywwe,
en Frøh fræ sæ
o en Føl te sæ.

Indtage den første omtalte Gjenstand man ser om Foraaret en saadan Stilling, da er det Forbud til et godt Aar. –

50. ## 6. VEJRREGEL

Hva dæ komme aap i Maaes (Marts),
De stappe Apriel i si Aaes. –

51. ## 7. HYRDENS SANG

Aah Gu naah mæ arme Dræng,
a ska tihle a mi Sæng
o u-e o fløt æ For[1].
A ska u-e o fløt æ Væjje

næ-e di anne haah æ bæjje.
A si-e te æ Suel,
faa mi Maww æ huel.
A sie te æ Nøj,
faa a haa laant te æ Bøj.
A fulle i mi Lomm,
dæ wa aalle en Kromm.
Æ Maalti-æ æ fo
o æ Mælmer æ smo.
Aalti rohve di a ska go. –

52. 8. RIM

So do ham, so do ham,
so do ham i Frakken.
Ta ham fat, Ta ham fat,
gi ham jæn o Nakken.

53. 9. INGEWAT

Ingerwat,
hun saaldtt hinne Mand faa 18 Al Lat.
Hun kjowtt ham ijæn faa en minne Mohl:
En Skjefeld Kohl,
en Knappnohl
o en Pihffeld Tobak. –

54. 10. VEJRFORHOLD

Naar Røgen ej af Huset vil,
en stor Regn stunder visselig til.

Skg:

[2. Smaastykker]

[11. SMAARIM]

55. Go nat!
såw gåt ve æ kat;
vel do leg nöj bæjje,
så kan do såww ve æ væje.

56. Horre bissi låww å såww!
fåer æ i æ mark å plåww,
mue æ uh å gi æ gries,
tih-e do ett stell, foe do å æ ries.

57. A skowe mi hæjst!
Hwæm æ dænd bæjjst?
De æ wå præjst.
Næj såge, de æ wå sme,
få han ta bæjje ve.

58. A tremle mi kåhg,
få i måhn ska a båhg;
dænd ska dæjnes i lu- å i låhg,
do ska nåk fo en å si-,
mæn do ska åld-e fo en å småhg.

59. Andes kjo te Randes
mæ påtte å pande,
han vældt hans wåwn å spildt hans tih-e
å bandt: Dænd væj ska a ålde kyh-e mih-e.

60. Dæm tykk å fih-e di hå undt i warrm å hih-e,
mæn dæm mawwe å tah-e hå møj wah-e.

61. Næ-e dæ æ en nieg å bennd,
så æ dæ ett en kjæl-ing å fennd.

62. »Do æ en höwwe.«
»A hå hwærken hwånn hæ klöwwe.«

blad 141+119:

3. Smaastykker

12. SPØRGSMAALE

63. 1. Hvad udtrykker 36 H'er og 1 Æ?

Svar: Hæe[1] haalle Hr. Hans. Han haae[2] hunne hwi Hunn. Hunne hwi Hunn haah hunne hwi Hwallp. Hunne hwi Hwallp haah hunne hwi Halle. Hunne hwi Halle haah hunne hwi Hoe. Hunne hwi Hoe haah hunne hwi Ænne. –

64. 2. Man faar én til at skrive:

D. d. d. D. k. d. i. l. d. e. S.

Den der skrev det spørge man nu om hvad der staar, og ved han det ikke forklare man ham det saaledes:

»Du dumme dorske Dreng, kan du ikke læse dit eget Skrift. –

65. 13. REMSE

A tjænt Nels Linnd udi syw Or.[1]
Vi awwelt Byk let øwwe en Traww,
de task a aap i fjowten Daww.
Kom falderideralla!
Vi haaj ingen Low o tæsk-æ o,
vi task æ o wo Stowgwol.
Vi haaj ingen Plæjl o tæsk-æ mæj,
vi task æ mæ wo Mommeltrell.
Vi haaj ingen Skowl o kaahst æ mæj,
vi kaahst æ mæ wo Gryskje (Grydeske).
Vi haaj ingen Kaahr o støf æ i,
vi støvt æ i wo Kjeldtrow.
Vi haaj ingen Own o tah æ i,
vi tah-æ o wo Kahgelen (Kakkelovn).
Vi haaj ingen Møll o[2] mohl æ o,
vi mohlt æ o wo Kaffemøll.
Vi haaj ingen Kaahr o brøg æ i,
vi brøgge-æ i wo Swynspand.
Vi haaj ingen Gjae o gjah æ mæj.
o dæhfor gi[3] a te Romlomsbæk
o hint Gjae i-en Sywskip Sæk.
Saa to æ Øl te o gjah
te de sto ue å bode Vinie o Dah,
Saa to æ Øl te o ruhs
søen de lætte bode Mønning o Taag aa æ Huhs.
Saa blow dæh Øl o sæhl[4]
o dæ bløw aasse Pænng o tæhl.

66. MERE OM KONG ALBREKT

Den Hest hvorpaa den svenske Kong Albrekt red under Slaget paa Fly Hede var *kridhvid*, og derfor kunde Dronning Margrete se fra Kobberup

Kirketaarn hvorledes den blev skudt for at tjene Kongen som Skjulested. Stedet hvor Dronningen tog ham tilfange kaldes *Birkemose* og ligge cirka ½ Mil vest for Kobberup Kirke. Det Sted som tjente Svenskerne til Hestestald kaldes den Dag i Dag »*Swarzstoww*«. Paa Fly Hede findes tydelige Spor af Slag, idet der findes endel Jordvolde der bære Præg af at være dannede af Menneskehænder, og forøvrigt har Dronning Margretes Navn mange Tilknytningspunkter her i Egnen. Endvidere[1] fortælles om Kong Albrekt, at han havde det saa haardt i sit Fængsel paa Koldinghus. Hver Gang naar Margrete steg tilhest, mens hun opholdt sig paa Slottet, maatte den stakkels udpinte Konge op af sit Fængsel for at tjene hende som Fodskammel. Han lagde sig ned paa alle fire og Margrete satte sin Foden paa hans Ryg[2] for at komme op i Sadlen[3]. Hver Dag blev der en Kurv med Steg fra Margretes Bord hisset ned i hans Fængsel for hans Næse,[4] men taget op igjen, Albrekt maatte blot lugte det, ikke smage. Nej, hans Kost bestod i tørt Brød og Vand, og til syvende og sidst skar man Rinden af Brødet; men Brødets Kraft indesluttes i Rinden og da denne blev taget fra ham – *døde han.* –

67. HVAD HANEN SIGER

Naar Byens Haner støder sammen paa Gaden da sige de som saa:

Første Hane: »Vi foh en ussel Føh hæh i Goh[1]
Aa – haa – aa.

Anden Hane: Aamm te wos æ en let bejje. Aa – hå

Tredje Hane: Hæh æ gaat o væh. Haa – haa – aa –

Fjerde Hane: A æ hwærken ræj faa Hunnd[2] hæ Høhg Haahaa – aa –

Men naar fjerde komme ud i Marken med Hønsene og der da flyve en Spurv op, sige han bange: »Hillemænd: skynd[3] jer læ wos te o hjem«. –

Skg:

68. DET ØDELAGTE BRØD

En dag, da det tordnede stærkt, kom en lille mand ind i en gård i *Björnkjær,* Sevel sogn, og satte sig i arnekrogen. Kvinderne råbte på karlen, som gik ude i gården, og bad ham at komme ind og smide puslingen ud, for de var bange for ham. Karlen, der var bomstærk, tog i den lille, trak ham op fra stolen og ud af dören. Men kvindfolkene der i gården havde samme dag bagt til et större gilde og som sædvanlig lagt brødet ind på omhængsengene. Da nu puslingen eller bjærgmanden kom om ved omhænget, i det

karlen slæbte af med ham, tog han dette til side med sin ene hånd og så på brødet. Da folkene siden vilde spise deraf, var det hvedsten[1] og duede ingen ting til.

69. En student gik en aften over Vesterbro i Kjöbenhavn, og da, som han går i sin egen tommerom, törner en bi mod hans pande og jager sin bråd ind i ansigtet på ham. Han må da vende om til sit hjem og blive der, indtil hævelsen salded[1]. En tid efter, da han på ny vilde foretage den afbrudte spaseretur, krøb der en skarnbasse på broen. »Nå«, sagde studenten, »der har det skarn været hjemme og fået en anden kjole på, nu vil den narre mig igjen. Nej tak, god karl! jeg har opdaget fiffet.« Dermed vendte han om, sprang ud i vandet og svömmede over vandet for således at undgå den mistænksomme fyr.

70. Pænng å bankerot ka jawwn åld teng.

71. Ålle mand[1] vel ha mad, å æ kåk[2] ka ett ed hy.

72. Do æ klog o æ kattes dø, næe si tærme hænge åm æ hals o en.

73. Stuh-e ue å fjærre, di æ lætt te las.

74. Han æ en stue kåel, hu dæ æ engen foh-e[1].

75. Dæn, dæ ett høe ræt, ka hæl-e et swoh-e ræt.

76. Han tih-e bæjst de, han vee et.

77. Håj han hat hans nih-es imæld, håj han ett slawwen så hât te.

78. Han skræwwe, som han gi trej mark i skat.

79. Nuh-e klawwe sæ å skåe ett, and-e pråele å håe ett.

80. Dæ ska ti te åld teng.

81. Han æ lisse glå som syw tallærkener i en puh-es.

82. Han æ lisse gue, som han æ stue.

83. Han vel ha bohde i ruhs å puh-es.

84. Dæ æ tåw mjænninge ve en tåhl å trej ænd-e ve en håhl, næ'en blywwe sko öwe i møt-en.

85. Han ka hægs æ grøe å æ far.

86. Skik dæ wal, de spør-es mendst.

87. Han æ så sue som en ærrekbrøgge.

88. Han håe ett unn jæn løkk, å dænd æ tønd.

89. Han æ wah end jæn a lie.

90. Han æ ett sue kloeg, å de æ han glå-ve.

91. Dænd, dæ gjø nar a and-e, æ sjæl nar.

92. Han æ mih-e dom, end han hå låw te å wæh.

93. Han skahve sæ, lissom værden hænnd i en kallskend.

94. Endten tæsk hæller å-æ låh.

95. Æ dyer hå ett ande Guj end menniske.

96. Han passe hans pisk.

97. Manne mand gjö tåmm fåh.

98. Lok di mond, dæ kom-e en las måg!

99. Han gjö öwn som påt-e.

100. Hwæ teng te si brugg.

101. Næ-æ krøhver æ tåmm, bejes æ hæjjst.

102. Gjö do nar a mæ, så gjö do nar a Wåhæhr, å gjö do nar a mi klæje, så gjö do nar a mi skræjje.

103. Han æ ett så gammel, som han æ grem te.

104. Dæ æ fæjl å fald få wås åld sam-el.

105. »Hwæer mæ si løst!« såh æ mand, han ræj o æ törrestak.

106. Han glowe, som han håj nys fåt öwen.

107. Han kom-e sæ lissom muhle brø i warrm.

108. Han æ ett stah end tobak få fih skjæling.

109. Han æ lisse læt som dænd fowl, vi kalde kow.

110. Pæen æ snåe pøndte, grem æ snåe beskit.

111. De æ læt å sej i æ own å bannd kongen.

112. »Kom do te a!« så Wåhæhr te gammel Ann.

113. Han æ så kloeg, han ku tohl å væ hal blend.

114. Kri æ slem, få dæ ski åldti skåh ve-'æ.

115. Tak ska do ha, å gåt ska do fo, mæn do ska sjæl væ omm'æ.

116. Han snake en gue støwwl.

117. Ændten blywwe æ te ækk hælle ongge.

118. Dæ æ en måh mæ åld teng urren mæ å gi ståhkle brænndvin.

119. De sæh-er hwærken röwt hæ skröwt.

120. Ændten æ e flend hæ grend (ɔ: enten af eller i).

121. Han æ lisse kloeg som dend, dæ ett æ klohge end ham.

122. Hjoh-esweed kåste en spehsi æ pæel.

123. Næe de æ aprielmånnes tahr
så ska do so kuen i mosser å kjahr.

brev 3:

Aakjær i Fly d. 26/1 1884.

124. Kjære E. T. Kristensen!

Atter sender jeg dem en lille Pakke af samme Sort, som det tidligere sendte, saa de maa vist nok tilstaar, at det er ikke saalidet, siden jeg ikke har gaaet sønderligt efter det. Jeg ser at der allerede optaget et Par Smaafortællinger i det første Blad og jeg skal aldrig nægte at de give én Lyst til at arbejde videre. Papirerne ere som de nok vil se skaaret ud af[1] Optegnelsesbogen, alene for ikke at komme til at skrive det om igjen, og da jeg har numret Bladene vil de nok hitte Rede i det. Nogle[2] enkelte Gaade og en Masse Ordsprog baade i[3] denne Pakke og den tidligere vil nok kunde faa Anvendelse i et af de første Numre af »Skattegraveren. Og de kan være overtydet om at jeg nok skal ligge al min Flid ind derpaa for Fremtiden Til Slutning vil jeg[4] sige at jeg vilde gjærne have Manuskripterne igjen, da jeg ikke har dem optegnet nogen Steder, og det har de vist ikke noget imod, naar de har taget ud af disse hvad de kunde bruge.

En venlig Hilsen fra
Ungk.
Ieppe Jensen.

blad 8–26:

Sagn og Fortællinger

125. 1. NISSENS HÆVN

I en Gaard i Kasttoft[1], Sevel Sogn, boede en Nisse, der til Tider drev sit Spøg temmelig vidt. Saaledes kunde man være vist paa, at naar man lagde sig til at sove i det ene Høgulv[2] var man ved sin Opvaagning flyttet over i en anden Gulv.

En Middagsstund, da en Del Karle, der havde været nede i Engen at bjærge Hø gik op til denne Gaard for at sove deres Middagssøvn i Gaardens Hølade, fik en af Flokken Øje paa Nis, der[3] sad oppe i en Kvistluge og solede sig. Karlen greb da en Stok og langede Nissen en[4] paa Benene

med denne, saa han gav et[5] stort Skrig og lod sig dumpe ned i Høladen, men var dog ikke til at finde da de kom derind. Folkene, der intet ondt anede, lagde sig trygt til at sove, men imens lagde Nis Planer for sin Hævn. Han fandt et Stykke Reb og[6] dermed bandt han Karlenes Ben sammen og hejsede dem op over Hanebjælken med Hovedet ned ad, og de vaagnede og befandt sig i en saa betænkelig Stilling, gav de sig til at skrige af fuld Hals, og nu kom Husets Folk og befriede dem. –

(Fortalt af Joh. Villadsen).

126. 2. SLAVERNE I 1848

I 1848, kort efter Jul, havde det løgnagtige Rygte, at Rendsborgs Slaver vare af den tyske Regjering løsladte for at plyndre Danmark. Rygtet stammede nok fra nogle rejsende Haandværkssvende, der havde fortalt det[1] i Silkeborgegnen og da det kom Præsten for Øren skrev denne øjeblikkelig til Amtmanden og denne igjen til sine Overornede saa Rygtet paa denne Maade snart havde gjennemløbet hele Jylland. Beboerne, og især Kvinderne, bleve betagne af Skræk, de nedgrov deres Penge og Kostbarheder paa Kirkegaarden eller forvarede det paa Kirkens Loft, og med Angst oppebiede de den Tid da Slaverne vilde vise. Mandfolkene løb skarevis til Smedien for at faa dannet sig Vaaben og Værge, der som oftes bestod i en Morgenstjerne eller udrettet Leblad. Rygter indløb om at Slaverne brændte sydpaa alt hvad de formaaede, og en sort Sky der viste sig i Horisonten bekræftede det. Saaledes stode Sagerne, da der Dagen efter indløb Efterretninger om at det var bare Opdigtelse alt sammen. –

127. 3. FRUEN OG KARLEN

En Frue[1], der var meget gudfrygtig, men som forøvrigt ikke vilde give sine Folk nok at spise, gik enhver Aften op i Kirken for at bede Aftenbøn. Men en Aften havde hendes Karl kommet hende i Forkjøbet og var krøbet[2] ind under Alteret. Da hun nu begyndte at[3] bede, sige Karlen under Alteret: »Kom Pokker i din »Skrot«.« »Hvi er du mig saa haard«. »Jo, for du give dine Folk for lidet at æde«. »Ja, men jeg vil mig forbedre«. »Saa vil jeg dig naadig være«. Fruen, der troede at dette var Vorherre selv, der talede til hende, blev fra denne Stund af bedre mod sine Folk.

128. 4. PRÆSTEN PAA KIRKEGAARDEN

En[1] Præst havde for Skik hver Aften at gaa og vanke omkring[2] oppe paa Kirkegaarden. Hans Karl troede da at gjøre en god Gjærning med at skræk-

ke ham. Til den Ende trak han en mørk Aften et Lagen over sine Klæder og skyndte sig op paa Kirkegaarden. Da Præsten blev ham var, spurgte han ham, hvad han havde her at bestille, og gav sig til at mane ham ned i Jorden. Da Karlen var sunket til Knæerne bønfaldt han Præsten om Forladelse; og denne lod sig ogsaa bevæge, da han hørte det ikke var af noget ondt Hensyn, og gik hen og tog ham ved Haanden og trak ham op.

129. 5. DE GRIMME BAKKER

Til denne Bakkerække, der strække sig paa begge Sider af Sevel-Skive Landevej, og som har et stygt, skummelt Useende der har givet det sit Navn, knytter sig, som til de fleste Steder af denne Art, en Del Sagn og Fortællinger. Et Slag har der her staaet engang mellem et Par Næssekonger, hvoraf den ene hed *Hjelm*. Hjelm faldt og blev i fuld Rustning nedsat i én af de mange Gravhøje der ligge spredte omkring paa den foregivne Valplads. Denne Kong *Hjelm* har den vidtstrakte »Hjelm«hede faaet sit Navn efter.

130. Ad Vejen, der løber gjennem de høje Bakker, færdes hver Aften en hvid Skikkelse med et blodigt Hoved, og det er derfor et meget frygtet Sted, hvor man ikke gjærne færdes ved Nattetider. –

131. Ikke langt fra de grimme Bakker i Hjelmhede findes en dyb Dal, der gaar under Navn af Dejgtruget for sin Forms Skyld. Deropfra komme hver Aften en Kvindeskikkelse med blodige Arme; thi hun har her engang nedgravet et af sine Børn, og kan derfor ikke finde Fred i Graven. –

132. 6. DE TO TYVE

Et Par Tyve havde spurgt at en Mand i Byen havde slagtet et Svin og det vilde de prøve paa at faa stjaalet. De begav sig da derhen en Nat, og for at bringe Forstyrrelse i Huset og da under denne at stjæle Svinet, slog de Kreaturerne løs i Stalden, og nu listede de sig gjennem et Vindue ind i Huset og gjennemrode dette[1] for at finde det slagtede Svin; men uden at finde det. Imens begyndte Kreaturerne at støje i Stalden og denne Støj vækkede Manden og han skyndte sig at komme ud[2] at faa Orden bragt tilveje. Kort efter at Manden var gaaet ud skyndte en af Tyvene sig ind i Mandens Seng. Han klagede sig da til Konen, hvor han maatte døje inden han fik Kreaturerne bundne. Konen, der ogsaa troede, at det virkelig var hendes Mand fortalte ham nu adskilligt om baade det ene og det andet. In-

derligt spørge Tyven: »Men sig mig, lille Kone, hvor var det dog vi gjemte[3] vores slagtede Svin? jeg er saa forstyrret, saa jeg ikke længer huske det«. »Ih«, svare Konen, »kan du ikke sagtens huske at vi langde det ind i Bageovnen, der vidste vi da, ingen stjal det fra os«. »Jo, nu huske jeg det ogsaa«, varede Tyven, og han foregav nu at han skulde ud at efterse om Kreaturerne vare komne til Rolighed, og nu skyndte han sig ud til Kammeraten og de stjal Svinet ud af Ovnen og ilede af Sted med det. Da Manden kom ind og han havde hørt af Konen at der havde været en inde i Sengen, gjættede han strax, at det var Tyverne, og da han saa, at Svinet var borte jog han afsted efter Tyvene, og naaede dem ogsaa men holdt sig skjult for dem. Han saa da, at imens en bar Byrden, gik den anden forud for at udspejde om ingen kom dem imøde, og naar den ene da havde gaaet en Tid med Byrden, saa han var blevet træt skyndte den anden sig tilbage og tog Byrden og den[4] der sidst havde baaret gik nu forud. Manden liste nu et Stykke foran den der bar, skyndte sig derpaa tilbage og sige: »Lad nu mig ta' den«, det fik han Lov til, da Tyven antog ham for sin Medhjælper, og da Tyven var gaaet et Stykke foran skyndte Manden sig hjem med, hvad hans var, og lagde det paa Sovekammerbordet og efterat havde fundet en Øxe skyndte han sig i Seng. Da Tyverne mærkede at de vare blevne narrede, skyndte de sig tilbage og saa da at Svinet laa paa Bordet og nu aabnede de Vinduet for derigjennem at udtage dette. Men da den ene stak Haanden ind for at faa fat i det smak Manden ham en over Fingrene med sin Øxe saa saa disse røg af. Nu indsaa de, at det var spildt Ulejlighed at prøve paa at faa Svinet stjaalet denne Gang og derfor besluttede de at gjæste nogle andre. »Jeg ved hvor der er et godt Stykke Faar«, sige den ene. »Og jeg, hvor der er nogle dejlige Kaal«, sagde den anden. Det kunde være godt begge Dele, og de bleve enige om at mødes ved Vaabenhuset paa Kirkegaarden. Tilfældigvis var[5] en gammel Kone i Landsbyen bleven meget syg, og hun forlangte at blive taget til Alters, men Kalken stod i Kirken og hvem vilde hente den. Karlen i Gaarden tilbød at vilde naar han kunde faa én med sig, og en halt Skrædder[6] sagde, at naar Karlen vilde bære ham da vilde han nok følge ham Imens var Kaaltyven kommet til Mødestedet og stod og ventede paa den anden, og da[7] Karlen kom bærende med Skrædderen, troede Tyven strax, at det var han Kammerat, der kom med Faaret, og spurgte: »Er det fed?« Karlen, der troede at det var en Spøgelse, smed Skrædderen paa Jorden og raabte, idet han løb sin Vej: »Jeg gi'e dig Pokker, hvad enten han er fed eller ej; thi du skal ha'e ham, som han er«. –

133. 7. SPØGERI PAA STUBBEGAARD

Da et Par Fiskere vare tyede ind i Herregaardsruinen, »Gammel-Stubbegaard«, en Aften, kom en fire, fem Jomfruer ind i Kjælderen og dansede rundt om[1] en derstaaende Pille, de dansede efter eget Sang og hver havde sin smukke Melodi. –

134. Da en Del unge Mennesker en Aften havde lejret sig paa en Grøftevold uden for Ny-Stubbegaard, saa de i Retning af denne to gloende Hoveder hæve sig i Mandshøjde over Jorden og sagte glidende henimod dem. Men førend de naaede Stedet hvor de laa forsvandt de.

135. 8. SKIKKELSEN I HAUDAL

I Haudal, i en af de saakaldte Tyskerbyer, var en Karl en Aften gaaet[1] ud paa Marken for at flytte nogle Kreaturer, og havde medtaget en Hund. Paa Hjemvejen blev Hunden saa urolig, bjæffede og hylede og krøb angst ind mellem Mandens Ben. Han anede da at noget aparte var paa færde; thi alt af den Slags kan Dyrene se; men[2] nu vidste Karlen, at[3] naar man lægger en Hunds Ører sammen over Hovedet og ser derind imellem, da kan man ser hvad der er i Vejen. Det gjorde han, og han saa da en hvid Skikkelse komme bag efter sig ad samme Vej som han. Han skyndte sig da hjemefeter, men paa Vejen kom Skikkelsen over ham og tumlede ham saaledes at han maatte holde Sengen i flere Dage. –

136. 9. SPØGERI I SEVEL

I en Gaard i Sevel havde man hver Aften hørt en Vogn rulle ind i Gaarden, og en dristig Karl besluttede da at passe paa en Aften. Han stillede sig da an i Gangen, og da han havde staaet lidt, kom en Vogn ganske rigtig kjørende ind i Gaarden, forspændt med en hovedløs Hest; paa Vognen[1] var et Par Skikkelser, hvoraf den ene steg ud af Vognen og gik op paa Loftet, hvor han gjorde et gyseligt Spetakkel, imens den anden holdt i Tømmen. –

137. 10. GJENGANGEREN I VROUE

En Kone i Vroue, der i levende Live vilde forvarer Pengene for sin Mand, kunde for denne Synd ikke finde Gravfred, men hver Nat stod hun i en af Husets Stuer og pillede ved en Bjælke. En Aften stillede hendes Mand sig i denne Stue, og da han havde staaet en lille Smule kom hun glidende ind i Stuen, iført et hvidt Klæderbon. Og da hun havde staaet og pillet lidt

ved Bjælken gik Mand hen og sagde ganske rolig: »Hvad søger dog efter«, han gjennemsøgte da Bjælken og fandt et Markstykke, som han viste[1] hende, og derpaa forsvandt hun og[2] har aldrig vist sig siden.

138. 11. GJENGANGEREN I LINDHOLDT

I Lindholdt, Sevel[1] Sogn, gik der hver Aften en hvid Skikkelse, der immer søgte hen i Laden. En Aften, da Karlen i den Gaard hvor Gjenfærdet gik[2], var gaaet ud for at fodre Hestene stod Skikkelsen ved den Dør af hvilken han just skulde ind. Han vilde da have stukket sig om ved hende, men i Forbigaaende lagde Skikkelsen sin Haand paa hans Arm og saa bønlig paa ham. »Hvad vil du mig«? spurgte Karlen hvast: »Nu sige jeg dig saa mange Tak«, svarede Skikkelsen, »Nu har jeg gaaet her i saamange Aar man aldrig har et Menneske[3] vildet tale et Ord til mig, skjønt det var det eneste der kunde sikkre mig Fred«. Hun fortalte da Karlen at hun[4] havde været Kone der i Gaarden, og da Manden var meget haard ved hende, især naar hun havde bragt en lille til Verden, havde hun engang under slige Omstændigheder kvalt sit Barn og begravet det i Laden, og indtil hun fik andre gjort bekjendt med denne Hemmelighed vilde hun ingen Fred faa. Da hun havde vist Karlen det Sted hvor hendes Barn lod begravet forsvandt hun for stedse. –

139. 12. GRAVEREN OG AANDEN

En Graver gik en Aften op paa Kirkegaarden for at kaste en Grav; han kom da til en Aabning i i Jorden, hvor han tittede ned, og fik Lyst til nærmere at undersøge denne Hule. Da han var gledet ned kom en hvid Skikkelse der førte ham omkring i Hulen. De kom da under Vandringen til nogle smukke Træer, og Graveren kunde ikke løsrive sig fra Synet af disse men Aanden, der førte ham omkring skyndte paa ham. Da de havde beset alt, hvilket efter Graverens Skjøn ikke havde taget ret mange Minuter, førtes han til den Aabning hvorfra han var kommen ned, men da han kom op var alt forandret, alt ukjendt for ham, som om det var flere Hundrede Aar siden han havde set det sidst. Han vendte da tilbage til Aanden i Jorden og spurgte ham ad hvordan det forholdte sig, da han dog syntes det kun havde varet nogle Minutter: »Jo, saaledes gaar Tiden i Evigheden«, svarede denne. –

140. 13. MANDEN I MOSEN

Naar man forlange en Historie, fortælles der følgende: »Der var engang en Mand i en Mose i et Par røde Hoser. Manden er hængt, og Mosen brændt. Snip, snap, snude, nu er denne Historie ude. Tip, Tap, Tønde; nu kan du begynde. –

141. 14. NØGLEN TIL DAUGBERGDAAS

I Hønsemose, en Sumpe nord for Daasen, ligge Nøglen til Dagbjergdaas gjemt; thi da Bjergfolkene forlod Højen, smed de Nøglen til samme ud i denne Sump[1], og den der kan finde denne kan blive Ejer af alt det Guld og Sølv der[2] gjemmes i Højen[3].–

142. 15. DJÆVLEN I HØJSLEV

Da man en Aften etsteds i Højslev sad og spilte Kort, samt bandte meget stærk, saa man, at en smuk Karl gik uden for Vinduerne og da han blev ved at gaa, gik én ud og bad ham om at komme ind; thi før kunde han ikke komme ind. Han kom da til at spille Kort med de andre Karle, men bestandig faldt Kløverne fra ham, thi dem var der jo Kors paa.

En af Karlene sige da til en lille Pige, som sad paa Bænken, at hun skulde gaa ned og samle de tabte Kort op. Hvilket hun ogsaa gjorde, men da hun kom ned paa Gulvet med Lyset saa hun at den for nylig indkomne Person havde Ben og Fødder som en Hest, og da hun havde fortalt det blev der stor Uro paa Færde, og en løb hen og hentede Præsten. Da han kom, borede han et lille Hul i Vinduets Bly, og deraf drev[1] han Djævlen ud. Men en Ting vilde han have med sig fra Gaarden og fik da Lænkehunden, som man kunde høre hyle, da han forsvandt med den i Luften.

143. 16. HUGORMEN

Til den første Hugorm man ser, skal man sige: »Hugorm, spar du mig og mine, saa skal jeg spare dig og dine«, og det gjentages tre Gange saa vil man aldrig blive bidt af en saadan, hvis man da aldrig slaa nogen Hugorm ihjel, thi jo flere man slaa ihjel jo flere vil man møde. I en Hugormebolig findes altid en saakaldt Hugormekonge, der har et[1] meget stort Hoved, og som kan anvendes til adskillige Ting. Den der for Ex. kan faa slig et Hoved kogt og blot faa smage Suppen, han kan blive »synsk«, det vil sige, se hvad der er forbeholdt andre at se. En Kone havde engang faaet slig et Hoved kogt og havde hensat Potten, hvori Suppen stod, paa Skorstenen, imens

hun var gaaet ud at malke. Hendes lille Datter var imens kommen ud i Køkkenet, og da hun saa, at der stod en Potte paa Skorstenen, vilde hun smage paa det, og gjorde det. Men det havde tilfølge at Moderen ingen Gavn fik af det, hvorimod Datteren blev Gjenstand for dets Virkninger, thi da hun kom ud i Stalden til Moderen, sagde hun til denne, at hun kunde se at der laa en rødbroget Tyrekalv i den Ko hun malkede. »Da skulde Pokker komme efter dig«, sagde Moderen, »har du nu været der«. – Adskillige Mennesker kunde ved at læse over dem, gøre dem saa ymyge at de kunde sno dem om Armen.

144. 17. ELSEBJERG

I Egnen omkring Sevel har der i fordums Tid været meget Skov, og da ogsa mange Ulve. Der fortælles bladt andet, at da en Mand en Aten kjørte over Hjelmhede kom Ulvene om ham og vilde tage Hestene. Han spændte da en af disse fra Vognen, nemlig en meget stærk, godt skoet Hest, og den kom ikke hjem før længe efter de andre, men man fandt ogsaa en Del døde Ulve paa Heden der vare faldne for Hestens Hov. Ligeledes skedte[1] det en Aften da en Pige kom fra Sevel og vilde begive sig hjem, at der paa en skovbevoxet Bakke vest for Sevel mødte hende en Ulv, der nøje betragtede hende, men dog vilde kalde Kammeraterne til forinden, den spiste Pigen, men imens drog Pigen sig ganske varsomt af sine Klæder og stablede disse saaledes op at det[2] saa ud som om det var hende, og da hun havde fuldført det listede hun sig sin Vej og kom lykkelig fra Ulven; men om Morgenen fandt man hendes Klæder splittet og sønderrevet. Bakken har siden den Tid haft Navn af Elsebjerg.

145. Paa samme Bakke var der i fordums Tider opslaaet Brædder hvorpaa stod: »Se vel«. Det var en Advaring til rejsende om at tage sig iagt for Rovdyrene af hvilken der som før omtalt var mange paa dette Sted, og disse Brædders Udskrift gav Anledning til Byens Navn: »*Sevel*«.

146. 18. HEXERNE

En Mand i Fly havde adskillige Gange naar han kjørte i Marken,[1] set en Hare[2] løbe for ved Hestene. Og en Dag tog han Bøssen med og skød efter den, ramte den ogsaa, men dog ikke mere end at den kunde hinke ind i en Mand Hønsehus. Skytten vilde nu gaa der ind for at gribe Haren, men saa da til sin store Forbavselse at der ingen Hare var, hvorimod Byens mest

berygtede Hex sad der og havde Laaret brudt. Et andet steds havde Hundene allesamme et eller flere Ben itu, thi Konen der i Huset brugte dem til sine natlige Rideture

147. En Kone vilde St. Hansaften gøre en Rejse op gjennem Skorstenen paa en Ovnrage, men stedetfor at sige: »Herop og herud«, hvilket er det Troldommens Ord der skal føre op af Skorstenen, sagde hun: »Herop og herned« og denne Fejtagelse havde til Følge, at hun blev ved at fare op og ned i Skorstenen hele Natten og kom ikke videre. –

148. 19. HELLIGKILDEN

Lidt syd for Alstrup, et Hus der ligge øst for Trevad, fandtes fordum en helbredende Kilde der endnu kaldes Helligkilde, hvor man foregive at have fundne adskillige gamle Mynter der vidner om det. Stedet er nu omtrent tilgroet med Græs.

149. 20. KJØRMESKNUD

Naar det sner ved Køndelmisse Tide, kvædes der: »Nu holder Kjørmesknud herud' med hans hvid' Stud'. –

150. 21. FOLKEEJENDOMMELIGT

Naar Beboerne af N. Nissum kalder Haboørborerne for »Havgassier« kalder disse dem til Gjengjæld »Klæghæle«, fordi deres Ejendom er leret.

151. 22. »MIT ØJE ER RØD«

Da en Mand i Sahl en Aften gik hen for at besøge en Slægtning, der i Egnen, mærkede han at noget kom bag efter ham, men, skjønt det var Maaneskinsvejr, kunde han dog ikke se noget, men han syntes, at det sagde: »mit Øje er rød«. Manden gik bestandig i en dødelig Angst, indtil han kom til den Mands Port, hvor han agtede sig hen, da vendte han sig om mod Gjengangeren, med spottende og forhaanende Ord, men den kom over ham og trykkede ham saaledes mod Jorden at[1] begge hans Ben knustes.

152. 23. HERREGAADSNISSEN OG PRÆSTEGAADSNISSEN

I en Herregaad og en Præstegaard havde de begge Steder en Nisse. Men disse to Nisser[1] laa i evige Spetakler med hinanden. Nu havde de paa Herregaarden syv Kornstakke, hvorimod de kuns havde 5 i Præstegaarden,

og dennes Nisse var herover meget misunderlig, og en Nat bestemte han sig til at stjæle en af de 7; saa havde de begge lige mange. Til den Ende krøb Præstegaardsnissen en Nat ind under en af dem, og tog hele Stakken paa Ryggen og begyndte allerede at vandre af Sted med den. Men da han var kommen midtvejs[2] med[3] sin Byrde, kom Nissen fra Herregaarden til og gjorde sin Ret gjældende til Stakken, men denne vilde ikke med det gode afstaa, hvad hvad han nys havde erobret, og det[4] kom da til et voldsomt Slagsmaal, hvor den ene brugte en Plov til Vaaben, og den anden en Harve og Resultatet blev, at de begge halvdøde maatte lade Stakken staa, og det var med Nød og Næppe, at de kunde krybe hver til sit. Man blev ikke lidet forundret over om Morgenen[5] paa Herremanden at se en af Kornstakkene staa ude paa Marken. –

153. 24. NØGLEN TIL DAUGBERGDAAS

Da en Dreng en Gang fandt en stor Nøgle hvorved var fastgjort et stykke Lænke[1] i en Mose Nord for Daugbergdaas[2] og havde smidt samme fra sig, som noget af ingen Betydning, kom en stor[3] Hane frem af Mosen, der kaldes Hønemose, og sagde til Drengen: »Denne Nøglen var Nøglen til Daugbergdaas og den skulde du ikke have smidt[4] bort, thi den der er Ejer af denne, han er med det samme Ejer af alt det Guld og Sølv der lige gjemt i Daasen«. Drengen søgte nu efter den paany, men kunde ikke finde den mere.

154. 25. NISSEN I TREVAD

I en Gaard i Trevad havde de en Nisse, der for alle disse Tjeneste han gjorde Beboerne af samme ikke krævede anden Løn end et Fad Grød med en Klump Smør i Juleaften, og til det Brug sad der bestandig en Ske ved en Lægte i Stalden. En Juleaften benyttede Kokkepigen sig af det Fif at lægge Smørret paa Bunden af Fadet, saa Nis troede, at der intet Smør var, og herover blev han saa fnysende vred, at han gik ud i Kostalden og vred Halsen om paa de to bedste Køer og gik nu for at spise Grøden uden Smør, og da han havde spist en Del af Grøden og da fandt Smørret, blev han saa angefuld, over hvad han havde gjort, at han besluttede at oplede nogle Efterlignere af disse, han havde slaaet ihjel. Endelig fandt han dem ogsaa, en paa Mors og en paa Thy, og disse tog han med sig til Trevad og de døde Kroppe i deres Sted igjen samme Nat. Da Pigen om Morgenen skulde

malke dem, vilde de ikke staa rolige, og Pigen skjændte da paa dem, men Nis sagde da til hende:

»Ti stille og ikke kny
thi den ene er fra Mors og den anden fra Thy.

155. 26. LIGLYS OG LIGSKARE

Forud for ethvert Menneskes Død gaar der Varsler (paa jysk: Worr.) I det værelse hvori han har udaandet, maa det i Forvejen have puslet og støjet. Almuen fortæller det saaledes: Dæ wa no da Pæjr han dø, da go A[1] jen Auten fræ Fløj te Aakkje o saa[2] si[3] A, te dæ komme en Lys ni fræ Pejrs Gord aa, nok saa stel. Aa[4], tinke A, de' wal gammel Ann dæ'[5] el hjem no, saa haa hun it kun sit o find æ Vej,[6] faa de wa nøj mørk den Auten,[7] o saa haa di gin hin æ Løjt mej, faar'e[8] hun sku et ta fejl aa'æ Vej; men saa da'en komme hænie te Povls, saa dreje en[9] mo Nar, o den komme næ'e o næe, o da'en saa æ kommen faabi æ Saan', saa ku' A si, hva de war, de wa'en Ligskaar, men hvomanne Wovn[10] dæ wa, de ku' at saa nyv si,[11] men faa va[12] dæ et, men o'e Stej som de rænne mæ i Tanker[13] om de hæ'e, saa wa'e hæn. Men A lo Mærk te'e da de no kjor mæ ham, aam di nu osse kjor dæ hvo A haaj sit æ, men betemt, de past gue nok.

Sø'en wa'e jen Aut'en, mæ o Krestjan wa jen hjem, Pejer wa te Marken i Skyw, te de gi'e sønen Skaltårn ind i Stuestow, vi giwe æ Lyes o renne ind o'el si atte hva de er, om dær va fald'en nøj nie helle sø'en, men dæ va ålle de mindste o mærk a den Slaw, men da di kam mæ hans Kist, saa ba di ind i'e Stuestow o saat'en o'e Gwol, o de wa jo de vi haaj høt den Auten.

Saadanne Fortællinger kan man høre i Hundredetal af Almuens Mund.–

156. Man maa endelig tage sig Agt med ikke at gaa paa Mellemvejen; thi saa kan man let blive overkjørt af saadan en Ligskare. Saaledes skete det engang, da en Mand kom af Byen, at han mødte en Ligskare; Manden, der var meget nysgjerrig efter at se hvem der var paa de mange Vogne,[1] traadte nærmere til Skaren, men Vognene gik allesammen over ham, og syg og ilde mishandlet blev han bragt[2] ind til nærmeste Gaard.

157. Ogsaa for Kreaturers Død gaa der Liglys, og over Huse der[1] brænde, har man for[2] det meste set Ild. Ligeledes staar der Lys paa det Sted, hvor et nyt Hus skal opføres o. s. v. –

158. 27. BISKOPPEN OG RØGTEREN

Da en Menighed engang indgav Klage til Biskoppen over deres Præst, lod Biskoppen gaa Bud efter denne, at han skulde møde hos ham[1] en bestemt Dag[2], hvor denne da vilde prøve, hvorvidt Rygtet løj eller ej. Herover følte Præsten sig meget daarligt[3] tilmode, og dennes Røgter, der kunne se, at han ikke var ved det vante Humør, spurgte ham om Grunden til hans Sorg, og da Præsten havde fortalt ham dette[4], svarede denne, at dertil vidste han gode Veje. Naar Præsten bare vilde laane ham sine bedste Klæder, da skulde han nok møde hos Biskoppen i dennes Sted, og det var[5] Præsten naturligvis villig til. Da Røgteren nu kom ind for Biskoppen i Præstens Dragt,[6] tvivlede denne[7] aldeles ikke paa at det jo var Præsten. Han sagde ham da, at hvis han kunde besvare ham tre Spørgsmaale, da skulde han faa Lov til at blive ved sit Embede, illers maatte han finde sig i at vige Pladsen for en anden. Bispen spurgte ham da først om, hvad den Guldstol, hvorpaa han sad, var værd. Røgteren svarede: »Naar vi faar 2 Dages mild Vand i Maj Maaned, saa er den ikke mere værd«. Det[8] fandt Bispen var udmærket svaret[9], thi det kunde maaske være flere Tønder Guld værd. »Men hvormeget er jeg da værd«, spurgte Bispen atter. »Man solgte Vorherre for 30 Sølvpenge«, svarede Røgteren, »saa er de da kuns 28 værd«. At han var 2 Penge mindre værd end Vorherre kunde han ikke imodsige. Til Slutning spurgte han ham da om: »hvad tænker jeg nu paa«. »De tænke«, svarede Røgteren, »at de staar og tale med Præsten,[10] men istedetfor er det hans Røgter«. –

159. 28. OM ENKELTE DYR

Gjøgen: Almuen tror at Gjøgen (»æ Kukmand«) er Høg om Vinteren. Hans gamle Mor, eller den der har ruget ham ud at Æget og immer følger ham siden, spiser han da til Tak for alle hendes Velgjerninger imod ham.

160. *Viben:* Hvor bliver Viben af, naar den med et forsvinder af vore Enge om Efteraaret? »Den bore sig ned i Moradser og slige[1] Steder[2]«, svares der, hvor den da gjemme sig til Foraarets Komme. To Heste sprang engang gjemmen slig en Morads[3] ved Vintertider, hvor der da kravlede et Par Viber frem af Dyndet, der havde hver et grønt Straa i Næbbet. –

161. *Væselen:* Dette Dyr, der er rød om Sommeren, antager om Vinteren en hvid[1] Farve og kaldes da Lækat. Altsaa Væselen og Lækatten er en og samme.

162. *Uglen:* det er den mest[1] forhadte af alle Fugle, thi hvor den komme spaar den kun Fortræd og Ulykke. Hvor den komme og sætte sig paa et Hus vil der snart liste en af, enten det nu er Menneske eller Dyr.

163. 29. LINDORMEN

Gamle Stubbegaard var[1] bygget paa en Lindorm, og saasnart der ikke var Kristenblod og[2] Ild[2] i Gaarden, styrtede den ned. Ligeledes ligge der en Lindom rundt om Fly Kirke. –

164. 30. GJENGANGEREN

Paa Æstvadgaard gik der fordum hver Aften en Gjenganger, som foraarsagede at ingen turde færdes deromkring ved Nattetide, indtil de fik Præsten i Vridsted til at nedmane Spøgelset. Da Præsten mødte Gjengangeren raabte denne til Præsten: »Betal hvad du er skyldig!«. Thi han havde engang som Dreng frataget en Bager, der løb omkring med Kager en Kringle til 2 Skilling, og den smed han til Spøgelset og nu manede han ham ned paa Stedet. –

165. 31. GENERALEN PAA RYDHAVE

En Tid ejedes Rydhave af en General, der var meget god ved Bønderne. Naar han tog Afsked med dem paa Hovmarken sagde han fordetmeste: »Bed nu med mig, at vi kan faa en rigtig blodig Krig«. »Nej, Hosbonde«, gjensvarede Bønderne, »lad os indda ingen Krig faa«. »Jo«, gjentog Generalen, »men frygt ikke, »I skal nok faa Lov til at beholde jeres Sønner«. Thi naar han gik ud paa Marken og saaede Havre, blev der en Soldat for hver Havrekjerne, og saa kunde Sønnerne nok blive fri, naar han saaledes kunde stampe Soldater frem af Jorden. –

166. 32. FRIMURERIET

Om denne hemmelige Forening[1] danner Almuen sig manfoldige Begreber, og en Frimurer er et afskyet og frygtet Menneske. Den der er Frimurer har solgt sin Sjæl til Fanden, og bære dennes Stempel paa sit Bryst. En Mand listede sig en Gang til at kige ind i en Frimureloge, og han saa da en ravnsort Mand med kulsort Haar og Skjæg og det var ingen anden end Fanden selv. En Mand, der ligeledes var Frimurer, var, skjønt han var i fattig Omstændighed, altid pengerig; thi hver Morgen laa der en Del

Penge i Vinduet eller naar Manden gik ud i Bryggeset, da kunde man høre Pengenes Klang i Grubekjedlen. Samme Mand havde en Kiste staaende hvori han gjemte sine Penge, og der laa en sort, skummel Hund og vogtede over den. –

167. 33. MANDEN DER BLEV PRÆST

En[1] Karl og Pige, der nys havde giftet sig med hinanden, viste ikke hvorledes de skulde faa Udkommet, da de vare meget fattige. Just som de gaa og tale herom, blive der en Præstekald ledig, og Manden besluttede da at vilde søge Kaldet. »Ja, men du har jo ikke lært til Præst«, bebrejdede Konen ham. »Nej, vist ikke, men det kunde dog aldrig skade at forsøge hvorvidt de kan bruge mig eller ikke«, mente Manden. Han havde ogsaa Held til at faa Kaldet, og skulde nu til at holde sin første Tale paa dets Prædikestol næste Søndag. Han oplæste da de befalede Bønner og sagde derefter følgende Ord: »Jeg præke[2] som min Formand, han prækede[3] for mig«, og disse Ord ledsagede han med dundrende Slag i Prækestolen[4], hvorefter han[5] sagde »Amen« og gik ned af denne[6]. Folket, der vare strømmede til i stor Mængde for at høre deres ny Præst, bleve meget skuffede i deres Forventninger, men sluttede forresten, at han var en Del undselig, nu det var første Gang, og haabede at det nok blev bedre en anden Gang. – Men det blev ikke bedre, men bestandig det samme igjen Herover var Menigheden, som ikke underligt var, meget misfornøjet, og klagede til Provsten, og ved et Præstemøde, hvor det var befalet vores Præst at komme, skulde det forsøget hvorvidt Røgtet løj el. ej. Men før Manden tog derhen fyldte han en Sæk med Tørv og ovenpaa lagde han en hebraisk Bibel. Og da han[7] kom til Mødet vare Præstene alle mødte, og Manden tog nu sin hebr. Bibel frem og lagde den bagvendt for Provsten, der vendte den om i det han han sagde, at den vendte ikke rigtig. »Det er en daarlig Præst«, sagde Manden der ikke ligesaagodt kan læse Bibelen fra den ene, som fra den anden Side. og herover blev Præsterne meget forundrede; thi de kunde aldeles ikke læse en Tøddel. Og da Manden gjorde Tegn til at vilde hente nok en Bog frem af Posen bad de ham om at lade det bero, da han havde vist sig dygtig nok til at[8] Præst. –

Nu sad han altsaa som Præst i Sognet en Tid, men da han syntes at Indtægterne vare for smaa flyttede han tilligemed sin Kone ind til Kjøbenh., og da en[9] af[9] Kongens store Guldkjæder blev borte og da der tillige var udlovet en stor Belønning til den der kunde skaffe samme tilveje meldte han sig hos Kongen som Spaamand. Han kom da til at spise til Middag hos

Kongen og forundrede sig storlig over den Pragt og Flothed som her fandtes. Blandt andre den at der var tre Kokke eller Bordsvende, der bar for Borde. –

Han gik nu hjem og bad sin Kone om at følge med ham op paa Slottet, for at se den Pragt og Herlighed, og da han fortalte hende at der saa galt var tre der gik forborde vilde hun ikke tro det inden hun saa det, »ja«, sagde Manden, »følg du med. saa skal du faa Syn for Sagn. Da de kom op paa Slottet, og den ene af Kokkene kom ind sagde Manden: »der kom den første« og saaledes sagde han ogsaa til de andre to: »det er den anden og: »det den tredie«. Nu var det netop disse tre der havde stjaalet Kongens Guldkjæde, og Staklerne, der viste at Manden havde lovet Kongen at tilvejbringe Kjæden, og de troede da[10] at han[11] vidste[12] at de havde stjaalet den. Og derfor give den sidste af Kokkene Manden et Ryk i Kjolen til Tegn paa at han vilde tale med ham, og han fulgte da ud med ham, og alle tre bekjendte de nu for ham at de havde stjaalet Kjæden og tilbød ham en stor Belønning for at tie det. Hvilket han ogsaa lovede, og han gav dem da det Raad at bage en Kage, og i Kagen skulde de indlægge Guldkjæden, og dernæst skulde de bringe Hunden til at æde den. Og det lykkedes meget godt[13], Hunden spiste baade Kagen og Kjæden, og nu sige Manden en Dag til Kongen at i Hunden laa han Guldkjæde, og vilde han have den igjen da maatte han dræbe Hunden. Det gik Kongen ind paa og Kjæden fandtes, og Manden fik dobbelt Belønning, først af Kokkene for at tie, dernæst af Kongen fordi han havde skaffet ham Kjæden igjen. –

168. 34. TROLDEN OG BRUDEN

Mens Kirken i Højslev blev bygget, boede der en Trold i, de saakaldte Brudedale nord for Højslev, der brød det ned om Natten som Folket i deres Ansigt Sved havde opført om Dagen. Der blev da sat Vagt ved Kirken, og den[1] Nat[1] kom Trolden igjen for at fortsætte sit Ødelæggelsesværk, og da mam spurgte om Grunden til hans Fremfærd, svarede han, at Kirken var bygget paa hans Ejendom og der vilde han ikke taale den. Dog blev de ved at snakke frem og tilbage med Trolden indtil han gav dem Lov til at bygge den paa to Betingelser. Den første var at de skulde lade hans Hue indhugge i en Sten og Stenen indmures paa Kirketaarnets[2] nordre Side. Det skete, og den Dag i Dag kan man se denne Hue i Stenen. Den anden Betingelse var, at den første Mø, der kom til at staa Brud i Kirken, skulde tilhøre ham, og skjønt det ikke var saa lille en Fordring gik de dog

ind paa den. Det varede et Aars Tid inden en Mø blev viet i Kirken, og hun var fra det nordre af Sognen. Og da de havde være i Kirken og vilde kjøre til Hjemmet kom hen til Kusken, og bad ham at holde, da[3] Bruden tilhørte ham og ingen anden. »Og vil du ikke med det gode afs.[4] h.[4], saa skal vi »snoppes«[5] om hende«, lagde han til, henvendt til Brudgommen. Kusken gav nu Hestene af Pisken og jog afsted i fuld Firspring, men alligevel indhentede Trolden dem og rev et[6] Hjul ud af Vognen saa at de væltede og nu tog han Bruden og bogstavelig slæbte hende over Marken hen[7] i de store Dale, der deraf endnu[8] bære Navnet[8] Brudedalene, hvor Trolden havde sin Bo. Dog kunde Bruden ikke aldeles komme i hans Vold forinden han fik Brudesmykket af hendes Hoved og dette kunde han ikke selv udføre, men fik en Faarehyrde til det under Løfte om Belønning derfor.

En Dag i Skumringen mange Aar efter,[9] gik en gammel Kone, der var Jordemoder i Højslev, uden for sit Hus og plantede Kaal; men bestandig krøb der en stor Skrubtudse[10] for ved hende saa[11] ingen Steder kunde sætte Spade for Dyret. Konen gaa[12] da og smaa-skjænder paa Tudsen og sige: »Aa, kryb dog[13] din Vej, du Tykmave; det kunde saamænd være Almisse at hjælpe dig, naar du skal lægge din Mave, Stakkel«. og som Konen sagde dette forsvandt Dyret. Men om Natten da Jordemoderen laa i sin bedste Søvn kaldte Trolden fra Brudedalene hende op, og sagde at hun maatte endelig følge med ham,[14] da hans Kone var i Barnsnød. Tillige fortalte han hende, at hun halvs vej havde[15] lovet hende det i Gaar; thi Tudsen var Bjærgmanden Kone, der havde paataget sig en saadan Skikkelse. Jordemoderen fulgte da med ham, og han førte hende nu ind i en Hule hvor det var saa mørkt at hun ingen Ting kunde se. Men Trolden tog frem en Æske med Salve og smurte dermed hendes Øjne, og nu blev det saa lyst som Dagen, han førte hende derpaa ind til sin syge Kone. som hun ogsaa forløste, og som var den Brud, han havde bortslæbt fra Vejen, og hvis de ikke ere døde, leve de endnu.[16] –

169. 35. SØLLE-JENS

For et Par Menneskealdre siden fandtes der i Daugberg et tosset Menneske, der gik under Navnet af Sølle-Jens, og som troedes at være et Bjærgmandsbarn, der var bleven forbyttet. Naar man spurgte[1] ham om, hvem hans Far var, svarede han altid med sin træge, langtrukne Stemme: »De ve' A et, men mi Farbro bov'e i'e Dojs« (Daugbjerg-Daas). Men det der vakte

almindelig Forundring hos[2] ham[2], var, at han vidste hvem dette eller hint Menneske var, omendskjønt[3] han aldrig havde set det forhen. Som han en Dag sidde paa en Sten, der laa op til Vejen uden for det Hus hvori han havde hjemme, kom der en Rytter farende forbi, og da én spurgte Jens om, hvem denne var, svarede han: »De'wa Jens Povlsen i Bjat«, og ganske rigtig var det ogsaa ham, men han kunde ikke begribe hvorledes Tossen kunde kjende ham, da han aldrig havde været i Byen før, og hin havde aldrig været andre Steder end i Daugberg.

170. 36. MANDEN I MOGENSTRUP

En Mand der en Aften vadede over[1] Aaen nedenfor Byen, og var gaaet op i Lyngen for at drage Strømpene paa, blev meget forskrækket ved Synet af en jættestor Kvinde, der raabte til ham: »du sidde paa min vante Plads, flyt dig«. Det var Manden ikke længe om at efterkomme. –

171. Samme Mand kom en Aften om ved en Høj der ligge paa Trandum-Kjerkegaarsmark, og han saa da at Højen stod paa Ildstøtter, og ud fra samme hørte han den dejligste Musik han nogensinde havde hørt. –

172. 37. TROLDEN I BRUDEDALENE

Hvor Trolden slæbte hende[1] visnede Græset, men siden blev der en grøn Stie. Et Steds der i Nærheden hentede[2] hun Vandet de forbrugte i Hulen og hun havde en Lænke om Benet. Ligesom Trolden fik den første Mø saaledes skal han ogsaa have den sidste der vies i Kirken.

173. 38. HYLDEFOLKENE

Udenfor et Hus i Lundø voxede der et stort Hyldetræ, hvori der boede Hyldefolk, som hver Aften naar Folkene vare gaaede i Sengen tog Huset i Besiddelse, saaledes at de Benyttede baade Rokken, Ildklemmen, Garnvinden, Knive og Gafle o.s.v. De kunde saa lydelig høre Ildklemmens Klang[1] mod Komfuret, Rokkens Snurren og Smaapuslingernes Travlhed. Lagde de Knivene hen i urenlig Tilstand, de kunde stole paa[2] at finde dem afpudsede om Morgenen og var der en Fejl ved en eller anden Ting f. Ex. Rokken, da skulde[3] Hyldefolkene nok istandsætte den, men Rokken maatte man ikke skrue ned saa kunde de ikke spinde; thi de kunde ikke skrue med denne[4]. –

174. 39. DE TO ELVEFRUER

Da en Karl fra Højslev en Aften gik til sit Hjem, kom der et Par smukke Jomfruer ned til ham fra en Høj der laa lidt fra Vejen, og de gik hver til sin Side af ham og grev med Hænderne haardt om hans Arme, og han kom saaledes til at gaa midt imellem dem. Han gik nu og spekulerede paa hvorledes han skulde blive det Følgeskab kvit, men som de gik over en Aa over hvilken en Bro førte, vendte de sig og gik tilbage endnu før de havde betraadt Broen, thi over rindende Vand kan sligt ingenlunde passere, og nu saa Karlen, at de vare hule i Ryggen hvorimod de set fra den anden Side vare bedaarende smukke. –

GAADER

175. 1. Hvad er det, der hænge »o æ Væk«, og sige[1] Smik, smæk mæ tov Øjn og to »Æk«. *Sax.*

176. 2. Hvad er det, der er mindre end en Mus og større end et[1] Hus, og kan alligevel ikke vende sig i en Kobaas. *Sjærne.*

177. 3. Hvad er det, der gaar fra By til By, men komme aldrig i Husly. *Vej.*

178. 4. Hvad er det der gaar og gaar, men komme ingen Steder. *Klokken.*

179. 5. Hvad er det der staar paa et Bin og ryste alle sine Pjalter. *Kaal.*

180. FRISKYTTEREN

I Sevel Sogn boede en Skytte, der kunde med sit Skud ramme hvad han ønskede. Det havde sin Grund i, at der han engang var til Alters beholdt han Vinen og Brødet i Munden og gik ud og spyede det paa Kirkemuren og samme Aften gik han op til Kirken og skød dertil og siden den Tid gik ikke noget Stykke Vildt ham frahænde. En Gang væddede han med en anden, at han skulde skyde en Vildgaas til Aftensmaden, og i Skumringen gik han da ud og satte Bøssepiben lige op i Luften og fyrede af, og en smækfed Gaas faldt ramt af Skudet ned i Gaarden[1]. –

Jeppe Jensen.
d. 25 Januar 1884.

blad 65:

181. Han æ aalti ve' æ Haan lissem Staakler te Mar. –

182. »Læ wos no si«, saa blind' Pejr, saa kund' han et si

183. En maa et røg Tobak ind en ka go'en Skor runnen om'en Agger. –

184. Næ'e Skit komme te Ær', saa we'æ et hur'en de'[1] el væ

185. »Haraam mæ æ Hjaj«, saa æ Dreng, han danst mæ hans Muer. –

186. En ka beje løf o'baag atte'æ Hæjst mæ'æ Tæm in mæ æ Vawn.

187. Han ov'e sæ lissem æ Tus i'æ Storkre'e. –

188. Dæ æ aalle saa svot en Ko, den gi jo hvi'e Mjælk. –

189. Han æ saa dovn, han gaa' et o klø sæ sjel. –

190. Han glov'e lissem en Kow o'en Vejrmøl'. –

191. Nue fo et Jur'e nok, in di fo'e Mund fuld. –

192. De æ et beje in te'e Bønd'e.

193. De ka si svot o blyv gaat.

194. »De møj' ska te' de møj'« saa æ Mand, han pist i'æ Hav. –

195. »De'e Skit« saa'æ Skrær'e, han bi'e i'en Lot. –

196. Ur'en Øl o Mar æ Helten ingen Teng. –

197. »A ska nok stek mæ te«, saa'e Mand, han saa møt' faa'æ Far.

198. Dæ ski aalle saa stue en Skaa' i'e Land, de blyve jo nue si' Gavn. –

199. Brav Kaael hjælpe sæ sjel o æ han møj brav hjælpe han jen te. –

200. Han spytte saa bræt som han gi tre Mark i Skat –

201. Jen til saa mi Lu fal, tow te saa kan do fo'en.

202. Di fo nøj dæ Pot rør', men et nøj dæ Plov kjør'. –

203. Skjætaastes Tork o Tar o Laangfrejdes Vær', de gjenne såmanne fatte Bar te o græ'

204. Ste' do en minne Dreng saa fo'e do'en faa en minne Løn. –

205. Den Ti dæ go' gaat komme et ild' ijen. –

206. »Hun æ'en fien Kuen«, saa æ Mand om'æ Viv'. –

207. En Kone, som drikke Brændevin skal betale det tre Gange: »Først betale Brændevinen, betale for at faa det hentet og betale for at faa det tiet. –

blad 64:

Overtroiske Meninger

208. Naar man gjør rent i Faarestien, maa man ikke skovle denne; thi saa skovler man med det samme Lammene ud, saa alle Lammene dør næste Aar.

209. Naar Katten tørre sig med Poten (tor sig) vil der samme Dag komme fremmede.

210. Naar det regner samtidig med at Solen skinner vil det regne Dagen efter. –

211. Det[1] Hjørne Vinden er i de tolv Juledage, og det Vejrlig der da indtræffe, vil der i Almindelig indtræffe i de tolv Aarets Maaneder, saaledes at Januar svarer til 1ste Juledag, Febr. til 2de, o. s. frd. indtil Helligtrekonge. –

212. I det Hjørne hvori Vinden staar Tampedag vil den i Almindelighed blive til næste Tampedag. Falder Tampedag først i Maaneden vil Rugen blive billig det Aar, men falde den sent, vil det blive dyr. –

213. Paa Skuddagen, den 29/2, da tør Pigerne[1] fri til hvem de lyster, thi da hværken tør el. kan[2] Karlene sige nej. –

214. Naar Efteraarssolhverv indtræffe tillige med Julebagningen, da danse Kavringerne rundt i Ovnen, sige Almuen. –

215. Rim mellem Jul og Kyndelmisse spaar en god Rughøst. –

216. Man maa vogte sig for at gaa paa Mellemvejen om Aftenen, thi der færdes Ligskare og Liglys. –

217. Naar man møde en Gjenganger maa man endelig ikke kige over Skulderen[1] men hellere vende sig helt om, thi en Mand, der saaledes kigede engang, han mødte en Gjenganger, kunde ikke dreje Hovedet tilbage igjen, men bar[2] det siden paa denne Vis. –

218. Naar man ser en Gjenganger gaa og leder efter noget, f. Ex. naar man har Tro til, at den i levende Live har nedgravet enten det ene eller det andet[1], (thi hvis det er Tilfældet, da vil han i Almindelighed søge dette Sted hver

Aften) saa gjør man klogt i at kaster et Greb eller en anden Gjenstand hen til Skikkelsen; thi saa sætter han Gjenstanden paa det Sted hvor han har gjemt noget, og vise sig aldrig siden. –

219. Naar Solen ikke skinner Povls Dag (Pauli Omv.) bliver det et[1] daarligt Aar med Kreaturhandel. Derfor siger de gamle: »Kund Povl indda si o saal hans Hejst. –

Aakjær i Fly i Januar 1884.
Jeppe Jensen.

FJERDE SENDING

brev 4:

220. Kjære E. T. Kristensen!

Denne Gang har jeg faaet meget i kort Tid, deriblandt 3 Æventyrer, som jeg[1] haaber, ikke har været trykt tidligere. Den sidste har jeg vil set[2] omtrent saaledes, men i mange Punkter meget forskjellig. Jeg takker dem meget for de sendte 8 Kr.

En venlig Hilsen sendes Dem fra
Jeppe Jensen
Aakjær, Fly
d 5/2 1884.

Naar de har Papirerne afskrevne bedes De endelig sende mig[3] disse.

blad 27–51:

Sagn og Fortællinger

Begyndt 27/1 1884

221. 1. BJÆRGMANDENS FRILLE

I Fly boede engang en[1] Kone[1], der gik under Navn af Ma'[2] Yvste[2], der laa i Sengen syv Aar uden at tage mindste Næring til sig, og endda saa hun fed og rødlig ud i Ansigtet. Man sagde, at hun i disse 7 Aar blev Mor til 7 Børn, til hvilken Bjærgmanden var Far, og denne tog da ogsaa Børnene, ligesom det var ham der passede og plejede Konen, thi aldrig vilde hun modtage noget af sine Medmenneske. Dog kom hun siden op af Sengen og levede karsk og sund i mange Aar. –

222. 2. EN DYGTIG BYGMESTER

Da Æstvadgaardslade[1] skulde bygges, fik man[2] en[3] norsk Bygmester til at udføre Arbejdet, og denne stod da og lavede Naglerne først, og han sagde at han vidste bestemt hvormange der skulde til hele Lade. Fruen, der da var Gaardens Ejer fik nu[4] en af Pigerne til at stjæle en af Naglerne,[5] og Bygmesteren savnede nu en da Laden skulde rejses, og spurgte Folkene,

om de ikke havde taget denne, og nu kom den for en Dag, da Pigen tilstod at havde taget den[6]. Fruen gav ham nu Lærred til en Skjorte, og det lagde han[7] sammen paa en underlig Maade og hug nu med Øxen ned i Lærredet og da man tog det op var det en syfærdig Skjorte, thi med et eneste Hug havde han[8] skaaren det[9] i Form af en Skjorte[9]. Hans Svend[10] var meget pralende til sine Tider, og Mesteren besluttede at vilde sætte hans Pral paa en Prøve, han gik da ud paa en Bjælke, der hang langt ud over Muren og hug sin Øxe i Bjælkeenden[11], hvorpaa han bød Svenden at hente den tilbage, men da denne kom der ud raabte han til Mesteren: »hvilken skal jeg tage«, thi han var svimmel og syntes at der var to Øxer, og som han havde sagt dette faldt han ned. –

223. 3. DRONNING MARGRETE

Se Kong Albrekt.[1]

Imens hun krigede med Kong Albrekt paa Fly Hede, havde hun gravet nogle store Huller i Jorden paa Heden der[2] afbenyttedes[3] som Hestestalde, og disse ses da[4] tydelige Spor af endnu. Hendes Hest[5] vilde hun have vandet med det letteste Vand i Danmark og det havde hun da udfundet fandtes i »Skajbæk«, Kobberup Sogn, et[6] Løb der risler endnu. Natten før hun tog Albrekt til Fange opholdt hun sig paa Æstvadgaard, og endnu før Dag red hun til Kobberup, men forinden lod hun Skoene vende paa sit Følges og sine Heste, saa Fjenden antog at hun var redet dertil, istedetfor derfra. –

224. 4. MERE OM GJENGANGEREN I ÆSTVAD

Den Gjenganger der gik paa Æstvadgaard i gamle Dage, og som jeg alt tidligere har omtalt[1], var i[2] sin Tid Byens Præst, og[3] førte[4] da[5] ulovlig Omgang med Nonnerne paa Klosteret, og derfor gik han hver Aften paa disse Steder, hvor han i levende Live havde færdedes. Foran Klosteret var en Vindebro og ved Broen en stor Hund. Men en Morgen fandt man Hunden hængt paa Rækværket, og det havde Gjengangeren[6] gjort, og nu fik man Vridsted Præst til at mane ham ned i en Hule lidt derfra der kaldes »Rundkjeld'«. (Se min udførlige Skildring). –[7]

225. 5. UDGRAVNING AF EN KÆMPEHØJ

En Højs Udgravning skal altid ske fra sydøst, hvis det skal lykkes.

To Karle fra Kasttoft var en Gang i Færd med at udgrave en Kæmpe-

høj, og da de havde omkastet[1] en Del Muld,[2] stødte Spaden mod en stor Sten, og hvor de end prak med Spaden, fornam de denne. Herover udtalte de deres Forundring til hinanden, imens de lod Arbejdet hvile, og gottede sig ved Haabet om god Fangst. Men da de nu[3] begyndte igjen var Stenen og hele Stadsen sunken og ikke mere til at finde. Men havde de strax kastet et Stykke[4] hærdet Staal paa Stenen da kunde den ikke have sunken, thi det havde naturligvis sin Grund i, at de talede, der er strængelig forbudt under sligt Arbejde. –

Grunden til at de kastede i Højen var, at de flere Aftener havde set et Lys paa Stedet og der er alletider gjemt en Skat hvor det er Tilfældet.

226. 6. GJENGANGEREN OG ARVINGEN

En Nat kom en Gjenganger til en Mands Vindue i Æstvad, og vakte ham.[1] Han sagde da til Manden: »Kjære, du kunde gjøre mig en stor Tjeneste, naar du vilde[2] følge mig her ud paa Marken, hvor jeg en Gang nedgrov en Skat, og derfor søge dette Sted hver Nat, og det er i ydeste Time at redde den[3], thi i Morgen vil det synke langt længere ned, og saa skal jeg[4] bryde Jorden efter det, og da du er den eneste Slægtning jeg har, da alle de andre ere uddøde, besluttede jeg at aabenbare dig det frem for nogen anden«. Manden fulgte Gjengangeren hen paa Marken og denne viste ham nu, hvor han kunde søge og finde den[5], og Skatten kom nu for Dagens Lys, og Gjengangeren fik Fred i sin Grav.

Men hver en lille Ting man i Live forvare vil man i Døden søge, og derfor er det raadeligst ikke at skjule noget. –

227. 7. LIDT MERE OM KNUD GYLDENSTJERNE

Da han vilde rive Trandum Kirke ned, red han paa sin Hest ind i Kirken og op for Alteret.

228. 8. SPØGERIET I FELDINGBJERG

I en Gaard i Feldingbjerg laa en Nat en Karl, der var kommet til Gaarden i et eller andet Ærende, og da han havde ligget i Sengen en Stund, var der noget der gav et Ryk i Dynen, og det gav igjen et, og tredie Gang rev det Dynen af Sengen; og nu sprang Karlen ud af Sengen og ind i Folkenes Sovkammer og forsikrede at i denne Seng fik de ham aldrig til at ligge mere. Og det var ikke saa underligt, at der der gik Spøgeri, thi i denne Seng var der myrdet en Kræmmer, og han var begravet i et Kjær nedenfor

Gaarden, og fra et af Husets Vinduer og ned til Kjæret, fløj[1] der hver Nat en gloende Ildstraale, og hver[2] Juleaften gik Manden der ejede Gaarden ud af én Gaardsled og Konen af en anden, (thi de vare Gjerningsmænderne), og forblev borte et Par Timer.

Nu traf det sig en Tid efter at der[3] var Bryllup i Byen og Præsten var da ogsaa med, og havde hørt dette omtale af Gildesfolkene, at der var noget der klagede sig saa gudsjammerlig nede i det Kjær, og da de havde spist, tændte Præsten sin Pibe og begav sig ned til Kjæret, og da han efter en Tids Forløb kom tilbage var han meget bleg og forlangte en Taar Vand, som han fik og bad derpaa Kusken spænde for og kjøre sig hjem. Og efter den Tid har det aldrig spøget i Kjæret. –

9. SPØGELSET I SEVEL[1]

229. Da en Kræmme engang havde faaet Logi i en Gaard i Sevel, og en Nat just havde lagt sig til Hvile, mærkede han, at der var noget der trak i Sengklæderne, han troede da at det var én eller anden der vilde gjøre Løjer med ham, og strakte derfor Haanden ud for at faa fat i Gjærningsmanden, men fik da om en iskold Haand, som han slap i en Fart og sprang ud af Sengen og ind i Stuen hvor han skjældte Folkene Huden fuld, fordi de havde lagt ham i saadan en djævleblændt Seng. En Tid efter kom de efter, hvor for der der færdedes sligt; thi en Aften da Karlen gik ud for at fodre Hestene kom en Mandsskikkelse til ham og bad ham saa bønligt om at gjøre ham en Tjeneste. Han havde engang ejet denne Gaard, fortalte han, og da havde han pløjet sin Nabo vel nær[2], men naar han nu vilde kjøre ud paa Marken og pløje ligesaamange Furer i Sneen, som han havde pløjet i Jorden saa vilde han faa Fred, og siden kunde de, naar Sneen var gaaet af, pløje ligesaamange Furer til den forurettede Mands Ejendom. Det skete, og der mærkedes aldrig noget siden. –

10. ROSBORG

230. I Mønsted Sogn ses endnu Levninger[1] af denne Borg, paa hvilken der engang boede en Mand ved Navn Hans Rosborg, der sagdes at havde svoret sig til Fanden. Hans Mundheld var: »Hellere en Brand i Helvede end en Stodder paa Jorden«. En Nat kaldte han med ængstelig Røst paa sin Tjener, der laa i et[2] Kammer ved Siden af Rosborgs, men da denne[3] kom ind til ham, sagde han, at han kunde gaa igjen. Saaledes kaldte han tre Gange, men hver Gang bød han Tjeneren gaa igjen, og om Morgenen fandt man

ham dø, liggende tværs over Sengen. Nu skulde hans Lig stædes til Jorde paa Finderup Kirkegaard, men da man kjørte bort med det, og just skred over en Bro, fløj Laaget af Kisten, og nu saa man til alles Forbavselse, at der ikke var andet i Kisten end Linnedet og fire Teglsten, og det kjørte man saa til Kirkegaarden i Finderup med, og Præsten der skulde udføre Jordspaakastelsen, og som ikke vidste[4] noget om hvad der var sket paa Vejen, sang nu følgende Vers:

»Stille her ved Hans'es Grav,
her hvile Hr. Rosborgs Bene;
men hvor hans arme Sjæl blev af,
det ved dog Gud alene«. –

231. I Gaarden Rosborg lidt derfra, hvor Borgen stod i gamle Dage, var Konen en forsoren Kjælling, hvem man ogsaa troede stod i Samkvem med »den slemme«. Saaledes skulde hun, hver Gang de bagede, ind i Ovnen, og hun tog da et Par Kager ud og krøb ind hvor de havde staaet, og man havde flere Gange set en gloende, rød Hane spanke om derinde. Egang syntes[1] man, at hun blev usædvanlig[2] længe inde i Ovnen, og da man vilde se efter, hvorledes hun befandt sig, var hun dø. –

11. SPØRERI PAA SPØTTRUP

232. Paa Herregaarden Spøttrup i Salling har der alletider puslet i Krogene. En blodig Haand siges at[1] kunne ses paa en Væg i et af Stuerne, men nu er der hængt en Spejl over Stedet. –

233. Ligeledes har der hver Aften[1] i fordums Tider staaet noget og klæmret med Dørerne, indtil man hittede paa at lægge en Hestesko foran Yderdøren, thi forinden det da komme skal det have været[2] overalt hvor Skoen har været, og da man i Almindelighed henligge[3] en slidt Sko, kan Spøgelset[4] ikke gjøre slig en Runde én Nat, og komme derfor aldrig, thi næste Aften skal det[5] begynde Vandringen forfra. –

234. Stundom kan der fare ligesom et Aandepust gjennem den store Herregaardslade, og staar Døren til Fæhuset aaben, da springe de liggende Kreaturer op i en Fart og stirre ængstelige hen mod Ladedøren. –

12. JOMFRUEN OG GARTNEREN

235. Paa Staarupgaard, Højslev Sogn, færdes hver Aften en Jomfru. En Gartner, der nylig var kommet i Tjeneste paa Gaarden,[1] og som havde set hende

ofte komme listende[2] om i Haven regelmæssig hver Aften, antog at det var én der vilde stjæle af Havens Frugt og skød en Aften til hende. Men det skadede hende slet intet, men[3] efter den Tid maatte Karlen ud til hende hver[4] eneste Aften, og hun sagde da bebrejdende til ham: »Hvorfor skød du paa mig. Troede du maaske du[5] kunde skyde mig«. Men han svarede hende aldrig et Ord, og det en Fejl, thi havde han svaret, saa havde han faaet Fred i sin Sjæl, og hun i sin Grav. Nu derimod gik han[6] og svandt hen, og Skudet blev en Pind til hans Ligkiste. –

236. 13. STUDEN OG PIGEN

I en Gaard i Salling kom en Pige en Aften ind og fortalte Røgteren, at en stor Stud stod med Hovedet i Fæhusdøren og altsaa maatte[1] have revet sig løs. »Ja den Stud kjende jeg nok«, mente Drengen, men Pigen løb i Iveren ud og tog i Studens Horn og trak den gjennem Græbningen, og denne lod sig ogsaa villig drage. Men da Pigen saa at[2] ingen Baas var ledig, begyndte hun at tvivle om Studens Rigtighed, Og nu forsvandt Studen, og et Ryk efterfulgte der rev Pigens ene Øje ud. –

237. 14. LADEFOGDEN PAA VOLSTRUP

Paa Herregaarden Volstrup, Hjerm Sogn[1], levede en Gang en ond Ladefoged, der, en Gang da han skulde følge en rig, fornem Herre ud i Skoven, slog ham ihjel og, efterat have plyndret Liget, begravede ham i en nærligende Sump, og han troede nu Sagen dulgt, men dog havde en Hyrdedreng der paa Gaarden set det. Da Ladefogden Dagen efter kom ud paa Marken fandt han Anledning til at udskjælde[2] Drengen, men denne tog til Gjenmæle og sagde: »Maaske du vil slaa mig ihjel i Dag ligesom du slog Manden ihjel i Skoven i Gaar«. Da Fogden hørte det, slog han virkelig Drengen ihjel og slæbte ham ned i samme Morads, hvor han havde begravet den anden. Nu flyttede han snart over til Sønderskov paa Vænø, og her døde han. Men siden den Tid har han spøget paa Sønderskov og stundom tage han sig en SejlTur[3] over Sundet paa en Halmknip og rumsterer da frygtelig i Moradsen saavil som paa Volstrup. –

238. 15. GAMMEL BØN

Denne Bøn, som[1] jeg vil hidsætte ordret, som den[1] lyder[2] i enkelte gamle Folks Munde, synes[3] mig karakteristisk for den Tids Tro, da den er bleven til. Meget gamle Folk[3] fortælle[4], at deres Forældre eller Bedsteforældre

have[5] lært dem Bønnen[6] og sagt, at naar de læste den 3[7] Gange Morgen og Aften da skulde de[8] nok blive salige. Den lyder da[9] saaledes[10]:

Jesus gi i hans Urtegor,
han svætte Wand og[11] blodige Tor',
han so te hans fæm salig Sor,
alt saa stu di ham o'ven[12] fór.[13]
Han (Gud)[14] sagde til sin kjære[15] Søn:
»Min Søn,
stat mandelig,
stri endelig,
dø evindelig(!)«
Hvov[10] denne Bøn løse vel,[17]
trej Gaang Avten[18] og[19] trej Gaang Maargen,
før han opstor,
før han udgor,
før han æde[20] Værdens Brø,
hans Sjæl skal aldrig nyde Helvedes Nø,
men Guds Ord og en salig Dø.[21]

Amen. –

239. 16. SLOTTET I FLY

I det midteste af Fly By, lidt vest for Kirken har der i ældgamle Dage staaet et Kongeslot*) eller befæstet Borg, og Fly har da ogsaa haft sin egen Konge ligesom Skive havde sin. For mange Aar siden gravede man ned i Jorden paa det Sted hvor den foregivne Borg have staaet og fandt da Murrester samt et et Par 3 Alen lange Hængsler, der menes[1] vare af Borgens Porte. Borgen har da paa den ene Side[2] været skjærmet af en Sø, der i fordums Tid kaldtes Fly Sø, men nu kaldes Fleskedammen[3] og er nu udtørret. Men denne Sø har været saa stor at man har sejlet deri med Orlogsskibe (?). Mellem Skive og Fly, ved det saakaldte »Skjelhøj«, ligge paa Heden en Række Gravhøje, og[4] en af dem kaldes da Haraldshøj, og her har engang staaet et Slag mellem et Par Næssekonger, hvor én af dem ved Navn Harald da er falden. –

*) Paa det Sted hvor[5] Slottet have staaet stod ind til for faa Aar siden et Hus der kaldtes Slottet. Nu er det flyttet længere op i Sognet, men kaldes ogsaa der Slottet. – Og det vidner jo om Sagnets Rigtighed. –

240. 17. SPØGERI I TREVAD

I en Gaard i[1] Trevad har der i fordums Tid faret en grumme Hoben Spøgeri. Grunden dertil er at Stuehuset, hvor Spøgeriet gaar, er bygget over en[2] gammel Kirkevej. Og det vil have sin Gang, ikke gaar det allermindste af Vejen. Derfor maa der tvers[3] gjennem være en Aabning stort eller lille. Og disse Aabninger kunde man stoppe og tætte saa meget man lysetede, thi de[4] skulde nok være ryddede om Morgenen. Et Vindue i Gangen var saaledes aldrig hel, men hvor tit man end indsatte en ny Rude var den[5] altid inden kort Tid itu. I hele Huset var der især et Kammer hvor det ikke var raadeligt at opholde sig ved Nattetider, og det stod derfor aldeles øde, indtil en[6] omrejsende Æblerhandler[7] tilbød at vilde tilbringe Natten i det afskyede Rum, da han ikke var bange for sligt. – En Seng blev da redt til ham i Kammeret og Handelsmanden tog nu sine Æblekurve med sig derind og lagde sig i Sengen. Men kort Tid efter, da Lyset var slukt begyndte hans Æbler at spille paa Gulvet, og han fik en saadan Forskrækkelse den ene Nat, at han ikke gjærne vilde ligge der tiere.

241. 18. PEDERDAG[1] (PEJRDAA)

Naar Pedersdag oprinder beder Bonden,[2] at det dog vil lade være at fryse denne Dag saaledes, som de udtrykke sig: Te Pejr ka fo hans Pik' i'e Jur'e. – Men:

»Dersom det fryse St. Peders Nat,
saa vil det fryse derefter saa brat.
Saa vil det fryse saa haardelig
i tredive Dage sige[3] Bonden dig.

(Gammel Vers)

242. 19. KYNDELMISSEDAG (KJØRMESDAA)

Sne[1] det den Dag, da sige Bonden:

No haalle Kjørmesknud'
hær ud'
mæ hans fi'e hvid Stud'.

Den Dag skal man holde ved »æ Hjøgl« ([2]Opbevaringssted[3] til Høet) med den ene Haand, mens man plukke med den anden, saa at Høet ikke vælte. Det vil sige saameget som, at slippe ens Hø op den Dag, saa er man ilde faren; thi da er der endnu et godt Stykke af Vinteren tilbage. –

243. 20. GREGORIUS' DAG (GRAV'ESDAA)

»I Gregorie Ti
da'e Næt o Daa li vi' (lige lange).

Alle de Hunde der er født paa denne Dag er Gravhunde eller Grævlinghunde. –

244. 21. EN GAMMEL MANDS AFTEN-BØN[1]

I Jessæ Navn legge a mæ te Lej.
Bode Fanden o Dævlen ska væ aa mæ o fej
bode[2] i Avten o i Maan Auten, o jen Auten te. –

245. 22. MERE OM TROLDEN I BRUDEDALENE

Da Jordemoderen havde forløst Bjærgmandens Kone, sagde denne til hende: »Naar min Mand nu betale dig for din Hjælp saa vil han lægge for dig en Del Guldpenge og ved Siden deraf nogle Spaane og for dig at se paa rene Ubetydeligheder, men dog skal du tage Spaanene istedetfor Pengene; thi hvad der her er Guld er hos jer af ingen Værdi, men hvad der her synes værdiløst er hos jer Guld.« Bjærgmanden lagde da ogsaa frem for hende, som Konen havde sagt, men Jordemoderen foretrak til Troldens Forbavselse Spaanene for Guldet, og da hun kom hjem var det bare Guldpenge. –

246. 23. PRÆSTEN I HADDERUP

En Præst i Hadderup[1], forresten den samme der manede Spøgelset paa Resen Kjærkegaard, der forulejlige Folkene i Koldkur, kjørte Kristi Himmelfartsdag efter endt Gudstjeneste til Viborg. Da de kom hen til Daugberg, hvor der gik en Mand og pløjede, bad Præsten Kusken at holde, da han vilde hen at tale med denne Mand. Han stod da ud af Vognen og gik hen til Manden, til hvem han sagde: »Sømme det sig at pløje en saa højhellig Dag som denne«. Manden sagde, at det kom ikke ham ved. »Du var ikke bedre værd«, sagde Præsten, »end at jeg skulde spytte ud over din Ager, saa der hverken skulde gro Korn eller Løv[2] mere«. Og han lod Gjærning følge efter Ord, og Ageren bad aldrig Frugt siden. –

247. 24. KUSKEN OG JOMFRUEN

Da en Herre en Gang besøgte en større Herregaard i det vestlige Jylland, kom dennes Kusk til at ligge i et ensomt Kammer, afsondret fra de andres

Sovekamre[1]. Og da han havde ligget en kort Tid efterat have slukket Lyset, kom en Kvindeskikkelse ind af Døren og tog om Sengefødderne og løftede denne tre[2] Gange fra Jorden og næsten op til Loftet, samt satte den hver Gang med en voldsom Kraft mod Jorden. Derpaa gik hun om til Hovegjærdet og gjentog her det samme. Men nu tog Kusken Mod til sig og sagde: »Nu er det nok«. Men da han havde sagt det kom hun om til Siden af ham og spurgte ham, om han ikke vilde gjøre hende en Tjeneste. Karlen vilde dog først høre hvad det var, førinden han lovede noget. Og Jomfruen fortalte da at hun i sin Tid havde nedgravet et Barn under dette Gulvs Brædder og hvis han bare vilde bringe det til Verdens Kunskab,[3] da vilde hun forskylde ham det i Tid og Evighed. Efter nøje at have underrettet Kusken om hvor det gjemtes forsvandt hun, og Karlen indfriede ogsaa sit Løfte. –

25. HØJGRAVERNE

248. En fire Karle begav sig efter Sengetid en Nat ud til en Høj*)[1] paa Svends Hede, Sevel Sogn, hvor de flere Gange havde set Ild over, og da ogsaa gravet deri forhen, men uden at finde noget, denne Gang ogsaa for at søge en Skat. Tavse, som var dem paabudt at være, arbejdede de da i den sorte Gravhøj, indtil deres Opmærksomhed hendroges paa sære Ting som lod sin[2] se rundt om Højen. Dog havde endnu ingen talet og saalænge de kunde holde sig fri derfor, var alt godt. Da kom der ud af Højen 6 ravnsorte Haner trækkende en Karet efter sig, og de begyndte at kjøre i Galop rundt om Højen[3], og under Farten slog én af Hanerne saa haardt mod Vognstang[4], saa den, trods sin overordentlige Tykkelse knak mit over som et Rør. Og det bragte en af Skattegraverne til at udbryde: »det var minsæl godt slaaet af en »Kok«. Men saa var ogsaa Skatten forloren og Kogleriet havde fuldført sit Hverv, og Karlene maatte denne Gang som de andre drage tomhændede hjem. –[5]

249. Nogle andre Højgravere havde været heldigere, thi da disse have gravet*) en Tid kom de til en stor Kjedel fuld af Penge, men paa Laaget laa en stor sort langhaaret Hund, som en af Karlene løftede af og lagde paa et udbredt Klæde og da de havde tømt Kjelen lagde de ham der igjen. Men Hunden sagde til ham som havde flyttet den:

*) [248] kaldet »Saaelshyv.« – (visnok Sadelshøj.) –
*) [249] dog ikke i samme Høj.

Du tog mig saa sødt,
og la' mig saa blødt,
ellers skulde du have faaet en »søgn« Nat. –

250. 26. MANDEN I SKOVEN

Da en Kalkvognskusk en Aften kom gjennem en Skov, stod der pludselig en høj Mand ved Siden af ham, som bad ham om at følge med ind i Skoven hvor han da vilde vise ham hvor en Skat var forvaret, som skulde være hans, hvis han bare vilde opgrave den.[1] Kusken sagde at med Skatten kunde det være det samme han længtes derimod saa meget efter at komme hjem efter lang Tids Fraværen. Men Skikkelsen sagde, at i hans Hjem stod alt vil til, og bad ham én Gang endnu om at følge sig, og det gjorde han da ogsaa og fik Skatten i sin Vogn hjem, hvor han som Manden havde sagt fandt alt ved bedste Velgaaende. –

251. 27. TASTUM SØS DANNELSE

To Gaardboer (Nisser) den ene fra Trevad og den anden fra Kirkegaard, Sevel Sogn, mødtes en Nat nord for Trandumkirkegaard hvor det kom til en Ordstrid mellem dem, der endte i Haandgribeligheder. Men den ene var den anden saa meget overlegent i Legemskræfter, at han smed ham fra Bakken hvor han stod ned til Tastum (1 Mil), og hvor han faldt blev et Hul i Jorden der strax fyldtes med Vand og siden forstørrede sig saameget at det blev til en Sø paa et Par Kvadratmile[1]. Nu er den udtørret. –[2]

252. 28. TROLFOLKENES BORTGANG FRA FASTLANDET

En Mand fra Salling gik en Dag i Kjøbenhavn og var mismodig[1] over, at han nu ikke kunde komme hjem til Juleaften, thi det var netop[2] Lille-Juledags Eftermiddag. Da kom der en Mand til ham og gav sig i Tale med ham, og han fortalte da denne, hvor bedrøvet han var over ikke at kunde komme hjem til sin Familie[3]. Manden var en Bjærgmand fra Jylland og mente, at det skulde have gode Veje, thi vilde han love Bjærgmanden en Tjeneste, da skulde han være hjemme om et Par Timer. De satte sig da paa et Par vakre Heste og i Skumringen red de ud af Byen. Men de fulgte ikke Jorden, men fløj i Luften og da de havde redet en Stund[4] stumlede[5] den Hest Manden red paa: »Prr, Prr« sagde denne »der var min Hest nær falden«. – »Ja,« svarede Bjærgmanden, »det var Viborg Domkirkes[6] Taarne, den slog[7] Skankerne imod«. Saa vidste Manden, at nu var han

snart hjemme, og da de kom der, sagde Bjærgmanden: »Ja, nu har jeg hjulpet dig hjem, saa det endnu er i god Tid at spise Julenadver, men om nogle Nætter kommer jeg og kalde paa dig, og da vil du nok med dine Folk være mig og mine behjælpelige med at komme over Sundet til Fur[8]; thi her paa Fastlandet bliver det os alt for utaalerligt, da Kristendommen blive meget[9] fremhærskende[9], og Kirkeklokkene fornær[10] os.« Dermed skiltes de; men nogle Nætter[11] efter kom Bjærgm. og kaldte paa den anden, og han rejste da tilligemed sine Karle ned til Færgestedet, hvor han ikke saa andre end Bjærgm. Men denne gav hurtig Signal til at sejle, og tung var Ladningen thi Rælingen gik i Vandet, og Manden troede at det[12] vare sunkne til Havsens Bund.[13] Bjærgm. bad ham dog[14] være ubekymret[15]. Da de vare komne til Landet, spurgte Bjærgm. ham, hvad han troede, han havde haft ombord. »Ja, det vidste Manden ikke, dog kunde han skjønne, at det var tunge Varer. Da satte Bjærgm. sin Tophue paa Mandens[10] Hoved, og nu saa han, at Stranden mylrede af Smaapuslinger, og nu[17] undrede det[18] ham[19] slet ikke, at Skibet gik saa dybt i Søen, thi det syntes ham umuligt at slig en Masse kunde[20] rummes paa et[21] Skib.[22]

253. 29. SPØGERIET I KASTTOFT

I[1] en Gaard i Kasttoft, Sevel Sogn havde alskens Spøgeri sin Tumleplads. I en Seng i Stuehuset, hvor Tjenestekarlen laa, kom der hver eneste Aften en Gjenstand, hvad det var vidste ingen, og gik over Karlens Fødder og ned i et Hjørne af Sengen. Et Svin kom stundom løbende ned ned fra en Dam ved Navn[2] Ivvesdam, hvorpaa den løb gjennem Gaarden om for Husets Vinduer og forsvandt i en Dam paa den anden Side af Gaarden. Manden gik en Aften om bag Laden, men da han havde staaet lidt, kom en lang Karl fra den modsatte Side, og Manden der nu anede Uraad skyndte sig afsted. Men den lange kom over ham og tumlede ham saaledes at han maatte holde Sengen i 3 Dage. Da en ny Ejer kom til Gaarden flyttede han denne[3] for Spøgeriets Skyld og der har man da aldrig mærket sligt. –

254. 30. MANDEN MED ÆNDERNE

»Di sæje te mi Bøss ka et sky aa, men de[1] æ[2] Fanden pati'e mæ Løvn. Sikke nø Ænde[3] a haa skjøt, sikke de Øven di haar, sikke de Neppe[4] di nue. I Maaen ska vi ha Sop, Sesserop, sesery' aa haarrr. –

31. EN FRUE

255. Da[1] man engang udspurgte en Præstefrue[2] om et Gilde hun havde overværet paa Bornholm, svarede hun: »Aa, der var det højst kjedelig, der var i hele Forsamlingen kun fem, sex Mennesker, men derimod saamange Benne, saamange Benne« (Bønder). –

256. En anden Frue klagede over aldrig at have set en Bonde, men derimod hørt en Del Fabler om disse; og da hun gjærne vilde se en Bonde, fik hendes Tjeneskab engang fat i en gammel Stymper af en saadan, og bragte ham ind til hende. Da hun havde set paa ham en Stund, henvendte[1] hun til Tjeneren: »Aa, Han[2] ligner dog meget et Menneske[2] træk ham ud i Stalden og giv ham lidt Hø«. –

32. SADELSHØJ

257. Denne Høj hvorpaa der alletider har staaet Lys ved Nattetider og hvorover der altid staar en blaalig Taage, besluttede Beboerne af Djeld By, Sevel Sogn, i Forening at udgrave, og de havde allerede fundet en stor Kobbekjedel, da de saa hele deres By staa i lys[1] Lue og hvor haardelig det end var dem forbudt at tale, kunde de dog i et saa kritisk Øjeblik ikke holde deres Ord tilbage, men næppe var det første Ord udtalt førind Kjelen sank, og de[2] maatte vanke hjem med tomme Lommer og fandt nu ikke mindste Spor af Ilden de havde set. I Højen boede en Bjærgmand der ejede dens[3] Skatter[4] og af[5] ham havde man faaet at vide at Skatten kunde erhverves ved sex røde Tyre der skulde være opfødte i Søndergaard, Djeld, de 5 fik man, men den 6te kunde man ikke opnaa, og paa denne Skjær strandede Foretagendet. –

33. DET FORTRYLLEDE SLOT

258. En Mand havde tre Døtre, som han holdt saa meget af. Da han en Dag tog til Kjøbstaden, adspurgte han hver især af dem,[1] om der ikke var[2] noget de ønskede, han skulde faa til dem i Kjøbstaden. Den ældste forlangte da et Stykke Kjoletøj, og den næstældste et Stykke Sirts til et Forklæder, men den yngste ønskede intet uden en lille Blomst. Da Faderen begav sig fra Kjøbstaden, efter at have forrettet sine Ærinder, kom han i Tanker om, at han havde glemt Blomsten til sin yngste Datter, og det var han kjed af, thi hende holdt han nok saa meget af, som af[3] de to andre. Han kom nu om ved et prægtig Slot, og i Slottets Have, der vendte ud mod Vejen, saa

han de prægtigste Blomster voxe, og han fik nu saadan en Lyst til at plukke én af dem, og da de groede nær Havegjærdet, saa han let kunde naar dem, plukkede han en af de mange der stod. Men som han havde plukket, springe der en vældig stor, rød[4] Tyr op fra en Trærod og sprang ind imod ham, og truede med at gjøre det af med ham. Manden bad da ynkelig for sit Liv, og Tyren sagde, at vilde han give ham det første der kom imod ham, naar han i Dag gik hjem, da skulde han slippe med Livet, og herpaa gik Manden ind, da en lille Hund altid plejede at komme ham i Møde; men desværre kom denne Gang hans yngste Datter imod ham, og Faderen var herover nær fortvivlet af Sorg, men da han fortalte hende det, svarede hun, at det skulde han ikke sørge saa meget over; thi hun var slet ikke saa bange herfor. Næste Morgen kjørte hendes Far hende hen paa Slottet, hvor Tyren tog vel imod dem. Hestene bleve spændte fra og ledte hen i Stalden af usynlige Hænder; thi ikk en Sjæl var at opdage foruden Tyren, som førte dem ind til et veldækket Bord og bød dem spise, Tyren derimod strakte sig hen ad Gulvet og gav sig til at ryge Tobak af en lang Pibe. Da de havde spist, tog Manden Afsked med sin Datter og gik ud i Gaarden for at faa spændt for, men da var Vognen allerede forspændt, og han kjørte nu hjem. Da Pigen havde opholdt sig paa Slottet en Tid, gav Tyren hende en Spejl, hvori hun kunde se hvad hun behagede at se, og først vilde hun se efter, hvorledes de havde det[5] hjemme; hun saa da begge hendes Søstre danse fordi de havde faaet det Tøj, som Faderen bragte dem, syet i Klæder, men i en Krog af Stuen laa hendes Fader i Sengen og var syg. Hun fik nu paa én Gang en saadan Hjemve og bad Tyren om at maatte besøge sit Hjem, og efter en Del Nølen gav han hende da ogsaa Lov, imod at møde til et bestemt Klokkeslæt. Hun rejste nu hjem og Faderen var glad ved at se sin kjære Datter, som han savnede meget. Men hun kunde ikke naa at komme til den fastsatte Tid, og da hun kom til Slottet var Tyren ingen Steds at finde paa Slottet. Hun begav sig da ud i Haven og her fandt hun den liggende under det samme Træ hvor den laa da den anfaldt Manden, og det næsten død, men hun liste sig nu hen og give den et Kys paa Snuden, og saa stod der for hende den smukkeste Prins, man kunde se for sine Øjne, der takkede hende usigeligt meget, fordi hun havde løst ham og Slottet af Trolddommen, og han tog hende nu ved Haanden og førte hende op paa Slottet, hvor det nu vrimlede[6] af Tjenere, der forhen vare usynlige formedelst Trolddommen. Kort Tid efter giftede Prindsen sig med hende og de levede lykkelig tilsammen i mange Herrens Aar. –

Der var engang to Ægtefolk, der kuns havde et Barn, og det en Datter. Da hun var bleven voxen tog Forældrene en Dag hjemmefra og lod hende være ene tilbage i Gaarden. Men den Dag kom der sex Røvere til Gaarden for at plyndre, og de bød[1] da Pigen[2] sætte frem for dem det bedste Huset formaaede, og en Del Spisevare samt en Dunk Brændevin satte hun da til dem. Imens Røverne fik noget til Livs[3] aflaasede hun omhyggeligt alle Gjemmer og stak Nøglerne i Lommen og en stor Øxe samt hendes Rokke tog hun med sig ind i et Kammer. Da Røverne vare færdige med at spise vilde de i Lag med at plynde, og bleve ikke[4] lidet vredet da de saa at ikke en Nøgle var at finde; de søgte nu efter Pigen hun maatte vist[5] være i Besiddelse af dem. De standsede da udenfor det Kammer hvori hun sad, da de hørte Rokken snurre derinde, og bød hende at[0] lukke op, men det gjorde hun naturligvis ikke, og den stærke Egedør lod de nok være at sprænge. De fandt nu en Køkkenøxe og huggede med denne et Hul under Dørtrinet hvorigjennem de vilde krybe ind i Kammeret. Den ældste krøb da først derind, men næppe havde han stukket Hovedet op paa den anden Side forinden Pigen hugge ham med sin medbragte Øxe saaledes i Baghovedet at han døde; men hun lod ikke ham ligge i Hullet men trak ham til sig, og en anden af Brødrene[7] krøb nu ind og fik sin Bekomst saa vel som den anden og saaledes videre indtil den 6te Broder, han slap med et Slag i Nakken og ilede ud af Huset. –

Nogen Tid efter kom der en Karl til Gaarden og ønskede Plads som Tjenestekarl, fik ogsaa denne, og han havde en stor Knude i Nakken; men Datteren fik dog Lyst til ham og giftede sig med ham. Han spurgte hende da en Dag om, om hun ikke havde Lyst til at se hans Forældre og Hjem[8], jo det havde hun dog, og en Dag kjøre de da ud i Skoven, hvor de boede, og en Jordhytte foregav han var hans Forældres Hus. Da de har fundet Hytten og staaet ud af Vognen med samt deres 6 aarige Søn kom[0] Mandens Mor, der ingen anden var end Moderen til de 6 Røvere der vilde have plyndre Gaarden, hen og[10] sagde til hende: »Naa, har jeg da endelig faaet fat paa dit Skarn, der slog mine 5 Sønner ihjel og gav den anden et Tørn, der vil kjendes hele hans Levetid, saa skal du ogsaa faa din haardt fortjente Straf. Nu gaa jeg hen og ildne Ovnen og der ind i de gloende Flammer skal jeg kaste[11] dig; vel er jeg din Svigemoder; thi du skal vide, at den, hvormed du giftede dig, var den af mine Sønner, som du ikke fik slaaet tildøde, men det faa intet at hjælpe dig. Din Dødsdom er fældet, og naar Ovnen blive

hed, da skal den ligesaavist blive fuldbyrdet«. Derpaa gik Kjællingen hen og ildnede Ovnen og kort Tid efter var den glødende og Konen kom nu hen til Kjællingen for at lide Straffen. »Men sig mig«, sagde hun til Kjællingen, »hvorledes skal jeg bære mig[12] ad med at komme derind«. »Det skal jeg let vise dig«, svarede Kjællingen, og jog sig ned paa Skodden der stod op til Ovnen; men just som hun havde sat sig derpaa, greb den anden med al sin Kraft om Skodden og skuppede hende ind i Ilden, hvor hun omkom. Da hendes Mand nu kom tilbage og erfarede hvorledes det hængte sammen, svor han, at hun skulde blive kastet i en dyb Grav i Nærheden af Hytten der kaldtes »Pøhl«, fordi der stod Vand i Bunden, og han slæbte hende da derud, og bad hende drage af Klæderne, da de vare forgode til at følge hende. Hun bad ham vende sig, mens hun drog af Klæderne, og det gjorde han; men som han nu stod for ved Hulen og vendte Rykken til, gav hun ham[13] et Puf i Ryggen, saa han styrtede ned i den Grav, han havde redt til hende. Men nu kom hendes Søn til og sagde: »Har du nu myrdet baade mine 5 Farbrødre, min Bedstemoder og ovenikjøbet min Far, saa skal jeg[14] nok hævne det paa[15] dig, bi blot til jeg blive stor«. »Nej[16], min Dreng, er du saadan sindet mod din Mor, saa kan du rejse ned til din Far«, sagde hun og smed ogsaa ham ned i Graven. Nu gik hun hen og fandt Hestene og skyndte sig hjem, glad over at være bleven det Røverpak kvit, der havde foraarsaget hende saa mange Ulemper. –

260. 35. SVINEHYRDEN DER FIK PRINDSESSEN

Da Hans var en stor Dreng eller Karl skulde han ud at tjene for sit Brød. Hans Mor gav ham da en Klappekage med paa Rejsen, kyste ham og bad ham skikke sig vel. Da han havde gaaet længe satte han sig ned ved Vejen og gav sig til at løse op for sin Kage, thi han var glubenden sulten. Da kom der en gammel Hex til ham og bad ham om at dele Brødet med sig, thi hun var ogsaa hungrig, og hun havde lidt Brændevin i en Krukke, som hun delte med Hans, og han gav hende da det halve af sin Klappekage. Hun spurgte om, hvad han søgte: »En Tjeneste svarede Hans. »Da skal du ikke løbe længre om efter den, thi jeg ved netop én. Her i Nærheden ligge et Slot, og der mangle man saa haardt en Hyrde til at passe 100 Stude og 100 Svin i Skoven. Der har hidtil aldrig nogen[1] kunnet passe disse[2] Kreaturer, bestandig er der blevet nogle borte af dem. Men fordi du her gav mig noget af din Kage vil jeg ogsaa gjøre dig en Tjeneste. Her har du en Fløjte,

saa snart du støder i den, skal Kreaturerne lystre din Vilje og gaa hvor det behager dig; og her give jeg dig tillige en Pind og alt hvorved du rører med den skal dø«. Da de skiltes, takkede Hans mange Gange for disse Gaver, og begav sig nu op paa Slottet, hvor han blev stedet for Kongen, og da han havde forrettet sit Ærinde og udtalt sit Ønske om at blive der paa Gaarden som Svine- og Studehyrde, gav Kongen tilkjende at han vilde gjærne beholde ham. Næste Dag drev han til Skovs med sine[3] Kreaturer efter at have faaet en Mængde Mellemmad i sin Taske. Da han havde drevet Dyrerne ud i Skoven, spredtes de til allesider, men Hans gik hen og fandt[4] en grøn Plet, og da den var funden, satte han Fløjten for Munden, og næppe havde Kreaturerne hørt de første Toner, før de allesammen stod rundt omkring Hans, og de blev ved at græsse indtil Hans kaldte dem til en anden Plet. Nu kunde Kreaturerne altsaa passe sig selv, og Hans gik derfor længere ind i Skoven hvor han fandt en Sti[5], som han fulgte. Men paa Stien mødte han et[6] Uhyre, der raabte: »hvor er det Svin og den Stud, som jeg skal ha'[7]«. »Skal du ha' Stude og Svin, ja du skulde saa«, sagde Hans og rørte ved ham med Pinden, og just som han havde gjort det, faldt Bæstet til Jorden og var død. Hans blev ved at følge Stien, indtil han kom til en Kobbeslot, der skinnede prægtig i Sollyset; Men i et af Vinduerne sad en stor, glubsk Hund, og da Hans pikkede paa Vinduesruden[8] for at blive indladt, spurgte Hunden: »Er du min Herre«. »Nej jeg er ikke«, svarede Hans. »Jo vist er du«, sagde Hunden; »thi du har dræbt min tidligere Herre«.[9] Hunden, der hedte »Svindt« ledte nu Hans ud i Stalden, hvor der stod en brun Hest, der var saa balstyrlig, at ikke et Menneske kunde komme i Nærheden af den. Hunden viste ham nu en Flaske, hvori der stod en Olie, som han skulde smøre Figrene med, og da han havde gjort det, kunde han gjøre ved Hesten hvad han ønskede. I en Krog af Stalden stod en Kobberustning og en Kobbesabel[10], hvilken sidste var saa tung, at han ikke kunde rokke den af Stedet. Men da han havde spist en Pulve, som laa ved Siden af Flasken med Olien, kunde han saa mageligt svinge den. Han gav nu Hesten et Foder, hvorpaa han gik tilbage til sine Kreaturer og drev dem hjem; men da han kom i Nærheden af Slottet kom Kongen og Dronningen ham imøde og vare meget glade, da de hørte, at ingen Stude eller Svin manglede. Næste Dag fik han endnu mere Spise med, og han blæste igjen Kreaturerne til den samme Plet, da der endnu var meget Græs, og han gik nu ad en anden Kant af Skoven, hvor han ligesom den forrige Dag fandt en Sti,[11] hvor han stødte sammen med en

endnu værre Uhyre med to Hoveder, der spurgte: »Hvor er de 2 Stude og de 2 Svin, som jeg skal ha'«. Men Hans rørte bare ved ham med sin Pind og saa faldt han dø om.

Da han havde fulgt Stien en Stund kom han til et Sølvslot, hvor han ligeledes bankede paa Vinduet og en Hund[12], langt frygteligere at se paa, end den han havde set igaar, og den spurgte da: »Er du min Herre«. »Nej« svarede Hans. »Jo du er, thi du har slaaet min Herre ihjæl«. I denne Slots Stald stod en rød Hest, der var aldeles rasende, og det vilde have været den visse Død at gaa ind til Dyret; men i et Vindue stod en Flaske, hvor Hunden bad ham smøre Figrene, og da det var gjort, kunde han klappe og kjærtegne den, den gjorde ham ikke det mindste Ondt. I Stalden hængte en Rustning og en[13] tilsvarende Sabel, begge Dele af Sølv, hvilken[14] sidste, Hans, trods al sin Anstrængelse, ikke var istand til at rokke, men da han havde nydt Pulveret, der laa ved Flasken paa en Hylde, kunde han ret godt magte Dyrendalen. Da han havde fodret Hesten, gik han igjen ud til sin Hjord i Skoven og drev hjemefter. Ogsaa den Aften kom Kongen og Dronningen ham imøde, og vare ikke lidet[15] glade over at have faaet en saa dygtig Hyrde, der passede Kreaturerne saaledes at[16] ikke én blev borte af de mange.

Tredie Dagen fik han endnu mere Spise med,[17] og da han havde faaet Kreaturerne i Orden gik han til en tredie Sti i Skoven hvor et Uhyre med 3 Hoveder kom imod ham og spurgte:[18] »Hvor er de 3 Svin og 3 Stude, jeg skal have«, men Hans rørte bare ved ham med Pinden saa laa han stendød, og han fortsatte nu sin Vandring ind gjennem Skoven, bestandig følgende Stien, indtil han kom til et[19] Slot, hvor alt var af det pure Guld. Efterat have banket paa Vinduet, kom en Hunds Hoved i Vinduet, der kunde indjage ethvert dødeligt Menneske Skræk. Denne Hund, der hed »Moster-færdig«, spurgte ligesom de andre to: »Er du min Herre«. »Nej, du«. »Jo du er«, svarede den, »thi du har ihjelslaaet min Herre.[20] »Moster-færdig« førte nu Hans ud i Stalden, og her stod en ravnsort Hest, der sparkede og spjattede saaledes om sig, at man nok skulde betænke sig to Gange, inden man gik op til den; men da han havde smurt Figrene af Flaskens Indhold, og derpaa gik op til Hesten, var den saa ydmyg, at han kunde sno den om en Finger. I Stalden hængte en Guldrustning og en Sabel af samme Metal, der var saa tung, at Hans aldrig kunde rokke den af Stedet, men da han havde spist Pulveret, der ogsaa her laa, kunde han svinge den uden Anstrængelse. Da han havde fodret Hesten, gik han ud til Krea-

turerne og drev dem hjem, men denne Aften kom Kongen og Dronningen ikke imod ham,[21] som sædvanlig, og[22] Slottet[23] var omhængt med sort Flor. Han spurgte da én af Karlene hvad der sørgedes over: »Der er et af Svinene blevne borte«. »Det er Usandhed«, svarede Hans; »de ere der alle«. Han spurgte da en af Pigerne, der svarede at en Stud var borte; men Hans svarede at det var Løgn. Da han gik ind i Slotsgaarden, saa han Prindsessen staa i en af Vinduene og spurgte da hende om Aarsagen til den dybe Sorg, hun svarede ham da, at en slem Drage vilde hvert Aar have en Mø fra Landet, og nu var hun den eneste, og derfor[24] vilde han hente hende imorgen. Og blev det nægtet Dragen, da vilde han overspy Landet[24a] med Ild. Da Hans[25] havde hørt det, troede han det strax, thi det kunde der nok sørges over, at saa smuk en Prindsesse, skulde gives[26] bort i slig et rædsomt Uhyres Vold. Hans gik nu ud i Skoven og fodrede Hestene paa alle 3 Slotte, og næste Morgen Kl. henimod 10, da Dragen vilde afhente Prindsessen,[27] trak Hans[28] i Kobberustningen og hængte Kobbesablen ved sin Side, hvorpaa han satte sig paa den brune Hest og red ned til Stranden, hvor Prindsessen allerede havde mødt. Da Hans tilbød sin Hjælp mod Dragen,[29] troede man, det var en Ridder og ikke Hans. En Høvidsmand havde tidlige tilbudt sin[30] Hjælp, men han var saabange, at han ikke turde opholde sig i Nærheden. Da Dragen kom langt ude paa Søen raabte den: »Hvem er ved min Kjæreste«. »Kom blot herhen og se efter det«, raabte Hans tilbage, men den[31] blev borte den Dag.[32] Hans bad nu Prindsessen gaa hjem og møde igjen imorgen, men forinden de skiltes bandt Prindsessen en Guldring med sit Navn paa i Hans's Haar. Næste Dag trak han i Sølvrustningen og tog Sølvsabelen og svang sig paa den røde Hest, men da Dragen spurgte: »hvem der var ved hans Kjæreste«, sagde Hans, han kunde komme og se efter det; dog blev han borte ogsaa denne Dag, og Prindsessen bandt igjen en Ring i hans Haar, og da den anden var der, kunde hun skjønne, at det var den samme Ridder. Tredje Dag trak Hans i Guldrustningen, hængte Guldsabelen ved sin Side og svang sig paa den sorte Hest, og tog »Svindt«, »Viddrivindt« og »Mosterfærdig« med; thi det anede ham, at den Dag vilde det gaa rigtig løs. Da de kom til Stranden, kom Dragen langt ude paa Havet og raabte: »Hvem er hos min Kjæreste«, og Hans svarede som de andre Gange at han kunde komme og se efter det, og denne Gang kom han, og begyndte allerede paa lang Afstand at spy Ild, som de 3 Hunde traadte ud, saa det ingen Skade gjorde. Dragen havde sex Hoveder,[33] men da han kom hen for at gribe

Prindsessen hug Hans med et Hug 3 af ham, og efter kort Tids Forløb havde han skildt ham ved dem alle 6, han aabnede da Mundene paa disse og skar Tungene af som han forvarede i et Lommeklæder. Men nu flettede Prindsessen den 3. Ring i hans Haar og rejste hjem. Men nu var det lovet, at den der kunde redde Prindsessen fra Dragen, skulde som Belønning have[34] hende og det halve Kongerige, og Høvismanden kom nu frem af sit Skjul og tog de sex Hoveder, hvorpaa han truede Prindsessen til at sige for Kongen, at han havde dræbt Dragen og frelst hende. Men Hans, der fjærnede sig hin Dag uden saameget som at[35] give Oplysning om, hvem han var, passede Kreaturerne. Dagen før Høvesmanden skulde giftes med Prindsessen, skulde han fremlægge Tegnet paa at have dræbt Uhyret, og han lagde nu frem de 6 Hoveder. Samme Dag var Hans kommet ridende til Slottet paa den brune Hest og med Hunden »Svindt«, iført[36] Kobberustning. Da han kom ind i Stuen hvor Høvismanden fremviste Hovederne, aabnede Hans Mundene og viste alle, at de manglede Tunger, og han tog nu frem sin Lommeklæde, og viste de tilstedeværende dem, og nu kom Prindsessen til og sagde, at Hans var den rette Overvinder af Dragen, og til Stadfæstelse herpaa, tog hun Guldringerne ud af hans Haar.[37] Man spurgte nu Hans, hvad Straf Stymperen skulde have; og han afsagde den Dom, at 4 vilde Heste skulde[38] spændes for ham og slæbe ham tildøde, og[39] Dommen blev fuldført. Hen i Dagningen forsvandt Hans, og han havde drevet Dyrene ud. Hoffolkene[40] klagede over hans Forsvinden og over, at han havde ladet den brune Hest og »Svindt« blive paa Slottet, da ingen kunde komme det i Nærhed; om Aftenen kom Hans i Sølvrustningen[41] paa den røde Hest og med »Viddrivindt«. Men da han havde opholdt sig ved[42] Hoffet,[43] for hvilket[44] han havde foregivet at[45] han var gaaet vild og havde da faaet en Hest af sin Far, forsvandt han paa en gaadefuldt Maade. Næste Aften kom han i en Guldrustning paa en sort Hest og havde denne Gang »Moster-færdig« med. Atter forsvandt Ridderen, og Kongen var kjed af det, baade fordi han ikke viste, hvor han færdedes, og fordi han havde ladt 3 Hunde og 3 gale Heste, som ingen kunde komme i Nærhed af, tilbage. Hans, der nu var kommet i sin Hyrdedragt, spurgte Kongen om Forlov til at gaa ind i Stalden da han, som han udtrykte sig, var noget nem til Kreaturerne; da Hans kom ind til Hestene blev de fuldkommen rolige. Denne Aften skyndte han sig ud i Skoven og tog derpaa Guldrustningen paa, og da han kom til Slottet, foregav han, at han ogsaa denne Gang var faret vild, og da hans Fader nu ikke havde flere Heste, måtte han gaa til Fods herhen. – Kort Tid efter giftede han sig

med Prindsessen, og fortalte da hende og Forældrene, at han var deres Svinehyrde. –

Sluttet d. 4/2 1884

Jeppe Jensen
Aakjær, Fly.

blad 66:

Begyndt d. 27/1 1884.

261. »Gu ske Lov for Husløj« saa'e Ræv, han so' aanne æ Harre.

262. Lidt o møj fordærre ål Ting. –

263. »I Gaar var mit Syn saa daarligt«, sagde Hyrdedrengen til sin karrige Madmoder, »at jeg næppe kunde se Smørret paa mit Brød, men idag er mit Syn langt bedre; thi[1] nu kan jeg se atten Sognekirker gjennem min Ost. –

264. I hvad Vejlig der end er paa Sky, saa kjøre de dog Møg i Fly. –

265. Han ser saa højt, hans Bi er nok fløjet bort

266. Han vine atte Hjøtar. –

267. De Stur'e kjenne aalti hvæant. –

268. Hvor er Manden[1] henne: »Han hænge o'e Lowt mæ Miel i. –

269. De[1] legge[2] et obaag æ Laa'«, siges naar det er langt borte.[3]

270. Han si u'e som om han wa faldlen fræ'e Høg o te'e Kukman (der menes, ogsaa at være Høg). –

271. Stakke Skjowter o ingen Særk, de'e rask Værk. –

272. »Va do i wo Ejn«, saa æ Kaal, »saa bløv do bildt hunne Løvn' ind.

Sluttet d. 4/2 84.

Jeppe Jensen.
Aakjær.

FEMTE SENDING

brev 5:

273. Kjære Kristensen!

Atter sender jeg Dem[1] en lille Pakke, som jeg har samlet i vores eget[2] Sogn. Nu kappes alle om at fortælle mig Historier og Sagn og »gammel »Sej-er« (Talemaader) som de udtrykke sig, thi de betragte det som noget særdeles stort, at faa deres Ord i »Skattegraveren«. Saaledes har en Tjenestekarl her i Byen fortalt mig de 3 Æventyrer i sidste Forsendelse samt »Krigskammeraterne i denne Fors., og det var ham særligt magtpaaliggende at faa at vide[3] hvorvidt de have været trykte tidligere eller ikke; saa De vil maaske være saa god at lade mig vide ved et Brev hvorvidt det[4] kan bruges jeg hidtil har sendt[5] Dem. Dernæst vilde jeg gjærne, saa snart De[6] har afskrevet mine Papirer, at de vilde sende mig disse, baade de der blive antagne og de der bleve forkastede; det gjælder alt hvad jeg sender og har sendt Dem; thi jeg har ikke andre Afskrifter af dem.

De være hilset paa det venligste fra
Jeppe Jensen.
Aakjær i Fly
d. 13[7] Febr. 1884.

NB: En Ting[8] var jeg nær glemt: Jeg skuld hilse Dem og Deres Familje saa mange Gange fra Lærer Jakobsen (og han Kone Sine), der nu har været bosat som Lærer her i Fly paa 4de Aar, men tidligere var[9] Lærer i Gjellerup. Konen er nys kommen op fra et 7 Ugers Sygerlejer efter en lille. Nu ere de alle raske og ved godt Mod.

blad 52–63:

274. 1. RØVERNE I HVAM KRO

En Etermiddag kom en Mand kjørende med en Kiste til Hvam Kro, og bad Kromanden sætte den ind i Kroen.[1] Manden, der var bange for at den skulde blive sparket i Gangen, hvor Kromanden vilde have den anbragt,

bad at den maatte blive sat ind i Storstuen; og det blev da Enden. Derpaa kjørte Manden, hvem ingen kjendte.

Kort Tid efter kom en Skytte der fra Egnen til Kroen, og ham[2] og Kromanden gik nu op i Storstuen og sad her og passjarede. Men en af Skyttens medbrage Hunde gik bestandig og snusede til Kisten, satte Snuden til Nøglehullet og knurrede. Det henledte Mændenes Opmærksomhed og de begyndte at fatte Mistanke, og lade Kisten brække[3] op, men just som de aabne den affyres der en Pistol mod dem, der heldigvis ingen ramte. Man saa nu en Mand ligge i Kisten, med to Pistole en Kniv og en Fløjte, men man fik ham dog snart overmandet og bundet. Man fik nu Byens Karle kaldte sammen, og det anede da dem at han ikke var den eneste, men flere maatte være i Baghold, som Manden i Kisten skulde have aabnet Døren for. En af Karlene gaa da ud og blæse i Fløjten og just som det er gjort komme der en Del[4] Røvere der have luret i Nærheden[5] og troede, at det var deres Høvding, der havde lukket op, og spurgte hvor de skulde ind. »I skal herind«, svarede Karlen og de gik nu ind i Huset, hvor de bleve[6] kastede til Jorden og bundne, og siden henrettede. –

275. 2. SOLDATENS[1] KLAGE

1. I Soven jeg omvanket har
Iblandt de vildeste Dyr;[1]
men nu har jeg Ænde paa al den Strid,
og nu komme Modgangens Tid.

2. Nu have jeg baade hørt og spurgt,
at du vil forlade mig.
Ak, nej min Ven! gjør du det ej,
thi jeg glemme aldrig dig.

3. Den Vise den er digtet af en ung Soldat,
som tjener sin Konge saa huld.
Thi svor han den Pige, han svige hende ej,
hvorfor skuld' hun angre sit Blod.

Denne Vise er maaske af ringe eller ingen Betydning, men da det var en af de Vise min Moder sang ved min[2] Vugge,[3] saa har jeg en vis Forkjærlighed for denne og De undskylde, at jeg hidsætter den. –

276. 3. HADDERUP KIRKE

Da Hadderup Kirke skulde bygges, viste man ikke, hvor man skulde opføre den i det store Sogn. Man blev da enige om, at spænde 2 røde[1] »nybbæ« Køer for en Vogn, og i Vognen lagde man en Del Teglsten, og saa lod man Køerne gaa hvorhen de vilde, og der de standsede skulde Kirken opføres, og de standsede da paa den Bakke, hvor Kirken nu staar, i det nordre af Sognet, saaledes at de længsborteboende har 2–2½ Mil til Kirke. –

4. STEDREMSER

277. 1. Syeby sak i Døj,
Kovverup op o nøj,
Kaarup Dyvdaal
Taastum Knygsaahn,
Fløj, den forband'ede Tyvbøj,
I Vrov-er di saa grov,
I Vrested-er di saa dreste,
I Søvl er di snøvl,
I Saahl
Gjenne di dje Kok te o gaahl
Fjorten Dau' fa'e di komme aa'e Skaahl.

(Om Byerne Søby, Kobberup, Kavrup, Tastum, Fly, Vroue og Vridsted i Viborg Amt og Sevel og Sahl i Ringkjøbing Amt.)

278. 2. Hem, Lem, Lihm,
Harre, Hjerk, Vihm,
Vind', Skyv, Luhn,
Thisse, Thaarup[1], Suhn.

(Om en Del af Byerne i Salling, Viborg Amt.)

5. GAADER

279. 1. De fleste Folk i Sallings Land
Har ti Fingre paa hver Hand,
Femogtyve Negle paa Hænder og Fødder.

([1] Forstaas saaledes: De fleste Folk i Sallings Land har 10 Fingre; paa hver Hand[2] fem, og tyve Negle paa Hænder[3] og Fødder. Altsaa, Misforstaaelsen ligge bare i Tegnene.) –

280. 2. En Mand komme engang til en lille Pige, der drev med nogle Gjæs og sige: »Goddag, min lille Pige med dine tyve Gjæs«. Pigen svarede: »Nej tyve Gjæs har jeg ikke forinden jeg faar ligesaamange til, og halv saamange til, en hel Gaas[1], en halv Gaas og en Gase«.

Hvormange havde hun. (Hun havde 7.). –

281. 3. En Mand havde 300 Kr. Derpaa kjøbe han en Hest, hvorfor han give Ottehundrede Kr., og da han havde betalt disse havde han endda 200 Kr. tilbage af de 300. –

(Manden hvoraf han kjøbte Hesten hedte Otte og han gav ham 100 kr. for Hesten. Ordet Ottehundrede skilles Otte – Hundrede.)

282. 4. En Kone havde en Høne som lagde 14 Æg i en »Ug« og rugede dem ud i samme »Ug«.

(En Barnevugge. Uge og Vugge er paa jysk ens.)

6. LEGERAMSE

283. 1. Obbele,
Dobbele,
dump i ni,
Pølsen, Palsen
Seffeli ti.
Ekkede, frekkede, Kongens Knap,
Ivvede, Bivvede, Buf. –

284. 2. Æl', Mæl,
no faatæhl,
kjøbe for en Skjælling Skraa,
dele det i fire Dele,
kom Vip, kom Vap,
hvem slap[1]
sjæl først fri.

285. 3. Mari, Mari, Ma' Roller
hun so'o banke Boller,
hun gav mæ jen, hun ga mæ tow,
hun ga mæ trej paa Nakken.

7. OVERTROISKE MENINGER

286. 1. Naar ens Hage eller Næse klør, saa vil man snart spørge Lig. –

287. 2. Klør ens højre Øje, da vil man snart overgaar én eller anden Ulykke. –

8. LEGERAMSER

288. 1. Skjær Hakkels, Skjær Hakkels,
skjær Hau'er imæl'. –

289. 2. Vi ska ha Finker i Faa'es Hat
o Øllebrø i Mu'es Lu'e. –

290. 3. Di ane di stikke dje sturrige ferrige Gaalt',
men a stikke mi bitte Gis, Gis, Gis.

291. 4. A hvister dæ op i Gaavl o Væjr,
saa fald'e do nie i'e Aaksgrav. –

292. 5. Dikke, Dikke, Due
Min Moder er en Frue,
min Fader er en Spillemand,
han spille paa Strænge,
han tjener Pænge,
Pængene er i Pungen,
Pungen er i Æsken,
Æsken er i Kisten,
Kisten er i Kirken,
Kirken er i Kjøbenhavn.
Gi'e du mig lidt,
saa komme jeg tit,
men gi du meget, saa komme jeg aldrig mere.

293. 6. »Gase, Gase, Graaving',
hvor vil du hen at sving'?«
»Jeg vil ned til min Fars Land,
der er baade Græs og Vand«.

294. 7. Stork, Stork, Laangbien
Hvi go do hæ' o vanke,
hvi go do et' hjem te di Faar o di Muer
o fo'e dæ en Par Huvser o'en Par Wanter.
A ska slaa te dæ mæ mi Hamme
saa do ka flyv' te Landskamme.
A ska slaa te de mæ mi Køll
saa do ska flyv te Bygholms Møll.

295. 8. Ride[1], Ride Ranke,
Hesten hedde Planke,
Hesten den er abbildgraa[2].
Hvor da rid'[3] hen[4] paa?
Du skal rid' te Kongens Gaard.
Der er ikke andre hjemme end tre smaa Hunde,
der ligger under Bænkene
og ringler[5] med Lænkerne
og sige Vov, vov, vov. –

296. 9. PAA FLY KIRKGAARD

Da en Mand en Aften gik over Fly Kirkegaard, saa han en Kone sidde med et Barn paa Skødet paa én af Gravene og græd. Da Manden spurgte hende hvorfor hun græd, svarede hun, at hun havde intet at svøbe sit Barn med. Pludelig rev Manden sit Halstørklæde samt sine Hosebaand og gav hende og da han havde gjort det takkede hun ham saa mange Gange, hvorpaa hun forsvandt.

297. 10. »HUR'ES«HØJ«

I »Huers«høj i Iglsø, Fly Sogn, boende engang Bjærgfolk, der foruden denne Høj ejede 2 andre i Sognet, som de skiftevis beboede. Engang da nogle Karle gave sig til at grave i den og just havde fundet en stor Kobbekjedel, kom en sort Høne frem og klukkede, og da de vendte sig om, saa de at Ilgsø stod i Brand og nu lod de Kjedel være Kjedel og løb alt hvad de kunde ned til Byen, men det kunde de have sparet, thi da de kom hjem fandt de alt ved det gamle, og da de kom tilbage til Højen var Kjelen ikke mere at opdage. –

298. 11. ALMIND KIRKE

Da Almind Kirke, sydøst fra Viborg, skulde bygges viste[1] Beboerne i al Verden ikke hvor de skulde bygge den. De bleve da éns om, at binde et Par Køer sammen og drive disse ud i Sognet, og de hvor de hvor de da fandtes liggende næste Morgen skulde Kirken staa, og det skete. Paa Kirkegaarden, der ligge paa en Bakke fandtes i fordums Tid en Helligkilde hvor Folk valfartede til St Hans- og Valborgs Aften. Naar man kastede en Grav om Aftenen var den om Morgenen fuld af Vand. –

299. 12. SYPRIANUS

En Mand i Aale, Sahl Sogn, der ejede Syprianus, læste en Dag i denne Bog, og pludselig staar der en lille Pusling forved ham og spørge hvad behager Herren. Manden, der forstod at det var djævelen han havde læst til sig smed en Tønde[1] Rug til ham og bad ham at tælle Kjærnerne. Men det var over hans Kræfter og derfor[2] fandt han det raadeligst at forsvinde. –

300. KRIGSKAMMERATERNE

Ved en Krig her i Landet flygtede en Gang 7 Mand, nemlig 1 Underofficér og 6 Menige. Og da den øvrige Del af Hæren bleve opmærksomme paa dette, forfulgte man disse 7 meget skarpt. Under Flugten mødte de en kjørende Bonde, og før end han fik Tid til at spørge, blev han smidt bag i Vognen, og de 6[1] toge Plads rundt i Vognen hvorimod Underofficéren tog fat i Tømmen og piskede paa Hestene, som fore i Firspring ad Skoven til, hvor deres Forfølgere snart tabte dem af Syne. Men Manden, der laa paa den bare Vognfjæl i en ydest[2] ubekvem Stilling, mens de andre styrede hans Heste, laa og spekulerede over, hvorledes han atter skulde blive disse Tyve kvit. Han sige da: »lidt længere inde i Skoven ligge en stor Sten som ingen enkelt[3] kan løfte eller rokke, hvorimod 7, der have forbrudt deres Liv, kan vælte den og erhverve den Guldskat der ligge gjemt under Stenen«. Det sagte lyttede Soldatterne efter, og de udspurgte nøje Manden om, hvor Stenen laa; og da de havde faaet det at vide, stege de af Vognen og gav Tømmen til Manden, der vendte Vognen og rumlede tilbage igjen, hvorimod Krigskammeraterne stræbte at komme hen til Stenen. Thi de måtte da kunde erhverve Skatten, da de vare syv, der havde forbrudt Livet. De joge da ogsaa deres Bajonetter under Stenen og flyttede den, men da viste der sig et Hul under den, som man ikke kunde se Bunden paa. Ingen turde gaa der ned, men de øvrige tvang Underofficeren til at springe der-

ned, og da han endelig havde faaet fast Bund under Fødderne[1], raabte han paa de andre, at de gjærne kunde komme efter. De saa nu en lang, lys Gang for sig,[5] som de fulgte, indtil de stødte paa et Slot, som der kuns var én Indgang paa, for ved hvilken der laa en arrig Slange, der vilde formene dem Indgang[6], men de tvang dog Underofficéren til at springe over den, og nu fulgte de[7] øvrige efter. Ved næste Dør, de stødte paa, laa ligeledes en Slange, som de ogsaa uden Uheld kom over. Da de vare komne ind i næste Stue, satte de sig ned paa Stolene, der stod i Kamret, og én af dem sagde: »havde vi dog haft lidt at drikke«. Men næppe var det udtalt, før det stod paa Bordet ved dem. Og nu var de ikke sene til at ønske, naar de kunde faa det for den Pris. Da de gik ind i næste Værelse, saa de syv Piber og syv Tobakspunge hænge paa Væggen, og disse tog de ned, stoppede og tændte. I næste Værelse fandt de syv opredte Senge, hvori de lagde sig, da det var bleven mørk. Men næppe havde de lukket et Øje, forinden det gav tre Slag paa Døren, hvorover de bleve meget forskrækkede, da de ikke havde set et Menneske[8] paa Slottet trods al deres Søgen. De jog nu atter Underofficéren ud at se efter hvad det kunde være, og da han aabnede Døren, saa han en hvid Jomfru, der vinkede ham[9] hen til sig. Derpaa sagde hun, at hvis de et[10] Aar[10] vilde læse syv Bønner hver Aften og gaa i deres Seng inden Kl. 10 om Aftenen, samt vogte sig for at slaa de Vinduer aabne[11], der vendte ud mod Gaarden, da skulde de i dette Aar ikke komme til at mangle for hværken det ene eller det andet. Det overholdtes ogsaa et halvt Aar; men da drak de 6 sig en Aften fulde ved Tærningspillet, og Underofficéren kunde ikke formaa dem til at gaa i Sengen, men selv gik han i sin Seng og læste som sædvanlig de syv Bønner og ovenikjøbet de sex andres med. Da de endelig henimod Kl. 12 gik i Sengen gjorde de en saadan en Allarm at Underofficéren vaagnede, og da de kom under Klæderne blev det saa varmt i Værelset at de kunde ikke udstaa det, og én af dem[12] løb da op og slog et Vindue op ud til Gaarden. Det saa Underofficéren og da der viste sig noget gloede ude i Gaarden, der vistnok var én af Slangerne, som tog Retning efter Vinduesaabningen, sprang han op i en Fart og slog Vinduet i, endnu før det havde naaet den og frelste dem saaledes fra en overhængende Fare. Næste Dag kom intet af det de ønskede, og denne Dags Aften gik de sultne og meget betænkelige i deres Seng. Men næppe havde de lagt sig, før der lød tre Slag paa Døren, og da Underofficéren stod op og aabnede Døren, saa han den Jomfru han tidligere havde set staa udenfor, dog var hun denne Gang sort paa det halve af Legemet. Hun bebrejdede dem da deres Overtrædelse af Forbuddet, men

takkede ham fordi han havde modstaaet. Hun sagde da ham, at denne Gang vilde hun forbarme sig over dem, men de maatte endelig vogte sig for Overtrædelse siden. Næste Dag fik de igjen hvad de ønskede og det gik alt godt et Fjerdingaar; men da drak de sig en Aften fulde mens de spilte Kort og kom ikke i Sengen end ved Midnatstide, men Underofficéren[13] gik i Sengen i skikkelig Tid og læste baade sine egne og de andres Bønner. Næste Dags Aften bankede det igjen paa Døren og da Underofficéren aabnede Døren stod den samme Jomfru for ham men denne Gang var kun Hovedet hvidt, det andet sort, og hun sagde da, at denne Gang fik hun[14] forbarme sig over dem, men skete det tiere vare de overgivne til den pinefuldeste Død; thi tiere kunde hun ikke redde dem. Det gik ogsaa godt en Tid indtil[15] de vilde ud i den store Skov der laa i Slottets Nærhed for at jage; thi de kunde meget let springe over Slangerne, der nok slog efter dem, men aldrig ramte. Dernæst blev det Skik at tage Vin med ud i Skoven, og tilsidt tog de saa store Partier med, at de bleve ganske berusede og faldt i Søvn. Underofficéren, der aldrig gik med til Jagten, gik, som sædvanlig, i sin Seng Kl. 10 og bad sine egne samt de andres Bønner. Først langt ud paa Natten vaagnede de sex i Skoven og da de saa ind mod Slottet fik de et rædelig Syn at se. Den Slange der laa udenfor Døren havde snoet sig rundt omkring Døren ja helt op over Taget, saa det[16] syntes umuligt at komme igjennem Døren. Men en uimodstaaelig Drift drog dem fremad og ned nød og næppe slap de da igjennem og ind i Sovekamret hvor de trods Heden endelig faldt isøvn. Næste Dags Aften bankede Jomfruen atter paa Døren og da var hun sort overalt. Hun sagde da ham at næste[17] Nat var fastsat til deres Dødsnat, men hun vilde gjærne redde ham i Fald hun kunde fordi han havde overholdt Forbuddet. Kl.[18] henimod 12[18], sagde hun, skulde han svøbe sig saaledes ind i Sengeklæderne at der ikke kunde findes den minste[19] Aabning[20], men det maatte han endelig ikke sige de andre, thi som Overtrædere skulde de lide den Straf de havde fortjent. Næste Nat Kl. 12, sprang Døren op med et[21] vældigt Knald og de to Slanger kom ind og dræbte de sex Stakler paa den ynkeligste Maade og vilde have gjort ligesaa ved Underofficéren men han havde saaledes viklet sig ind i Dynerne at de ikke kunde finde ham; og da Kl. slog et, dristede han sig til at kige op af sit Indelukkede, men da var alt dødt og stille, hans Kammeraterne laa alle sex dræbte med gruelige fordrejede Træk, der vidnede om en pinlig Død, og han takkede Gud at han var gaaet fri, og derpaa faldt han igjen isøvn; men da han atter vaagnede laa han i[22] et andet Kammer i en grumme skjøn Seng og for

ved Sengen stod mange Tjenere der skulde gaa ham tilhaande. Han havde ikke ligget ret længe inden den Jomfru kom ind der havde staaet for ham tidligere, men nu var hun klædt som den fagreste Prindsesse. Hun kom nu hen til Sengen og takkede ham saamange Gange for[23] alt det gode han havde gjort dem, fortalte at Slottet forhen var fortryllet; men nu var Fortryllelsen ved ham hævet, Slangene vare forsvundne og overalt var der Liv og Bevægelse hvor der før var Mørke og Død. Kort efter giftede Underofficéren sig med Prindsessen og arvede Kongeriget, og[24] sidst jeg besøgte dem, gav de mig et Smørrebrød og en halv Dram paa en Tintalerken. –

301. DE TO KJÆMPER

Sagnet siger, at to Kjæmper opbyggede Vroue og Resen Kirker, Viborg Amt, saaledes at de hver byggede én. De havde da indgaaet et Væddemaal, som den der sidst blev færdig skulde betale. Kæmpen i Resen blev da først færdig, og da ham i Vroue saa det, tog han en Sten af en uhyre Størrelse og slynge over mod Resen Kirke for at knuse den, men den faldt lidt fra den, men blev siden muret ind i Taarnet, hvor den sad i mange Aar, og man kunde tydelig se fem Huller i Stenen der vare Mærke efter Kæmpens Fingre. Afstanden fra Vrou til Resen er omt. 1 Mil. –

302. SAHL OG EJSING KIRKER

To Jomfruer byggede[1] disse Kirker; den der byggede Ejsing Kirke, byggede for Skjønheden, og[2] denne Kirke har da ogsaa været meget skjøn forhen. Og den der byggede Sahl Kirke (begge i Ringkjøbing Amt.) byggede den saa uhyre høj. Taarnet paa Sahl Kirke har da ogsaa været saa høj at den har tjent Sejlere paa Vestehavet som Sømærke (?).

303. LEGERAMSE

»*Stegthøne*«.

Denne Leg siges Led for Led saaledes:

En stegt Høne.
2 Kokke og en stegt Høne o. s. v.

indtil 11 (eller 12; er der 12 skal jeg siden meddele det. Idetmindste har jeg aldrig hørt det 12te Led), og da komme det til at lyde saaledes:

11 himmelblaa Kattepander
stegt i en Kobbepande.
Peber og Salt skal du selv lægge til,
saa kan du æde og drikke saameget du vil.
I min Fader[1] Gaard stander *10* Abbildgraa,
alle med forgyldte Sale paa.
Halen stander ligge ud fra Rumpen af sige jeg;
Den Dag forglemmes aldrig.
9 »nedenske« (andre: »hedenske«) Fruer,
med *9* udskaarne Huer.
8 Tønder Oxekjød,
7 Ottinger Sæbe.
En So med *6* røde Grise.
5 Fløttefaar.
4 fede Gjæs
3 Trappe.
2 »Kokke«
og 1 stegt Høne. –

SJETTE SENDING

brev 6:

304. Kjære Kristensen!

Denne Gang har jeg ikke faaet saa meget samlet som de tidligere Gange, thi nu har jeg udtømt de gamles Minder her i Byen, så nu maa jeg udenbyes efter det og jeg har jo ikke megen Tid til min Raadighed, kuns Søndagen og Aftenen, men da er jeg heller aldrig hjemme saavidt det er mig muligt at komme ud; thi min Lyst til Indsamling af dette gjæve gamle voxe med hver Dag. Men jeg føle at jeg har alt for lidt Kjendskab til vore Folkeminder, og derfor vilde jeg gjærne beder dem om, hvis det ikke er dem til alt for stor Ulejlighed, at gjøre mig bekjendt med Samlingerne, det vil sige gjennem et Brev at oplyse om hvormeget og hvad der af Dem er udgivet i Trykken af Folkeminder, Viser og Æventyrer, samt de[1] vigtigste[2] Samlinger af Æventyrer, Viser og Folkeminder, der ere udkomne i Bogladen. Kort sagt, give mig et lille Overblik af Folkets Minder, for at jeg gjennem Boghandelen kan faa Bøgerne i Hænder. Maaske jeg er altfor fordringsfuld overfor Dem, men saa maa de undskylde mig thi herefter skal jeg ikke overhænge Dem med Ønske om Brevsending til mig af og til. –

Gamle Viser har jeg ikke haft god Held til at fiske nogle af. –

De spurgte i Deres sidste Brev om man i Fly sagde Børn, det gjør man ikke, man sige »Bø-en«. Kjende de Æventyrerne »Lille Hans og store Hans«, »Lunkentus«, eller Historien om de tre bjærgtagne Kongedøtre som en Soldat frelste[3] eller om »Manden[4] der rejste til Helvede med Flæsket og fik en Kaffekværn i Bytte?

En venlig Hilsen fra
Jeppe Jensen
Aakjær i Fly d 24/2 1884.

blad 88–94:

Sagn og Fortællinger

1. BØRNERIM

305. 1. Klappe Kagen den søde;
Dyp den saa i Fløde.
Smør' den saa i Smør og Æg,
Hvist den op i Gavl og Væjr,
saa falder den ned i Asken.

306. 2. Fimpe, fimpe lire
Havde vi haft saadanne fire.
Fimpe, fimpe om igjen,
saa har vi nok i dig »all-jenn«[1].

307. ## 2. DE TO BRØDRE

En Skytte havde to Sønner, hvoraf den ene hed Ulrik den anden Gad, som han lærte at skyde. Da der endag kom flyvende en Flok Vildgjæs[1] bad Faderen Ulrik, der var den ældste, at skyde en Gaas i hver Hjørne med et Skud, og det gjorde han. Næste Dag fløj der en Flok Vildgjæs over deres Hoveder i en Trekant[2], og han bød nu Gad skyde 3[3] af disse, en i hver Hjørne. Da de havde vist at de kunde det, saa siger Faderen, at nu kan han ikke lære dem mere, nu maa de ud i Verden og søge deres Lykke. Faderen sige da, at nu skal de følges ad[4] ud i Skoven, indtil de komme til et Sted, hvor Vejen dele sig i to; der skal de hver gaa sin Vej; og han gav dem ydeligere en Kniv, som han bad dem fæste i et Træs Stamme, som stod der hvor Vejen delte[5] sig; thi naar en af dem da siden kom tilbage til dette Sted, da skulde de betragte Kniven, var den rusten da var det Tegn paa, at den anden var død.

Næste Dag tog de da Afsked med deres Forældre, og med Bøssen paa Nakken begave de sig paa Vej ud i Skoven. De møder da en Hare, som de begge holde til paa med Bøssen, men den beder da for sit Liv og sige, at hjemme har den to Unger, som de maa faa, naar de vil spare den. Og det gik de ind paa; og nu kom der løbende to Hareunger efter dem. Lidt længere inde i Skoven mødte de en Ræv, som, da de vilde skyde den, sagde som Haren, at sine to Unger[6] maatte de faa isteden; og nu kom der ogsaa to Ræveunger. Dernæst traf de en Ulv, som akkoderede ligesom de to andre

og nu havde de ogsaa to Ulveunger; til syvende sidst mødte de en Bjørn. som gav dem sine to Unger[7] for sin egen Frelse; saa nu havde de 2 Harer-, 2 Ræve-, 2 Ulve- og to Bjørneunger, som de, da de skulde skilles delte[8] saaledes, at hver fik fire Følgesvende; de satte nu Kniven i Stammen og gik derpaa hver sin Vej. Da[9] den yngste, Gad, var gaaet en halv Dags Tid, kom han til et[10] Slot, der var overtrukket med sort[11] Flor; og han gik da ind til en Kjøbmand, hvor han spurgte om, hvorfor alt saa saa bedrøveligt ud paa det Slot. Kjøbmanden fortalte ham da, at en ond Drage vilde hvert Aar have en Mø fra Landet, og nu var Prindsessen den sidste, saa i Morgen vilde han hændte[12] hende[13]. Vil havde en Høvidsmand lovet at kæmpe[14] med Dragen, men han skjalv allerede som et Æspeløv, saa det vilde nok blive en dejlig Forsvarer.[15] Gad drog nu hen ad Slottet til for at faa nærmere Underretning om det forestaaende; men paa Vejen mødte han en Hex, som han troede vidste[16] Besked om, hvorledes Dragen bedst kunde bekæmpes. Han bød hende da give ham nogle Oplysninger om[17] det, da han ellers skød hende. »Skyde mig«, snærrede Hexen, nej det lade du nok være, formedelst det, at ingen kan«. Gad rev nu en Sølvknap af sin Jagtfrakke, ridsede et Kors i den med sin[18] Negl, lagde[19] den i Bøssen og spurgte: »Tror du endnu ikke, at jeg kan skyde dig[20]? Derpaa hældede han Bøssen til Kinden, men Hexen bad ham da lade det være, da hun nok skulde sige ham med hvad Vaaben Dragen kunde dræbes. »Oppe i Vaabenhuset ligge[21] 12 store Sten i en Række«, sagde Hexen, »og naar du bryde disse op, da vil du finde et Sværd saa stor og tung, at du ikke kan løfte det; men naar du har spist det Brød«, sagde Kjællingen, idet hun rakte ham et Stykke Brød, som der var smurt noget paa, som han ikke vidste hvad var, »saa kan du saa mageligt bruge den«. Nu gik Gad op og fandt rigtignok Sværdet, og med det i Haanden gik han næste Dags Morgen ud paa den Plads, hvor Dragen vilde[22] afhændte[23] Prindsessen, og hun havde allerede mødt, og Forældre og Slægtninger stod ved med bedrøvede Ansigter og stirrede ængstelige ud over Havet, hvorfra Dragen endelig kom. Det var et skrækkeligt Syn. Den havde ni Hoveder og ni Munde der spyede Ild til alle Sider. Høvidsmanden havde forlængst skjult sig, og kun Gad vovede sig imod den. Den fór nu ind imod ham, men ved[24] det første Hug af det skarpe Sværd, som Gad bad opløftet, trillede de tre af Uhyrets Hoveder hen ad Jorden; og da den havde faaet denne Smøre, besindede den sig dog lidt, forinden den atter angreb Gad; men ved det næste Hug mistede Dragen atter tre Hoveder, og nok et Hug, saa var den[25] hovedløs. Prindsessen takkede ham saamange Gange for sin Frelse,

og hun tog et smukt Lommetørklæder op og gav ham[26] og i Klædet stod hendes Navnetræk med forgyldte Bogstaver, og ligeledes bandt hun et Baand, hvori ogsaa hendes Navn stod, om hver af Gads Dyrs Hals. Derpaa gik han hen og aabnede Dragens Munde og udskar Tungerne, som han gjemte i det Tørklæde, Prindsessen havde givet ham. Derpaa fulgte han med Prindsessen, som var lovet til den der kunde frelse hende – høj eller lav – hen i et Telt, hvor de skulde hvile sammen den Nat, og[27] Dagen efter fortsætte Rejsen til Slottet, hvor de siden vilde holde Bryllup. Gad satte nu Bjørnen, som den stærkeste, til at holde Vagt ved Teltet, men da han var søvnig satte han Ulven til det, og denne Ræven og denne igjen Haren og denne[28] faldt da isøvn ud paa Natten. Men nu kom Høvidsmanden frem af sit Skjul, huggede Dragens ni Hoveder af og tog disse med sig, hvorpaa han, da han fandt Teltets Vagt sovende, gik der ind og huggede Gads Hoved[29] af og tvang Prindsessen til at sige, at han var hendes Redningsmand. Da Gads Kammerater vaagnede og fandt ham dræbt, tvang de Haren til, som den der havde sovet paa sin Post, at finde den Urt, der kaldtes Levnedsurt, og som ene kunde bringe Liv i Gad igjen. Haren løb da, og langt op ad Dagen kom den da igjen med Urten i sin Mund; man lagde nu Urten paa Halsen af Gad og Bjørnen tog Hovedet og satte til Kroppen og strax[30] var den groet fast; men nu opdagede man at Nakken vendte fremad og Ansigtet tilbage, og derfor greb de et Sværd og huggede Hovedet af igjen og vendte det ordentligt, og nu kom der Liv i ham igjen som der var før. Da han nu kom op til Kjøbmanden, fortalte denne, at[31] i Morgen skulde Prindsessen giftes med Høvidsmanden, der havde frelst hende fra Dragen. Og han udtalte Ønsket om, at faa nogle af de lækre Retter[32], der da skulde opvartes med. Gad væddede nu med Kjøbmanden, at han skulde bringe ham det samme, som de spiste af ved Kongens Bord, og Haren blev sendt af Sted efter Brød, Ræven efter Kjød og Ulven efter Steg. De to sidste vilde uhyre gjærne selv beholdt det, men af Respekt for Gad, turde de ikke. Prindsessen kjendte dem jo godt, naar hun saa det Baand med hendes Navn[33] omkring deres Hals. Endelig blev Bjørnen sendt afsted efter Vin fra Kongens Kjælder, og han tappede en[34] halv Potte af og drak for at smage, om det var godt nok; men han maatte smage paa flere Tønder, inden det blev godt nok, og Bjørnen var temlig usikker til Fods paa Hjemvejen, men dog kom han hjem med Vinen, og Kjøbmanden maatte[35] betale Væddemaalet til Gad. – Næste Dag drog han op paa Slottet, og der stod Høvidsmanden og kroede sig af sin Sejr over Dragen. Fortalte hvorledes

den i Førstningen overspyede ham med Ild, men hvorledes han da med sejrrig Haand tilintetgjorde den; og til Bevis paa, at han fór med Sandhed, tog han frem de ni Hoveder, og stillede dem triumferende op paa et Bord. Men nu gik Gad hen og aabnede Mundene paa dem og spurgte, hvor Tungerne vare. Ja, de havde formodentligt aldrig haft Tunger, mente Høvidsmanden, nej,[36] Drager havde ingen Tunger. »Naa, har de ikke«, svarede Gad, hvorpaa han løste op for sit Lommetørklæde og viste dem Tungerne, og nu kom Prindsessen, der meget vil kunde kjende ham, og sagde[37], at han var den rette Frelsemand fra Dragen, og hun fortalte nu hendes Forældre og alle Sammenhængen fra Ende til anden. Og Høvidsmanden blev hængt, men Gad gift med den smukke Prindsesse, og efter hendes Faders Død Konge over Riget.

Nu traf det sig en Dag da Gad, der nu var Konge, var paa Jagt, at han kom fra sine Folk og fór vild i Skoven og var nu foruden al Selskab, saa nær som det, at hans Dyr, der overalt fulgte ham, var med. Han anrettede sig da et Baal i Skoven, og just som han sidder og varme sig, høre han noget over sig, som sige: »Uh! jeg fryse mig«. Han sir da op og bliver en gammel Hex var, der sidder i et af Træerne. »Ih, kom da her ned og varm dig«, sige han. »Jeg tør ikke for dine Dyr«. »De gjør dig saamænd ikke noget«. »Det stole jeg ikke paa«, sige Kjællingen, »men her[38] har jeg en Pind, vil du give dine Dyr et Smæk af den, saa tør jeg komme ned«. Det gjorde Gad, men nu bleve Dyrerne til Sten, og da Kjællingen kom ned gav hun ogsaa ham et Smæk, og saa var han ogsaa Sten. Men samme Nat kom Gads Bror Ulrik til Stedet, thi han var ligeledes faret vild, og da han fandt Baalet, lagde han sig der. Han hører da ogsaa en sige i Træet: »Uh, jeg fryser mig«. »Kom da ned og varm dig«, svarede han, men da han ligeledes havde sine Dyr med, sige hun: »Jeg tør ikke for dine Dyr, men giv dem en Smæk af denne Pind, saa tør jeg«. Men Ulrik nægtede at slaa sine tro Dyr, men truede hende og sagde, at dersom hun ikke kom ned, skød han hende; men da hun paastaa at han ikke kunde, rev han en Sølvknap af sin Trøje,[39] ridsede et Kors i den og lagde[40] den i sin Bøsse, men nu kom hun ned[41] af Træet, og da Ulrik havde betragtet disse Sten, der laa, og da han saa nøjere til, opdagede han, at det maatte være Hexens Værk, og han truede hende til at gjøre disse Stene levende, og hun gav dem nu et Rap af Pinden, og saa stod de levende der igjen, og Gad og Ulrik kjendte hinanden og der blev en Glæde; og nu skød[42] Ulrik Hexen alligevel, hvorpaa han fulgte med sin Broder til dennes Slot, hvor de siden levede sammen. –

3. DEN ONDE STEDMODER

1. Det var en Søndag Morgen før Kl. slog fem,
der[1] gik tre smaa Børn paa Kirkegaarden og græd.

2. Den første[2] græd Taarer, den anden græd Blod,
den tredje græd sin Moder af sorteste Jord.

3. »Og hør kjære Moder vil du følge med os hjem,
thi vi have faaet en Stedmoder slem«.

4. Og Moderen op for Herren tren.
»Og maa jeg ej ha' Lov til at følge med de smaa«.

5. »Jo du maa ha' Lov til at følge med de smaa,
men i Morgen Klokken fire skal du her hjemstaa«.

6. Og Moderen ind af Døren tren,
og alle de smaa Børn de drejed' sig omkring.[3]

7. Var der efter mig ikke Ager og Eng?
hvorfor skal mine Børn gaa sultne til Seng?

8. Var der efter mig ikke Bolster og Blaar?
hvorfor skal mine Børn lig' paa Hø og paa Straa?

9. Var der efter mig ikke store Voxlys?
hvorfor skal mine Børn sid' i mørkeste Hus?

10. Og vil du nu være en Stedmor saa slem,[4]
i Helvede skal du oprede din Seng.

11. Men vil du være en Stedmor saa god,
i Himmerig skal du opsætte din Fod.

Skg:

12. Nu har jeg ej tid til at tale med jer mer,
ti Himmeriges klokker de ringer efter mig.

SYVENDE SENDING

brev 7:

Aakjær i Fly d. 13 April 1884.

309. Kjære Kristensen!

Atter sender jeg Dem et lille Brev med Optegnelse af »gammelt godt«. Denne Gang er det kun Smaating jeg bringe, thi min Tid er knapt tilskaaret og hvor stor Lyst jeg end har til at indsamle, saa komme jeg dog grumme sjælden uden for Sognet i dette Anliggende. Jeg har søgt at paavirke endel unge Karle og bringe dem til at samle men sligt er dog lykkedes mig grumme daarligt, thi ingen vil melde sig ind i Foreningen, og skjønt jeg er vis paa at Strøget er rigt paa Folkeminder saa er jeg dog bange for at der til Efteraar[1] naar jeg rejse til Kjøbenhavn for at uddannes til Skolelærer ingen vil gaa i min Plads; Lærer Jakobsen har, som De nok vil have lagt Mærke til ingen Interesse for sligt. »Skattegraveren« er jeg meget glad ved.

En venlig Hilsen fra
Jeppe Jensen
Aakjær.

blad 96–103:

310. 1. FLÆSKESØNDAG

Flæskesøndag (som man kalde Fastelavnssøndag[1]) da maa man ikke undlader at give sine Tjenestefolk Flæsk at spise, thi ellers[2] er der Fare for at de skulde løbe af Tjenesten. –

311. LYKKEN

Finder man et Stykke rusten Staal med et eller flere Huller i, da maa man[1] endelig tage det op; thi sligt er der Lykke ved. –

312. 2. VOGNVISE[1]

1. Naar Mænderne fra Finderup kjørte til Viborg da sang de usmurte Vogne med[2] en langsom klagende Stemme:

Vi'-æ vi'æ vi'
vi komme aalle dæ'aap.

Derimod naar de kjørte hjem og Bønderne havde faaet en Taar i Byen da skreg Vognene:

To Paatte Øl mæn[3] ingen Tie
vi komme aalle te Viborg mie.

313. 3. BØRNEREMSE

Skjeldbassetyw[1] (en Art Bille med Skjælvinger.)!
do haa staallen mi Knyw,
do skal[2] aa mæ di Lyw
i Maahn æ Klaak æ syw. –

314. 4. BYDERAMSE

A sku hælsen je fræ Tullimætt o hinne Maaste, Hywlkuen o hinne Faste o Mass Rowse o hans Kuen, dje Dætte wa en Hur'e, de ver i wal. I sku hværken kom te dem o sultt en Søndde[1] hælle o faahst en Man'de, ett o Tirsde men o Wojn'ste. I ska ett ha Smo'koel[2] men Laangkoel, Plokfisk o dep em i.

A brøgge en skikkele gur'e To Øl. A kjowt en Skip Maalt; de hall spelt a, o di ånt hall dut ett. Dæraa to a Tow Tønd'e fræ a de bæjst te æ Fowe o æ Præjst,

tow Tønd'e a de browen[3]
te Bispen o Frowen.
Tow Tønd'e Slink, Slank
o tow Tønd'e Attedrank,
en Slant i'en Bald'i
o en Slant i'æ Kjahen[4],
de ska æ Gjejste ha.
Komme I saa?. –

315. 5. LEGE

1. At lege Bjærgmand er én af Børnenes skjønneste Lege her. En af dem forvare sig, og de andre gaa da hen og sige:

Bjærgmand! Bjærgmand er du herind',
saa kom ud med dine fæmten Egepind'. –

Og nu springe Bjærmanden ud af sit Skjul og »pløse« en af dem og den maa da ind istedetfor den anden.[1]

316. 6. VOGNVISE

2. Naar de i Trandum, Sevel Sogn, kjøre til Skive har de som oftes et[1] Læs Tørv paa og da skrige Vognerne:

Fjet o Tie, Fjet o Tie.

men naar det gaar hjemad og Manden er blevet lidt gemytlig, piske han paa Krikkerne, og da lyde det:

A tent æ naak, A tent æ naak. –

317. 7. GIFTEMAALSRAMSE

Aa jasaamænd, ja,
Hvitte[1] ska do gywtes o hvæm ska do ha?[1]
aa, dasaamænd, da,
dæ æ manne dæ æ gywt dæ æ mind-e in a;
Dæ mind-e faamohr
o lissi (ligesaa) faastohr,
o hvofor ska a saa ett gywtes i Johr. (Aar).

318. 8. BØRNELEGE

1. *Hønen:* Kom hjem alle mine Kyllinger smaa!
Kyllingerne: Vi tør ikke.
Hønen: For hvem?
Kyllingerne:[1] For Ræven.
Hønen: Hvor er han?
Kyllingerne: I Skoven.
Hønen: Hvad bestille han der?
Kyll.: Plukke Nødder.
Hønen: Kom hjem alle mine Kyllinger smaa!

Og nu storme de hen mod Hønen, men Ræven der ligge gjemt, springe nu op og gribe en af Kyllingerne, og den han da har grebet, maa saa være Ræv. –

319. 2. A LEGE »STAA ENKE«

To og to tage hinanden[1] i Hænderne og[1] stille[2] sig saaledes[3] bag ved hinanden. Forrest staar en[4] enkelt, som kaldes »Æ Ænkemand«[4], og naar han kommandere:

Par o[5] Par
spring ud ad!

da maa det bageste Par[6] afsted hver til sin Side, og[7] Enkemanden storme nu frem og gribe en af dem, inden de atter mødes;[8] og den[8] han da har berøvet sin Mage, maa nu være Enkemand. Det[9] Par der sidst var ude stille sig nu nærmest Enkemanden, og paa den Maade komme de ud allesammen.[9] Hænde det sig[10] at Parret nøler, inden de[11] vil ud af »Boen«[12], saa løfte Enkemanden det ene Ben og give[13] sig til at tælle, og hvis de ikke ere[14] ude førend han har faaet talt til tyve, saa har han Lov til at tage dem udi[15] »æ Bow«[15]. Hvis Enkemanden ingen har faaet af ti Par, men hver Gang[16] er vendt tilbage uden Fangst, saa faa[17] han Armen afhugget, det[18] vil sige,[18] han faar et Slag[19] over Armen med Haandens Kant, og blive[20] dernæst stødt ud som ubrugelig. –

320. 3. AT RIDE GJENNEM KONGENS PORT

To tage hinanden i Hænderne og[1] danne saaledes en Port, som den øvrige Række maa passere igjennem idet der synges:[2]

Fare, fare Krigsmand
Døden skal du lide.
Den der komme allesidst
skal i den sorte Gryde.

Og[3] de[3] to, der holde[4] Porten, og som have[5] Navne af »Solen« og »Maanen«, gribe[6] nu den bageste, hvis de kan. Kan de ikke, saa gaa[7] Toget om igjen indtil[8] man faa[9] en grebet; den[10] der da er grebet,[10] spørge[11] man:[12] hvem den vil ha enten Sol eller Maane, og da det er en Hemmelighed (hvem[13] Sol og Maane er)[13] der først aabenbares naar de allesammen har været i den sorte Gryde, faa[14] begge Partier, saa noget nær ligemange. Naar det[15] have[16] faaet at vide, hvem der er Sol, og hvem Maane, stilles de op i to Rækker ligeoverfor hinanden, og nu begynder den egentlige Kamp, der bestaar i, at de søge at trække Modstanderen over til sin Side.

Først[17] kæmpes[18] Kongene[19] »Sol« og »Maane« og dernæst fortsættes[20] den sig til alle Krigsmænderne, der[21] med Udfordringen: »hvem vil kæmpes[22] med mig«, vedblive indtil en[23] af Hærene[24] ere overvundne.[21]

321. 4. AT PUTTE I BÆLTE

En tage en Knap og gaa omkring til den paa Bænken siddende Række, der alle sidde med Hænderne trykkede ind mod Klæderne dog saaledes at en Aabning fremkomme mellem Haanden og Klædene, og idet den der gaa omkring sige til dem alle, én af Gangen,:

Put i Bæltt, put i Bæltt,
faawohr en saa bette, faahle wal,

lade hun (el. han) den nu glide ned i éns Haand og én Gjættemand, der er udstillet, maa nu gjætte hvor og hvem der har Knappen, gjætte han rigtig maa den der havde den[1] i hans Sted, men gjætte han fejl maa han[2] gjætte én Gang til, og den der gjemte Knappen saavel skal nu til Belønning gaa omkring med den. –

322. 5. AT LEGE FUGLE[1]

En gaa omkring og hviske hver især et Fuglenavn i Ørerne (saasom: Papegøje, Stær, Kukmand o. s. v.) som den maa huske, og naar det er udført maa Høgen (den der gjætte)[2] ramse en Del Fuglenavne op og den hvis Navn han da nævner springe da ud og Høgen bagefter og grib ham hvis det er ham muligt, gribe han ham da er han død men gribe han ham ikke faaer han et andet Navn og træde ind i Rækken igjen. Høgen maa blive ved med Gjætningen indtil han har annammet dem alle. –

323. 6. AT TAGE »GROBONNIS«*)

Denne Leg sker gjærne rundt[1] om et Hus eller en Gaard og den der ta'e stille sig med Huen for Øjnene op til et Hushjørne og tæller derpaa højt til et halvt Hundrede, saaledes at de øvrige kan faa Tid at skjule sig, og er de ikke skjulte inden han faa Huen fra Øjnene saa maa han tage disse Efternølere. Han sige da: »A fæjste mi Staahg faa Pejr«, og give derpaa et Klap paa Stolpen hvorved han staar og nu maa[2] Pejr være saa artig at komme. Den der tae, strøjfe nu omkring uden for Bowen for[3] om

*) ogsaa kaldet »Klofond-i«. –

muligt, at faa Øje paa én eller anden. Modpartiet kige ganske, ganske forsigtig gjennem Sprække og Rifter for at faa Øje paa Boholderen, men det er der lidt Fare forbunden med thi faa han et Glimt at se af den nysgjerrige, øjeblikkelig fæste han sin Stage for dem og saa maa de smuk komme til ham. Opdage Boholderens Fjender at han har vovet sig temmelig langt udenfor Bowen for at faa Øje paa nogen da springe di med Fortvivlelsens Kraft hen mod den og er den modige saa hældig at komme til Bowen før dens Ejer, da raaber han med al sin Lungers Kraft: »Æ Staahg æ staallen«! Og nu komme de skjulte frem, ler og klappe i Hænderne, og herover føle[4] Tyven sig smigret, og det er en stor Ære at stjæle Bowen; nu ere de, der forhen vare snuppede af Boholderen atter fri og denne maa nu begynde forfra. Den der først blive taget skal holde Bowen næste Gang. –

324.

9. FUGLENE OG JESUS KRISTUS DA HAN SKULDE KORSFÆSTES

(Naturlyd)

Viben: Pin ham! (ved ham forstaas Frelseren) pin ham!
Stenpikkeren: Sten ham! sten ham!
Rylen: Riv ham![1] riv ham!
Storken: Styrk ham![2] styrk ham!
Spurven: Spar ham, spar ham!
Lærken: Lædsk ham, Lædsk ham –
Taaffelen[3] (Bekkasinen): Tuml ham, tuml ham[3]

Disse simple Ord har været kjendte og brugte mange Herrens Tider baade af gamle og unge. Viben kaldes af Almuen for en[4] slem Fugl »for«, sige de, »den sagde ved Vorherres Korsfæstelse at man skulde pine ham. –

325.

10. RIM

Remme-remme rænt,
ta mæ mi Strænt.
Remme remme raahg,
ta mæ mi Staahg. –

11. SKIKKER

326. 1. Den dag man har faaet ophøstet, gaa Karlen med sin Høstle efterfulgt af sin Opbinder om i Haven, stryge sin Le og berede sig til at gaar et

Skaar hen ad Kaalene, men nu komme en af Husfolkene enten Manden, Konen eller Kokkepigen ud med Brændevinsflasken og dito Glas, og det Syn formilde Karlen, thi nu vanke han bagefter ind i Huset hvor et godt Tragtemente vente ham og hans Optageske. –

327. 2. Det er ogsaa Skik at slaa Kors[1] over »Diet« naar man ælte Dejnkarret op, og at slaa Kors over Sæden i Sædekurven før man saar[2] noget af samme. Desuden kalke man mange Steder et Kors paa[3] Luge og Døre for at skjærme Huset mod Hexeri og Troldom. –

328. 3. Nytaarsaften[1] (Aftenen før Nytaarsdag) samles Karlene af Byen efterat have spist deres »Nøjesawtensnætte«, hver forsynet med en Del Potteskår, og nu[2] gaar man omkring og »slaa Nøj-or ind«,[3] det vil sige, de slaar deres Potteskaar imod Yderdøren, og nu komme Folkene ud og gribe Gjærningsmændene, hvis det er dem muligt og føre dem ind i Stuen, hvor de blive trakterede med Smaakager og Brændevins[4]-snapse, samt faa Lommen fuld af Pebernødder. Og nu gaa de til næste Gaard, hvor de blive modtagne paa samme Maade. Det er ogsaa Skik at skyde med løs Krudt. Stundom skjære man et Kaalrabi ud i Skikkelse af et Menneskeansigt, udhule den og sætte et[5] tændt Lysstump i Hovedet, hvorpaa de stille det an paa én eller anden Mødding, og det sir[6] meget afskrækkende ud, disse gloende Øjne Mund og Næse. –

12. BØRNELEGE

329. En tage nogle Pebernødder i Haanden og sige: Hjaartie!
Den anden: Hunne fli'e (flere) –
Første: Gittel paa jæn, taaw trej o nue fli'-e.
Hvomanne Bæ-e vel do ha. –
Forlange han f. Ex. 10 og den anden kuns har 4 da maa han give den anden 6; forlange han[1] derimod 10 og den anden har 15, da faar han 10 men maa igjen tilbagebetale 5. –

330. 2. En anden Leg[1] er denne: En tage nogle Pebernødder i Haanden og spørge:
Eften hælle Ueften?
»Eften« er lige men »ueften« ulige Tal[2]. Har[3] man f Ex. 2 Nødder i Haanden og Svaret er: »Ueffen«, da maa den der gjættede fæjl give den anden én af sine Nødder, men gjætte han rigtig, faa han[4] alle dem Haanden indeholder. –

331. 13. HYRDENS VISE OM BJÆRGMANDEN

Naar Faarehyrde laa ved Faarene ude paa Marken kravlede de stundom op paa Høje og Bakke og idet de slog med deres Hyrdekjæp sang de:

Bjerremand, Bjerremand, benn!
æ do hæ enn,
saa ska Fand-en førr dæ ue
mæ sæjsten[1] Irgepind. (Egepinde)
Fi-e o faar o fie obaag
o fi-e ve hvær Sie.[2]

14. BESVÆRGELSER

332. 1. Naar man har faaet en Tand ud af Munden da skal man gaa hen til et Musehul og sige tre Gange:

»Mus, Mus, (udt. ikke som Mu'-es) gi mæ en Bjæntænd faar en Guldtænd«, thi ellers faar man ingen istedetfor den udtrukne.

333. 2. Naar man har Vorter da sige man til en hvid Hest tre Gange:

»Håld bi hvi Hæjst ta mi[1] Urete mæj«.

Gjør man det da skal man aldrig mere faa Vorter, og disse man har skal snart forsvinde. –

334. AT »DRÅWHANSK«. (EN LEG)

En Del unge lægge deres Hænder ovenpaa hinanden,[1] enten der nu er to, tre heller flere og blive ved at trække Haanden til sig og hver Gang lægge den ovenpaa igjen indtil man har naaet Tallet 9. Den hvis Haand er N[r] 9 er da de andres Konge og kan befale over dem som han lyster, da maa ikke undlade at udføre hans Befalinger. –

De[2] øvrige spørge Kongen:

»Konge her!
hvad skal min Bestilling vær. –[2]

335. ØVELSER

De unge more sig tit med at fremsige en Del Ord et vist Antal Gange uden at[1] drage Ånde; saaledes siges tolv Gange paa denne Maade:

»De flywwe tøl tamm Tanner (Tærner) over Tanneum Kjerk o flywwe na'e o«.

Ligeledes siges tolv Gange uden at drage Aande:

»Gammel Halm, gammel Halm o. s. v.«

336. ORDSPIL

Der[1] spørges: »kan du sige 3 Gange:

»Kaak, Kaak men ingen Høen«?

det vil sige man skal blot sige »Kaak, Kaak« men maa ikke sige Høne. –

337. *DBRL:*

Andes kjo te Randes,
mæ hans Kåppe å hans Kande,
han vældt o æ Hie,
å spildt hans Tie,
å bandt: Dend Væj ska a ålle kye mie,
hans Kuen hi Mæt
hon bowwe i en Skræp,
hon døø i en Møll,
å blöw begrawen i en Køll,
di håj et ande Præjst
end en stomphålle Hæjst,

blad 104:

de haaj ett and-e Dejn,
in en Pendswejn. –

Denne Remse har jeg alt[1] tilsendt Dem den første Halvdel af, dog var Formen ikke saa fuldstændig[2] som i denne, men den Gang kjendte jeg ikke mere af den. –

338. HUREN EN KA STAW RASMUS RØØSKJEK UR-EN BO'STAW

En Stro i'en Glas,
de sejje Ras-
En Mues[1] i'en Krues,
de sejje Rasmues;
o-en Høen o (paa) fæmten rør'en Æk,
de sejje Rasmus[2] Røøskjek.

blad 70–71:

GAADER

339. 1. Hvad er det[1] man gaa bag til og gi'e og fortil og føle efter om det har faaet noget. – *Kakkelovn.*

340. 2. Hvad er det, der er[1] hugget i Skoven og smedt i Smedie og født i Faarestien? – Spinde-[2]Rokken.

341. 3. Hvad er det, der gaar og gaar og komme ikke af det Sted det staar? – *Uhr.* –

342. 4. Hvad er det der gaa ind ad Kirkedøren paa Hovedet? – Træskosøm. –

343. 5. Dæ sto'en Hund o Gjelsted Bakke o gjelste nie a Gjelsted Havn.
No nævnt A æ' Hund si Navn.
Hvad hie'en saa? – *No.* –

344. 6. Det findes ej i Fisken, men dog i Fiskens G*a*b, det findes ej i Smeden, men dog i Smedens H*a*mmer? Et *a.*

345. 7. Dæ[1] go'e en Hæjst i Gonnerup (Sevel Sogn) Daa'l,
Mæ aat Bjen o jen[2] Haal,
Mæ sex Øv'en o[3] trej Mond'.
Hvem ka no de udgrond? – *2 der red paa én Hest.* -

346. 8. Hva'æ de, dæ æ bode ud' og ind',
men et i'e Mark o find'. – *Vindue.* –

347. 9. Hva'e de dæ ligge ind o kige ud'. – *Bjælke.*

348. 10. 4 hængende (1), 4 gaaende (2), 2 vise Vej (3), 2 værge for Hunderne (4), og[1] »Gammelmand« (5) komme »slant'en« bag efter. – *Koen.* Opløsn.: *1.* Patterne, *2.* Benene, *3.* Øjnene, *4.* Hornene, *5.* Halen. –[2]

349. 11. 2 Ben sidder paa 3 Ben og gnaver paa 1 Ben. Da komme 4 Ben og snappe 1 Ben fra 2 Ben, men nu gribe 2 Ben 3 Ben og smide paa 4 Ben? – Opløsning: *En Mand* sidder paa en *3benet Skammel* og gnave paa *et Ben,* da komme *en Hund* og snappe *Benet* fra *Manden* og *denne* smide nu *Skammelen* paa *Hunden.* –

350. 12. Hvad er det der drive hen,
men komme aldrig igjen. – *Røg.* –

351. 13. Hvad er det, der er mager foruden og fed forinden? *Æg.*

352. 14. Hvad er det der er Lap paa[1] Lap og dog ikke saameget Lap, man kan bøde et Par gamle Buxer med. – *Tørvestak.*

353. 15. To[1] Been stod paa[2] 12 Ben og raabte ned til Skjævben: »Jag 4 Ben af 1 Ben«. – Opløsn.: En *Mand* stod paa *et Hus* og raabte ned til *Hunden:* »Jag *Faaret* af *Kaalen.* –

354. 16. Engang skulde en Karl hænges, men han blev givet fri paa den Betingelse, at skulde forelæggede dem en Gaade, og hvis de da ikke kunde gjætte den, skulde han faa Lov til at beholde Livet. han sagde da:

»A gi u'ed i Vedderkvam,
der fand a 6 i'en dø Lam.
Dem sejs ska hold den syven fri
La Herren raade læng'e Ti –

Han gik ud i en Mose, der hed Vedderkvam og fandt der 6 Ravneunger i et dødt Lam og disse 6 skulde nu redde ham. Lad saa Herren raade for den Tid jeg har tilbage«. –[1]

355. 17. Hvad[1] er det, der er[2] hugget i Skoven og smedt i Smedjen og født i Faarestien, og komme ind og skaber sig som den var ren gal. – Spinderokken. –

356. 18. Hvad er det der bære Kirken paa Hovedet. – Skarnbasse. –

357. 19. Hvad er det, et[1] Lagen kan bedække,
men 10 Heste ikke trække. – *Brønd.*

358. 20. Hvad er det, Gud ser aldrig, Kongen sjælden, men vi hver Dag. *Ligemand.* –

359. 21. Søster, Søster Gyllering,
vil do't pas o mi Bjellering
de Staan a go te Kles, Klas,
o høre paa Kladarias. –
Opløsning: Søster, pas paa *mit Barn* mens jeg gaar til *Kirke* og høre *Præsten.*

360. 22. Et Hus fuldt af Træ, dog ikke saa meget Træ at man kan faa en Træskohæl af. – *Et Hus fuldt af Lyng.*

361. 23. Der stod en Hund paa Stranden og gøede som en Ravn. Ka du nu sige mig hvad den hed, nu nævnte jeg dens Navn.

362. 24. Hvad er mest dristig i Kirken. – Fluen[1], thi den sætte sig stund om paa Præstens Næse.

363. 25. For, som en Fork, bag, som en Stork. *En Stud.*

OTTENDE SENDING

brev 8:

Aakjær i Fly d. 1884.

364. Kjære Kristensen!

Hermed sender jeg Dem igjen et lille Parti Folkerminder og henstille til dem at bruge deraf[1] hvad der er skikket dertil. Det er jo blandt Bønder en travlt Tid, saa der ikke blive megen Tid tilovers[2] fra Arbejdet til Indsamling og Opskrivning.

Der er i de Papirer jeg har sendt Dem indløbet endel Skrivefejl, som det maaske er bedst at faa[3] rettet; især er det Ordsprogerne det stundom er løbet galt med. Saaledes skal det istedet for at der i N[r] 3 af »Skattegr.« Stykke 130 staar »Ålle *mand* vel ha mad« . . . , staa »Aalle *Monnd* (Munde) væl ha Mar[4] o æ *Kaakk* ka ett ed Hy. –

Stykke 133: Han æ en stue Kaael hu dæ æ engen *Foh-e* Skal være Han æ en stue Kaael hue dæ æ engen Faah. –

St. 156: »Manne *Mand* gjø taamm *Faah*«, skal være Manne *Monnd* gjø taamm *Fah.* –

Af utrykte skal[5] Ordsproget: »De æ ett mie enn[6] en Laapp i en Øglaah« forandres til: De æ ett mie enn som en Laapp i en Øølaah (Ødelade, tom Lade). – »Dæ æ aalti ve æ Haahn lissem Staakkler te *Mar*«, skal være »lissem Staakkler te Marken«. (Marked.). –

Til Slutning en lille Bemærkning:

De har gjentagne[7] Gange klaget over min daarlige eller utydelige Haandskrift, og jeg skal villig indrømme, at det ikke er uden Grund, De klager derover. Grunden til denne Utydelighed er, at jeg arbejde[8] strængt hver Dag, og Arbejde give stive,[9] krumme Fingre og rystende Hænder. Skrivefejl og andet Uorden som mine Opskrifter stedse ere fulde af hidrører derimod fra, at jeg maa saa at sige stjæle mig til at skrive, og naar jeg er kommet til det skal det[10] jo gaa raskt, og som De ved: Hastværk ender gjærne med Lastværk«. Mine Forældre ynder ikke at jeg »tøe« Tiden efter først at løber omkring at indsamle[11] og dernæst at opskrive det, da man, især i Sommertiden, kan har nok at bestille desforuden efter deres Op-

fattelse. Og det at Forældrene ser skjævt til, at man ta'e en Pen i Haanden vække allerede stor Forstyrrelse og Tankeuorden.

Venlig hilsen fra
Jeppe Jensen
Aakjær

Vil De optage de vedlagte Spørgsmaal i »Skattegraveren«, Kjære Kristensen! det vilde jeg gjærne. –

blad 67–69:

1. Meddelelser om Fuglene

365. 1. BETTE TAMMES

Saaledes kaldes her i Egnen en lille graa Fugl af Størrelse og Lød som en Lærke. Dens Æg ere hvide med smaa røde Prikke. Den sidder i Alminderlighed paa Diger ell. ophøjede Steder og kviddre. Dens Kvidder lyder omt. saaledes: Dit – dit – dit – etli – i – i. Den er langt mindre sky end en Lærke[1], saa man kan gaa tæt forbi den uden at den vige. –

366. 2. HANEN, NAAR HØNSERNE FAA KORN:

Dæ æ møj, dæ æ møj, de æ gaa – aa – aat. jasaamænd, jasaamænd haa – haa – haa – aa – aa – .

367. 3. KUKMANDEN

Naar den første Høstak har rejst sig paa Engene da maa Kukmanden ikke tøve her længere. –

368. 4. HØNSENE

Hvis Hønsene under en »Rejnæll« skynder sig i Husly da vil det snart give Tørvejr igjen, men hvis de derimod vedblive at spanke omkring i øsende Regn vil Regnen vedvarer en »Stød«. –

369. 5. SVALEN

Naar man kan fange en levende Svale og skjære dens Tunge af, og derpaa med Svaletungen i sin Mund gaa hen og kysse en Pige, saa vil denne Pige efter at være kysset blive saa »wont« efter at faa den Karl der kyssede hende, at hun løber bag efter i hvor han end gaar og hun vil ingen Ro lade ham førinden han gifte sig med hende. –

370. 6. VILDGÆSSENE

Naar Vildgæssene komme til disse her Egne om Foraaret, da sige man at: no komme æ Villegjes mæ æ Melmææ (Mellemmadenene) o tae æ Træhsko*) (thi saa komme den varme Aarstid hvor man kan gaa barfodet). –

371. 7. SVANERNE

Naar Svanerne om Efteraaret eller ogsaa om Vinteren flyve mod »Noowest« (Nordøst) saa faa vi snart »Knaag« (Snevejr). –

372. 8. GJØGEN

At faa Gjøgen at høre første Gang i dette Aar paa fastende Hjerte kaldes at blive gjækket. Det vil sige og have til Følge at man i det efterfølgende Aar ikke vil faa saa godt et Held som hvis man ikke var bleven gjækket. –

STORKEN

373. 9. I gamle Dage naar Storken første Gang viste sig paa Huset var det Skik og Brug at Husmoderen gik ud og bød ham et hjerteligt »Velkommen« og ønskede[1] for Storken at denne maatte finde sig godt tilpas med Opholdet de bød den o. s. v. –

374. 10. Hvert Aar smide Storken et Æg eller en levende Unge[1] af Storkereden ned paa Jorden. Det er et Takoffer den bringe Vorherre sige man. –

375. 11. HANEN

Naar Hanen gale i Forstuen saa vil der denne Dag komme fremmede, og lige saa mange Høns han har med sig ind i Forstuen lige saamange fremmede vil man faa. –

376. 12. SVALEN

Naar Svalen flyve frem og tilbage for ved én faa man snart Blæst, men »svitte« den frem og tilbage over Husrygningen saa faa vi Regn. –

Jeppe Jensen
Aakjær, Fly.

*) el. komme mæ æ Mælmææ o æ Stonthueser. –

2. Meddelser om Fuglene

377. 13. *Gæssene* sige naar de komme i Hus:

Gak, gak, gak!
(Rask) Do sejje som a ska sej,
a sejje som do ska sej.
(Langsom) Aw! do træje mæ!

378. 14. *Hjejlen* sige om Foraaret naar Vejret er godt:

»Sæ – æl Hy, sæ – æl Hy«!

men er det derimod ondt Vejr da sige den:

»Ky – ew Hy, Ky – ew Hy« (Hø).

379. 15. GJØGEN

Naar Gjøgen kukke stærk og vedvarende, da vil vi snart faa Regn. –

Disse Optegnelser skulde være Svar paa F. L. Grundtvigs Opfordring til Medlemmerne om at sende ham tyve Meddelelser om Fuglene, da han saa til Belønning vilde skjænke dem, der løste Opgaven en lille Bog. Her er der jo kuns 15,[1] men jeg har jo givet adskillige Optegnelser, angaaende Fuglene, ind, saa Tallet 20 maaske kunde naaes, men da det efter mit Skjøn er rene Ubetydeligheder kan jeg maaske ikke gjøre Regning paa at faa Bogen. Ialtfald, faar jeg den, vil jeg være glad ved den, og faar jeg den ikke, faar det og at være detsamme. –

Jeppe Jensen
Aakjær, Fly.

blad 72–79:

Vejrregler

380. 1. Maast (Marts) mæ sæ blih Skjekk
laakke æ Bøen ue te-æ Vækk[1].

381. 2. Næe-de ett æ Maast Grøh[1]
saa blywwe dæ manne Kreatu-e laa øh.

382. 3. Regner det den 1ste Maj vil det ikke regne mer i denne Maaned. –

383. HØRREN[1]

Min Kjortel grøn, »Kaskjetten« blaa,
min Sommerdragt skal være;
og naar jeg lægger min »Kasket«[2]
mit Hoved bær' en Krone.
Jeg sidder i forgyldt Karet,
jeg sidder tit paa[3] Trone;
jeg sover Kongens Datter nær,
jeg hende meget fryde.
Jeg tjener og vor Sognepræst,
han roser mine Dyder.
Jeg tjener ogsaa Bonden graa
mig selv til ingen Baade,
han ruske, pluske mig derop,
deraf har jeg stor Skade.
Hans Hustru gi'e mig mange Dask,
saa jeg maa gaa ved Krykker[4]
af ene lutter Hjesk og Hjask,
saa jeg maa gaa istykker.

Et par Linjer kunde Meddeleren ikke huske, men det endte[5] med at, Hørren[6] blev til Papir og da lyde det:

. . . hvor der skal skrives sort paa hvidt.
Gjet saa hvad jeg mon hedde.

384. PRÆSTEN OG KONEN

Engang kom en Præst til en gammel endfoldig[1] Kone, og han spurgte hende da i Samtalens Løb: »Hvad Tro har du, Mor«. *Konen:* A haar sommænd ingen Trow (Trug) faa a bæhr-e aalti æ Aahsk ue i mi Skjowt«. Præsten, der nok mærke at han er bleven misforstaaet, søger nu at[2] gjøre sig nok saa tydelig og sige: »Tror du paa Vorherre Jesus, som har lidt og død for os«. Konen (forbavset) »Hva æ han no dø. Ja en spø-e jo ingen[3] Ting, faa vi haalle engen Avisæ«. *Præsten:* Jamen, kjære Kone, tror du paa vor Herre Jesus som er korsfæstet for os hist ude i Østerlandene«. *Konen:* »Vee do hwa, Faae, æ-æ saa laant hæn-fræ saa æ sommænd Løwn, de ka do stuel o«. Nu opgav Præsten at faa at vide af Konen hvad Tro hun havde. –

385. VEJRRAMSER OG -REGLER

Ved nærmere Oplysninger har jeg faaet at vide at nedenforstaaende Ramse høre sammen eller altid siges under et:

Næe de ette æ Maaest[1] (Marts)[2] Grøø
saa blywwe dæ manne Kreaturre laa øø.
Maaest[3] mæ si blih Skjekk
laakke æ Bøen ue te æ Vækk,
men Maaest[4] ue o Appriel end[5]
de rempe i æ Skind*). –

386. Naar Lusene sidder[1] paa Forkroppen af »æ Tørrebassi« skal man tidlig saa Byg dette Foraar. –

387. KRESTI HIMMELFARTSDAG

Alle de Mennesker der drukne Aaret rundt i Have og Fjorde o. s. v., de drive til Land om ikke før saa paa denne Dag. Derfor har vi næsten altid Blæst Kr. Himfd. –

388. MARE

Alle de hvem Øjenbrynene voxe sammen paa[1] er Mare om Natten. –

389. SKJÆMTESAGN

De wa jæn Gaang en Mand kom imue en Dræng dæ gi mæ-en hal Kataaffel i en Strekk som de ku ha wot en Klaakk. Æ Mand spurre da aam: hvomanne æ-æ Klaakk mi Dræng: »Hallæt (halvædt istedet for halvet), saa æ Dræng.

390. ÆSPER NIFINGER

En omvandrende Betler ved Navn Æsper Nifinger kom engang for mange Aar siden ind til en Præstekone i Salling for at bede om en Almisse. Men Præstekone kunde ikke undvære noget til ham da de selv som hun sagde, vare meget fattige. Æsper der blev fortørnet over denne Afvisning svarede nu meget spydigt: »Hør vi-e do hwa Molel? Haa-e do in Pues saa haa-e a-en Kjep o saa følles vi taaw ar ue i æ Land. I haa-e ett unn jæn Sown o løww aa mæn a haae sæjs o trørre Kjerkesowwn[1] faaurren Fue o Skyww.«

*) *Samt:* Hva[6] dæ komme op i Maaest de stappe Apriel i si Aaes. –

1. Jeg gik mig ud spaserendes en sildig Aftenstund,
da mødte mig en Kæmpe, han var hæslig og grum.
Han talede saa haardt ud af Sinde,
jeg frygted for, han skuld' mig overvinde. –

2. »Og hør du unge Nordmand, hvad jeg vil sige dig:
tre Spørgsmaal, og dem skal du besvare for mig,
og enten skal du Døden modtage,
eller det skal gaa dig vel i dine Dage.

3. Og sig mig hvad er vil det rundeste Hjul,
hvorunder der rulle saa mange fagre Hjul;
og hvad der er hvidere end Svanen
og hvad der raabe højere end Tranen?«. –

4. »Ja Solen den[1] er vil det rundeste Hjul,
hvorunder der rulle saa mangen fagre Hjul,
og Englene er' hvidere end Svanen,
og Tordnen raaber højere end Tranen«. –

5. »Og sig mig, hvad lægge vil den bredeste[2] Bro, –
hvorunder Smaafiskene de sprælle udi Ro.
Og hvad give Jorden sin Klæde,
og hvor venter døde Mand sit Sæde«. –

6. »Ja Isen den lægge vel[3] den bredeste Bro,
hvorunder Smaafiskene de sprælle udi Ro,
og Sneen give Jorden sin Klæde,
i Graven vente døde Mand sit Sæde«.

7. »Og hvad slaar vel stærkere end Lærkevinger smaa,
og hvad er vel mørkere end Natten den graa,
og hvorhen gaar Vejen den brede,
hvorefter vandre Mennesker med Glæde?« –

8. »Ja Hjærtet slaar vel[4] stærkere end Lærkevinger små,
og Tankerne er' mørkere end Natten den graa;
til Helvede gaar Vejen den brede,
og[5] derpaa vandre Mennesker med Glæde«.

9. »Og hør du unge Nordmand, hvad jeg vil sige dig,
tre Spørgsmaal dem har du besvaret for mig,
og derfor vil jeg Afsked med dig tage,
og det skal gaa dig vel i dine Dage. –

392. DEN DOVNE MAND

Dær wa[1] jengaang en Mand dæ wa saa down te han gaah ett o klø sæ sjæl, laantminne da o bestæll nøj. Han fæk aalle no Tørre grawwe aam æ Saamme, o dæhfaa so han i en kaald Stoww o frøs som en Hund aam[2] æ Vinter;[3] nææ Faalk saa gi te ham o saa ham hwo dom de wa, ett o fo no Tørre grawwe aam æ Såmmer, saa swurre han aaltie: »Ja bi te de blywwe Saammer, saa skal je grawwe Tørre saa Jorden skal ryste«.[4] Men nææ saa æ Ti komm saa gi han jo aasse op i æ Hie mææ Spaaaa o æ Nakk, mæn[5] trowwe do han grawwe Tørre, nej gjoh han ett beskidt. Han laah saa lisse laang han wa wi en Hyw deraap, o gi Faalk te ham o spurre ham aam[6] om han ingen Tørre vild ha grawwe lissem anne Faalk, saa swurre han aalti te æ: »Nej saa Fannen gaahl mæ væl a ett nu blywwe æ aalle Vinter mie, søen gue Warm vi haah idaa«.

393. JÆNS LAANNGKNYW O LAANNG-MAGRET

Paa den jydske Hede etsteds mellem Klode Mølle og Vejle opholdt sig engang en meget farlig Røver ved Navn Jens Laanngknyw. Han boede i en Hule paa den bare Hede og Navnet »Laanngknyw« havde han faaet fordi han til Vaaben havde en alenlang Kniv som var fastbunden til hans Belte med en flere Favn lang Line, som var ham til megen Nytte fordi han hver Gang han havde slynget Kniven ud mod sit Offer igjen kunde trække den tilbage til sig ved Linen. Hans Kone hed »Laanng Magreet og var en slemme Hex og Taterkvind. Hun vidste at naar hun kund faa Samling paa[1] 7 udøbte[2] Drengebørns Hjærte kunde hun *flyve*, og hun havde allerede 6 og kunde flagre men den syvende fik hun aldrig. Saa til Jens Laangknyw igjen.

Engang gik en »Bejjskræhme« over Heden hvor Røveren opholdt sig;

han vidste vel at det var en farlig Sag at gaa over denne Hede men han tænkte om han ikke nok kunde liste sig forbi ubemærket. Men her havde han gjort Regning uden Jens L.; thi næppe var han kommet nogle Bøsseskud ind over Heden før »Gotten Kaael«[3] rejste sig fra én af Højene og styrede sine Fjed hen imod ham. Vel var Kræmmeren »en Stød« fra ham men dog ikke længere end at han meget vel kunde skjelne hvem denne Person var og paa Flugt var der ikke at tænkte. Her vare gode Raad dyre, thi kom han imøde med Røveren da var Døden ham temmelig vis. Men imens Jens gik gjennem en Lavning benyttede Kræmmeren sig af den List at lægge sig ned paa Maven og jamre og skrige som om[4] han var blevet uhyre syg. Kort efter kom Jens hen til Stedet hvor han laa og Kræmmeren sagde da under Pusten og Stønnen om han ikke vilde være saa barmhjærtig imod ham[5] at bringe hans Kramkiste og andre Ejendele hen til nærmeste Kro da han var bleven saa elendig saa han ikke troede han kom fra det. Men skulde han være saa heldig at overvinde Sygdommen saa kunde han siden afhente det der, her kund han ellers blive Gjenstand for Plyndring. Jo Tak, hertil var Jens meget villig. Han tog Kramkisten og vandrede med den ind over Heden; dog var han ikke[6] kommet ret langt bort førinden Kræmmeren begyndte at løfte Hovedet og derefter rejse sig op og liste sig med lange og lydløse Fjed[7] efter Røveren. I Haanden havde han en dygtig tyk Egekjæp, og da han havde naaet Jens uden at denne mærkede ham gav han ham bagfra med denne et saadant Slag over Skankerne at Benene gik i Kvas under ham og han gik bagover i Lyngen. Nu gik Kræmmeren om paa Siden af ham og sagde: »Hvordan har du det lille Jens, nu begynder jeg at komme mig«. Et rasende, hævntørstigt Blik var det Svar han fik. Kræmmeren var nu ikke sén til at faa hentet en Sognefoged som med en Del Mænd af Byen kjørte ud efter Jens Laanngknyw for at bringe ham i »æ Svottehwol« (Tugthuset). Den kostede dem ikke liden Møje at overmande ham da han endnu kunde betjene sig af sin lange Kniv. Benene fik han ogsaa[8] kurerede men for at faa Stivnakken til at bekjende blev man nødt til at brække dem igjen. De bleve saaledes brækkede itu tre Gange inden han blev tilsinds at vilde bekjende sine Skarnsstreger, og blev han dømt til at lægges paa Stejle og Hjul men forinden blev hans Tarmer skaaret[9] ud af hans Side og Enden[10] bundet om en Pæl og[11] nu drev man ham til at løber Spidsrod rundt om Pælen saalænge der var en Tarm i ham. Da han havde Ende herpaa spurgte man ham om han havde prøvet noget værre svarede han: »Ja Tandpine har jeg prøvet og det var værre«. –

394. GAADE

Pæjje i Hæm
han haaj Gjejslinge fæm.
Dæm saat han aanne æn Saald
o ga dæm Guj i Wold.
Saa kamm dæ-en Sow
o hun to dæm taaw.
Saa kamm dæ-en Kraahg
o to *si*[1] *Maahg* (det vil sige Mage til Soen)
hwomanne wa dæ saa tebaahg.

Opløsning: Der var én tilbage.

SPØRGSMAAL TIL »SKATTEGRAVERENS«

395. 1. Kan Samfundets Medlemmer oplyse mig om, hvad det er for en Fisk man kalder »Niøwen«? Det Navn har den faaet fordi der langs hen ad dens Sider findes ni Pletter. Den siges at være i Lighed med en Aal og er meget velsmagende; dog maa man ikke spise den fra den bageste Plet og til Halespidsen, da det Stykke af den er giftigt. –

396. 2. Hvilken[1] Fugl er det, der kaldes »Hawwesæ« (eller Havresædfugl)? –

397. 3. Har Stæren nogetsteds i Landet Navn af »*Bihakker*«?

Aakjær i Fly
Jeppe Jensen

398. RIM

Knapnoel o Knyww
ka Kjærlighie faadryww.
Søjnoel o Ski-e[1] (Skeer)
ka Kjærlighie faamie.
Søjnoel o Sæm
drywwe Kjærlighe fræm. –

399. EN VISE

1. Der boede en Mand alt ude paa Ø,
han solgte hans Datter for et lidet Stykke Brød.

2. De Sømænd de lagde deres Aarer til at ro,
skjøn Jomfru hun[1] sine Hænder udi Blod.

3. »Og hør I kjær' Sømænd i tøve her en Stund
jeg vente min Fader fra den grønneste Lund«.

4. »Og hør du kjær' Fader, du have mig vist kjær,
du sælger dit Gods og du løser mig igjen.

5. Ja Godser jeg have én, to, tre, fire fem,
men ingen jeg maa sælge for at løse dig igjen.

6. De Sømænd de lagde deres Aarer til at ro,
skjøn Jomfru hun vred sine Hænder udi Blod.

7. »Og hør I kjær' Sømænd I tøve her en Stund
jeg vente min Moder fra den grønneste Lund«.

8. »Og hør du kjær Moder du have mig vist kjær,
du sælger dit Guldbaand og løse mig igjen. –

9. »Ja Guldbaand jeg have en, to, tre, fire fem,
men ingen jeg maa sælge for at løse dig[2] igjen.

10. De Sømænd de lagde o. s. v. –

11. »O, hør I kjær Sømænd i bie her en Stund,
jeg venter min Broder fra den grønneste Lund.

12. »O hør du kjær Broder du have mig vist kjær
du sælge din Graahoppe og du[3] løse mig igjen.

13. Graahopper[4] jeg have en, to, tre, fire, fæm,
men ingen maa jeg sælge for at løse dig igjen.

14. De Sømænd de lagde o. s. v.

15. O hør i kjær Sømænd i tøve her en Stund
jeg venter min Søster fra den grønneste Lund.

16. »Og hør du kjær Søster du have mig vist kjær,
du sælger dit Gulduhr og løse mig igjen«.

17. »Guldure jeg have én, to, tre, fire, fem,
men ingen jeg maa sælge for at løse dig igjen.

18. De Sømænd de lagde o. s. v. –

19. »Og hør I kjær' Sømænd I tøve her en Stund,
jeg venter min Kjærest fra den grønneste Lund«.

20. »O hør du min Kjærest du have mig vist kjær
du sælge din Guldkrone og løse mig igjen.

21. »Guldkroner jeg have, ja baade én og to,
den ene jeg sælge og den anden skal du faa.

blad 4–6:

400. VISEN OM EN LEJEDRÆNG

1. Dæ wa jængaang en Dræng.
Dæ wa jængang en Lejedræng (Læderdreng)
Snurre-o en Lejedreng;
dæ wa jængaang en Dræng

2. Han kjowt sæ en Skind,[1]
han kjowt sæ en Lejeskind
Snurre-o en Lejeskind
han kjowt sæ en Skind.

3. Hva-el do mæ den Skind?
den Lejeskind

4. Den vil a ha te-en Paang,
en Lejepaang.

5. Hvael do mæ-den Paang
den Lejepaang.

6. Den vil a ha te mi Pænng[2],
mi Lejepænng.

7. Hvael do mæ-dem Pænng,
dem Lejepænng.

8. Faa dæm vel a ha mæ-en Gorh[3]
en Lejegorh

9. Hvael do mæ den Gorh,
den Lejegorh.

10. For a vel ha mæ en Kuen,
en Lejekuen.

11. Hvael do mæ den Kuen
den Lejekuen

12. Faa Hun ska føh mæ en Søn
en Lejesøn.

13. Hvael do mæ den Søn
den Lejesøn.

14. Jaaw han ska læh o væ Præjst,
væ Lejepræjst

15. Hvael do mæ den Præjst,
den Lejepræjst.

16. Faa han ska faalaah mæ mi Sønd,[4]
Faa han ska faalaah mæ mi Lejesønd.
Snurre-o mi Lejesønd
Faa han ska faalaah mæ mi Sønd.

401. DEN DØDE MODER

1. Kjære Moder hvorfor sove du
paa det haarde Egebord saalænge.
vil du aldrig vaagne mere nu?
O, da græde stedse dine Drenge.

2. Skal du lægges i den sorte Skrin,
som i Stuen staar med Laaget over
o, saa kan da aldrig Solens Skin
trænge ind i Kisten hvor du sover.

3. Skal du lægges i et Hus af Ler
hist paa Kirkegaarden, kjære Moder?
ak! saa komme du jo aldrig mer
hjem til os og til vor lille Broder.

4. Sig mig hvorfor er du klædt saa hvid?
og hvorfor vor gode Fader græder[1]?
Hvorfor komme vore Venner hid
altid klædt i sorte Sørgeklæder.

5. Vi vil græde dig af sorten Jord
naar vi hen til Kirkegaarden ile,
og naar lille Broder blive stor
skal jeg vise ham hvor Moder hvile.

Syngesken[2] kunde ikke huske mere, men der var da ialtfald et Vers, som hun ikke kunde huske, men hvori Faderen[3] under Graad og megen Sorg bad den døde Mor at vaagne op igjen, samt spurgte hende ad, om hun ikke hørte det mindste Barns Graad over Modersavn i Vuggen. Hvad her er optegnet er kun hvad den ældste af tre smaa Drengebørn sige til sin døde Mor. –

402. ULYKKELIG KJÆRLIGHED

1. Der kommer en Prins fra England hjem.
Han spørge vil efter Prinsessen igjen
om hun vil ham ægte og tage til sin Mand.
Hun svarede: »Ak nej, det kan aldrig gaa an.

2. Der kommer en Matros og stillede sig an.
Han tænkte at Prinsessen vilde have ham til Mand.
Han var da ikke fattig. Han var da ikke rig,
jeg synes slet ikke han kan forsørge dig.

3. Ak jo, kjære Fader, Matrosen han er min,
Matrosen jeg elske af Hjærte og Sind.
Matrosen jeg elsker og hannem vil jeg ha,
Matrosen jeg elsker til jeg læges i min Grav.

4. Om Aftenen saa silde da Klokken den slog ot,
Matrosen han op paa Slottet vilde gaa.
Han pikket paa Døren med Fingeren sin:
og du min allerkjæreste du lukke mig nu ind.

5. Prinsessen stander op trække Laasen derfra
saa blev hun i sit Hjærte ret saa indelig glad
Saa tog han hin i Favn og kyssed hende saa
og strax hendes Sorg den maatte jo bortgaa

6. Om Morgenen saa tidlig Matrosen ud vil gaa,
der Kongen han selv bag Døren mon staa,
saa drog han ud hans Sabel og stak den i hans Bryst.
Han skreg, og hun raabte nu misted jeg min Trøst.

7. Prinsessen hun spørge sin Fader om Forlov
i Morgen Klokken otte paa Slottet ud at gaa.
»Og der skal vi møde Musikantere[1] sex
og der skal vi danse og tumle os saa fri.

8. »Ak jo kjære Datter du det saa gjærne må,
saa tage du den Kongesøn til ægte ogsaa;
thi du kan vil begribe at du er af den Stand
At du vil og en Kongesøn maa have til din Mand.

9. Prinsessen lod skjænke for sig et Glas Vin
og det drak hun ud for allerkjæresten sin.
O læg mig i hans Kiste og sæt mig i hans Grav.
der hvile jeg saa trygt i min Kjærestes Arm.

blad 84–85:

1. Rim og Ramser

403.

1. Hjattens Frye o Dæjlihied
Maren! ta mæ Flasken
et den sture hælle den bette
men dæn dæ æ fuld te Halsen.

404.

2. GAMMEL REMSE

Der var engang en gammel Mand, han vilde ud at ride,
da mødte han en gammel Kjælling, han troede, det var en Pige.
Den første Nat de sammen laa, da kyssedes de og klappedes,
den anden Nat de sammen laa, da reves de og nappedes,
den tredje Nat de sammen laa, da bed hun i hans Øre,
den fjerde Nat de sammen laa, da kund' han ikke høre,
den fæmte Nat de sammen laa, da var hun som en Engel,
den sjette Nat de sammen laa, da vælted hun sku Sængen.
Saa tog han hans røde Hoppe og vilde til Præsten ride,
men Kjællingen tog hendes Ownsraaaag og red saa godt som fire.
Præsten tog hans lille Bog og vilde for dem læse,
men Kjællingen tog sin Ownsraaaag og slog Præsten en for Næsen.
Manden tog sin lille Baad og vilde fra hin' sejle,
men Kjællingen tog sin Dejntrow og sejled ham i Vejen.

Saa tog han hans Tællekniv[1], skjønt den var løs paa Skaften,
og jaw den saa i Mawen paa Kjællingen,
saa hun sank tilbunds i Hawen.
Men sinn fik han sku Row faa Kjællingen.

Denne gamle Remse er fra Høgild, Sønder Resen Sogn, og da De har efterlyst den i »Skattegraveren« hidsætte jeg den. Den er, som De[2] vil se, lidt forskjællig fra den som findes i »Skattg«. Nr.[3]

405. 3. DANSERIM

1. Der vandre tre Jenser i Skoven
   tralallallala, trallalallala
   Den ene har jeg troloven
   trallalla lallalla la.

2. De bød mig tusende Daler
   trall. o. s. v.
   De ejed vist knap én Daler
   trall. o. s. v.

3. Vil du mig Haanden give
   trall. o. s. v.
   Du skal min Kjærest blive
   trall. o. s. v.

Og[1] nu er jeg bleven saa hjærtensglad
thi nu har jeg faaet den jeg vild' ha'.
I Marken og Skoven en lystig Dans,
saa holde vi Bryllup i Saksenland.
Trallalallallallallallalla, trall. o. s. v. trall. o. s. v.
lallallallalla lallallalla. –

406. 2. I Lunden den grønne
Paa Marken den skønne
jeg plukke de Blomster og Blade[1] saa grønne
jeg binde de Kranse, og saa vil jeg danse
med denne Veninde som jeg har saa kjær,
Saa spørge jeg dig vil du danse med mig?
vil du danse med mig saa sig ikke nej

Den enest' du er, som jeg har saa kjær
som mit Hjærte er nær.
Der har du min Haand.

Jeppe Jensen
Aakjær, Fly.

Skg:

407. Læ e*t* æ be*t*elstaw bly*w* va*r*m i æ hå*n*d (siger den ærbare fattige moder til sine börn).

408. K*å*l æ dæ*n*d, dæ ka g*o* si skår o dre*k* si dra*m*.

409. Dæ*n*d æ k*å*l, dæ gjö k*å*ls arrbe.

410. Han æ sy*k* få by*k*, få de te han ka e*t* fo hawwer nåk o pe*k*.

411. En ka e*t* löww a kjærrligh*i*ed o kjælldwa*n*d.

412. Ham ku en kjennd, om han så gik imæld hunne sw*i*n.

413. Tøs! ta mæ mi bøs, dæ æ tyww i æ nøs!

414. N*æ*r æ ma*n*d æ e*t* hjæmm, så se*j*e æ kat få æ bueænn.

415. Han vel boode löww å la löww.

416. A ka gi æ stoore en skjæ*l*eng (siges til den magelige).

417. Han æ lissem en lo*p* o en gløør.

418. Dræ*n*g, t*a* mæ mi tååsk!

419. H*æ* æ a, dæær æ n*a*r, hue æ mi madpues?

420. Sn*å* betent æ snå fåtröt.

421. En ka læ*t*e fo en præjst end en benndhu*n*d.

422. Hælle ta en piig i henne jænne særk end en æng*k*ekuen mæ å*l* henne skrammelværk.

423. Di komme hjæ*m* mæ smör o æ hwånn.

424. Sko*l* å got*o*e de sætte manne fræ h*u*s å g*o*e.

425. Miso*n*delsens br*ø* blywwer åsse æt.

426. Han hå gue daww å engen aww.

427. De æ ham, dæ task få æ præjst i fy*w*e å *oe* sjæ*l* æ halm.

428. Han sæ*j*e e*t* nöj, så lænng hans kuen le*g*e søen.

429. Han sæ*j*e i væ*r*den engen te*ng*.

430. Han go twat öwwe twæærmar*k*.

431. Hwo manne æ æ klå*k*? En kot*i*e te strags*), eller: syw kot*i*e te halfjaa pa bowwse.

432. Liik*i*e fæk e*t* hans by*k* *so*, få de han håj liik*i*e.

433. Ka do*t* (kan do ikke) hon døø i fy*w*e o blöw begra*w*e ij*oe*.

434. Ka*t*howw (kan ikke huske) æ g*ue* o lap træsko mæj.

435. Han ka hwær*k*en bræ*g* hælle fo la*m*.

436. En ka kjenn en t*åå*ri po jæ*n* te*ng*.

437. Han ræjne e*t* æ lyw mie end en åwwsen ko*w*.

438. Så lænng de knajse, så lænng b*æ*r æ.

439. Han st*oe* å vænne å trænne, vænne å trænne.

440. *Æg*te *gro* falme e*t*.

441. Smör i gr*ø*e æ bæjje end hå*k* te öl.

442. Væk, af vejen, jeg er fra *Skive!*

443. 5 øre-stykker går under navn af *Grönhöj*-specier*).

*) [431] dænd slo halnys få en *ti* sinn.
*) [443] Grönhöj ligger på Alheden.

NIENDE SENDING

brev 9:

Aakjær i Fly d. 28 Juli 1884.

444. Ja, Kristensen jeg modtog først Deres Brev igaar, der var dateret d. 18, og derfor har De ikke modtaget Svar fra mig tidligere. Allerførst vil jeg takke Dem saa mange, mange Gange for den Bog[1] De sendte mig, jeg skal herefter søge at gjør mig fortjent af denne smukke Gave. De skrev, at der var én af mine Viser De kunde bruge, hvilken var det? De undres maaske over, at jeg ikke kan faa fat i flere gode, gamle Viser end Tilfældet er; men det har sin Grund i, at Egnen, da især Fly Sogn, og jeg har forsaavidt ikke søgt andre Steder, er meget fattigt paa Folkeviser; thi der er i Nutiden ikke ret mange gamle Folk i Sognet; og derfor har jeg næsten slet ingen Viser faaet. Et Par Brudstykker skal jeg meddeler Dem, og hvis De antager at de har nogen Betydning, saa skal jeg nærmere ansporer[2] dem. Vil De ikke oplyse mig om, hvorofte der udbetales Penge til Meddelerne[3] for optagne Stykker i »*Skattg.*« De har (optaget)[4] en Del Gaader i »Skattg.«, baade af mine og andres, men Opløsningerne ere næsten alle udeblevne endnu. Tror De ikke, det var godt, om Opløsningerne fulgte med Gaaderne eller bleve trykte samtidig. Vil De sige mig om De med Lethed kan læse dette mit Brev, det er noget af det bedste jeg kan skrive. Nu skal jeg svare Dem paa Deres Spørgsmaale:

Jeppe Jensen
Aakjær.

blad 150+153:

OPLYSNINGER

De spørge, om *den* udtales her som *dænd.* Det maa jeg indrømme, skjønt jeg godt ved, at jeg altid har skrevet dæn. Dog udtaler man her dette Ord éns baade i Skriftsproget og i Dialekt, og det har nærmest været Grunden til, at jeg skrev *dæn.* Ved nærmere Overvejelse har jeg fundet at *hente* udtales som *hendt,* ligeledes Wand for Vand, bannd for bandt o. s. v. Et Ordsprog har De ikke forstaaet, nemlig: »Han vine atte Hjøtar«, og er det

skrevet saaledes, er det i Grunden ikke saa let at hitte Rede i. Bogstaveligt lyde det: »Han viine atte Hjøta-a (Høtørre, c: efter gunstigt Vejr til at faa Høet tørret (bjærget) i. Nu er det vil kuns Ordet vi-ine De ikke forstaar. Jeg tror heller ikke, at dette Ord har noget tilsvarende i Skriftsproget. Naar man kaste Hovedet tilbage og ser op i Luften, saa er man[5] tilbøjelig til at aabne Munden, krimpe Øjnene sammen samt slaa Krøller paa Næsen, mest vil fordi Solen stikker én i Øjnene, og disse Trækninger eller Grimasse som derved fremkommer kaldes at »*vi-i-ne*«. At *vine* er noget nær det samme, som at *kigge* el. *glo* men dog ikke fuldkommen. – »Han ser saa højt hans Bi er nok fløjet hen«, lyder paa jysk[6]: »Han sie saa høt, hans Bi æ naak fløw-en hæn«. »Han tae te hans gure Nyww«, skal være: »Han tae *æ* te hans gue Nyww, c: »Han tage det til hans gode Nøje«. Ligeledes: »Han æ lissem en Laap o en Glør[7]«, *Glør* er, netop som De antager, fejl, Ordsproget skal ordret lyde saaledes: »Han æ lissem en Laapp o en *Gløø*«. Meningen er jo: »Han ær saa let i det el. saa »flywen« i det, saa rask. Suns (skal være Suhns el. Suens eller hvordan det nu skal staves. De kjender jo meget godt Byen *Suhns*, det ligge jo vist nok i Nærhed af Gjellerup). Jeg har hørt flere sagt, at i[8] Suhns havde man de smukkeste Piger der fandtes i Jylland, men det er jo ingen Talemaade »saadan til«, og er derfor ikke kommet paa sin Plads naar den er smidt ind blandt disse, og saaledes er der saamænd flere Ting, der tage sig meget naragtigt ud i mine Optegnelser, særligt[9] da de første Sendinger, de bære[10] Præg af Forjagethed og stor Uorden. Herefter skal jeg søge at ordne Stoffet noget bedre, samt være nok saa korrekt naar det gjælder at skrive jysk. »Skaal Maaten! Tak Ingemi, ka vi levne«, (dette sidste Ord »levne« har vist foraarsaget hele Misforstaaelsen af denne Talermaade, og det er vist en Læsefejl af Dem, og ikke en Skrivefejl af mig) Det var forresten Mand og Kone[11] der drak Brændevin sammen. *Konen:* »Skoel Maatt-en!« *Manden:* »Tak Ingemi (Inger Marie). Ka vi *æwn æ* (evne det). Kjærestsaar o Dæsaar de nø stræng nøj«, skal være »Kjærrestsaarre o Duwsaarre (Duesorg, Sorg over at éns Duer er døde el. lign.) de æ nø strænng nøj«. Paa den Maade er der jo hundrede af Fejl i mine Optegnelser. Jeg er Dem stedse til Tjeneste med Oplysninger. Skriv snart angaaende disse Spørgsmaale jeg har fremsat. Frimærker har jeg ingen liggende af nu for Tiden, men De skal snart blive dem sendte. –

Hilsen og Tak fra

Jeppe Jensen

blad 7+151:

Brudstykker af gamle[1] Viser

445.

1. HR. BRØNDUMS VISE

1. Der var engang en Ridder, en Riddersøn.
Han gjorde til sin Fader saa ydmyg en Bøn:
At bede om Forlov, at bede om o. s. v.
at ride under Ø og fæste sig en Mø.

2. Strax Orlog han da fik og sadled' Ganger graa,
Fra Fædreneland han gladelig mon gaa,
Hr. Brøndum hedte han.
Han var den gjævest' Helt, som kunde staa i Felt.

3. Han rejste mange Land' i Aarene fem,
hans ridderligge[2] Rygter vil spurgtes i dem.
Saa mangen Jomfru skjøn,/ ham elskte[3] inderlig,
men han ej agted slig'.

4. Og der nu den Herre tilfulde et Aar *(fyldte Aar),*
hans Glæde var kun liden hans Sorrig meget stor;
hans Kinder gjordes bleg'
for Elskovs, Kjærlighedssag, som mangens denne Dag.

5. Kong Edvardaw*) nu sagde til hannem paa Stand:
»og have du en Kjærest i andet fremmed Land,
Og vil du ydmyg bed'
om Naade her hos mig saa løs jeg give dig.

Flere Vers kunde jeg ikke faa ud af min Meddeler, *Jens Dalum.* Visen var oprinderlig 105 Vers og *Dalum* kunde mange flere, thi han havde i sin Ungdom kunnet den alt sammen, men da jeg[4] hin Søndag Eftermiddag havde faaet de opskrevne fem Vers, sagde han meget ironisk: »Ja nu er der kuns hundrede tilbage«, og derpaa forestillede han mig, at han ikke kunde eller vilde sige mig flere Vers, da han ikke kunde huske i hvad Række de kom.

Denne Jens Dalum[5], der forresten har meddelt mig alle de endnu op-

*) Kong E. var Englands[14] Konge. – Versene komme ikke her efter hinanden, Dallum kunde ikke huske dem.

tagne Historier og Sagn af mine i »Skattegr.« er den[6] mest poetiske af alle mine Meddelere. Alt hvad han har hørt og set og oplevet forstaar han at gjengive med saadan et[7] Liv og saadan[8] en[8] Kraft. Han er altid komisk, altid ironisk, stundom kan han være skarp og bidende;[9] ved Gilde og slige Steder ser man altid Folk[10] klynger sig sammen om Jens Dalum for at høre om hans Ophold paa Frisholdt, hvor han tjente den gale Ritmester, eller[11] paa Frisenborg[12], hvor han var Tøndetærsker. Hans Liv er en hel Historie eller rettere en Række af Historier[13] om hans Hændelser og Bedrifter, der vil leve i Folkets Hukommelse længe efter at han er vandret til sine Fædre. Han er den af de gamle Bønder jeg kjender der har Ordet bedst i sin Magt, det vil sige det mundtlige Ord.

446. 2. RIDDEREN

1. Det var en Aftenstund en Ridder ung og from
i Tankerne omvanked i Lunden vide om.
Da fandt han Blomster mange blandt dem var én at se
en hvid en rød en Lugt saa sød
saa klar og blank som Sne.

Meddel. kunde ikke huske mere, men kan De bruge den skal jeg efterlyse den.

Jeppe Jensen
Aakjær, Fly

blad 81:

JYDSKE ORDSPROG OG TALEMAADER

(Maalet fra Fjends Herred).

447. 1. Smo Dræng-i o Hunnhwallp di ka howw lænng. –

448. 2. En ska ha Sandhied o vid aa-æ Bøen o Løwn aa-æ Kjællinger. –

449. 3. Han æ[1] faanær o-em lissem æ Skræjje o-æ Grøe. –

450. 4. Han sli-ve*)[1] ett ur-en Wand.

451. 5. »Hum! hum«, sejje gammel Faalk næe di ka ett si o bannd. –

452. 6. Han æ lisse nyww aam en Ør som Fannen ær aam en[1] Siel. –

*) dog siges der hyppigst stjænne«. –

453. 7. Dæn dæ ingen Skam skye æ[1] manne Saarre kvet. –

454. 8. Lett æ bæjje ind ett. –

455. 9. Han haa wot hænn o hent æ Staark. –

456. 10. Han æ likie hwur han ska hæn næe han ska ett hjem. –

457. 11. Han kan ett mie in[1] han ka præjjk. –

458. 12. »Ær han ett dæh saa ær han fløt«, saa æ Dræng aam Wohær. –

459. 13. En ska læh o kjennd en Pihg i en Dejntrow o ett i en Springdans. –

460. 14. Manne ka hjælp jæn mæ let. –

461. 15. »No mo dæ hives«, saa gall Ælse, hun sko te Aaltes. –

462. 16. Aal Teng[1] fogoes men aalle fogoes (aalle fo Goes (Gaas)) Træhsko. –

463. 17. »Swerpp[1]«! saah Pæ Hie, han task hans Kat i Mjælgrøe. –

464. 18. Han ska ha hans Nies i hvæh Loet, dæfor[1] æ-en aalti beskit o-æ Ænn. (siges om den nysgjerrige og vigtige.). –

465. 19. Han æjje hwærken Ø-el hæ Ærm.

466. 20. Han æ rask te hans Mar o lisse te hans Ehren (Spise).

467. 21. Æ Dae æ mæ kjæhre in æ hiel Hues«, saa æ Tyw da di fø ham ue aa æ Arræst. –

468. 22. Dæ æ nok te Nawn, mæn ingen te Gawn.

469. 23. Rask mæ æ Dawwlæjer-e, wo æjjen Fålk komme næe di ka. –

470. 24. »Stæhle mi Broe hæng ham dæn Tyw, de ka a ett gjø ve. –

471. 25. »Væl »Hwas« ett saa ska[1] »Stærk«,« saa æ Kaael han brugt en sløw Hjølli. –

472. 26. Den dæ slarre lænng ska enten lyww hælle *rænnd* hjem. –

473. 27. De æ eng-en Sag mæ dæn dæ haa Kongen te Maarrebro. –

TIENDE SENDING

brev 10:

Aakjær i Fly, pr. Skive d. 12/8.84.

474. Kjære Kristensen!

Hermed sender jeg Dem[1] igjen en Del Optegnelser[2]. I den sidste Tid er det gaaet[3] ganske godt fremad med Indsamlingen, skjønt min Tid nu i Høst er saa knap tilmaalt, som ingensinde før. Denne Gang vil De se at jeg i en Hast har faaet indsamlet mange Ordsprog, som jeg udelukkende (saa omtrent) har hørt af Aakjærboerne, naar jeg i denne Tid er kommet sammen med Unge og gamle i Mark og Eng. Endel af dem er vil kjendte men, en anden Del er ogsaa ukjendte i videre Kredse.[4] Det kan naturligvis ikke undgaaes[5] at der i mine senere Optegnelser vil indløbe Ordsprog[6], som jeg alt har opskrevet og sendt Dem i tidligere Sendinger. Det kan ikke undgaaes, fordi at de allerfleste af mine Optegnelser ligger i Deres Gjemme, og jeg har ikke uden denne ene Opskrift. –

Da De er i Lag med at trykke mine andre Ordsprog, kunde disse her maaske passende indskydes ved Siden af; dog det skal fuldkommen overlades til Dem, det er ingenlunde hværken af Forfængelighed eller Vindesyge, jeg optegner, og jeg ser ligesaa gjærne andres som mine Meddelelser i »Skattgr«. De har endnu ikke svaret mig paa mit sidste Brev, og jeg har da heller ikke sendt Dem[7] nogle Frimærker endnu, da jeg ikke har været paa Steder hvor de kunde faaes, men med det første, skal jeg sende dem.

Venlig Hilsen, fra
Jeppe Jensen
Aakjær, Fly.

blad 80 efter afskriften s. 118–20:

ORDSPROG FRA FJENDSHERRED

475. 1. Den dæ hør'e hal swurre gal.

476. 2. Skohl! drek et mie end do ka tol.

477. 3. De mætte wal æ Mond fa'æ[1] Øwen.

478. 4. Hun æ et te aa ta Maalkys we (er stram ell Rasmus i Huset).[1]

479. 5. Vel do et ha Fjet o Fanden aa'en gammel[1] Hellnos[2].

480. 6. Han æ nøj hord i'e Knywhandel.

481. 7. Skohl! Teløkk mæ'æ[1] Hø'enbyt[2].

482. 8. Han æ we'e dryw Hork'e i Land (om den der flæber).

483. 9. Han æ helle (hellig)
imæl æ Skind o'e Bælle (skinhellig).

484. 10. De'æ Wand o[1] hans Møll.

485. 11. Kukkuk! ha'landen Ør.

486. 12. De ka hwerkenød heller fød'.

487. 13. Næ en snakke aam den slæmm saa æ han næ-es.

488. 14. Han si u'-e som klår[1] Fand-en.

489. 15. De'e en Par taaw
lissem æ Kat o'æ Sow.

490. 16. Han ve'e nok hva han gjør næ'e han wand'e hans Høns.

491. 17. De æ Mikke te Makke.
lissem æ Børd'el te æ Rakke.

492. 18. De dratte fra ham lissem Maag fræ'en træt Hellmos.

493. 19. De æ lissaamøj som en Laap i'en Øglaaht (Stald).

494. 20. Han haalde[1] inda æ Hywl i'e Fur'e[2].

495. 21. Lissaagaat spring i'æ som krøw i'æ.

496. 22. Han glow'e o'e lissem en Kow o'en Wejrmøll.

497. 23. Den dæ komme føst te Møll fo gjahn[1] føst mahlt.

498. 24. Gullerop aa Silketop (Konavne)
di o'e wo Hawwe rejn op.

499. 25. Han haa'e et Saalt te'en Ækk.

500. 26. »Di passe akkraadt« sa'e Tusker[1] om hans Stu'e, den jen wa Swotbroget aa den anden graahjel-er[2].

501. 27. O stom-el o et fal de' lie gaat aa-e Væj.

502. 28. Faawahl aa Tak
i Kjeltringpak
i bøj mæ hwerken Brø hæller Tobak.

blad 82–83:

503. 29. En raaste Kakkelown, en faasult Kat o en faahat Ku'en, de æ trej gremm Boskapper i'en Hu'es. –

504. 30. Den dæ ta ham for'en Taarr-i han fo gu'e Worr faa hans Pængg. –

505. 31. Han ta o ejen Haahn lissem de sturre Gjejsling-er. –

506. 32. Let ka faanyw ham o mind-e bedrøw ham. –

507. 33. Han fæk hans Pihf (Pibe) stokken end[1] o gjor en Fløjt' aa'en. –

508. 34. Aalle gu'e Gjærn-enge ska gjørres trej Gaangh.

509. 35. De'æ'en hord Kaal næ han sejje i blør Maag atter hans Ø'err[1]. –

510. 36. Han sejje lissem en Bisp i'en Goesreh. –

511. 37. Æ Kvendfaalk mo raah jen Daa i æ Ugh, men de mo et ver hva Daa de ær. –

512. 38. Gall Katt fo røwen Skend. –

513. 39. Smaag o Behaag æ saa faaskjælli. –

514. 40. Ett en Ur'e fa Pejr æ i'æ Ju'e« (Jord),[1] saa æ Kjælleng; dæ wa jen dæ ga hin en Røk i'æ Skjowt, da hun fuld-e hinne Mand te hans Graw. –

515. 41. En ka aasse kjøf Guld faa dyr. –

516. 42. »Nøj æ bæjje in ett«, saa æ Spellmand han fæk en Ørfig'en. –

517. 43. Nær vi røje æ Far' (spise[1] op)[1] faa vi gaat Væjli imaahn.

518. 44. Han haa manne Knæjtt o let Brø. –

519. 45. De foe nøj dæ æ aam æ. –

520. 46. De goe læt[1] o si o. –

521. 47. »A tvielt o æ Spæl[1]«, saa æ Mand han sku i æ Towtues (Tugthus). –

522. 48. De skilles ar i Møtten, lissem æ Dejns Præjken. –

523. 49. Han æ lissem en Goes en slaa Wand o. –

524. 50. Snak for æ Gjæs di haa Hur'e o tae i. –

525. 51. Han haar en Hals som en Ty'e[1] o en Hur-e som en Gjerbok. –

526. 52. Han æ saa kræng aam-æ som de wa Brøkromme. –

527. 53. Dæ[1] æ lissemøj Faaskjæl som[2] o æ Natt o æ Daa. –

528. 54. De go ett te Spell dæ go aa æ Nies o i æ Mond. –

529. 55. Staakler æ aasse Faalk. –

530. 56. »Kromme æ Brø«, saa' Fand-en han fæk en Dejn.

531. 57. »Læ æ saa worr imænn de kan«, saa æ Præjst da han vi-e æ Kjeldtring[1].

532. 58. Han slikke sæ aam hans Mond atte de han haar faat. –

533. 59. Hans Mond æ ing-en Ewanggeli-engs[1] Bog. –

534. 60. En laang Pihf te'en snatte Nies de kle-e ing-en su-e gaat. –

535. 61. Han ka ett haaw fræ hans Nies o te hans Mond. –

536. 62. Den dæ sæjje ett faanærme ing-en.

537. 63. Han ta-æ te hans gur-e Nyww. –

538. 64. Han smø-er tyk o. –

539. 65. Dæm fihn Mø-er blywe gjahn dem skirren Søer (en So, Flertal Søer). –

540. 66. Vel do ett slugg en Hæjt! –

541. 67. Vel do ha mie ska do ha Wand i æ.

542. 68. Do æ en Loet æ Sow vel ta dæ. –

543. 69. Han æ fræ Stænnes (Borbjerg Sogn)
dæ hvo ålle Dæwel ænnes. –

544. 70. Wohær[1] faardre ett mie aaen Mennesk in han haa giw-en en. –

545. 71. Han ri-e ett[1] den Daa han saahle (sadle)

546. 72. Han ræjne æ ett mie end de Snaws han slaa fræ hans Træhsko.

547. 73. Dæ æ ingen Faah ve den Plæt en ka tow aa. –

548. 74. Der gaa ett Fröst i Hæjstkjør. –

549. 75. De æ ett læt o gahf imo Ownsmonnd[1]. –

550. 76. Han løv-e aam imæl ølle o fæm. –

551. 77. De æ skit o slaa ihjæl i Daa o faatryr æ imaaen. –

552. 78. »Do haa Ræt! do ska hæng-es«! –

553. 79. Æ Baahn æ ett aa æ Ærmm a[1] ham inno. –

554. 80. Han haa Kolik i æ Knær
o Mawwpihn i æ Tær. –

555. 81. Han haar saa møj aa æ Mond, han[1] ku gjahn ha nøj behaaw aam hans Hæhl. –

556. 82. Gu læ wos løww lænng o li wal. –

557. 83. Han glowwe lissem Tusse i Taarhn[1]. –

558. 84. Rænd-e dæ jæn Fohr te Wands, saa rænd-e di hvæh jæn. –

559. 85. Rask Arbe i Naahn-mannds Haahn gor læt o si o. –

560. 86. Dængaang æ hans Koww i æ Kjelhd. –

561. 87. De go wal ett saa haat te som æ Præjst præjkke.

562. 88. Di jawne æ i[1] de gu-e mæ æ Næwwe i æ Hu-e.

563. 89. Lurdaas (Lørvedags) Blih
fo den naahn Ug te o svih. –

blad 107+109:

1. Gamle og ny Skikker

564. 1. BYSTÆVNE

Før Udbytningens Tid i de Dage da Bønderne havde Ager om Ager som man kalder det, havde man noget som kaldtes Bystæwn eller Byting. Det var et Sted hvor Bønderne selv afgjorde deres personlige Mellemværende. Da al[1] Mark var fælles skulde der naturligvis ogsaa saas, høstes og »utt-

es« (vogtes) i Fællesskab. Imellem hver Ager var der et Skjæl og alle Agrene[2] pløjedes indad, hvorfor de endnu den Dag i Dag ere »kywwel« i Midten. I hver By havde man en saakaldet Markmand der stod for naar der skulde saas[3], eller høstes o.[4] s. v. Desuden var han den der lukkede Ledene op om Foraar og Efteraar naar Kreaturerne skulde drives ind i Folderne[5]. Thi da var det meste af Ejendommene indlukket med store Dige og Volde hvoraf der findes saa rigelige Spor i vore Dage. Og disse indlukte Folder bære endnu Navne som: »Lokk-i« (med stærkt Tryk paa første St.) »Hawwgo«, »Taawt« »Stuefælle«, »Øøegkjae« o. s. v. I hver By havde man tillige et Par Hyrde[6], i Almindelighed gamle »Stønnisær« der passede alt Kvæg under et. Disse Hyrder havde sig et Horn eller en Skalmeje hvori de tudede og naar Folkene hørte dem »blæse ud«, joge de Kreaturerne ud af Stalden og dreve dem udenfor Gaarden, hvor Hyrdehentede dem og dreve hele Flokken hen[7] til Bestemmelsesstedet. Naar man ikke kunde enes om Tingene saa blev det i Almindelighed afgjort ved Bystævne; en Del af Byens kløgtigste Mænd dømte i Sagen og naar det forefandtes at vedkommende havde overtraadt Lovene eller forsyndet sig mod Vedtægterne, saa havde enhver især et Knippe Pinde liggende og paa én af Pindene fik han en Skure eller Mærke; det tjente istedetfor Pennen; thi i de[8] Dage kunde grumme faa af Bønderne læse eller skrive. Naar da en Tid var gaaet skulde Mulkterne indbetales og nu bleve Pindene tagne frem og Skurerne talte op, og for hver Skure vedkommende havde paa sin Pind, maatte der gives et fastsat Beløb. For disse Penge, der stundom kunde beløbe sig til mange, kjøbtes der Brændevin og det drak man i Fællesskab og saadant et Gilde, der gjærne endte[9] i Fuldskab og Slagsmaal kaldtes Stævnegilde.

565. 2. DE LOKKEDE PIGER

I ældre Tider skulde alle de Piger eller de der havde født Børn udenfor Ægtestand møde i Kirken en Tid efter, at de havde gjort Barsel. Og nu bleve de stillede op midt i »æ Brixdae« for Menighedens Aasyn med et sort Skjørt op over Hovedet, mens Gudstjenesten varede. Præsten gjorde nu en Tordentale til Synderinden i Menighedens Paahør og naar Tjenesten havde Ende maatte alle og enhver overspytte hende. Det behøves vel ikke at tilføjes, at der i disse Tider ikke vare ret mange uægtefødte Børn. –

Jeppe Jensen
Aakjær.

blad 108:

2. Gamle og ny Skikker[1]

566. 3. »BETTEMEMARKEN«

»Betteme-Markensdaa« (den Marken afholdes i Skive i Juli Maaned) da skal[2] man i Følge gammel Skik og Brug have nye Kartofler[3] til Middagsmad (Onnen) og denne Dag skal man til Marked særlig for at faa Haarfisk, der spises til Kartoflerne i Sommermaanederne. Bettememarken er særlig[4] for Børn og Forældre, hvorimod af andre Markeder i Skive Ballemarken (i September), Novembesmarken, Grawesdaasmarken og Pinsemarken er for Unge Mennesker, og Rowmarken[5] for Børn. –

567. 4. HYRDE OG LAMMENE

Naar et Faar føde Lam i Marken, da er det en gammel Ret at Hyrden skal have to Æg til Melmad, hvis det er en Ålam (Hunlam) der fødes, og én hvis det er en Vædderlam. –

568. 5. KONERGILDE

I fordums Tider var det meget i Brug, at Konerne bleve budt sammen over hele Byen til et Gilde[1], *Kwonnegilld*. Og efterat man ved disse Gilder vare blevne trakterede med Vin og Kager, Brød og Kaffe, førtes man af Husmoderen omkring i Lejligheden hvor alt blev efterset og dröftet: Dynevaar og Stadskjoler bleve tagne frem af Kistene og foreviste, Ostene bleve tagne ned af Hylderne og enhver af Konerne maatte have dem i Hænderne og føle hvor tunge de vare. Efterat man derpaa havde aflagt Vesit i Svinestierne og Kalve-»Böwlene« (smaa Rum) (Kalvene og Svinene passes fordetmeste af Kvinderne) skulde man ind og have sig en Slag Kort; man spilte »Kasine«, »Hunne o jæn«, »Brues« el. »Rakke« og naar de saa havde haft deres Løjer hermed en Timestid, saa begyndte man at tale om Hjemturen. –

blad 112+138:

1. Præstehistorier

569. 1. PRÆSTEN I VROUE[1]

I ældre Tider vare[2] Præsterne meget[3] gjerrige i Almindelighed[3] det kan der gives[4] ikke saa faa Beviser paa.

I Vroue[5] havde man en Gang en Provst Clausen[6], som var en meget

skarp og efter disse Tider dygtig Taler. Da han som Præst i Vroue[6a] ogsaa prækede i Annexets[7] Kirke i[7] Sønderresen, gik de Bønder fra Hadderup[8] over til denne Kirke for at høre hans Præken. Det kunde Provsten imidlertid[9] ikke lide, da de aldrig bød ham noget herfor. Endag[10] da Kusken kjørte ham over til Resen spørge[11] han denne: »Ser du ikke noget til Krabaterne«? Kusken[12]: »Hwa mine[13] Di[14] mæ de, Faae[15]«? – Provsten:[16] »Jeg mene de Lus derovre[17] fra Hadderup[18]; de komme herover og stjæle[19] mig mine Prækener fra, men give[20] mig ikke noget derfor«. –

Engang[21] da samme Præst jordede en Mand fra Vroue[22] der havde ligget i Proces og Spetakler[23] med sine Naboer og samlet sig mange Uvenner for sin stridbare Naturs Skyld, vendte han sig til de omkringstaaende med disse Ord: »Bange[24] ikke, Mænd i de hvide Kjortler, Manden er død, Striden er endt«. –

570. *Anmærkning:*[1]

MÆND I DE HVIDE KJORTLER:

I disse Tider havde Bønderne ikke[1] meget at rutte med og man levede uhyre tarvelig baade hvad Kost og Klædedragt angik. Kunde der spares nogle Dalere sammen, da blev de i Almindelighed lagte paa Kistebunden, eller man havde andre hemmelige Gjemmesteder til Pengene saasom i Sengehalmen eller de[2] laa forvarede[2] i gamle Hoser lagte paa Steder, hvor ingen anede laa[3] gjemt[4] Skatter;[3] man[5] ved saaledes at fortælle om et Par Gaardmandsfolk fra Sevel[6] Sogn der havde sammensparet adskillige hundrede Dalere[7], at de gjemte disse i gamle Stunthoser. Nu havde de en gift Søn, der godt forstod at sætte Pengene til, og hver Gang han kom hjem til Forældrene, klagede han sig og sagde, at han manglede Penge, og Moderen maatte da omsider ud i Kjøkkenet og hive én med blanke Dalere fyldt Stunthose ned fra Hylden ved Skorstenen, som Sønnen saa puttede til sig.

571. Som Bevis paa Sparsommelighed i Klædedragt skal anføres, at en rig Mølleejes Søn fra Daugbjerg[1] blev konfirmeret i Kræn Tæskers hvide (ufarvede) Vadmels Kjole. –[2]

572. 2. PRÆSTEN I VRIDSTED

Da en Præst i Vridsted, Fjend H., skulde have sine Tørv hjem af Mosen lod han gaa Bud omkring til sine Sognefolk om de ikke vilde være ham behjælpelig i saa Henseende; og en hver der var »øøgky-ern«[1] hentede ham

da ogsaa et Læs eller to; de fleste to. Nu var der en[2] Mand af Byen hvis Karl havde hentet kun et Læs og Præsten sige da til ham: »Ja nu kan du hilse din Hosbond og sige ham Tak, skjønt et Læs at hente er ikke noget at takke for«.

Jeppe Jensen
Aakjær

Blad 113–14:

2. Præstehistorier

573. 3. PRÆSTEN I HEM

En Præst i Hem, Salling, havde saa meget en yndig lille brun Hund som alle i Gaarden, særlig da Præsten og hans Kone, holdt saa meget af; den var saa »sleg« og saa forstandig det lille Ting og den blev betragtet som et Led af Familien. Men til al Ulykke gaar Stakkelen hen og dør til stor Sorg for Familien; men den skulde dog have en hæderlig Begravelse i Præstens Have skulde den hvile. Her blev da en Grav kastet og Præstens Sønner forrettede Jordspaakastelsen og brugte akkurat de samme Ord over Hunden som ellers benyttes ved et Menneskes Grav. Se det var jo en lovstridig Handling[1], men værre var det hvad der sagdes at Præsten skulde have sat det i Drengene at saaledes skulde de bære sig ad. Dette her kom Provsten og omsider Biskoppen for Øre og Hem Præst blev stævnet[2] til at møde ved et Præstemøde hvor denne Sag vilde blive forhandlet. Det gjorde han da ogsaa idet han tillige medtog en kostbar Sølvkande som han stak under Frakken. Ved Mødet[3] gik man stærkt ind paa vor Præst saa han[4] omsider efter lang Benægten maatte Bekjende at han var Hovedmanden i den lovstridige Handling. Bispen og Provsten ymtede om at dette her nok vilde ende med Embedsfortabelse. »Vi kan ikke redde dig«. »Jamen«, sige Præsten det var nu en mer end almindelig Hund og kunde[5] derfor ogsaa tilkomme en hædelig Begravelse, for ved de Hr.[6] Bisp[6] hvad den gjorde i sine sidste Øjeblikker? (»Nej da«) »Den testamenterede Dem saamænd denne Sølvkande«,[7] sagde Præsten og drog i det samme den vægtige Kande op af Lommen og satte den paa Bordet foran Bispen[8]. »Nej gjorde den[9] virkelig«., sagde Bispen overrasket, »ja saa maa du nok sige min Ven at det var en kløgtig Hund, og saa tilkom den saamænd ogsaa al den Ære der er den bevist«. Bispen beholdt Kanden[10] og den Hem Præst sit Embede. –

574. 4. VRIDSTED PRÆST

Præstens Karl i Vridsted gik en Julemorgen ind til sin Hosbond og hilsede: »Godmorgen, og en glædelig Jul, den graa Stud er død«. »Er det glædelig for dig da er det sku ikke for mig«, svarede Præsten og fulgte Mogens ud i Stalden. Men da man begyndte at ruske i Studen kom der Liv i Krabaten igjen, thi han havde kuns sovet; og nu var alt jo godt igjen. –

Jeppe Jensen
Aakjær, Fly.

blad 142–143:

1. Overtroiske Meninger

575. 1. Er der bleven én eller anden Gjenstand henne for én og man har Tro til at én eller anden har taget det da skal man blot lægge en Nøgle af dem med Kors i til den Epistel der i Konvent Salmebog er lagt ind under 10de Søndag i Trinitatis, saa skal Gjenstanden nok komme tilveje ved den der tog den. –

576. 2. Naar det tordner maa man vogte sig for at synge samt at løbe, thi gjør man det, er der Fare for at det kan slaa ned paa én. –

577. 3. Naar der er mange Fluer om Sommeren saa vil vi faa en stræng Vinter.

578. 4. Naar der er faa Fluer om[1] Sommeren[1] saa vil vi faa en daarlig Rugavl næste Aar.

579. 5. Frimurerne ved forud, naar de skulde dø. –

580. 6. Hvo der tage Lyset af Bordet Juleaften lever ikke til næste Juleaften igjen. –

581. 7. Den der er født Juleaften kan se alt af Varsler, Liglys, Ligskarer o. a. –

582. 8. Den der har laadne Ben vil blive rig hvis han ikke er det alt, hvorimod den hvis Ben ere glatte, vil blive fattig. –

583. 9. Den der tiltroes at kunde hexe skal man immer søge at blive uens med thi saalænge[1] han har os til Uven er det ham en plat Umulighed at forhexe os hvorimod han nemt kan gjøre det dersom man er Ven af ham. Af den Grund er Hexe og Hexemestre gjærne slege og venlige, men »Slege Folk og Roregn skal man tage sig iagt for«, som Ordsproget sige. –

584. 10. Almuen tror at en Tudse kan »spøtte Edder.« –

585. 11. Naar der om Morgenen ligge Spindelvæv paa Tagene saa vil det snart regne.

586. 12. Naar to Knive tilfældig komme til at ligge overkors paa Bordet, saa vil man snart spørge Lig. –

587. 13. En Hund maa ikkuns leve i 10 Aar thi for hvert Aar den leve herover tage den et Aar fra sin Herres Leveaar. –

Jeppe Jensen Aakjær

blad 146–47:

1. Sagn

588. 1. DE TO NÆSSEKONGER

Etsteds[1] her[2] i Jylland var der et Par Nabokonger i[3] gamle Dage[3], der bestandig laa i Kamp med hinanden. Nu[4] gik[4] den[5] ene hen[6] og[6] døde, og den efterlevende gik da hen til den afdødes Hustru og affordrede hende det Land, hendes Mand havde ejet; og[7] rent[8] ud give ham Afslag, turde hun ikke. Men hun udbad sig dog Lov til at beholde Landet, saalænge hun fik en Avl lagt, og denne[9] Avl[9] indhøstet. Men[10] nu[11] saaede hun[12] Frø i Jorden, hvorefter der groede Eg og Bøg, og denne Avl kunde jo staa i evindelige Tider uden at faa afvoxet,[13] og da[13] Nabokongen næste Aar[14] kom igjen og hørte herom, udbrød han skuffet: »Ja Mandens Klogskab er stor, men Kvindens Snildhed er endnu større«. –

589. 2. FRA ØRSLEVKLOSTER

Paa Herregaarden Ørslevkloster i Ørum S. gik der i fordums Tider et græsseligt Spøgelse der var Folk til stor Fortræd[1] og Ulejlighed. Endelig fik man en Præst til at paatage sig en Nedmaning af Spøgelset. Han traf ham lidt udenfor Gaarden en Aftenstund og her begyndte han at læse over ham saa han sank til Beltestedet, men da var han ikke til at drive længere. Nu begyndte Præsten at gaa paa Akkord med ham, og han sagde da at hvis de vilde afstaa et Kammer til ham i Borggaarden samt en Brønd (»Kjelld«) saa vilde han lade sig mane, og Kamret og Brønden fik han, og han har dem i Eje den Dag i Dag. Nøglen til Kamret blev smidt bort for at ingen skulde komme derind og der blev lagt Dæk over Brønden for at ingen skulde tage

af Vandet. Man mindes endnu at Vandet i denne Brønd var saa klar og blankt som Sølv. Kamret og Brønden ere endnu at se som i hine Tider. Pigene i Gaarden kunde ikke godt komme om ved det lille skumle Kammer i et Hjørne af Huset uden at gyse. Se da Spøgelset havde faaet disse to Ting efter Ønske da kunde Præsten mane ham, men idet han sank under, revnede Klostrets Kirketaarn paa begge Sider[2] af Muren og i hvad man siden den Tid end har klinet og kalket, saa har det dog aldrig været muligt at tætte Revnen, thi det man har klistret i om Dagen er falden af om Natten. Ingen tør som før omtalt aabne Døren til Kamret eller løfte Dækket til Brønden, thi gjør man det komme Spøgelset igjen. –

Paa Ørslevkloster har man ligeledes ved Nattetider set et Par hvide Jomfruer gaa i Klosterets Gange, men da man paa dette Sted er vant til sligt agte[3] man ikke mere herpaa. –

590. 3. KAPHØJE

Paa min Fars[1] Mark ligge[2] to Høje, der kaldes *Kaphøje*[3], og i Nærhed af disse en Bakke ved Navn *Kistel,* hvor der gaar og altid har gaaet Spøgeri. I den største og sydligste af disse Kaphøje har en Nordmand, der gik omkring som Tigger, spaaet, at der ligge[4] i[5] denne[5] syv Pund Guld. Og det troes fuld[6] og fast af mange, thi Nordmænderne var meget kloge[7] Folk, og de har erhvervet sig stor Respekt hos de gode, gamle Jyder, for deres Klogskab og store Indsigt i[8] Spaadom og Trolddom. –[8]

Jeppe Jensen
Aakjær, Fly.

ELLEVTE SENDING

brev 11:

Aakjær i Fly v. Skive d. 24 Okt. 1884.

591. Kjære Kristensen!

Jeg har troet at burde meddele Dem, at jeg den 4de November flytter til Blaagaards Seminarium[1] i Kjøbenhavn, og min lille Gjerning her i Fritiden, den at indsamle og opskrive af Folkeminderne i denne her Egn, alt hvad godt og ejendommeligt jeg af denne Art[2] har truffet paa, er saa for en Del endt. Dog ikke saa *aldeles,* thi jeg har endnu mangt et Minde i Hukommelsen, som jeg ikke har kunnet faa nedskrevet paa Grund af den knappe Tid. Thi havde jeg kunnet ofret mig lidt mere for Sagen, d. v. s. havde Tiden blot ikke været mig saa knap tilmaalt, saa tror jeg nok at min Virksomhed vilde have affødt nok saa rige Frugter. Der er som sagt langt mere at indsamle her i Omegnen endnu, thi min Indsamling har kun strakt sig til Fly og Aakjær alene, og disse to Byer ere endda ikke saa godt overhørte, som det burde have været Tilfældet, og der er endnu tilbage, af Byer som ere meget rige paa Sagn og Overtro, Mogenstrup, Trandum og Sevel o. m. fl., saa De vil se, at[3] det jeg end har indsamlet, er, for at bruge et ejendommeligt Udtryk, kun »Som'en Laapp i'en Øglaah«. Blot der dog var én, der vilde paatage sig min Samlegjærning, der vilde begynde, hvor jeg maa[4] slippe[5] kuns med mere Kraft.

Grunden til at jeg tror dette Strøg, som jeg overfor har nævnt, er rig paa Folkeejdommelighed, er for det første denne, at disse Folk, der lever der, ere saa upaavirkede af den Oplysning og Sjælevækkelse, der ellers, Gud være lovet, er saavidt fremskreden især paa Øerne og de mere tætbeboede Steder i Jylland. Og for det andet: deres afsides Beligenhed, og for dit tredje: deres Mistro til det nye og Vedhængen ved det gamle og Nedarvede. – Det ser i det hele hvad denne[6] Sag angaar noget kummerligt ud, nu da jeg der er den eneste Samler paa mange Kvadratmile rejse bort; ved De[7], kjære Kristensen, et eller andet godt Raad her henhørende[8], da vil jeg tage mod en saadan med begge Hænder.

Naar jeg nu komme til Kjøbenhavn, se saa vilde jeg jo være meget kjed af, om »Skattegraveren« rejste til Aakjær, og derfor vilde jeg gjærne[9], hvis

en Omordning af dens Forsendelse kan finde Sted før end til Nytaar at de Nr af den, som blive sendte ud til Medlemmerne efter 4de November maatte blive sendt til Blaagaard i Kjøbenhavn i Stedet for til Aakjær i Fly; men kan være jeg hellere skulde have henvendt mig til Konrad Jørgensen, Kolding, herom end til Dem[10]. Jeg ved endnu ikke hvor tit Honorar for optagne Stykker i »Skattgr.« udbetales; det kunde være godt at vide. Heller ikke denne Gang har jeg Frimærker liggende, da jeg altid bruge at sende 8 Øre med Brevet, men naar jeg komme til Kjøbh., skal jeg sende Dem nogle, blot De vil sende mig et Brev eller Svar paa det anførte. Kan jeg ikke snart faa nogle af mine gamle Papirer tilbage?

Deres forbundne

Jeppe Jensen Aakjær.

Til E. T. Kristensen.

TOLVTE SENDING

brev 12:

Aakjær i Fly d. 2/11. 84.

592. Kjære Kristensen!

Jeg takker Dem meget for Grundtvigs Bog, De sendte mig, De er næsten alt for god. De er kjed af, at jeg ikke længere kan indsamle saa godt som tidligere paa Grund af min Flytning. Jeg har henvendt mig baade til én og en anden og søgt at[1] faa disse til at tage Pladsen an, men alt unden Held. Thi alle mangle de Interesse for Sagen i og for sig; én af disse jeg har henvendt mig til herom er Lærer Jakobsen her i Fly, men han svarede mig som de andre, at han havde saa meget at rykke i angaaede Skolegjærningen, at han ikke kunde faa Tid tilovers til sligt.

Hvis De tror at det kan indbringe Dem noget saa saa jeg jo gjærne at De gjorde en Rejse herud, men jeg betvivler at det vil indbringe Dem noget stort da De fleste er saa mistænksomme overfor fremmede af den Art; jeg har nu brugt en særlig Fremgangsmaade med Indsamling. Jeg har nemlig naar jeg har spurgt at der var én der kunde noget af den Slags taget Skattegraveren i Lommen og læst for vedkommende et Stykke af den hvorpaa jeg har opfordret denne til at fortælle mig hvad han kunde af sligt. Rigtignok gjorde de[2] store Øjne naar jeg trak Lommebogen frem og begyndte at notere hans Fortælling, men saa forklarede jeg jo saa omstændelig som jeg formaaede Betydningen af det fortalte og fortalte ham at det havde alt for stort Værd til at gaa i Graven med ham o. s. v. Hvorvidt min og Deres Fremgangsmaade falde sammen med hinanden ved jeg jo ikke, men ialtfald har De jo langt større Erfaring i det Stykke end de fleste og De maa nok have Nøglen der kan aabne det lønlige Gjemme selv hos de tvære og mistænksomme.

Komme De herud i dette Ærinde saa henvend Dem kun til Jakobsen, han kan jo da give Dem Oplyslinger om hvor de bor som jeg vil opgive paa den vedlagte Liste og han kjende jo Egnen bedre end som De kunde gjøre det. Naar De har været herude saa vil De jo nok oplyse mig om hvor stort Udbytte De har haft af Rejsen o. s. v., og saa vil jeg til Slutning ønske at De maa have godt Udbytte og stor Glæde af det. De kan være

fuldelig forvisset om, at jeg ihvor jeg end komme frem skal tale et godt Ord for Sagen, jeg haabe nemlig at kunde fiske nogle Medlemmer paa Blaagaard.

»Skattgr.« skal sendes til selve Blaagaards Seminarium[3] da jeg der skal have Opholdet.

Min Adresse[4] er jo nu forandret til »Blgrd. Seminarium Kjøbh.

Til Slutning sendes Dem en venlig og hjærtelig Hilsen og Tak fra

Jeppe Jensen
Aakjær.

blad 86–87:

Liste

over disse som muligvis kan[5] nogle Sagn, Æventyr og Viser.

1. Jens Dalum, Fly Hede. (Husmand).
2. Jens Kristian Smed el. Ballekjær Smed. Aftægtmand i Ballekjær i Fly.
3. Mads Bærs. Aftægtsmand hos Peder Madsen, Udflyttere i Fly. Er blind.
4. Bodil Marie, Husmand Andreas Kjerkegaards el. Bette Dræjses Kone i Fly. –
5. Marie, Kresten Pedersens Kone, denne er Husmand paa Fly Hede. –
6. Gamle Ædel, Aftægtskone hos Tomas Nørgaard Aakjær i Fly. –
7. Troels Jensen, Gaardmand i Aakjær, Fly.
8. Kresten Henriksen, Gaardmand i Trevad, Vridsted Sogn. –
9. Jens Kr. Vingmand, Aftægtmand i Vinghuset, Udflyttere, Fly. –
10. Anders Østergaard, Gaardmand i Mogenstrup Sevel Sogn.
11. Gregers Vestergaard, Aftægtmand hos Grdm. Knud i Sepstrup, Sevel Sogn. –
12. Anders Vestergaard, Aftægtmand hos Hans Vestergaard Sepstrup, Sevel S. –
13. Kresten Resen, Indsidder hos Jens Kristian i Vridsted. –

Der er jo nok mange flere, men jeg kan i Øjeblikkets[6] Travlhed ikke mindes dem; disse jeg har nævnt ere i alt Fald de mest fremragende i Flokken. –

1ste har jeg faaet en hel Masse af og han er udutømmelig paa Sagn Æventyr og kan efter egen Udsagn mange Viser skjønt han ikke kan synge, men han har ogsaa en Jærnhukommelse og en særlig[7] Veltalenhed. Hans egne Oplevelser paa de mange Herregaarde som Frisenborg og Frisholdt ere ikke de ringeste Bidrag. –

2den har ogsaa leveret mig meget værdifuldt, har ogsaa en mageløs Hukommelse og ikke liden Veltalenhed, men er noget tvær af sig i mellem Stunder. Han kan en Del Sagn og er god til at fortælle om de gamle Skikker. –

3die[8] kan en Del Viser og synger dem trods sine 84–86 Aar ret godt. Han er let at faa til at synge.

4de har jeg hørt skulde kunde en Del Æventyr og morsomme Ting, men jeg har aldrig været hos hende desangaaende, og ikke faaet noget af hende. –

5te skulde nok kunde en Del Sagn ogsaa synge nogle Viser, men hun er vist nok noget »*fjale*« for at fortælle. Jeg har ikke faaet noget af hende.

6te er en meget overtroisk Kone der næsten til enhver Begivenhed kan knytte en overtroisk Bemærkning, hun har nok ogsaa kunnet nogle Viser, men hun har jo vistnok glemt det meste heraf da hendes Hukommelse er meget daarlig. –

7de kan en Del Sagn samt vistnok Visen »Degaang a wa'en bette Kaael og gi o utte Foe«, som jeg ikke har faaet opskreven. –

8de kan ogsaa mange Sagn, og har nok set mange Varsler og Ligskarer, men man skal tage sig lidt i Agt for ham, da han skal være grim til at lyve. –

9de kan vistnok en Del Sagn. Han siges at være i Besiddelse af[9] *Syprianus* og »*sorte Bog*«.

10de kan en Del Sagn som han har hørt af sin Olderfader. –

11te Skal nok saa omtr. være den der kan mest af dem alle af Æventyr og Sagn og maaske Viser, saa ham maa De rigtig klemme paa. Jeg har aldrig været hos ham. –

12te kan maaske nogle Viser og Sagn og kan være hans Kone ogsaa kan noget. –

13de Kresten Resen kan nok en hel Del Viser og maaske nogle Sagn. -

Naar De nu komme herud kunde det maaske gjærne være at De kunde faa ny Oplysninger hos[10] dem De henvender Dem[11] til, om nogle,[12] disse ved, kan noget. Alle disse jeg nu har nævnet for Dem, vilde jeg jo i den forestaaende Vinter have henvendt mig til, hvis jeg var bleven hjemme;

men nu er det jo omsonst, og jeg opfordre Dem til at komme herud med det allerførste, da de fleste af Navnene tilhører gamle Folk, og vi ved jo at »dænd gammel *ska* dø, o dæng onng *ka* dø«. –

Aakjær i Fly d. 2/11 84.
Ærbødigst
Jeppe Jensen

TRETTENDE SENDING

brev 13:

593. Kjære Kristensen!

Herved sender jeg Dem det sidste af mine Optegnelse, det vil sige disse Optegnelse som jeg have nedskrevet, mens jeg endnu var i Aakjær. Her paa Blaagaard har jeg kuns liden eller ingen Tid tilovers, og det bedrøve mig at jeg[1] ikke længere kan fortsætte min Indsamling. Den vil vistnok fra Dato af være at betragte som standset thi de unge her ere langtfra at have Interesse for Sagen, og hvor skulde jeg saa faa Bidrag fra. Altsaa vil denne lille Brev blive det sidste De vil modtage fra mig af denne Art i længere Tid. De faa det jo nok ordnet saaledes at jeg faar »Skattegr.« sendt hertil.

En hjærtelig og venlig Hilsen sendes Dem og Gud give, at[2] De maatte faa Held og Lykke til at[3] indsamle mere og meget af vort lille Danmarks dyre Barndomsminder.

Din Ven

Jeppe Jensen Aakjær

Blaagaard Seminarium d. 9/11 84. –

blad 95:

Forskjelligt

594. 1. GAADE

Hwa'e de sist aa aal Teng?
Svar: G (T, E, N, *G*, Teng). –

595. 2. NATURLYD

Naar det lille Lam henimod Aften begynder at fryse sig sige den til Moderen: »A'el hjem«, a'el hjem«. *Faaret svarer:* »Æn Bej hæ taaw ino«. –

596. 3. NATURLYD

Naar Hjejlene og Vibene om Efteraaret flokkes i store Flokke paa Mark og i Kjær saa er Vibene altid saa slemme til at hugge efter Hjejlen og kortsagt gjøre denne Fortræd og derfor høre man Hjejlen klagende og grædende sige: »*Æ-æ Vief*[1]. *Ææ Vi-i-ef.*« –

597. 4. NO SKA A FAATÆEL JE EN HISTAARRI

Dæ wa jæn Gaang æn Mand, o han vild patu te'o plaaww. Mæn no vest han i'aal Værden ett hue han sku begønnd; saa kjo han ænndele aap o'e Aawwe aa'e Hues o ga sæ i Law mæ'e. Da han kom te'den jænn Ænnd, saa han: »*Wænnd*«, o da han kom te'den naaen Ænnd, saa ba han hans *Fadevoe.*«

Ja, de ka vææ do ka'en«? »Næej«.

»Ka do ett di Fadevoe«? Ha, ha, ha.

Jeppe Jensen Aakjær.

blad 105–06:

598. BONDEN OG DRONNINGEN

Da Karoline Amalie, Kr. d. 8dendes Dronning i Fyrrerne drog omkring i Landet kom hun da ogsaa til Daugberg. Her samlede der sig jo en Menne-

skemængde om hende, mest Bønder, og blandt andet henvendte Dronningen sig da til Massen med det Spørgsmaal:

»Hvad lever I af herude paa Landet«?

En gammel Bonde*) tog nu Ordet og svarede:

»Kataafler og gaat Rowwbrø, gue Froww«. –

599. GEDERNE

naar det tordner:

1ste: No komme Fannen o ta-a-a dæ!

2den: Æ han næ-æ-ær?

1ste: Ja-a-a! no komme han stra-a-ax.

600. KATTEN

Naar Katten tor sig saa vil der snart komme fremmede.

VEJRREGEL

601. 1. Hvis det regner og det da »blanke op« i Sydvest, saa skal det snart give tørt Vejr selv om Himlen er overtrukken med Regnskyer paa dette nær. –

602. 2. Hvis Katten æde[1] Græs eller trimler sig saa vil det gi Blæst. –

603. HIKKE

Naar man hikker saa er der altid én eller anden der tale om én. Et godt Middel mod Hikke er, at dyppe en Gaffel tre Gange i Ølpotten (æ Kaaws) og hvergang man har dyppet Gaflen stikker denne i Munden. Derpaa tage man tre Mundfulde af Kaawsen og for hver Mundfuld løfte man denne op og ser under Bunden. –

604. Et andet godt Middel mod Hikke er at bortlede Tanken paa en anden Gjenstand. Kan én eller anden sige til os f. Ex.: »Ih men hvad er det endda de sige om dig i Byen«, o. s. v., saa skal Hikken nok forlade os. –

605. VEJRREGEL

Det Aar vi har megen Torden faa vi et godt Grødeaar. –

*) Manden hed *Palli Søwsi.*

606. HØTIGGEREN

En Høtigger[1] i Daugbjerg gik en Gang ned til en Mand i Sognet for at faa et Knippe Hø. Manden bad ham da om at gaa ind imedens han bandt ham én. Manden der var meget for Løjer lagde nu en stor Sten i Knippen og Tiggeren kunde aldrig forstaa hvoraf Knippen kunde være saa tung, thi han kunde næppe tridse af med den. Men da han kom hjem og løsnede Knippen trillede denne her Sten ud af den og nu blev han vred og sagde: »Dæn dæ haa bonnen mæ den Stien i mi Hjøknep kan ska inda fo hans Øwen laa aam i æ Ramm«, og det skete, thi Manden der havde[2] bundet Stenen i blev fra denne Dag af skeløjet alle hans Dage skjønt han ikke havde manglet noget herfor tidligere. –

607. EN BEJLER SAGDE I FORDUMS DAGE SAALEDES NAAR HAN BEJLEDE

A sku hør dæ
o spør dæ
o go te dæ
o fo ve dæ
o fo o ver a dæ
om do vild ha mæ.

Jeppe Jensen
Aakjær.

blad 110–11:

Smaatteri

608. 1. »Ska'a wannd dæ[1] di Kraaeg?« spørge man. Siges der ja, saa beder man vedkommende række sine »Nallege« fræm, og af disse tage man »Slikk-fingeren« paa højre Haand og bøje denne forover og klemme det øverste Led dygtig ind mod Haandfladen, hvilket foraarsager en betydelig Smærte i Fingren, og først naar Narrens Skrig ere blevne alt for hjærteskjærende, slippe man med den Bemærkning, at nu kan han nok selv vande sin Krage en anden Gang. –

609. 2. Taaegsaws. Naar Tækkemanden har faaet et Stykke Tag lagt op, henvende han sig til de omkringstaaende med den Bemærkning, at nu kunde det have været skammeligt rart at have haft en Tagsaks[1] til at »stusse« Taget med. Og staar der nu et Barn hos, saa er man sjælden »for god« til at faa dette

jaget i Byen efter en saadan, da de selv, som de sige, ingen have, hvilket er meget sandt, da en Tagsaks ikke eksisterer. I Almindelighed er Naboen, til hvem Barnet henvendte sig herom, saa behjærtet at gjøre det[2] opmærksomt paa, at det »haa löwen[3] mæ'æ Liemstaaeg«, og skamfuld og bedrøvet vende det[4] tilbage med uforrettet Sag. – Ligeledes har man Ting som »æ Sænngnawe« og »æ Læjjebue« (Læderbor) at sende disse efter der ere endfoldige nok til ikke at lugte Lunten. –

610. 3. PLÆJJLVIIS

Komme der en Dreng hen til Ladekarlen, spørge denne i Almindelighed ham, om han ikke har Lyst til at lære Plæjlvisen. Svarer Drengen jo, lægge Karlen ham Plæjlen om Halsen tage med den ene Haand om Handlen og spænde med den anden om Slagvolen, hvorpaa han klemme disse to dygtigt sammen[1] om Drengens Hals og denne vaande sig gudsjammeligt. Karlen slippe nu, idet han gjør Drengen opmærksom paa, at nu har han lært Plæjlvisen. –

611. 4. »*Ska'a viis dæ hurren di staange Oel* i Narre« spørges der en Dreng. »Ja«, svarer denne; og man tage ham nu i Haanden og strække hans Arm, hvorpaa man med[1] højre Haands[2] Kant give ham et Par Hug oven for Albuen, hvor det gjør meget ondt. –

612. 5. »*Væl do si Wohær*«, spørge man et Barn, der naturligvis sige ja hertil, og nu tage man det om Hovedet[1] med begge Hænder og hæve det saa højt op, som man kan naa[2] og spørge det derpaa, om det nu kan se Vorhærre[3], og lader det derpaa synke ned igjen. –

613. 6. »O BLYW GJO BRÆLLE«

»Hundrede og én« var forhen et meget brugt Spil i Kortspillet, som især Konerne brugte ved deres Konergilder. De spillende kunde blive meget lidenskabelige i deres Spil, saa de slet ikke kunde lide at tabe Spillet, skjønt det sjælden gjalt noget; saaledes var det ikke saa sjælden at et af Partierne bleve »snorre« eller vrippen, naar de tafte alt for ofte. Især var der dog ét, som de slet ikke kunde taale, nemlig at blive gjort Briller eller at faa Briller paa. Det bestod heri at én spilte Trumf Tier ud og fik den stukket[1] af af Sidemanden med Trumf Æs. Den der spilte Tieren ud var nu bleven sat Briller paa af Sidemanden, der overtrumfede[2] ham med Æsset, til stor Latter for de øvrige men til megen Ægrelse for vedkommende. –

614. 7. »Ka do spreng øwe æn Halmstro«, spørge man én. Ja de trowe a da«,

svarer den anden[1] haanlig; men nu lægge det fiffige Hoved Straaet[2] klods op ad en Husmur og byde saa den anden bare springe til, og nu er det først den anden ser sig taget ved Næsen. –

615. 8. *Mo a spött hwue a væl urren po dæ«*. Den anden der tror at Spørgeren mener om han maa spøtte hvor han lyster *uden* netop paa ham, hvilket han intet har imod og give Lov hertil, hvorpaa Spørgeren spøtte op ad hans Person, som han derpaa[1] forklare ham er *uden* paa ham og ikke inden i ham. –

616. 9. »A væl værre mæ dæ[1] te a ka ka rænd fræ dæ sige man. »Nej misyw ka do ett«, svarer den tiltalte. »De mo kaast en Kand Pevve«, svare den anden og de stille sig nu op »*a' li Sii*« hvorpaa Kapløbet begynder. Anden tage et par lange Skridt frem ad, men første løbe til den modsatte Side af ham og har jo saa[2] »*lövven fræ ham*« og vundet »*æ Værresmol.*

617. 10. »A ka fo *Spaa Konng* te o præjik lissegaat som wo Præjst«. »De'il (det vilde) a inda gjaen høe«. »Ja'a, a'miene ett te at ka fo Spaa Konng te o præjjk, men a miene te a ka fo'en te'o præjjk, lissegaat som wo Præjst ka, dæ hallmenne ka fo'en te'æ«. –

618. 11. »Hwo manne Sæm ska dæ te'en wallbeslawwen Hæjst«, spørges der. Opgiver én et vist Antal da blive denne udlet[1] idet han forklares, at til en vilbeslagen Hæst, behøves der ingen flere Søm. –

619. 12. »O KIK STJANNE«

Et Sold stilles over to Stole, og én faa man nu til at krybe derunder, idet man sige, at naar han komme derunder og kigge opefter kan han se en hel Masse Stjærne, selv om det er inde i et Hus. Dæn troskyldige gjør som man har bedt ham og nu er man straks terede med et Spand Vand som han faar lige i »*Kasilkenet*«.

620. 13. »Kan du gaa hæn og sætte din Finger i den »*Krens*«, som jeg her skrive paa Døren, naar du først er bleven bundet for Øjnene«. Svarer den anden: »A ka jo prøww o'e, de ko da't væ aa'e Væj«, stiller én sig op henne ved Døren med opspilet Gab, og han faa det nu lavet saaledes at den anden, der jo er blindet, og som komme puttende med Fingen faa denne i hans Mund, hvor han give den en forsvarlig »*Knoeg*« (Klem) mællem Tænderne. Den anden river nu under Ak og Ve Bindet fra Øjnene og opdage da han er narret.

Jeppe Jensen. Aakjær. Fly

blad 115:

Sagn[1] og Overtro

621. FORVARSEL[1]

En Aften, da en Tømrer fra *Trandum, Sevel Sogn,* begav sig til sit Hjem, saa han livagtig et Tog kom[2] skridende hen over Marken fra *Røgtebæk* til *Trandum* og fortsætte hen efter Kirkegaard, hvor det kom ham af Øjesyn. Der var en 6, 7[3] Vogne i Rækken, og han kunde se lys for hvert Vindue i Vognene. Det gik enten igjennem eller tæt forbi Jens Krænsens Gaard i Trandum, og denne hørte en underlig Dundren, der tvang ham til at rejse sig op i Sængen og kige ud ad[4] Vinduet og han saa da et sidste Glimt af Varslet. Over denne Gaard har man adskillige Gange set Ild, og Folkene der har tit hørt ligesom en Bragen eller Knitren af Ild, og det betragtes derfor som givet, at denne Gaard vil brænde engang[5] tidlig eller sent. – Togvarslet vil[6] naturligvis sige[6] at der vil blive anlagt en Jærnbane[7], men det vil jo vist nok vare mange Aar, inden det sker, da det var sildig om Aftenen, Kl. 9, 10[8], man saa det.[9]

Jeppe Jensen Aakjær.

blad 118+124:

622. VEJRSPAADOM

Regner det Trefoldighedssøndag, da vil det derefter regner syv Søndage i Rad. –

623. RAAD MOD TANDPINE!

Har du Tandpine da hør et godt Raad: Tag Munden fuld at koldt Vand og sæt dig derpaa over Ilden indtil Vandet koge i Munden paa dig, da skal du aldrig faa Tandpine tiere! –

624. GJENGANGEREN I TASTUM

Paa Tastum Mark, syd for Tastum By, Kobberup Sogn, havde man[1] adskillige Gange hørt noget jamre og skrige saa ynkeligt, og det var alle i Omegnen bekjendt, at der gik en Gjenganger, som rimmelig havde fløttet Skjel og tilvendt sig noget af anden Mands Ejendom og nu derfor maatte bøde saa haardelig. En Aften kom en Mand fra Tastum ved Navn Klemme omkring ved Stedet, hvor det spøgege, og han hørte det da saa ynkeligt

hyle. Nu havde han hørt at naar man kan faa noget sagt til det, saa faa det Fred; derfor dristede han sig til at udbryde: »Guj hjælp mæ o dæ! hva go do hæh att-e«? Derpaa skyndte han sig hjem og man har aldrig mærket det siden. –

625. TASTUM SØS DANNELSE

Tastum Sø, der nu er udtørret, men som laa nordvest for Tastum, Kobberup Sogn, siges at være opstaaet paa følgende Maade:

For mange Herrens Tider siden i disse Dage da der endnu vare Nisser her i Landet mødtes en Nat slige to paa den Banke, der kaldes Kirkegaardsbakken, nogle hundrede Alen vest for Karup-Skive Aa i Sevel Sogn, Ginding Herred,[1]; da de begge havde været ude at stjæle og maaske de[2] havde[2] taget fra hinanden, det ved jeg ikke, kom de saa hæftig til at skjændes, og Skjænderiet endte med Haandgribeligheder, der havde sørgelige Følger,[3] thi den ene var den anden saa overlegen, at han tog ham i Nakken og kylede ham fra Banken hvor han stod og ned i en Lavning vesten for Tastum; (Afstanden mellem Kirkegaardbakken og Tastum er cirka en Mil) der hvor han faldt blev der, som du vil kan tænke et Hul i Jorden, som strax fyldtes med Vand og siden har udvidet sig til den ikke ubetydelige Sø.

626. Et andet Sagn herom lyde saaledes:

Før Søens Opståen var der paa Stedet meget Græs, som alle mente[1] at have Ret til, og[2] som alle benyttede efter Behag. Det Fællesskab fremkaldte, som vi nok kan vide evindelige Spetakler og Uenigheder, og derfor tog de den Bestemmelse Mændene[3] af Tastum Søby, Kobberup og Dommeby at de en Søndag skulde samles for at hver enkelt kunde faa sit Stykke af Græsningen, og saa holde sig til dette i Fremtiden. Om Formiddagen da de vare samlede kunde de ikke komme til nogen Overenskomst, og[4] om Eftermiddagen, gik de til Kirke for saa at fortsætte Forhandlingerne naar de kom ud derfra. Men hvad skete, om Eftermiddagen da Prædikenen havde Ende, og[5] Folkene vilde gaa hjem, var det[6] store Engdrag forvandet til en dyb Sø og saa fik da Kjævleriene[1] om mit og dit en Ende. –

627. SKATTEN I TASTUM-SØ

Imens Søen endnu ikke var udtørret, saa man hver eneste Aften et klart Lys brænde midt paa Søen, og der maatte visselig ligge en Skat gjemt, det kunde der ikke tvivles om. I Tastum boede dengang en Karl ved Navn Mogens, som altid[1], naar man spurgte ham ad, om han ikke var bange, svarede:

»Nej saa mi Sæel æ a ett; faa dæ ær sommæn ingen Ting dæ-væl ta mæ, unntaw-en dæn Lyes dæue o æ Sø væl ha mæ«. Og det skete virkelig saaledes, thi engang han var ude for at bade, druknede han. –

628. Sagnet sige, at der midt i Søen staar en stor Kjedel fuld af Penge, stundom har Fiskernes Garn hæftet sig fast ved denne, saa de har maattet rive[1] Garnet, for at faa disse[2] trukne til sig. Der er ogsaa noget »aparte« paa Færde derude om Natten, det mærke man tyderlig om Vinteren, naar Søen er belagt med Is, thi da er det stundom[3] at Isen[4] revner over hele Søen; det er naturligvis Spøgelset der vogte Skatten, og maa bryde Isen for at komme ned til denne.

Jeppe Jensen. Aakjær.

blad 122–23:

629. KA' RONNENAAM

I Daugberg boede engang saa meget en lede Troldhex, der gik under Navn af Ka Ronnenaam. Dog forestilte hun sig saa gudsfrygtig; thi hver eneste Søndag naar hun var i Sognets Kirke kom hun for at age med Præsten til Annexet for saaledes at komme i to Kirker paa en Søndag. Dog fattede Kusken Mistro til hindes Hellighed, og for end ydelige at forvisse sig derom gik han en Aften ned til hendes Hus i Byen og forlangte at blive indviet i hendes hemmelige Kunster og efter nogen Nølen frem og tilbage bad hun ham at møde næste Aften ved Kirken hvor hun da ligeledes skulde komme. Karlen gik nu hjem og fortælle Præsten dette her; men denne vilde i Begyndelsen ikke tro det, men Karlen fik ham dog til at følge med til Kirken, hvor Præsten blev skjult i en Krog i »æ Wavvelhus« (Vaabenhus), hvorfra han kunde høre alt. – Snart kom Ka Ronnenaam, og bad Karlen gaa tre Gange rundt om Kirken og hvær Gang blæse ind ad Nøglehulles i Wavvelhusdøren, og tillige sige for hver Gang han det gjorde: »A gie *mæ* Fannen i Wold«,[1] saa naar han havde gjort det de tre Gange, vilde Djævelen komme og indvi ham. Karlen gik rigtignok rundt om Kirken og blæste ind ad Hullet men istedetfor at sige: »A gie *mæ* Fannen i Wold«, sa' han: »A gie *dæ* Fannen i Wold«, og derfor kom Djævelen ikke, til stor Overraskelse for Hexen, der, efter eget Udsagn paa denne Maade, forhen havde lært 19 Kunsten. Men hvad skete. Præsten der havde været Tilhører kom nu frem og tog Kjællingen i sit[2] Kasilken og slæbte af med hende ud paa Marken, hvor han manede hende ned i Jorden; og

Stedet, en grøn Fordybning, kaldes den Dag i Dag: Ka Ronnenaams Hul. Engang da samme Kjælling kom til en Mand paa Marken[3], der var ifærd med at aflæsse et Læs Møg, bad hun om at komme op at age ind til Byen, da hun havde en Krukke Mælk at bære. Hestene vilde gjærne løbe, og Manden der havde godt af, at Kjællingen[4] spilte en Del af Mælken, lod dem da ogsaa løbe, idet han sagde: Som, som!*) A ka ett haal em«. Men da de vare komne ind i Gården gik Ka Ronnenaam hen og strøg en af Hestene og sa': »Se de wa da sær, ku han ett haall sø-nen kjøn Dye«, men kort Tid efter var Hesten død. –

630. KA' HOLGERSTE

I Hadderup Sogn boede egang en Hex ved Navn Ka Hogerste, der stundum havde sine Løje af at gaa i Hareskikkelse for at have Jægerne tilbedste. Et steds stod hun i denne Skikkelse omtrent hver Morgen i Kaalhaven eller stod og gloede ind af Vinduerne, men naar det var varmt lagde hun sig[1] i noget Sand i Nærheden af Gaarden og skyede intet, da ingen kunde skyde hende med almindelig Skud. Men Manden lagde en Sølvknap i Bøssen og skød til hende. Hun flygtede, forfulgt af Hundene, og da ikke nærmere Raad var Forhaanden smutede hun ind af en Mands Hønsehul, men da Manden kom derind for at se Haren sad Ka Holgerste og havde Laaret istykker. Denne Hex kunde naar hun var ude at tigge Mælk skikke Kanden for ud, saa den vandret hjem ganske alene, mens hun kom bagefter bindende af sin Hose. Hun var engang kommen i Træk med at gjøre en Del Faarehandler med en anden Mand, men bestandig døde disse Faar han fik af Hexen. Engang, da der kort forinden var død et Faar, og Kjællingen alt var mødt med en Stedfortræder, havde Manden strøet nogle Hørfrø i Gangen, dem viste han hun ikke kunde komme over og derfor vilde hun heller ikke ind den Dag. Men ogsaa dette Faar døde, men nu vilde Manden efter en klog Mands Raad grave det ned i et[2] Markskjæl. Drængen vilde med, og fik ogsaa Lov til at følge med under Løfter om ikke at mæle et Ord mens det gik for sig. Faaret blev begravet og som det raadnede i Jorden gik Huden af Hexen saa der tilsidst ikke var Hudlimster skabt paa Stakkelen. –

Slige Hexer kan ikke dø forinden der har været sat Ild under dem, derfor brugte man gjærne at lægge en Glød i et Fyrfad og sætte det ind under deres Seng.

*) Dennes Søn, der nu er dø brugte som Ed: »Do-re Sown«.

blad 145+125–27:

RIM

631. 1. Godaw idaa!
Ka I kjenn mæ en Raa?
A sku ha en Staang
o den sku væ laang.
Vi haae en Tække (mand)
han æ saa gal te hans Røw smække.

632. 2. Wolle Wekk
Wolle Wakk
Wolle Brommelibakk
Wolle Dys, dys, dys
Wolle Höenrøw. –

633. 3. Jepp, mæ di tøl[1] Kjepp
tøl Krohg o hvææ Kjep,
tøl Pueser o hvææ Kroeg[2]
tøl Kagge i hwææ Pues
tøl Mællmææ i hwææ Kaahg
tøl Bejje i hwææ Mællme
tøl Kromme i hwææ Bej. – Hvorm. Krummer.

OVERTROISK MENINGER

634. 1. Hvis Ligets Fingre ere »line« og ikke stive eller man ikke kan lukke dets ene Øje, da vil det snart have én bagefter sig af Familien.

635. 2. Naar man drømme om døde Folk, saa vil det snart regne. –

636. BEGRAVELSESRIM

Hæe hvile han saa simpel
dæn faadrokken Bimpel.
Aal Værden wa han te Spaat
slæt engen Menneske gjo han gaat.
Gu ske Laaw, han[1] dø[1] –

Jeppe Jensen
Aakjær.

637. KARLEN FRA SMOLLERUP

I Smollerup, Fjends Herred, var der[1] en Gang en Karl, der altid brovtede af sin Modighed. Nu traf det sig at han[2] gik[2] til en af Nabobyernes i Besøg og først kunde vende hjem sent om Aftenen. Det havde et Par af Byens Karle faaet fat paa, og derfor gik de i Mørkningen op paa[3] Smollerup Kirkegaard, hvor de tog en Skjorte udenpaa Klæderne for at forestille Spøgelser; da nu Karlen kom, gik de ud imod ham, og han blev saa uhyre forskrækket og sagde hvert Øjeblik: »Jesu Kristi Kors, Jesu Kristi Kors«, men det hjalp[4] ikke, Skikkelserne trængte sig mere og mere ind paa ham og halv død af Skræk udbrød han[5]: »Haawstribaaw«, det var nu saadan et Udbrud i Sindsforvirring, som han slet ikke havde noget til Hensigt med, men dog havde det til Følge at de andre overvældet af Latter sank omkuld, holdte sig paa Maven og lo, saa de var nærved at revne af Grin. Siden den Tid har man haft til Mundheld efter denne Karle: »Jæn »Haawstribaaw« æ bejje in ti Kristikaasse«. –[6]

638. SKIVES OPRINDELSE

Engang for[1] mange Herrens Aar siden hændte det sig, at en fornem Frue kom i Havsnød paa Limfjorden. Hun lovede da Vorherre[2], naar han vilde frelse hende, at bygge ham en Kirke paa det Sted, hvor hun drog iland. Hun strandede da paa en Bakkeside, der hvor Byen Skive nu ligge. Thi[3] den Gang gik Fjorden langt længere op end nuomstunde. Her byggede hun da en Kirke, men da den blev lagt paa Bakkesiden, kom den til at lige skjævt, og deraf fik de Huse der i Tidens Løb samlede sig omkring denne[4] Navn[5] af *Skjæve*, der siden er bleven forandret til Skive. –

639. NATTEPLØJNING

Paa Smollerup Mark har der tidligere gaaet nogle og[1] pløjet ved Nattetider, og kom der nogle om ved dem, blev der disse lagt ligesom en Tømme i Haanden, og saa maatte de smukt følge med en »*Aammfu*«; først naar den var tilende kunde de slippe. Paa Trevad Mark, Vridsted Sogn,[2] nord for Byen, hvor Marken kaldes »Gammelborg«, har mange set én gaa og pløje[3]. Saaledes var det engang at »Gammel Yw-e, der for kort Tid siden er død og var en meget paalidelig Mand, kom af Byen og vilde begive sig hjem, og[4] Vejen faldt om ad Gammelborg, at han saa en Pløjemand paa Marken, og det forundrede ham en Del, da det var mørkt. Men han tænkte at det var gamle Tammes Klawsen, der altid var »en Vrøøhue«,

som endnu ikke havde faaet spændt fra, og han rettede derfor sine Fjed hen imod Pløjemanden for at komme til at følges med denne til Enden af Ageren; men just som han gik, blev det borte i Mørket og nu saa han bedre efter, men der var ikke Spor af at[5] nogen havde pløjet, og nu kunde han da forstaa at det maatte være[6] en eller anden Gjenganger; og han er ikke den eneste der har set denne Natteplöjemand, nej endnu levende Mænd har set det flere end en Gang.

640. DEN RØDE FOD

I Smollerup havde[1] Hyrderne for Skik, naar de vogtede Faarene omkring Kirkegaarden, at gaa op i »æ Wawelhus« og forslaa Tiden med at udskjære Navne eller Tavl i Bænkerne eller varetage anden Leg. Men nu var det en Dag da de ligeledes vare deroppe, at de hørte noget komme slæbende ned af Kirkegulvet[2] og da det kom ned til Døren stak det en grim, rød og tillige haaret Fod ud af denne og Hyrderne løb ganske betuttede ud af Huset og turde aldrig betræde det oftere. –

641. PENGE-GRYDEN

I Holstebroegnen boede en Mand der med et Par Karles Hjælp søgte at udgrave en paa sin Mark liggende Høj, da han var overbevist om, at der gjemtes en Skat i denne. Før de begyndte Arbejdet gav de hinanden Løfte om Tavshed under Arbejdet, og skjønt det var haardt at holde sig i det, gik det dog meget godt en Tid. Da de havde gravet en Tid, saa de to sorte[1] Haner komme trækkende med et stort Læs Hø, og bag efter disse kom en Mand jagende i en Guldkaret, og han styrede ned ad det nedenforliggende Kjær, hvor han kjørte i[2] Døj[2] (Dynd) og blev siddende. Men Arbejderne bleve uden at anfægtes af dette her, ved at grave, og efter en Del Besvær, stødte de paa en Gryde, som, da de saa bedre efter, var bredfuld af Penge. Nu fik to af Karlene[3] hver i et Øre af Gryden og den ene udbryde da i sin Uagt: »Ta no gaat ve, saa komme en Fannen ta mæ naak«, men den kom netop ikke, men sank saalangt ned i Jorden at det var umuligt at faa den igjen, og slukørede rejste de igjen hjem.

642. ET LIGLYS

En Mand i Tastum, Kobberup Sogn, stod en Aften udenfor sin Husdør tilligemed sin Søn. Han ser da et Lys staar stille paa Vejen lidt fra Huset, og sige da til Sønnen »Gaa ind og kald paa din Mor at hun kan komme ud

og se dette Lys«, og Sønnen gik, men næppe vare Ordene kommet af Faderens Mund førinden Lyset forsvandt. Det var da tydeligt at det maatte have været et Liglys, thi naar man tale om det imens man ser det gaa det altid ud. At det var et[1] Liglys fik de endmere Bekræftelse paa; thi næste Dag passerede der en virkelig Ligskare forbi Huset, og det kom af én eller anden Grund til at holde stille just paa det Sted, hvor Manden forrige Aften havde set Lyset. –

643. GJENGANGEREN I BERS

I Bers, Æstvad Sogn, hændte det sig, at en Mand, der en Aftenstund kom over Marken, traf én af sine afdøde Naboer, som han meget vel kunde kjende. »Hvorfor gaar du her«, spurgte Manden. »Jo«, svarede Gjengangeren, thi jeg har, mens jeg var Nabo til dig, flyttet et[1] Skjæl[2] herude, og tilvendt mig noget af Andenmands Jord; vil du gjøre mig den Tjeneste at faa Skjællet flyttet paa dets gamle Plads, saa faa jeg Ro og Hvile«. Skjællet blev flyttet, og siden saa man ham aldrig.

Jeppe Jensen.

blad 128–29:

644. DEN ONDE JÆGER

Paa en Herregaard i Salling boede engang en Skytte, der var saa udmærket til at skyde, at intet Stykke Vildt nogensinde gik ham frahænde. Nu hændte[1] det sig at en Bissekræmme, der havde hørt om hans Skydefærdighed, gik til ham for at lære Kunsten af ham. Denne ordrede da Kræmmeren til at møde en Aften silde i »Krawsholms« Skov ved Skive, hvilket denne ogsaa gjorde. Da de havde gaaet sammen en Stund i Bælgmørke uden at tale, forlod Jægeren ham, uden at[2] denne vidste, hvor han blev af; kort Tid efter kom han tilbage; og da, som de kom til en Plads i Skoven hvor Træerne vare borthuggede, blev det pludselig saa lyst[3] som den klareste Dag, og midt i Lysningen saa han *Kristus* hænger paa Korsets Træ. Nu bød Jægeren ham at affyre sit Gevær mod Jesu Bryst, da skulde han blive den bedste Skytte i Verden. Det kunde Kræmmeren ikke gjøre, og derfor tog han skyndsomt Flugten derfra.

645. DE TRE KROGJÆSTER

I en Kro sad engang tre Mænd og drak og samtalede, og under Samtalen kom én af dem til at sige, at han kunde godt hugge én af sine Fingre af og igjen sætte den til i Morgen saa det aldrig skulde gjøre den det mindste.

En anden af Krogjæsterne vilde da ikke være ringere men mente at han kunde meget godt rive et af Øjnene ud af Hovedet og Dagen[1] efter sætte den ind igjen uden derfor at miste Synet; den tredje brovtede[2] af at kunde tage Indvolderne[3] ud af Livet og igjen stoppe dem ind uden at have ondt deraf. Det satte de en Væddesmaal paa, og tog derpaa den Bestemmelse at Kroværten skulde have det i Forvaring til næste Morgen baade Fingren, Øjet og Tarmene samt[4] Væddemaalet. Værten tog nu disse Gjenstande og lagde dem ud paa Kjøkkenbordet, men nu traf det sig at de i Kroen skulde have slagtet et Svin denne Aften,[5] men da Pigen, der denne Dag var til Ligstue[6], ikke kom hjem i rette Tid, blev det udsat. Pigen kom ikke hjem før hen i Dagningen, og da hun nu saa at der laa en Del Tarmer paa Kjøkkenbordet troede hun at de trods hendes Udeblivelse havde slagtet Svinet og lagt dets Indvolde paa Bordet for at hun skulde rengjøre dem naar hun endelig kom hjem. Derfor gav hun sig til at tumle omkring med disse,[7] skar enkelte istykke[8] og smed andet væk, deriblandt Fingren og Øjet. Da Kromanden kom op og saa Pigens Behandling af de Gjenstande han havde taget i Forvaring blev han meget ilde tilmode. Pigen trøstede ham med at hun skulde nok hitte en Udvej. »Ja hvilken da?« »Jo«, svarede hun, »nu lader vi Grisen slagte og[9] tage dennes Tarmer og lægge i den andens Sted. Og hvad Øjet angaar, da har vi en gammel graa Kat, der forresten har levet længe nok, den slaar vi nu ihjæl og tage dens[10] ene Øje. Desuden var det Fingren, men det har ogsaa gode Veje, da der fornylig er hængt en Tyv, som næppe mere faa Brug for sine Fingre, et af disse afskære vi og lægge i Stedet for den henkastede«. Det skete alt sammen, og da de tre Gjæster næste Morgen stod op affordrede de jo Kromanden de til ham betroede Gjenstande og han gav dem da disse[11] han havde og ikke deres egne. Enhver af dem skilte sig overmaade godt ved deres Kunst saa det ikke skadede dem det allerfjerneste; thi næppe havde den ene sat Fingren, der jo ikke var hans men Tyvens, til og givet den en Skrald før den var ligesaa hel og holden som forhen. Ligeledes med Øjet og Tarmene. Efter en Maaneds Tid skulde de mødes igjen og sige hinanden hvorledes de vare til Pas efter Prøven. Ham med Fingeren meddelte da[12] at han var meget godt tilpas med altid var der saameget i hans Lommer, som han ikke vidste hvor kom fra, thi Fingren havde ikke miste sin gamle Natur. Den anden befandt sig vel i Øjet, men hvad han ikke kunde forstaa var, at forhen var han meget ringe til at se, hvorimod han nu en tusmørk Aften kunde staa i Forstuedøren og se Musene danse[13] henne i Laden. (Kattens

Øje). Den tredje var ogsaa havde heller ikke fæjlet noget; »men«, sa' han, ja jeg kan næsten ikke være bekjendt at sige det, jeg[14] meget ondt[15] at lade det være ifred der staar ved Hushjørnerne (I gjætte nok hvad?). –

646. GAADE

Det findes i en »*Kilde*«
men ej i noget »*Vand*«.
Det findes i[1] »*Evropa*«,
dog ej i noget »*Land*«
Det findes i et »*Pigebarn*«,
men ej i noget »*Skarn*«.

Opløsning: *Et »e«.*

blad 130–32:

647. SPØGERIET[1] I KOLDKUR[1]

I Koldkur[2], Sønder Resen Sogn, findes der i Nærheden[3] af[4] Aaen et Sted[4], hvor et Spøgelse er blevet nedmanet; og herom har man følgende Sagn:

En Gjenganger havde paa mange Maader forulejliget[5] Folkene paa én af Gaardene i Koldkur; thi[6] hvær Aften, naar Mørket var faldet paa, brølede Kreaturerne i Stalderne[7] af Frygt for det Spøgelse, der jog omkring iblandt det[8]. Endelig paatog Præst Barfod (andre kalder ham: Mejste Pie) i Hadderup[9] sig at mane det, imod at man der i Gaarden gav ham en fed, rød Kvie. Han manede den[10] da[11] ned paa Resen Kirkegaard, saa den[12] slet ikke mærkedes paa Gaarden i Koldkur. Præsten gjorde nu Fordring paa Kvien, men da Folkene nu[13] vare blevne Spøgelset kvit, vilde de ikke afstaa ham denne. Herover blev Præsten nu[14] saa fornærmet, at han besluttede at løslade det igjen. Det var der nu en hel del Fare forbunden med, men heraf lod han sig ikke forknytte, men[15] lod sin Kusk kjøre sig hen til Resen Kirke en Aftenstund. Før han steg af Vognen uden for Kirkegaardstætten[16], paalagde han Karlen at kjøre alt hvad Remmer og Tøj kunde holde, saasnart han var kommet[17] tilbage fra Kirkegaarden og havde sat sit ene Fod paa Lundstokken[18]. Derpaa gik Præsten, og kort Tid efter saa han[19] ham krybe baglængs rundt om én af Graverne[20] derinde[21] paa Kirkegaarden. Lidt efter kom han ilende[22] tilbage, og næppe havde han sat sin Fod

paa Lundstokken[23], før Karlen gave Hestene et godt Rap af Pisken, og afsted[24] gik det i susende Fart. Man[25] kunde[26] nok have nødigt at ruppe sig; thi[27] da de kjørte i Aaen nedenfor Resen, var Djævlen[28] denne saa nær, at han greb et af[29] Baghjulenes[30] Fælger[31], og det Sted, hvor de kjørte gjennem Aaen, har siden haft Navn af *Fælgebro*. Men[32] nu vare[32] de hyt for denne Gang, thi[33] over rindende Vand kan det[34] ikke komme; vil[35] det over[35], maa det bryde Jorden under Vandet, men det vilde jo have sinket formeget. Da man[36] saa kjøre paa den anden Side[37] af Karupaa[38] sige[39] Præsten til sin Kusk: »Hør nu hvorledes Kreaturerne Koldkur«.[39] Fra den Tid af blev Spøgeriet værre og værre, ja om Aftnerne kunde man se en lang Ildstraale fra Resen Kirkegaard og til Koldkur;[40] nu gik de[40] igjen til Præsten, og[41] nu kunde han faa,[41] alt hvad han vilde forlange for at befri dem fra det[42]; men denne Gang kunde han ikke drive det længere[43] end[44] lidt udenfor Gaarden,[45] og det Sted er det Sagnet knytter sig til og som[45] vises den Dag i Dag.

Dette Sagn har jeg jo meddelt Dem engang før dog ikke i saa fuldkommen en Form som dette her foreliggende.

648. MARE

Det er jo en bekjendt Ting, at Maren rider Hesterne i Stalden om Natten og under Ridtet sidder og filtre Manken saaledes sammen, at det ikke er til at løse op igjen. Af al den »Strangeren« har Hestene naturligvis stor Skade, idet de stundom ingen Hvile kan have for deres Plageaand, og det kan ske at de ordentlig skumsvede, naar man give dem Foder om Morgenen. Et godt Middel imod Maren er at afskjære en Marelok af Hesten og fæste denne op paa »æ Bæssingtræ« saa komme Maren aldrig mer til den Hest.

Jeppe Jensen
Aakjær.

649. AWT-ENBØEN

No legge A mæ i mi Sæng snell,
Gu læ mæ aalle aa mi Sæng trell
Gu fri mæ fræ mannhwollem Tye
o Røhmye o Stænngstye*)
fræ Skaahnbassier og mannhwollem Gassier
fræ æ Hamme o-æ Howwtaannng. (Knibtang[1]).

*) Jeg ved ikke hvad »*Stænngstye*« er. –

650. SPØGERI I SØNDER-RESEN

I et Hus i Sønder Resen, et Par Mil eller 3 syd for Skive, færdes der en gruselig Hoben Skitteri, der mange Gange har ængstet Huset Beboere. En Dag da Husets Ejer var ifærd med at mønne Stuehuset og just havde rejst sig op til Skorstenen, saa han en Mand stige op af Bækken, der løb i en Dal neden for Huset. Manden steg nu ned og gik ind i Stuen hvor han havde set[1] den sorte gaa ind, men ingen fremmed var *der* at se, og det var uden for al Tvivl at det jo var én eller anden Spøgelse. Hver Aften Kl. 7 komme Spøgelset endnu og forlade Huset Kl. 2 om Natten; det begynder i søndre Ende af Vesterhuset og ende ved »Melddøren«[2]. (Saaledes kaldes Døren mellem »Stu-e Frammes« og »Bette Frammes«, eller Bryggers og Kjøkken.) – Medens Spøgelset er til Husi ryste Huset og Kreaturerne brøle uophørlig. Man gav engang Beboerne det Raad at hænge en tændt Løgte ud i Laden, det[3] kunde muligvis standse Spøgeriet, og ganske rigtig, da de[4] en Nat hængte den derud viste det sig ogsaa at det ikke kunde passere forbi den brændende Løgte. Et Par Aftener var de saaledes fri for det men til Uheld glemte de en Aften at hænge den derud, og hvad det ikke havde været galt før blev det nu, thi Huset rystede denne Nat saa voldsomt at Sængene hoppede højt op fra Gulvet. – En Aften stillede Manden, der hed Jens Kragelund, sig an paa Loftet over en smal Gang hvor han ventede at det vilde komme, og ganske rigtig da han havde staaet lidt saa han to røde Mænd fare gjennem Gangen og Kreaturerne brølede og Huset ryste som de tidligere Nætter. Man mener at der er begaaet et Mord eller anden Ugjærning som ikke er kommet for Lyset. –

651. MERE OM BRUDEDALENE

En Hyrdedreng gik engang rundt om Højen i »Brujjdaal« og sa'e: »Bjærmand[1], Bjærm but, æ do hæinn saa ska Fannen fløt dæ ut«. Men nu hørte Drengen Bjærgm. spørge sin Kone: »Æ-æ Wand warm æ-æ Knyw hwas«, og nu tænkte Drengen: »Det er vist bedst jeg pille af, det første jeg kan komme af Sted er vist ikke for snart«. –

blad 148–49:

652. AT[1] SPILLE KJÆRESTE[1]

En Leg.

Denne Leg spilles med Kort. Man sætter sig i en Kreds rundt om Bordet og iblandt de spillende blive én udkaaret til at »*gywtes*«[2], hvad enten det nu

er en Karl eller Pige. Denne faa[3] nu[3] Lov til selv at sige hvem »*han*[4] (el. hun) *vil ha*«[4], og derefter bestemme[5] alle de andre én for én, hvem hun »*skal*[6] *ha fræ dæmm aa*«[6]. Paa dæn[7] Maade faar vedkommende ligesaamange Kjærester som de er Personer i Spillet. Men[8] »*to*« Herregud hun kan jo kuns faa én af dem, og hvem[8] den lykkelige blive[9], ja det maa Lykken i Form af »*Hjatte-Æss*«[10] afgjøre. Den der »*stoe*[11] *faar æ Stamm*«[11], begynder nu at lægge Kort op, én foran enhvær[12], Rækken igjennem, og sidst for sig selv. Er Hjerte-æs[13] ikke indtruffet[14] i denne[15] Omgang saa begynder han forfra igjen og vedblive[16] hermed indtil dette[17] Æs[17] er kommet. Den[18] udkaarne skal[18] giftes med den, som denne[19], for hvem Hjerte-æs[20] falde, har bestemt for hende. –

Ere[21] de saa bleve gifte, maa man derpaa[22] se hvad Skjæbne de monne[23] friste sammen. Alleførst[24] maa man se, hvor de første Gang vil mødes efter Bryllupet, og Stammeholderen[25] begynder nu at fremsige[26] disse Ord, idet han for hver Linie[26] lægge et Kort op og blive[27] ved hermed indtil Hjerteæs[28] komme[29] og[30] den Linie i hvilket dette komme er gjældende:[30]

De[31] mødes
i Goren
i Gangen
i'e Faastaaww
Dawlestaaww,
Stuestaaww
Saawwkamme
vee Sæng
i'e Sæng
aanne æ Dyen
aa'e Syen.[31]

Dernæst:

Hun elske ham
af Hjærte
mæ Smærte
overmaade
overdaade (-daadig)[32]
lille-bitte Kromme[33],
ganske let[34],
slæt[35] itt. –

Dernæst:

Han elske[30] hinde[37]
af Hjærte
o. s. v. –

Dernæst:

Di[38] kysses,
di klappes,
di rywes
di nappes.[38]

Dernæst ser man efter hvorledes de blive[39] boende; enten i:

En[40] Herregoe
en Præjjstgoe
en Buwengoe
en Hues mæ Jue (el. en Huwsmajoe)
en jueløs Hues
en Tørrehus
en Saajjhus
en Penndhus
en Swennhus[41].[40]

Dernæst hvorledes de vil komme til at gaa klædt;
Hun i:

Flojl,[42]
Sælki
Klee,
Ulden,
Pjalte,
Ralte.[42]

Han i:

Klee,[43]
Ulden
Pjalte
Ralte.[43]

Hvori de vil blive kjorende enten i:

Kareet,[44]
Lokkivown,
Fjerrevown,
Hawwvown
Skrawwvown
Moegvown
Støwt
Træskobonnd.[44]

Hvormed de vil blive kjorende indten[45] med:

Kamele,[46]
Hæjjst
Stuwwe[47]
Kye,
Hunnd,
Katt
Raatte.
Mues.[46]

Nu er man færdige for[48] denne, og nu[48] komme Turen til en anden. –

Jeppe Jensen
Aakjær, Fly.

blad 152+144:

653. MARIEHØNS

Den første Mariehøne man sir om Sommeren skal man tage op og tælle Prikkene paa; thi ligesaamange sorte[1] Prikke der er paa hende, ligesaamange Dalere vil Rugen koste pr. Tønde næste Aar. – Mariehøne er ogsaa meget afholdt af Hyrderne. –

654. FAAREORMEN

Saaledes kaldes en sort (ell. brunlig) haaret Larve, og den skal man tage sig meget iagt for, at man ikke skille ved Livet, det være med eller mod sin Vilje, thi saa fejler det aldrig, at den der aflivede den miste sit Faar. Mange Hyrder der uforvarende har traadt saadan en én i Kvas, har kort efter maatte slæbe et af sine kjæreste Får død[1] ud af Faarestien. –

655. OM AT TALE I SØVNE

Naar et Mennesker[1], der sover, snakker over sig, som man sige,[2] og man da tage ved dets store Taa, samt vogte sig for at sige: »Hwa«, kan man faa alle dets[3] Hemmeligheder at vide ved[4] at udspørge det[4].

656. AT FAA REDSKABERNE TIL AT ARBEJDE AF SIG SELV

Det er der[1] Folk der forstaar saa meget vel. De kan befale Skovlen eller Spaden at arbejde imens de selv staar og ser derpaa. I Daugberg, Fjends Herred, var der saaledes engang en Karl der forstod denne Kunst. Han var nemlig en Dag gaaet ud for at skulde sprede Møg, og hans Hosbonde vilde da ud at se efter, hvorledes han kom fra det; men da denne kom ud paa Marken saa han Greben fare af den ene Møgdynge (Moogkykk) i den anden, og sprede[2] Møg saa det stod i en Taage rundt omkring. Karlen, der var sat ud for at sprede, laa ved en Høj og havde kronede Dage imedens, og fordi han laa der, kunde Manden komme »nøj undbokken« paa ham saa han ikke saa ham, inden han stod ved hans Side. Nu turde Manden ikke beholde ham længere, mæn gav ham hans Rejsepas samt de Skillinger han havde tilgode.

657. BETTE BYKK

(Ramse)

Atter bette Bykk blywwe dæ bette Høns,
atter bette Høns blywwe dæ bette Ækk,
atter bette Ækk blywwe dæ bette Pannekagge,
atter bette Pannekagge blywwe dæ uen Kvindfaalk (onde, fordi Pandk. ikke sloge til)
atter uen Kwendfaalk blyw. dæ manne Pottskor,
atter manne Pottsk. bl. dæ manne taamm Liegraww,
atter manne taamm Liegr. bl. dæ manne mawwe Hæjjst[1],
atter manne maw. Hæjjst bl. dæ m. maw. Hæjjstpæære,[2]
o atter maw. Hæjjsp.[3] blyw. dæ bette Bykk ijæn.

658. SKJÆMTESAGN

En »Kataaffeltyske« (saaledes kaldes Tyskerne paa Alheden[1] af Beboerne her) hvis[2] Gris var borte gik en Gang til en ung Fyr som han traf ude paa Marken, imens han løb omkring og ledte efter Grisen og spurgte:

»Hafst du nist min lange, unge klejne Person ikke set ham. Han har spidse Øren og lang Skjesegt. Vens[3] so sin Sproggen (Meddl. sige at det skal betyde: enhvær kan dens[4] Sprog) alle Mand:

Ø – Ø – Ø

659. OM TORDEN

Formiddagtorden vil sætte op igjen, og efter Eftermiddagstorden kommer der Kuld. –

Jeppe Jensen
Aakjær.

TRYKTE OPTEGNELSER, HVORTIL MANUSKRIPT MANGLER

Skg:

660. KARTEGILDE

Om vinteren har det været skik, og er det tildels endnu, at indbyde en del af byens unge piger til at karte for sig. Kom der fremmede mandfolk den dag, så var den förstkommende bejler til den næstsiddende o.s.v. Om aftenen kom de unge karle af byen for at følge pigerne hjem, og stadsen endte gjærne med en svingom.

661. Hvis det regner den 1. maj, så skal jorden tørste hele sommeren, hvor megen regn der end kommer.

662. Er det stærk blæst sct. Mikkels dag, så får vi gode sædpriser; er det stille vejr, bliver de derimod slöje.

663. Når tusserne gjærne vil krybe ind i negene om hösten, så får vi en stræng vinter.

664. Har vi mange fluer i år, så får vi god rug ad åre.

665. Når man går om aftenen, må man vogte sig for at gå på meldvejen. Heller ikke er det heldigt at medtage hunde, heste eller noget som helst dyr, ti de kan se langt bedre end menneskene, og de ængster en anden ved deres egen frygt.

666. Går man ud og på vejen taber sin stok, får man intet held af gangen.

JF:

667. STÖJ I EN HÖJ

Der er en höj oppe på vor mark, der hedder *Søndre-Kaphöj* (i Vridsted), og i den er der et bitte hul, som hjorderne sådan kan sidde i, når de går i ly, og der har a siddet som bitte pige og hørt, at det har gjort den ene skaltorn efter den anden nede i höjen, omtrent ligesom når en sætter en spand ned på skorstenen. Af den nordre Kaphöj er der kastet så mange sten ud, som vi har sat her i væggene. En gammel nordmand har spået af, at der skulde være femten pund guld i den søndre höj.

668. BARSELFÆRD GJENNEM STUEN

En dag var der ingen andre hjemme i *Hale* i Sevel sogn, end en pige, der tjente der, og så kommer der en bitte kone ind og fortæller hende, at de skal have deres barn i kirke på søndag. Men de havde for lidt beværtning, og derfor vilde de gjærne have lidt hjælp til det, lidt fløde og lidt mælk og sådant noget. Nej, det kunde pigen ikke have med at gjøre, for hun tjente der. Ja, hun skulde da få lidt at smøre hendes öjne i, så hun kunde se stadsen, hvis hun vilde finde lidt til hende. Nå ja, så giver pigen hende også noget. Så om søndagen kom barselfolkene kjørende gjennem stuen, just som folkene sad og spiste deres onden, og den gamle kone sad i kakkelovnskrogen med grødgryden. Da spjattede spillemanden ud og slog gryden fra konen. Det lo pigen ad, for hun tykte, det så så grinagtig ud. »Hvorfor gjör du det?« siger manden. »Jeg kunde ikke lade det være.« – »Du skal ikke grine ad, at gryden falder fra den gamle.« Det var heller ikke det, men det var sådan et pudsigt syn, hun saa. Så skulde hun jo sige dem det. Ja, skulde hun, så vilde hun flytte i morgen. Nej, det kunde der ikke være tale om. »Ja, enten vil jeg have min forlov, eller også får I det ikke at vide«. De blev jo så nysgjerrige, at de gav hende hendes lön, og så sagde hun dem det, inden hun rejste. Sagen var jo, at hun var bange for, at bjærgmanden skulde straffe hende, når hun sagde noget om dem, og så vilde hun hellere strags rejse.

669. EN LURENDREJER

I en gård i *Fly* sad folkene oppe om natten for at passe på en ko, der snart vilde kælve. En karl gik da uden lygte ud i nødset for at se til dyret, og da hørte han, at noget lå og gispede og stönnede i grævningen. Karlen, der troede, at det var den forventede kalv, gik ind i stuen og hentede en lygte, med hvilken han tillige med en anden karl gik ind i stalden, hvor koen stod. Han så da, at det ikke var kalven men nissen, der lå og sparkede i grævningen, så snavs og ajle spröjtede op i ansigtet af de kommende.

670. MARERIDT

Maren rider om aftenen på hestene i stalden, og under ridtet sidder den og sammensnor eller sammenfiltrer dyrets manke, så det næsten er umuligt at oprede den igjen. De heste, der rides af maren, er i almindelighed så kildne i manken, at man ikke kan røre ved den.

Også menneskene forulempes stundom i søvne af denne plageånd. Det er da gjærne dem, der en gang har været forelskede, men har slået op med vennen. Utysket siges at begynde ved födderne og fortsætte sin vandring op gjennem legemet, indtil det lægger sig blytungt på brystet. Dets offer kan da ikke røre et lem, ikke frembringe en lyd; men når man kan komme til at røre ved vedkommende, er mennesket løst af vånden. Der fortælles om en karl, at han var så skrækkelig plaget af maren, og han prøvede mange midler for at blive den kvit. Han vendte sine træsko med bunden i vejret foran sin seng, men alt forgjæves. Endelig gav en ham det råd, at han skulde anbringe en le med odden i vejret i samme seng, hvor han lå. Den nat mærkede han ikke til maren; men om morgenen opdagede han blodspor på sengklæderne og videre ud i stuen; og da han havde fulgt sporet langt ud på marken, fandt han ved dets ende en smuk kvindeskikkelse. Siden den tid plagede maren ham aldrig.

671. TO SMÅKONGERS KAMPE

I *Hjelm* hede skal en kong *Hjelm* være slået ihjel, og så har heden fået navnet efter ham. Så ligger der en konge, der hed *Grim*, begravet i *æ Grimbakker*, og de har da fået navn efter ham. De to konger lå i strid med hinanden. Den danske armé skal have ligget på æ nörre Grim-bakker, der hvor bavnen nu står, men de fjendtlige var i æ søndre Grim-bakker. Begge kongerne skal være kastede ned i æ nörre Grim-bakker. Jeg har der fundet et sværd med et træhåndfang på og en jærnbøvl over hånden. Jeg fik fire gode huggejærn lavet af det, og de var skarpe, kan I tro, der ligger endnu resten af det ene (dermed pegte fortælleren på et stykke jærn under kakkelovnen).

672. DET KLAGENDE GJENFÆRD

Ved åen i nærheden af *Hagebro* gik en aften en fisker med sit garn. Da hørte han tæt ved sig en stemme, der sagde: »Å ve, å ve, å ve! å wok, wok, wok!« Fiskeren siger da: »Vil du sige mig noget, sa sig det i det mindste således, at man kan høre det.« Og nu gjentog gjenfærdet sit »ak og ve« så lydeligt, at fiskeren måtte forlade sit garn og søge frelse i flugten, ti det trængte bestandig nærmere og nærmere ind på ham. Det var nok en, der havde øvet en eller anden ugjerning og derfor ikke kunde finde fred i sin grav.

673. HEGSEMALKNING

En mand i *Salling* gik en dag med sine höstfolk på marken. Pludselig siger hans 8-årige datter til ham: »Hør, fa'r, jeg kunde gjærne malke præstens ko, der går henne på marken«. – »Lad mig se«, siger faderen, og pigen begyndte at malke koen, skjönt den stod i lang afstand fra hende. »Nu må jeg holde op«, siger pigen, for nu kommer blodet, og bliver jeg ved, dør koen.« – »Bliv ved«, sagde faderen, og koen døde. Faderen spurgte, hvem der havde lært hende dette. Hun nævnte en gammel kone, der var meget kjendt der på egnen for sine hegserier; hun kunde blandt andet bringe negene til at danse på marken. Harmet over, at hans datter skulde have nemmet slige kunster, gik faderen hen til sognets præst og begjærede råd af denne til at fordrive ondet. Præsten gav det råd, at der skulde kastes en grav, hvori pigen skulde sættes ned, og jord kastes på, og desforuden skulde man plöje, så og harve over hende, og når hun igjen blev tagen op, skulde det have forgået hende. Der fortælles, at det hjalp så godt, at hun siden aldrig kunde gjøre slige ting. Når man vil malke inde i sin stue, skal man banke to hovedløse söm i bjælken, og deraf malker man som af to patter.

674. DJÆVELEN I MØLLEN

Cyprianus og Henrik Smidt er i almuens öjne to meget farlige bøger, og folk, der er i besiddelse af dem, ansés for at kunne hegse og trolde, hvis årsag man er bange for at fornærme dem. Cyprianus må hver præst være i besiddelse af, da han ellers ikke kan mane de onde ånder. Det skete en gang i Sønder Mølle, *Sevel* sogn, at en tjenestekarl havde fået fat i omtalte bog, og da han havde læst en tid, kom fjæset af Djævelen til syne i döråbningen, og med et listigt og lumsk grin spurgte han: »Hvad behager?« Karlen var nær ved at dåne af forskrækkelse, men kom heldigvis til besindelse igjen og befalede den Onde, at han skulde bære vandet i mølledammen op på en banke et stykke derfra, og det arbejde skulde han udføre med et bundløst sold. Nå, det var jo egentlig ikke noget nemt arbejde, men dog fik han vandet øst af dammen op på bakken, på det nær, at midt i søen fandtes et væld, som han med al sin kunst ikke var i stand til at tömme. Imeld god lag kom præsten i Sevel om ved gården, og folkene bad ham da at skaffe dem af med fyren. Djævelen lod til at være bange for præsten, ti han forlod sit arbejde og smuttede ind i stuen. Men her borede præsten et lille hul i en rude, og der igjennem bød han Djævelen at forlade huset,

hvilket han ikke turde undlade, og nu måtte han altså indskrumpe sig til en ubetydelighed, men ud kom han og det gjennem et hul af störrelse som et knappenålshoved.

675. STJÅLNE TÖJR

En mand, der var bosiddende i *Salling* havde ord for at kunne vise igjen. Hans Karl kom en dag ind og mældte, at hestenes töjr var borte. »Bryd dig ikke derom«, svarede manden, »de kommer nok.« Karlen gik. Da manden var ene, gav han sig til med sine kunster at fremmane töjrene. Pludselig kom der en mand, smed töjrene for dören og sögte at undfly, men kunde ikke komme af stedet, förend manden kom ud og sagde: »Hvorfor tog du vores töjr?« – »Å, jeg skal aldrig gjøre det mere«, udbrød stakkelen. »Nej, gjör det ikke, for så vil det sidste blive værre end det første.«

676. Viben ligger i dvale om vinteren i vældhuller eller under gamle trærödder ell. lign. steder. Somme folk påstår, at de har fundet dem, og viberne så ud, som de var døde, men var dog levende, når de kom op. Forøvrigt vågner de nok af deres dvale og kommer op natten för 23. febr. (Peders stol), derfor måtte det ikke godt fryse den nat.

677. Nogle steder bruger man at hænge en flået rævekrop ved hver ende af kostalden for at beskytte kvæget mod sygdomme. Også i fårestien er den god.

678. Falder *tamperdag* først i måneden, vil rugen blive billig det år, i modsat fald omvendt.

679. Således som vejr og vind er en *tamperdag* og to dage efter, vil det blive til næste tamperdag, hver dag for sin måned.

680. Man må lægge mærke til vinden på første *tamperdag*, for sådan vil vinden blive det første fjerdingår efter. Andre siger: Hvad hjörne vinden er i på tredje *tamperdag*, vil vi for det meste beholde den i det fjerdingår.

681.

Knapenool å knyww
skal åld kjærrlihied fådryww;
mæn spæjjl å skie
skal åld kjærrlihied fåmie.

682. Når *Fjendsboerne* de kommer i én kjole og sætter penge i sparekassen, så kommer *Sallingboerne* i tre kjoler og låner dem.

683. »A er fra det sogn, hvor de har krevle degne og ingen præst.« Dermed menes *Sevel,* der har de nemlig en provst.

DOM:

684. En forsult kat og en forhadt kone er to grimme boskaber i et hus.

685. Hvor der er store indtægter, er også store udgifter.

686. Der er al tid noget i vejen, når en stakkel vil til Himmerig.

687. Brav karl hjælper sig selv.

688. En skal ikke rose af markedet, inden en har været der.

689. Luk din mund for æ fluer.

690. Det er ingen sag, når en kan rejse sig under det træ, en er falden om ved.

691. Han er ikke så stor, te han kan stå på en møding og hage en tusse (ɔ: stå under dens hage).

692. Rogregn og slege folk skal en tage sig i agt for.

693. Bid dem over, sagde manden til kjöbmanden, han vejede kaffebönner og kunde ikke få vægten til at passe.

694. A er harmet og lige glad, sagde drengen, han græd den hele dag.

JA:

695.
Å ja så mænd ja, å da såmænd da,
der er manne, der er gywt, der er mender end a,
dær minder fåmoer å lisse fåstoer,
å hwåfår skuld a *et* gywtes i oer?

696.
Mi kuen Sof*i*
hon æ så skrap som t*i*,
sæje a dæm hall, så ly*w*e a e*t*,
jæ*n* ka e*t* nær st*o* sæ få hend.

DS:

697. På Vinkel mark i *Höjslev* sogn ligger *Vinkelhöj,* hvori der boede ellefolk og adskilligt andet pak, og hyrden havde flere gange hørt bjærgmanden slå sin pengekiste i lås. En aften for et par menneskealdere siden kom en karl ilende forbi höjen, men som han gik lige ud for den, kom et par fruentimmer ud af samme, og gik ved siden af ham uden at sige noget, og de blev mere og mere påtrængende. Han kom endelig i tanker om, at det måske var ellefolk. Derfor tog han til at nynne den bekjendte salme: »Jeg går i fare, hvor jeg går,« men de blev endnu ved at følge ham, indtil han kom til det vers: »Jeg går med Jesus, hvor jeg går; han går nu ved min side.« Da vendte de sig og gik tilbage til höjen. Karlen skulede nu om til dem, men da så de fæle ud; forhen syntes han, de var smukke.

698. En mand i *Gjellerup* kjørte en aften om ved en höj i sognet, hvor der siges at færdes alskens pak. Da hørte han, at der fra höjen kom en röst, som sagde: »Når du kommer hjem, da hils *Bilser* fra *Bulser,* at *Balser* er død.« Manden blev naturligvis hed om ørene og skyndte sig hjem, og da han var kommen ind i stuen, sagde han det samme til sine folk. »Hvad, er Balser død?« lød det i det samme fra b o r d e n d e n. Og heraf kunde de forstå, at de havde troldpakket i deres eget hus, og de flyttede gården af samme grund.

699. Mellem *Vridsted* og *Vrove* ligger *Vrovehöj,* hvor der siges at have været mange bjærgfolk. En aften kjørte præsten i Vrove tillige med sin kusk om ved höjen, og da rejste den sig på fire glødende pæle, og neden under dandsede bjærgfolkene. Kusken så ned efter det, men præsten bad ham at passe på tömmen, da han ellers var bange for, han skulde blive ellevild.

700. Ved *Søgård, Sevel* sogn, ligger nogle banker i nærheden af søen. En smed, der var bosat i Søgård, almindeligvis kaldet Sorte-Smed, havde fem kraftige sönner. Der fortælles, at da de en dag lå og legte på *Søbakkerne,* kom der ud af disse en venlig gammel kone, bjærgmandens hustru, og gav hver af börnene et stykke smörrebrød, hvilket de glade spiste, og siden den tid var de så uhyre stærke. En af de stærkeste hed Lavst, der siden blev bosat i *Fovsing* ved Lemvig og sædvanlig blev kaldt den stærke mand i Fovsing. En dag, da han gik og plöjede på sin mark, kom en Tybo hen til ham og spurgte, om han ikke kunde vise ham den gård, hvor den stærke mand boede. Jo, når han vilde vente et öjeblik, skulde han nok vise ham det. Lavst spændte nu hestene fra ploven og tog derpå i denne med den ene

hånd og pegede hen mod den kant, hvor han havde sit hjem. Nu kunde Tyboen skjönne, hvem han havde for sig. Lavst bad ham følge med sig hjem, hvilket han også gjorde, men Lavst tog en sten under armen hjem, der var så stor, at otte karle ikke kunde magte den.

701. I *Varde-egnen* boede i en höj en bjærgmand, som manden, på hvis ejendom han boede, bar respekt for. Da han skulde have sit ældste barn döbt, var han meget rådvild, om han skulde byde trolden til barsel eller ej. Han tænkte: »Byder jeg ham, så vil jo intet menneske betræde mit hus, mens han er der, byder jeg ham ikke, er der fare for, at han skal tage det fortrydelig op og hævne sig på en eller anden nedrig måde.« I denne knibe gik manden ude på marken og tænkte over, hvorledes han bedst skulde ligne det. Da kom hans hyrdedreng, en uforsagt fyr, til ham og spurgte ham, hvad der var i vejen. Manden fortalte ham det. »Å, ikke andet,« udbrød drengen, »vil du låne mig en pose, skal jeg nok byde ham således, at han ikke skal komme. Nå, drengen beder bjærgmanden, om han ikke vil komme hen og stå fadder til hans naboes barn. Jo, det vilde han gjærne, men så plejede folk vel at give en faddergave. Ja vel. Bjærgmanden styrtede da en del sølvpenge i drengens pose, og på spörgsmålet, om nogle gav mere, svarede drengen: »De fleste giver mere.« Bjærgmanden styrtede derpå nok en del penge i, og på hans spörgsmål svarede drengen: »Ja, en del giver mindre.« Bjærgmanden vilde på ingen måde være den ringeste og fyldte posen med sølvpenge. Drengen spurgte trolden, om han så vilde komme. »Jo, men hvilke gjæster skal der indbydes?« »Å, st. Peder, jomfru Marie o. s. v.« Ja, det var rigtig nok ikke af troldens venner, »men man kan vel sidde i en krog,« tænkte han. »Hvilken musik skal I have?« spurgte han derpå. »Trommemusik!« svarede drengen. »Trommemusik! nej, hils så, at jeg ikke kan komme, ti det er jeg en hader af; i går slog tordenen ned og knuste mit lår.«

702. En mand i *Haderup* var blevet vred på præsten. Derfor sögte han at spille ham et puds. Han foregav, at hans gamle moder var syg, og hun havde forlangt at blive berettet af præsten. Det døde svin. Præsten så harmfuld, at han besluttede at ødelægge gården. Han bad kusken skynde sig af mandens ejendom, og da det var sket, vendte han sig om mod gården og bad, at den måtte synke i jorden, hvilket også skete; ti det hele sank, og der blev en sø. Man ser endnu dybe vejspor på begge sider, der tyder derpå. Kragesø er så kaldet, fordi der midt i søen på et ophöjet sted bestandig sad en krage. Gården hed *Vistrupgård.*

703. En Nordmand mödte en gang *Frederik den sjette* og spurgte ham da: »Er du landsens fader, du?« – »Ja«, svarede Frederik. »Den satans næse har du da fået«, siger Nordmanden. »Den haver Gud gjort«. – »Ja, men der skulde dog være måde med«.

DBRL:

704.
Tre Strömper og fire,
Moder havde en Lire,
ja, Fader havde én,
den var nok så skjön,
nu vil vi begynde på det første igjen.

705.
Fempe fempe Foorhåål,
åp a Bakke å nie a Dåål,
de ska do sjæl betåål,
fie Skjælling de æ di Ræt,
foe do mie, så goe do træt.

706.
Draww æ Saww i fjowten Daww,
a grawe Töre få Pæje i Skaww,
töl Töre i træten Daww,
fii Skjæling de æ di Ræt,
foe do mie, så goe do træt.

Eller: fii Skjæleng om æ Då, å en gue Kand Öl om æ Awten.

707.
De pellerræjne, å de knaldefryse,
æ Suel skjænne, å æ Måån lyse,
de æ endda Tusmørk.

DS²:

708. ET TRÆK OM FREDERIK DEN 6te

Den danske Konge var en Gang indbuden til den tyske Kejsers Hof. Da de havde siddet en Stund, siger Kejseren til Frederik: »Du lille danske Konge, du kommer saa sent«. »Ja«, svarede Kongen, »jeg har ogsaa den lange Vej«. Efter en lille Pavse siger den østrigske Kejser atter: »Du lille danske Konge, du bele'r os«, thi han sad gjærne og smilede. »Det er usandt«, svarede Kongen. »Du lille danske Konge«, udbrød Kejseren atter, »vil du vove en Dyst med mig til Søs?« – »Nej«, svarede Kongen, »thi du har det

store Hav, jeg kun den lille Sø«. Atter efter en Pavse siger Kejseren: »Du lille danske Konge, vil du da vove en Dyst med mig paa Landet?« – »Ja, Mand mod Mand«, svarede Frederik. Den østrigske Kejser kunde nu ikke være bekjendt at afslaa Tilbudet, og Kejseren og Frederik prøvede da en Dyst med hinanden til Hest, men der var de lige kjække; dernæst steg de af Hestene, og en Kamp begyndte paa Landjorden, men efter faa Øjeblikke vristede han med et eneste Slag Klingen ud af Kejserens Hænder, og Kejseren blev erklæret for overvunden; thi Frederik var en så øvet Fægter, at han kunde raade med seks Fægtere. Dernæst gjorde han en Del Kunster for Herrerne i Wien. Han kastede f. Eks. sit Lommetørklæde ud fra sig, men greb det, inden det naaede Jorden, og det imens han red paa Hesten; thi den bevægede sig i en Rundkreds.

FJORTENDE SENDING

brev 14:

Aakjær i Fly d. 1. August 1885.

709. Kjære E. T. Kristensen!

Nu er det særdeles længe siden, jeg skrev til Dem, ikke saaledes som i fordums gyldne Dage, da jeg næsten hver Halvmaadnesdag sendte Dem et rigtig tykt, forsejlet Brev fuldt af mine Samleprudukter. De sendte mig saa redebon uden noget som helst Vederlag et af Deres tykke solide Folkemindersamlinger en Gang sidste Vinter. Det bliver den tredje[1] el. maaske fjerde Bog af den Slags, som De nu i mindre end et Aar venligt har sendt mig, uden at jeg har noget at yde Dem til Gjengjæld, blot en følt, en skyldig Tak, og den bringer jeg Dem først nu, efter at snart 7–8 Maaneder ere forløbne, men derfor ikke mindre varm og venlig. – Jeg fik at vide her hjemme fra, at De[2] i Vinter var her paa Egnen for at udfolde Deres vante Virksomhed: lide op og sammen sanke gamle Tiders lødige Eje; jeg saa med Bedrøvelse af min Broders Beretninger at Deres Sagnhøst her paa Egnen nok ikke var særdeles glimrende, ikke meget indbringende. De fik nok heller ikke det bedste Indtryk af Befolkningen her efter min Broders Udsagn, og jeg er villig til at indrømme Dem, at Indbyggernes Flerhed er et dvaskt, ligegyldigt Folk, som næppe har[3] Spor af aandelige Interesser, hvis eneste Bestræbelse og højeste Maal er en fyldt Pengesæk, rigtige ægte Guldkalvedyrkere med lavbaarne, jordbundne Tanker, og hos dem kan naturligvis ingen Folkeminder bevares, i alt Fald kun de der stemme overéns med deres fattige Begreber eller skidne Tanker. Men til al Held er der ogsaa begyndt en aandelig Folkevækkelse herude ved Randen af den tunge, alvorlige Hede. Man mærke den hos enkelte unge Karle, der have besøgt én eller anden Højskole, man ser den bryde igjennem efterhaanden, vinde større og større Tumleplads, erhvervende flere og flere unge Sjæle. Og den har allerede afsat sine Frugter: Paa Sandbanken dernedenfor Kirkemuren rejste sig sidste Sommer et Forsamlingshus, det er et Frugt af Folkeaandens Vækkelse i Fly. Lad være det[4] maaske staar paa svage Støtter, det staar der dog, og de unge Karle og Piger vil danne[5] en stærk og[6] uigjennembrydelig Kreds omkring den. Vel[7] er der mange af de gamle

Taaber, som skumme[8] af Raseri imod det og dets[9] Besøgende, men lad dem kun fraade i deres afmægtige Harme, den Aand der bære Oplysningens straalende Varme ind over Sognet, er de alt for smaa og magtesløse til at standse i sit Værk langt mindre til[10] at tilintetgjøre. – Jeg følge fremdeles Folkeminderindsamlingen med Opmærksomhed trods det, at jeg selv skal staa som en unyttig Iagttager. Jeg er alle, som befatte sig med denne Indsamling – og særlig Dem, uendelig Tak skyldig[11]. Jeg ved, hvor mageløs en Betydning, hvor heldbringende en Indflydelse disse prunkløse, simple og beskedne Folkeminder kan faa for de kommende Slægter. Med Tilintetgjørelse af disse, har det danske Folk tabt en Folkeskat en Nationalrigdom, hvis Tab ikke stod til at udfylde; thi den Folkepoesi, som luller sig gjennem vore Folkeviser, er den[12] ægteste[12], folkefuldenteste i vor Nation. – Derfor burde I Mænd, som ofre alle eders Kræfter paa en saa paaskjønnelsesværdig og uberegnelig gavnlig Opgave, høste anderledes Tak og Agtelse, end Tilfældet hidindtil har været. Men tilvisse vil den Tid ikke udeblive[13], da man andeledes vil vide at paaskjønne særlig Deres store Fortjenester og hædelige Bestræbelser i denne Sag, der ikke er Enkeltmands[14], men hele det danske Folks[15].

Jeg slutter mit Brev for denne Gang med en kjærlig Tak for Deres[16] utrættelige Virksomhed i denne Sag og med Haab om, at De endnu mange Aar maa faa Lov til at vedblive Deres stille, beskedne Samlegjærning blandt den danske Almue.

Deres taknemlige Ven og Velynder
Jeppe Jensen Aakjær, Fly
ellers:
Blaagaards Seminarium,
Kjøbenhavn N.

FEMTENDE SENDING

brev 15:

Blaagaard Sem. d. 3/12 1885

710. Kjære Kristensen!

Tag bare alt hvad De lyster og vil af Sagn og hvad somhelst, jeg har skikket ind til Dem; jeg ser intet hellere end at faa frem for Dagen, alt hvad der af dette har Værd og Betydning. Jeg samlede jo en Del hin Vinter derude, noget underligt Blandingsgods blev det jo rigtignok, der maaske nu kan koste[1] Dem Tid og Besvær at rede ud og faa Mening i; men Tiden var mig jo den Gang temmelig knap, og jeg forstod mig jo ligeledes saare lidt paa at vælge og vrage, saa der flød[2] maaske en hel Del med, som var aldeles værdiløst; nu kunde jeg maaske bedre have sat Skik paa det, men nu er jeg lovlig forhindret fra sligt. Naa, jeg skal ikke opholde Dem med tom Snak, thi De har sagtens travlt men blot ønske Dem al muligt Held med Bogen.

Venlig Hilsen fra
Jeppe Jensen
Aakjær.

711. Da jeg den 17. September 1908 kom udenfor min Gaard, blev jeg opmærksom paa en Skikkelse, der sad op mod »æ Vedkaast« (d. v. s. Brændestakken); paa nærmere Hold viste det sig at være en legemsstor Kludedukke, der var udstoppet med Havrestraa; den var i Kvindedragt, og Ansigtet var et Stykke sværtet Gaze. Det var »Høstkonen«, der i denne Egn vandrer fra Gaard til Gaard for at bringe Haan til dem, der endnu ikke har indhøstet. I den Anledning har hun gjærne et Pas med sig, der som oftest indeholder en eller anden giftig Hentydning. Da vi søgte hos hende, fandt vi under hendes Hovedklæde indstukket en Papirslap med følgende med Blyant nedskrevne Ord: »Jeg har hørt, at I mangler en Høstpige, jeg er ung og rask og vilde gjærne have Pladsen. Kosten gjør det ikke saa meget med, men gammel Øl og Brændevin det er min Kost; faar jeg ikke det, saa gaar jeg fast[1], og har I ingen Pig'kammer, saa kan jeg godt ligge i Karlekammeret«.

Vor Daglejer fortalte, at den Slags Fremmede havde meget travlt i denne Tid og blev smidt fra Gaard til Gaard ved Nattetider, saa de kunde naa hele Sognet rundt; han havde allerede sammenbrygget nogle Ondskaber, der skulde staa paa Passet til Nabogaarden, hvor man endnu havde langt tilbage med Indhøstningen. Nu tog jeg baade Høstkonen og Passet til mig. Daglejeren fortalte, at han en Ugestid tidligere i Nabobyen Grønning en Morgenstund havde set en »Høstmand«, der sad i en »Kornraad'« i Nærheden af en Bondegaard; »Manden« var udstoppet med en mægtig Turnips i Skrovet[2], hvorved han pegte uhøvisk ud ad Landevejen: »A kam söen te aa grinn' aa æ, det saa endda rædle ud!«

712. BJÆRGMÆNDENE SLAAS

En Bonde fra Vesteregnen gik en Dag paa sin Mark, da der pludselig stod en lille graa Mandsling foran ham.

»Vil du gjøre mig en Tjeneste«, spurgte den lille.

»Det kan godt være«, svarede Bonden. »Hvad er det[1] du vil mig?«

»Se du kuns nu«, vedblev den lille, »jeg er Bjærgmanden i Højen derhenne, og jeg kan ikke komme tilrette med min Nabo i den næste Høj. Imorgen skal vi til at slaas. Hvis du paa den og den Tid vil gaa ned paa din

Mark, saa vil du se to Tyre staa og stanges, den rødbrogede det er mig, men den sortbrogede, det er min Nabo. Og nu var det, jeg vilde bede dig om at ta' en Fork med dig; og hvis du saa, naar jeg ikke mere kan klare mig, vil løbe din Fork i min Modstander, saa er det saa møj godt«.

»Aaejow, det skal a jo wal tjen' dæ mej«, svarede Bonden.

Dagen efter gik han ned paa Marken med Forken i Haanden. Og det var hver Krumm', som den Bitte havde fortalt, der stod guednok[2] to Tyre og bødled da saa dæwels paa[3] Ageren[3] lige neden under Højen.

Og da Bonden havde staan og gloet paa dje' Strudjen en Tid, og han kunde se, te det var ved at gaa den rødbrogede opaa, saa *render* han til og *dæmmer* saa værles den hæ' rædle Fork i æ Lyw af den swot, og *det* gi'r en Brøl, te det da var forskrækkeligt. Og *med* det samme er æ Tyre' henn' med baade Lok og Top. Men Dagen efter, da Bonden gaar ud paa sin Toft, ser han[4] saadan en bitte pæn Gryd' bredfuld af smaa røde Sten. Og da han skal til at se nøjere til, er det jo jenne Guldpeng'[5].

Og det kan nok vær', æ Mand blev glad; det var lig' nøj, *han* kund' brug'. Tho det var jo nøj æ Bjærgmand haaj saat aa til ham jo forstaa sig, som en bitte Anerkjendels' – for det han haaj wot tilred' med hans Fork, da det var ved at gaa ham opaa.

Jow, saadan spilt *det* aa. Det er saa møj sikker!

[Historien blev igaar fortalt mig af en ung Mand i Vandborg, der havde hørt den for flere Aar siden af en meget gammel Mand, der forlængst er død. Meddelelsesmaaden er min egen men alle Momenter Fortællerens].

p. t. Lemvig 5/10 1908. Jeppe Aakjær.

SYGDOMME

713. 1) Her i Breum Jordmordistrikt sker det ifølge Jordmoderen Frk. Christensens Beretning ret hyppigt, at det nyfødte Barns Navnestræng gjemmes, tørres og stødes til Pulver, som i Tilfælde af at Barnet faar Krampe indgives det som Medicin.

714. 2) En Kvinde, Fru Salling fra Ribe, der i sin Ungdom (c: ca. 1885) opholdt sig paa Herningegnen, fortæller mig, at man der hentede et Dødningeben hjem fra Kirkegaarden, stødte det til Pulver og gav Krampepatienter, Voxne som Børn, det som Medicin.

715. 3) Hos Chr. Melgaard i Aakjær, Fly Sogn, tjente der i Begyndelsen af Halvfemserne en Pige som ikke kunde ligge tør om Natten. For at mod-

virke denne Svaghed lod hun sig overtale til følgende Experiment som hun udførte: Hun opsøgte ved Midnatstid sin Mors Grav paa Fly Kirkegaard og lod der sit Vand fire Gange, nemlig én Gang i[1] hvert af Gravens Hjørner.

716. 4) Det var paa min Hjemegn en Antagelse, at Knægte der led af den Svaghed, kunde kureres, naar de fik Samleje med en gammel Kjælling og jeg kjender en anset Gaardmandssøn i Fly By, hvis Mor (der nu er død) ansporede ham paa det kraftigste til at komme i med en hæslig gammel Hex, der var bekjendt som Egnens Scortum, og han, en 12–13 aarig Gut efterkom Moderens kyniske Raad.

717. 5) I Dagbjærg Sogn døde en Mand Jens[1] Nygaard d. yngre[1] i sin kraftigste Alder og lagdes paa Straa i Storstuen. Hans 90-aarige Far min[2] Onkel[2], der længe havde lidt af et Flod paa Benet, var helt utrøstelig. Næste[3] Morgen i Dagbrækningen var han ikke at finde i Sengen. Man søgte da overalt og fandt ham i bar Skjorte ved Siden af Liget, hvis slappe Haand han uden Stands strøg op og ned ad sit syge Ben. – Han lever endnu som en 96–97 aarig Olding[4].

718. MOD AT GAA IGJEN

6) I Slutning af Firserne var jeg med til en Begravelse paa Kobberup Kirkegaard, Fjends Herred, hvor man jordede en Mand[1], der havde faaet Forbedringshus for Ildspaasættelse. Her blev jeg Vidne til en Skik, jeg aldrig har set hverken før eller senere. Da man havde baaret Kisten[2] ind til Graven gjennem Kirkegaardsstætten la' jeg Mærke til at der førtes en kort Forhandling mellem 3–4 af Ligfølget, der mest bestod af Slægtninger og enkelte af Byens Gaardmænd. Kort efter saa jeg, at den Mand, der havde kjørt med Liget,[3] løsnede sine Heste fra Vognen, drev dem ud langs Vognstangen, drejede dem helt omkring og drev dem atter paa Plads men[4] saaledes at de nu havde Hovederne vendt mod Vognens Forsmække og Halerne ud mod Vognstjærtens Ende; selv stod Kusken ind mod Dyrenes Bagdel og holdt med højre Haand Hammelstokken, med venstre i Tømmen. Og denne besynderlige Stilling indtog baade han og Hestene mens Præsten kastede Jord paa og holdt Ligtalen. Man var meget hemmelighedsfuld med Grunden til denne Ceremoni, men saameget forstod jeg dog at det var et Arrangement ved hvilket man vilde forebygge, at den arme Synder »kom igjen« og maaske brændte flere Gaarde af.

7) Indtil fornylig levede der i Holstebro en stor Troldmand og Mirakeldoktor ved Navn *Glavind*[1]. Han maa være død omkring 1900-Tallet. Han kurerede for alle mulige Sygdomme og hans Hus var tit fuldt af Patienter. Det som Øjet først mødte ved Indtrædelsen i hans Venteværelse skal ha været et stort koloreret Billede af »den Slemm'«, som han nok drev mange Forretninger med. Han kunde »hwerre Syn« og lave de forunderligste Kunster. Saaledes skal man ha' set ham krybe i en Ølpotte paa Bordet saa kun[2] hans Skjæg ragede ud over Randen. Som Soldat[3] var han en Gang bleven smidt i Kaschotten, men det kjedede Glavind og for bedre at faa Has paa Tiden havde han sat sig op i Fængselsvinduet mens Benene dinglede ned at[4] Muren. En Befalingsmand kom forbi, og da han saa[5] Fangen i denne nonchalante Stilling, gav han ham med Stokken[6] et[7] saadant Ræk over Skankerne, at Benene faldt ned mod Stenbroen. Befalingsmanden blev hed om Ørerne, idet han troede at han havde slaaet Stymperen til Krøbling for Livstid; men det var jo blot nøj æ Skuel haaj gjord' for aa gjør denaan sjangfus'; og han maatt' jo te aa bed' om Godtvejr for at faa Glavind te at saml' æ Skanker te sæ ijen. Ja Jøsses, bette Bø'n hwad ku' der ett fortæl'es om den Skjevl og *hans* Anstalter![8]

720. Wojnsjegger (Fjends Herred og Salling) *Wojnsager* (Fj. H.), *Hwojmsawer* (Midsalling[1])

721. Æ Kjærkune[1] hun brygger imaan vil hun bag' –

722. Pejers Pig *i* Mar*i* Rok[1]

723. I Hestbæk Mose pløjet en Vibe op, den sov indtil Pejers Næt, da vaagner den.

724. *Kukmand:* 1. Sommer udretter ingenting, 2. Sommer kukker han; 3. Sommer og fremdeles Høg. Bliver større og større: tar Duer, tar Høns.

725. »Der er Skive Brød i hver Kjærne«.

726. – Breum *Kjeld'*, fjælsat, mødtes Bjærgfolkene St. Hans Aften. (mellem Langesgaard og Grindeslev Kloster).

727. »Ligesom der kund' komm' en mørk Revl« – Hesten stod tilbage. lyst Vejr.

728. En Sel' der faldt ned; som en *Skrudsi.*

729. Fingre der sættes af skal med et[1] Lig i Graven (Jens Sørensen, Jebjærg fik sine Fingerender med i Graven og havde aldrig Smærter siden men Stine Furbo paa Breum Fattiggaard, der havde mistet en Arm, fik det forsømt og maa nu føle Svien derfor.

730. Æ Høstdreng[1]
Skaargrød (c: Risengrød og Æbleskiver)
Opskywr.[2] Drengen bæres hjem.
Det sidste *Kvældlas'* (Kvæld = sidste).

731. 1. Foraarstegn: hører Kvinderne en skræbende Vibe før de ser den slaar de møj *Kaarwon*[1] istykker; en Føl æ dæ og en Frø' fræ dæ (godt Tegn). en staanend Stork saa ska en ett flytt' den Or. en drywen Plov c: god Lykke.

732. – – Mus, Mus gro
under Jorden skal du go'
Sand og Grus skal du fortære
men mit Korn skal du la' være.

(naar man sætter det første Neg).

733. – Mod Kalvekastning: en *Rævbælle* paa Væggen skal raadne til Fordrivelse af Smitten. En Gedebuk tøjres.

734. Drengen som blev kastet ned (for æ Haw); han fik en Kagmelmad for at gaa ned i Graven; da de[1] begyndte at begrave ham sa' han: det maa I ikke, I kaster Sand paa min Kagmelmad«.

735. *Ringridning* i Breum Fastelavns-Mandag; 34–35 Hester rider i Firspring efter Ringen.[1]

736. Om den slette *Wolmer Lykke* paa *Grinderslev Kloster* hørte jeg forleden denne Historie: Hans Lig stod i aaben Begravelse under en af Kirkehvælvingerne, hvor alle havde Adgang til det. En Dag gik da en Karl fra Gaarden, der sagtens havde hørt om alle Bondeplagerens Bedrifter, ind i Rummet til Liget, løftede Kistelaaget op og gav Herremandens Lig et Ørefigen, saa hans Tænder raslede. Efter den Dag kunde Karlen ikke faa Fred hverken oppe eller nede. Wolmer Lykkes Gjenfærd forfulgte ham i Søvne eller vaagen, det eneste Sted, der undtes ham lidt Lise, var nede mellem Faarene. Der krøb han saa hen, naar det blev værst.

737. »Ja, de er mest lykkelige der kommer først afsted«, sa Manden, de kjørte hans Ællinger ihjæl i Møddingpølen.

Efter Gjennemlæsning af »Fra Dansk Folkemindesamling II dukker følgende Smaaerindringer frem:

738. 1) Sml. Side. Min Mor, som døde i 1890, fortalte om en gammel Kone i Byen Aakjær ved Skive, der øjensynlig viste Storken en Art Dyrkelse. Den første Gang hun saa den om Foraaret gik hun den imøde med de skjønneste Velkomsthilsner og saa vidt jeg nu kan huske ogsaa med et og andet Spiseligt paa en Tallerken. Min Mor kunde huske hendes Formel, men jeg har glemt den. Den gamle Kone maa være død omkring 1850.

739. 2) S. 18 I Fjends Herred personificerer man den Dag i Dag Kyndelsmisse i følgende Børnerim, som Ungerne sidder og traller bag Ruden naar Sneen falder paa denne Aarstid:

Kjørmes-Knud'
han holder herud'
med hans fir' hwid' Stud'.

Vi Børn troede sikkert paa Kjørmes-Knud som en faktisk Person.

740. 3) S. 19. »At gjøre Vejr« maa vistnok ogsaa ha' været kjendt paa disse Egne; i Fjends Herred lever det endnu i Folkesproget som Udtryk for stor og lamende Vrede: »Her kommer søn'en Stø' Sluri og tærsker med æ Dar' *og lawer en Vejlo* som æ Hus sku'[1] fald'. Føj for en Vesen endda!«

741. 4) S. 33 »De urolige Fjer«. Chr. Agerby[1] (Viborg) som er barnefødt i Himmerland fortæller at han havde en Husbond som brat blev dødssyg; alle saa at han pintes stærkt men der »kunde ikke løses op for ham« før hans Dyne og Hovedpude var bleven aabnede og alle *Vildfuglefjer* fjærnede. Saa fik han endelig Len (c: han døde).

742. 5) S. 60 *Ta' Varsel af Asken.* Chr. Agerby fortæller at i Himmerland tog de Nytaarsdag Varsel af Asken som de *Nytaarsaften* havde raget ud af Bilæggeren og klappet pænt til foran Mundingen. Skulde nogen død *eller fødes* der i Gaarden stod der Mærker af Fødder i Asken; for dem[1] der skulde død[2] vendte Foden *udad,* for de fødte *indad mod Bilæggeren.* Saadan kunde der altsaa i Asken staa en stor Fod der vendte udad og ved Siden af den en lille-bitte Fod, som pegede indad. Begge talte de deres tydelige og uomgængelige Sprog.

743. 6) S. 13 *Zebedej-Stjen'* kaldte vi Knægte i Fjends Herred de[1] forstenede Søpindsvin, som forekommer saa hyppigt paa de høje Marker; men jeg mindes ikke at de sattes i Forbindelse med Tordenen.

744. 7) S. 33 »Til Hæj«. »*At gjør' Hejer*« – er i Fjends Herred et Udtryk for at feje,[1] rede Senge, kort sagt lave Huset i Stand ved Formiddagsrengjøring.

745. 8) S. 26 Kvindenavnet J*o*hanne er i Fjends Herred ikke Johan men J*e*han; man skal passe godt paa om man vil høre Forskjellen mellem J*e*han og J*o*han; og[1] dog er[1] der[2] »stor Forskjel paa de to«.

746. 9) S. 26. »Amtstue« staar nok i Forhold til Egnens gamle Tingsted, et Oppebørselskontor i fordums Tid.

Vist er der endnu Tatere. For et Aar siden Efteraaret 1908[1] besøgte jeg en Familie i *Estvad* ved Skive. Konen og Hytten blev fotograferet og vil være i den Samling som Hr. Saxtorph-Mikkelsen efter endt Expedition paa min Opfordring tilsendte »Folkeminde-Samfundet«. Fattes denne Samling af Fotografier endnu vejledende Underskrift vil jeg være istand til at udstyre de enkelte Billeder dermed, saafremt man ellers maatte finde at Billederne har nogen Betydning for F.–S. De Tatere, der her er Tale om – Rønbjærg – Estvad – S. Resen[2] – Vroue – har gjennemstrejfet min Barndom; om dem fortæller jeg udførligt ved en anden Lejlighed.

747. *Skal siges meget hurtig:*

A sku helsen fræ Mekkel Hjallikaael, te hans Kuenes Brors vrinsk Hæst haar slaaen hans Kaaels Knæskal om for hans Røw. De ær ild' for æ Kaael, for de æ bode en raar Kaael aa en swaar Kaael aa en Dejnsøn, aa en taalle Øg æ Muer te ham.

ENLIGE STENE

(ikke medtagne i Fortegnelse i »Dsk. Folkms.«)

748. 1) *Gravesten,* Skelsten mellem Herregaarden Astrups Jorder, Grinderslev Sogn (i Salling) og Mogenstrup; staar oprejst ca. 2 Alen høj; »vender sig naar den lugter nybagt Brød« – (Meddeleren: »men tho, det er da jenne Løwn, for en *ka'* jo ett løjt'«).

749. 2) En herlig flad Sten (jævn som var der gaaet en Høvl over den) i Gaardeje Niels Vistesens Have i Mogenstrup (Salling); ca. 1½ Alen i Diameter; Skurestriber; gravet op ved Limfjordskysten; der skal være fundet Flintøxer under den. –

750. 3) *Æ graa Stien* i Stranden midt for Knud Skov paa Astrup Ejendom (menes dog nu at være fjærnet af Stenfiskere).

751. 4) *Døv' Anders* – en vældig Sten udenfor Havnen i Fladstrand (Frederikshavn).

– Jenle 30/5 09. Jeppe Aakjær.

752. Vognen siger, naar Fjandboen har været i Skive med Tørv, paa Henvejen: »Fjedt og Tier!«

Paa Hjemvejen naar Kusken har været inde og faaet et Par Snapse hos Kjøbmanden, mens Vognen stadig ingen Smørelse har faaet: »A saa æ nok, at tint æ nok! A saa' æ nok, a tint æ nok!« (Salling)

753. *Om et ulige Spand:*

»Saa du kjører nok med en Stork og en Agerhøne«. (Salling)

754.

Dres
han fes
syw Wol aa en Snes;
en Tyr aa en Stued
dem fes han ued
en Kow aa en Kal
dem gjor han gal
(en Øg aa en Føl
dem gjor han te en Bøl)

755.

Annes
kjor te Rannes
mæ hans Limmer aa sæl,
han vælt' hans Uen
aa spildt hans Tjær,
hans Muer hie Mætt'
hun bue ve æ Stætt',
hun døe i æ Møll'
aa bløw begrawed i æ Køll'.

756.

Wolle Wik, Wolle Wak
Wolle Brommel i æ Bak
Wolle Høenrøw.

757.

Kræsten. Vend æ Vind i æ Væsten.
Vend æ[1] om æjæn,
saa ska do fo en Guldpaang mæ en Swinlo't i æ Æend o.

758. Pæjer, Pæ Læjer
Pæ Ronnivæjer
Han lo o æ Foer,
dæ fordærvede Væjer.
Æ Foer fæk Lam
aa Pæjer fæk Skam
aa de bløw æ Pigger djæ Awtensang.

759. Jens Jens Jyde
han sejled[1] i en Gryde
da han kom til Langeland
da var hans Gryde fuld af Vand
da han kom til Rom,
da var hans Gryde tom
da han kom til Skaane
var han ved at daane

760. Kristian Kristian Lammelort
triller ned ad Nørreport

761. An'
hun pest i æ Kand'
saa de stretter øwer alle Land.

762. A trour Fanden plawer Satten aa rykke æ Haal' aa' æ Døwl. Raasted.

763. PINSGRIS

Swinhøwed Swit!
Gjen æ Sow te[1] æ Klit!
Nær[2] æ Sow blywer vraa
ka do sjæl ri en aa
nær æ Sow for Gris
ka do leg æ baag ve aa drek æ Fis

764. BØRNERIM

(Gudum pr. Lemvig)

Gassi Gassi gro Ving'
hwor vil du hen aa swing'?
»A vil hen te mi' Faars Land,

der er bode Græs og Wand;
der saa a trej Pigger,
malked trej rød' Kyer:
Silketop og Gullerop
og Røn'
de rykker al wor Hawer op
og slænger æ o æ Grønn'.

Kr. Touborg-Jensen

765. ET TAFFEL

(Remse).

Supp' og Stieg og Tærter
Villing, Hvilling, Ærter
Fisk og Flæsk og Faa'skjød
Aal og Kaal og Gaaskjød
Hakkels Bakkels, Browstieg
Hummer og Lummer og Pøls'.

(Gudum)

LEVER-RIM

766. Løwer aa en Âand (And)[1] og ett aa en Elefant,
trej Ting vil jeg sige jer som er sandt:
Somm'[2] bejler og ett for
somm' rækker og ett nor
som sejler uden Vind
det er trej forlorne Ting.

767. L. af en Âand og ett aa en Hork
imaan kommer Kjestens Kjærrest ridend' paa en Fork.

Fru Karen Havskov[1], Kloster-Mølle c. 1875 (hver Nytaarsaften)

768. Helt og Smelt de gaar i Dans.
baagatter kommer Karudser,
naar gammel Folk de blywer te Bar'
saa æ' æ nø forunderle Tudser.

(Karen Havskov † 1891, 71 Aar.

Min Svigerinde Fru Jette Albue (født i Maabjærg ved Holstebro), som boer i New York, fortalte mig i Sommer, da hun var hjemme nogle Træk, der maa lede Tanken hen paa den andet Steds kjendte Couvade. Naar én eller anden gift Daglejer – *ogsaa blandt danske Nybyggere* – blev syg paa Arbejdspladsen og fik gjentagne Opkastninger, sa' Kammeraterne drillende: »Nu, *saa* ved vi, hvordan det staar til derhjemme! Saa I skal ha' et Barn til?« – Det gjentog sig Gang paa Gang! *Manden* fik Opkastninger, naar *Konen* redte til Barselseng.

770. Se vedlagte Blad »Skive Soc. Dem.« 14/10 1913: »*En Hexeproces*«. – Jeg havde hørt lidt om den Historie med *Ild under Sengen*, men vilde gjærne vide, hvad der virkelig var sket; jeg vidste, at Dr. S. Rambusch – nu Stiftsfysikus i Aalborg – den Gang var Distriktslæge i Sjørup og havde Patienter ogsaa i de Egne, hvor Hexehistorien var foregaaet. Jeg tilsendte ham da Bladet og fik 19/10 d. A. følgende Svar:

»Tak for Brev og Avis; den sidste følger retur. – Historien er meget forvrænget!

Da Sevel Kalkværk aabnedes byggede en Arbejder paa en Hedebrink med lidt Enggræs ved Røjbæk – tæt ved Vejen mellem Holstebro og Viborg – et Hus. Det maatte være billigt og byggedes derfor af Flintnyrer og Emmer (Spildekalk, der fandtes i Bunden af Kalkovnen efter Brændingen) og tækkedes med ene Lyng. Da det var – vistnok – det første i sin Slags i den Egn, kaldtes det: »æ Flinthus« og dets Ejerinde paa min Tid (1892) *Stine Flinthus*. Hun var en fattig men agtet Kone, levede i Fred med alle og »hegsede« ikke. Ikke desto mindre fik hun Mavekræft og behandledes af mig – i Reglen uden Betaling for Læge, Medicin osv. for ikke at komme under Sognet. Staklen led længe, og da Egnens Hegs »Caline ve' æ Bek«, der kunde spaa i Kaffegrums og »dreje en Sold«, og var gift med Kæmpen Peder Kristian Bjørnekjær (Bjaarkje'), fik tænkt sig om, blev hun snart enig med Egnens største »Tosk«, Stur' Jens's Kuen' i Bjørnkjær, »Ka' Bjaarkjær, om, at her maatte »andt i Snak«, og de satte da en gammel Trætræsko (frataget Katten) under Stines Seng, hvor Kartoflerne var skrabt bort – og kom hele Tiden friske Gløder i Træskoen. Jeg traf disse 2 Koner i Flinthuset, og jeg saa Ilden. Caline vedgik uopfordret, at det var, fordi »den sølle Stine ett ku' dø«, de havde gjort det, og nu skiftedes de til at vaage og holde Ilden frisk. Jeg afgav den Erklæring, at »det sikkert ingen Skade var

til«, og saaledes døde min rare Veninde Stine Flinthus paa Ild. Det var ikke hende men Caline, der var Hegsen.

Dette er visseligen sandt! Jeg var saa optaget af det Indblik i Bondekulturens Rødder, at jeg fortalte Pastor Jørgensen i Haderup det; og han skammede de tvende levende Koner ud.«

Rambusch.

771. Naar en frugtsommelig Kvinde dør før hun bliver forløst faar hun med sig i Graven: en Sax, en Naal, en Skaal til Vand og andre Jordmorrekvisiter, som fornylig er bleven fundne i en Grav paa Vroue Kirkegaard. Det er i det sydlige Fjends Herred Skik den Dag i Dag.

772. *Studenavne.*

Prins
Praal
Generaal
Mester Havkaal
Burmand
Bavn
Styrmand
Stavn
Kulmand
Ravn
det er al ti Stud' dje' Navn.

773. STØRST MIRAKEL

»Kan du sæj mæ, mi Dreng,[1] hwad der war den *størst* Mirakel i den gammel Testament«.

? ?

»Det var Profeten Elias der fløw tehimmels i en Ildvogn uden hwerken aa brænd' hans Bowser heller swi' hans Røw«.

774. En Malerinde, der kom fra *Fur*, fortalte mig følgende fra sidste Maaned: En gammel Kvinde havde holdt Sengen i lange Tider, og Naboer og Slægt ventede at »Vorherre skulde løse op for hende«. Det trak imidlertid ud; dog nu maatte Stunden være der; thi forleden havde Store Ane[1] opdaget en *Ligplante* i Rodfrugten – c: i en Turnipsplante, hvis Blade havde hvide Skjolde, formodentlig af én eller anden Kaalsvamp. – Naboerskene

kom atter for at se til den Syge; Store Ane førte dem højtideligt hen til Ligplanten; de[2] nikkede forstaaende til hinanden. Jow, den var ikke til at ta' fejl af. »Saadan var det ogsaa det Efteraar[3] Louise døde« osv. osv.

775. STORE STEN

Heruden for mine Vinduer ovre paa den anden Side af Astrup Vig lige op ad *Knud Skov* staar en gevaltig Sten, hugget ud i Form af en Stol med Rygstød; Stenen er vel ca 1½ Alen br. og omtr. ligesaa høj og dyb. Den tilhører Herregaarden Astrup og kaldes af alle *Dronning Margrethes Stol.*

Vejle 24/1 1923.

776. Kjære Evald T. Kristensen

Nu skal De ha en Historie, som viser at »Overtroen« endnu lever i bedste Velgaaende:

En Dame – Fru Braae – som for Tiden opholder sig her paa Jenle, har for en Ugestid siden opholdt sig paa en Landejendom *Frydenlund* (et Par Kilometer fra Aarhus). Her var en Sygeplejerske bleven forelsket i Gaardens Bestyrer, en ung flot Karl, som ikke brød sig noget om *hende!* En Dag ser Pigen, at Sygeplejersken ligger paa Knæ foran Bestyrerens Dør, hvor hun spreder en Række Traade ud over Gulvet, mens hun mumler en Besværgelse mellem Tænderne. »Hvorfor gjør De det?« spørger Pigen. »Det vil jeg ikke sige nu«. »Men imorgen da?« »Ja, maaske imorgen«. Dagen efter kommer Bestyreren til Pigen og siger: »De ved da ikke noget Raad imod Mareridt? Jeg har i Nat været saa plaget af Mareridt, saa det er ren forskrækkeligt. Det plejer jeg ellers aldrig at lide af. Uh, hvor var det fælt!«

Da Pigen kort efter traf Sygeplejersken, trængte hun stærkt ind paa hende for at faa hende til at røbe Hensigten med de Traade, hun forrige Aften havde spredt foran den unge Karls Dør; hun undslog sig længe, men tilsidst sagde hun: »Ved De da ikke det! At naar man spreder slige Traade og læser de rette Ord over dem, saa faar Karlen Mareridt, hvis han *ikke* holder af én, ellers – –« »Naa saadan!« sagde Pigen. »Nu forstaar jeg mere end jeg gjorde før.«

NOTER

Der henvises til tekstens løbenumre. Hver note indeholder: 1) kildeangivelse, 2) angivelse af trykkested(er), 3) noter til teksten, 4) evt. andre anmærkninger. Trykte tekster: der henvises til sidetal, ofte desuden til nummer, da med skråstreg foran nummeret. Ud over litteraturforkortelserne (se nedenfor) anvendes følgende forkortelser og tegn: *ms* manuskript, *tr* trykt, *o l* over linjen, *slt* slettet, *tilf* tilføjet, *jf* jævnfør, ← rettet fra (af JAa selv under udarbejdelsen af ms), → rettet til (af ETK i forbindelse med udgivelse eller af JAa i forbindelse med hjemlånet i 1922), ETK Evald Tang Kristensen, JAa Jeppe Aakjær. Når en note til et ord meddeler, at noget er slettet, menes: *efter* det pågældende ord, medmindre andet er angivet.

Der er anvendt følgende litteraturforkortelser:

AT	A. Aarne & S. Thompson: The Types of the Folktale, 2. Revision. Helsinki 1961 (FF Communications, 184).
BJAa	Solvejg Aakjær Bjerre: Breve fra Jeppe Aakjær. Kbh. 1944.
BT	JAa: Fra min Bitte-Tid. Kbh. 1928.
DBRL	ETK: Danske Börnerim, Remser og Lege. Aarhus 1896–98.
DBy	A. F. Schmidt: Danmarks Byremser. Kbh 1957 (DFm 67).
DDK	ETK: Danske Dyrefabler og Kjæderemser. Aarhus 1896.
DFg	ETK: Danske Folkegaader. Struer 1913.
DFm	Danmarks Folkeminder (skriftrække). Kbh. 1908 ff.
DFS	Dansk Folkemindesamling.
DgF	Danmarks gamle Folkeviser. Kbh. 1853–1965.
DKS	A. F. Schmidt: Danmarks Kæmpesten i Folkeoverleveringen. Kbh. 1933 (DFm 39).
DOM	ETK: Danske ordsprog og mundheld. Kbh. 1890.
DS	ETK: Danske sagn. Aarhus/Silkeborg 1892–1901.
DS^2	samme, ny række. Kbh. 1928–39.
DSkS	ETK: Danske Skjæmtesagn, 1. Samling. Aarhus 1900.
DSkV	ETK: Et Hundrede gamle danske Skjæmteviser efter Nutidssang. Aarhus 1903.
DSL	S. Tvermose Thyregod: Danmarks Sanglege. Kbh. 1931 (DFm 38).
DT	F. Ohrt: Danmarks Trylleformler. Kbh./Kria. 1917–21 (FF Publications, Northern Series, 3).
FSÆ	ETK (ed.): Danske folkeæventyr, optegnede af Folkemindesamfundets medlemmer. Viborg 1884–88.
FWH	JAa (ed.): Fræ wor Hjemmen. Aarhus 1902.
JA	ETK: Gamle folks fortællinger om det jyske almueliv. Kbh./Aarhus/Kolding 1891–94.

JAT samme, tillæg. Aarhus 1905.
JF ETK: Jyske folkeminder. VIII–IX: Sagn og overtro fra Jylland, 2. samling, 1.–2. afdeling. Kolding 1886–88.
MvG A. Christensen: Molboernes vise Gerninger. Kbh. 1939 (DFm 47).
PP JAa: Po fir glowend Pæl. Kbh. 1923.
Skg ETK (ed.): Skattegraveren. Kolding 1884–89.
SKg Eft samme, Efterslæt. Kolding 1890.
SFH JAa: Studier fra Hjemstavnen I–VI. Kbh. 1929–32.
SV JAa: Samlede Værker I–VIII. Kbh./Kria. 1918–19.

1. *ms* brev 1. – *tr* BJAa 11. – 1. det *slt.* – 2. ikke *slt.* – 3. ← kunne. – *Opfordringen fremkom 12.9.1883.*

2. *ms* brev 2. – *tr* BJAa 11–12. – 1. ← have. – *Opråbet tryktes i Højskolebladet 24.10.1883.*

3. [*ms 1ab*] *efter afskriften* blad 1. – *tr* Skg I,40/124. – *jf nr* 669.

4. *ms* 2a. – *tr* PP 14; *jf* DKS 263; A. F. Schmidt: Sagn om Davbjerg Daas. *Skivebogen* 21 (1929) s. 18 ff. – 1. *tilf. o l.* – 2. ← han. – 3. ← sin. – 4. *tilf o l.* – 5–5. *o l* ← gjennem. – 6. *o l* ← snuppede.

5. *ms* 2b. – *tr* Skg I,40/125; PP 33; A. F. Schmidt: Sagn om Davbjerg Daas. *Skivebogen* 21 (1929) s. 9. – 1. *tilf o l.* – 2. ← adspurgte. – 3. *tilf i marginen.* – 4–4. *med tal o l* ← før var kommen. – 5. *senere tilf o l.* – 6. ← ting. – 7. ← Ryk *(?).* – 8. ← paa«.

6. *ms* 3a. – *tr* Skg I,9/6; PP 120. – *jf nr* 66, 223.

7. *ms* 3b – *tr* Skg I,8/5. – 1–1. ← Hvor jeg kommer (ETK).

8. *ms* 120–21. – *tr* JF VIII, 245/424; PP 86; SFH II,77ff; III,9f. – 1. ← sin. – 2. Hver *slt.* – 3. Engang *slt.* – 4. at prøve *slt.* – 5. ← skaaren. – 6–6. *under linjen* ← staaende; Midt *slt.* – 7. paa *slt.* – 8. af *slt.* – 9. ← af. – 10. ← præsten. – 11. ← ham. – 12. er *slt.* – *jf nr* 164, 227.

9. *ms* 133a. – *tr* JF VIII,195/323; PP 113; *jf* SV VI,322. – 1. og *slt.* – 2. samme *slt.*

10. *ms* 133b. – *tr* JF VIII,196/323. – *I Sevel s. findes både en Sevel Skovby og en Trandum Skovby; formentlig menes sidstnævnte, der ligger Åkær nærmest, jf at Trandum Kirkegårde flere steder omtales som Kirkegaard.*

11. *ms* 133b. – *tr* JF IX,67/738; DT 145/49. – 1. De *slt.* – 2–2. *tilf o l* (bemeldte?) – 3. ← Lemmet.

12. *ms* 133b–134a. – *tr* JF IX,68/739. – 1. ← gibe.

13. *ms* 134a. – 1. ← hun.

14. *ms* 134a. – *tr* JF IX,16/140 *(gennemskrevet).* – 1. ← man. – 2. ← Visk.

15. *ms* 134a.

16. *ms* 134a–135a. – *tr* DS I,425/1369; PP 154. – 1. Mø *slt.* – 2. M *slt.* – 3. Sagnet sige da, at dengang *slt.* – 4. ← de. – 5. Paa *slt.* – 6. ← Lodden. – 7. hejse *slt.* – *Første afsnit er udeladt i DS, hvor desuden* Klippen paa Fur → *Rödstenen* på Fur. – *jf nr* 252.

17. *ms* 135a–b. – *tr* DS I,268/920. – 1. ← men. – 2. *o l* ← Mænd. – 3. *o l* ← Manden. – 4. *o l* ← Bjælker.

– 5. der siges ydeligere at være jordet en Kong Grim i samme Banker *slt.*

18. *ms* 135b–136a. – *tr* DS I,268/920. – 1. Naa, *slt.* – 2. ← løs *(ETK?).* – 3. staa *slt.* – 4. *o l* ← de. – 5. ← han. – 6. ← den.

19. *ms* 136a–b. – *tr* JF VIII,44/81. – 1. ← løber. – 2–2. *tilf o l.*

20. *ms* 136b–137a. – *tr* JF VIII,45/82. – 1. ← i et. – 2. Gaard *tilf o l med blyant.* – 3. ← forlan.

21. *ms* 137a. – *tr* JF VIII,53/98. – 1. , *slt.* – 2. ← spiltet. – *Bøsting må være Vester Børsting i Vroue s., ca. 1 km øst for Trevad.*

22. *ms* 137a. – *tr* Skg V,42/363; *nævnt* JAT III,141/1166; SV VI, 122; VII, 125, 283. – *jf nr* 27, 375.

23. *ms* 137a. – *tr* Skg V,42/364. – *jf nr* 368.

24. *ms* 137a. – 1. b *slt.*

25. *ms* 137a–b. – *tr* JF VIII,229/396. – 1. adsk *slt.* – 2. efter det forventende *slt.*

26. *ms* 116a.

27. *ms* 116a. – *nævnt* JAT III,141/1166. – *jf nr* 22, 375.

28. *ms* 116a.

29. *ms* 116a. – *tr* SV VI,103; VII,18. – *jf nr* 162.

30. *ms* 116a. – *tr* Skg V,42/365.

31. *ms* 116a.

32. *ms* 116a.

33. *ms* 116a. – *tr* JF IX, 23/219.

34. *ms* 116a. – *tr* SV III,7. – *jf nr* 517.

35. *ms* 116a.

36. *ms* 116a. – 1. ← hovedet. – 2. ← der er.

37. *ms* 116b. – *tr* JF VIII,113/221. – 1. ← Flyttning. – 2. ← Markskjelle. – 3. til *tilf o l med blyant.* – 4. *tilf o l.*

38. *ms* 117a. – *tr* JF VIII, 114/221. – 1. *o l med blyant* → laa. – 2. *i marginen med blyant tilf* stede. – *Da dette stykke umiddelbart følges af nr. 14, bør det formentlig anses som nr. 13; der er ikke her grund til at formode, at noget stykke skulle være tabt.*

39. *ms* 117a–b. – *tr* DBRL 163/1517. – 1. og ved S *slt.* – 2. og *slt.*

40. *ms* 117b. – *tr* DS VI:1,390/1136; *jf* SV VI,177.

41. *ms* 117b. – *tr* JF IX,78/823; DS VI:2,424/1516. – 1. ← En. – 2. ← signeramse. – *JF retter* Buk *til* bede.

42. *ms* 139a. – *tr* DSkS 112/161. – 1. *foran er* 3 *slt.* – 2. ← henn.

43. *ms* 139a. – *tr* JF IX,80/14.

44. *ms* 139b.

45. *ms* 139b. – *tr* Skg X,40/152.

46. *ms* 139b.

47. *ms* 139b. – 1. ← Hæjst.

48. *ms* 139b.

49. *ms* 140a. – 1. flywwen *slt.* – *jf nr.* 731.

50. *ms* 140a. – *jf nr* 385.

51. *ms* 140a–b. – 1. ← Væ.

52. *ms* 140b. – *tr* Skg XII,184/721.

53. *ms* 140b.

54. *ms* 140b. – *tr* Skg VII,144/723.

55. *tr* Skg I,45/182; FWH 56.

56. *tr* Skg I,45/183; FWH 57.

57. *tr* Skg I,45/184; FWH 57.

58. *tr* Skg I,45/185; FWH 57.

59. *tr* Skg I,46/186; FWH 57; SFH I,229. – *jf nr* 337, 755.

60. *tr* Skg I,46/188.

61. *tr* Skg I,46/189.

62. *tr* Skg I,46/190.

63. *ms* 141a. – 1. ← Hær *(?).* – 2. ← haah; *i fodnote tilf:* »haah« er urigtig det skal være: »*haa-e*«.

64. *ms* 141a. – *tr* DBRL 101/886 *(forkortet).*

65. *ms* 141ab+119a. – *tr* Skg II,156/

726. – 1. *ETK tilf i Skg:* [a hå så gåt, å ålle for]. – 2. t *slt.* – 3. ← gik. – 4. o *slt.*

66. *ms* 119a–b. – *tr* JF VIII,148/262; PP 120, 126. – 1. ← I. – 2. ← Ryk; op og *slt.* – 3. ← Sal. – 4. med *slt.* – *JF har:* Svartstue. – *jf nr* 6, 223.

67. *ms* 119b. – *tr* Skg IV,77/239. – 1. ← Goe. – 2. ← Hund. – 3. ← »skynd.

68. *tr* Skg I,9/7. – 1. = sammenfaldet (om brød) *(Skg's note).*

69. *tr* Skg I,28/93; MvG 222. – 1. salde: om et ophovnet sted, der lidt efter lidt svinder bort *(ETK).*

70. *tr* Skg I,43/129.

71. *tr* Skg I,42/130. – *I brev 8 (ndf. nr 364) angives følgende rettelser, som er anført på bagsiden af titelarket til Skg I:* 1. *læs* monnd. – 2. *læs* kåkk.

72. *tr* Skg I,43/131.

73. *tr* Skg I,43/132.

74. *tr* Skg I,43/133. – *rettelse (jf ovf. nr 71):* 1. *læs* fåh.

75. *tr* Skg I, 43/134. – *jf nr* 475.

76. *tr* Skg I,43/135.

77. *tr* Skg I,43/136.

78. *tr* Skg I,43/137. – *jf nr* 200.

79. *tr* Skg I,43/138. – *jf* SV III,232.

80. *tr* Skg I,43/139.

81. *tr* Skg I,44/140; PP 77.

82. *tr* Skg I,44/141.

83. *tr* Skg I,44/142.

84. *tr* Skg I,44/143. – *jf nr* 522.

85. *tr* Skg I,44/144.

86. *tr* Skg I,44/145; SV VII,51.

87. *tr* Skg I,44/146.

88. *tr* Skg I,44/147.

89. *tr* Skg I,44/148.

90. *tr* Skg I,44/149.

91. *tr* Skg I,44/150.

92. *tr* Skg I,44/151.

93. *tr* Skg 1,44/152. – *jf* SV VI, 280.

94. *tr* Skg I,44/153.

95. *tr* Skg I,44/154; SV VI,458; VIII, 23.

96. *tr* Skg I,44/155.

97. *tr* Skg I,44/156. – *jf nr* 364.

98. *tr* Skg I,44/157.

99. *tr* Skg I,44/158.

100. *tr.* Skg I,44/159.

101. *tr* Skg I,44/160.

102. *tr* Skg I,44/161.

103. *tr* Skg I,44/162.

104. *tr* Skg I,44/163.

105. *tr* Skg I,44/164; SV VI,170.

106. *tr* Skg I,44/165.

107. *tr* Skg I,44/166; SV VI,147.

108. *tr* Skg I,44/167.

109. *tr* Skg I,44/168.

110. *tr* Skg I,44/169.

111. *tr* Skg I,44/170; SV VII,172.

112. *tr* Skg I,44/171; SV III,9; VI, 582.

113. *tr* Skg I,44/172.

114. *tr* Skg I,44/173.

115. *tr* Skg I,45/174.

116. *tr* Skg I,45/175.

117. *tr* Skg I,45/176.

118. *tr* Skg I,45/177.

119. *tr* Skg I,45/178.

120. *tr* Skg I,45/179.

121. *tr* Skg I,45/180.

122. *tr* Skg I,45/181.

123. *tr* Skg I,47/200.

124. *ms* brev 3. – *tr* BJAa 13. – 1. en *slt.* – 2. el *slt.* – 3. dette *slt.* – 4. bare *slt.*

125. *ms* 8a–b. – *tr* JF VIII,52/95; PP 136. – 1. = Karstoft. – 2. kunde *slt.* – 3. ← den. – 4. med *slt.* – 5. ← et. – 6. det *slt.*

126. *ms* 8b–9a. – *tr* JA VI,399/950. – 1. ← den.

127. *ms* 9a. – 1. ← Fruen. – 2. ← Kj. – 3. spise *slt.*

128. *ms* 9b. – *tr* PP 63. – 1. Aften *slt.* – 2. ← omkrig.

129. *ms* 9b–10a. – *tr* DS IV,49/193; SFH II,75. – *jf nr* 671.
130. *ms* 10a. – *tr* JF VIII,211/359.
131. *ms* 10a. – *tr* JF VIII,211/359.
132. *ms* 10a–11b. – 1. ← denne. – 2. og *slt.* – 3. ← gjemme. – 4. ← denne *og* gik *slt; o l* der sidst *tilf og atter slt.* – 5. ← vare. – 6. tilbød at *slt.* – 7. han saa at der der kom *slt.*
133. *ms* 12a. – *tr* JF VIII,226/390; PP 93. – 1. *o l* ← til.
134. *ms* 12a. – *tr* JF VIII,226/390.
135. *ms* 12a–b. – *tr* JF VIII,218/374; *jf* SV VI,30. – 1. Hjem *slt.* – 2. det er *slt.* – 3. Naa *slt.* – Haudal = Havredal *i Frederiks s.*
136. *ms* 12b. – *tr* JF VIII,222/383. – 1. *tilf i marginen.*
137. *ms* 12b–13a. – *tr* JF VIII,206/349; PP 52. – 1. ← vidste. – 2. vid *slt.*
138. *ms* 13a–b. – *tr* JF VIII,210/358. 1. ← Sahl. – 2. en *slt.* – 3. ← Menske – 4. var *slt.*
139. *ms* 13b. – *tr* JF VIII,380/686.
140. *ms* 14a.
141. *ms* 14a. – 1. ← Sumpe. – 2. lig *slt.* – 3. (Se Side 20) *slt af udg.; der henvises til nr* 153 – *se* A. F. Schmidt: Sagn om Davbjærg Daas. *Skivebogen* 21 (1929) s. 13f.
142. *ms* 14a–b. – *tr* JF VIII,316/534 *(forkortet).* – 1. ← drog.
143. *ms* 14b–15b. – *tr* JF VIII,65/127; SV VI,45. – 1. ← en. – *ej anført i DT nr 695–99.*
144. *ms* 15b–16a. – *tr* JF VIII,141/249. – 1. ← Skedte. – 2. ikke kunde ses andet *slt.* – *Om »ulveheste« se* SV IV,527; VIII,482.
145. *ms* 16a. – *tr* JF VIII,142/249.
146. *ms* 16a–b. – *tr* JF VIII,261/444. – 1. med *slt.* – 2. ← Haren.
147. *ms* 16b. – *tr* JF VIII,262/444.
148. *ms* 16b–17a. – *tr* JF VIII,110/213; A. F. Schmidt: Helligkilder i Viborg Amt. *Skivebogen* 15 (1923) s. 39.
149. *ms* 17a. – *jf nr* 242, 739; SV II, 121–23; VI,20.
150. *ms* 17a. – *tr* JF IX,101/82.
151. *ms* 17a. – *tr* JF VIII,219/377. – 1. han *slt.*
152. *ms* 17b. – *tr* JF VIII,53/97; PP 145. – 1. lod *slt.* – 2. ← midtvejr. – 3. ← men. – 4. var *slt.* – 5. at s *slt.*
153. *ms* 17b–18a. – *tr* DS I,182/661; PP 22. – 1. og havde smid *slt.* – 2. , *slt.* – 3. ← stod. – 4. Bo *slt.* – *jf nr* 141.
154. *ms* 18a–b. – *tr* JF VIII,51/94 *(refereret i sidste afsnit);* PP 141.
155. *ms* 18b–19a. – *tr* JF IX,191/26. – 1. ← a. – 2. *tilf o l.* – 3. a *slt.* – 4. *o l* ← Hva. – 5. vel *slt.* – 6. o s *slt.* – 7. og *slt.* – 8. *el. mul.* faari. – 9. *tilf o l.* – 10. W *o l med blyant* → V. – 11. man *slt.* – 12. *med blyant* → wa. – 13. om de *slt.*
156. *ms* 19a–b. – *tr* JF VIII,337/587 *(refereret sammen med andre opskrifter);* DS² II,375/481. – 1. og *slt.* – 2. ← bl. – *jf nr* 216, 665.
157. *ms* 19b. – *tr* JF VIII,338/587 *(som foreg.);* DS² II,496/371. – 1. skal *slt.* – 2. ← faa.
158. *ms* 19b–20a. – *tr* Skg XI,46/75. – 1. *o l* ← sin Overhyrden. – 2. *tilf o l.* – 3. ← daaligt. – 4. ← det. – 5. var *slt.* – 6. og han *slt.* – 7. *tilf i marginen.* – 8. ← Den. – 9. *tilf o l.* – 10. da i *slt.*
159. *ms* 20a. – *tr* JF IX,8/58 *(forkortet).* – *jf nr* 270, 724.
160. *ms* 20b. – *tr* JF IX,8/60 *(begyndelsen fjernet, og i slutningen tilf:* På Sct.-Peders dag kommer den

op af kjæret, og på Mariæ bebudelsesdag (25. marts) har den fire æg i kuldet). – 1. ← sliger. – 2. ← steder. – 3. , hvor *slt.* – *jf nr* 676, 723.

161. *ms* 20b. – 1. *o l* ← anden.

162. *ms* 20b. – 1. *tilf o l.* – *jf nr* 29.

163. *ms* 20b. – *tr* JF VIII,63/121. – 1. *o l* ← er. – 2–2. *tilf o l.*

164. *ms* 20b–21a. – *tr* JF VIII,239/418 (*sammen med nr* 224). – *jf nr* 8.

165. *ms* 21a. – *tr* JF VIII,158/277. – *Formentlig er der tale om oberstløjtnant Jens Sehested († 1773); jf nr* 37.

166. *ms* 21a–b. – *tr* JF VIII,323/548; *jf* SV IV,457. – 1. , *slt.*

167. *ms* 21b–23a. – 1. *foran er* Et Par *slt.* – 2. ← prædike. – 3. ← prædikede. – 4. ← Pprækestolen. – 5. gik *slt.* – 6. *o l* ← Stolen. – 7. var *slt.* – 8. være *tilf o l med blyant.* – 9–9. *tilf o l.* – 10. tillige *slt.* – 11. *o l* ← denne. – 12. ← viste. – 13. *tilf o l.*

168. *ms* 23a–24b. – *tr* DS I,243/857; PP 40; A. F. Schmidt: Sagn om Højslev Kirke. *Skivebogen* 20 (1928) s. 3f. – 1–1. *o l* ← om Natten. – 2. ← Kirkens. – 3. de *slt.* – 4–4. *tilf o l (vel* = afstå hende). – 5. ← »snappes«. – 6. ← en. – 7. til *slt.* – 8–8. *med tal o l* ← bære Navnet endnu. – 9. da *slt.* – 10. ← Skruptuse. – 11. hun *tilf o l med blyant.* – 12. *med blyant* → gaar. – 13. , *slt.* – 14. og *slt.* – 15. ← hav- *(ved linjeskifte; udg.).* – 16. Se 37 *slt af udg.; der henvises til nr* 172 *ndf.* – *jf nr* 245.

169. *ms* 24b. – *tr* DS I,306/1023; PP 28; A. F. Schmidt: Sagn om Davbjærg Daas. *Skivebogen* 21 (1929) s. 10. – 1. ← spurte. – 2–2. *slt med blyant.* – 3. *ved tilf o l* ← endskjønt.

170. *ms* 24b–25a. – *tr* JF VIII,70/132. – 1. en *slt.*

171. *ms* 25a. – *tr* JF VIII,71/132.

172. *ms* 25a. – *tr* DS I,244/857; PP 45, 51; A. F. Schmidt: Sagn om Højslev Kirke. *Skivebogen* 20 (1928) s. 4. – 1. bl *slt.* – 2. ← hende. – *jf nr* 168, 245.

173. *ms* 25a–b. – *tr* JF VIII,45/84; PP 133. – 1. ← Klag. – 2. *tilf o l.* – 3. Sma *slt.* – 4. *med blyant* → den.

174. *ms* 25b. – *tr* JF VIII,45/83. – *jf nr* 697.

175. *ms* 25b–26a. – *tr* Skg II,43/274; DFg 112/484g. – 1. *ved sideskifte tilf af ETK:* Hvad er det der hænger o æ væk og siger.

176. *ms* 26a. – *tr* Skg II,43/276; DFg 127/563i. – 1. ← en.

177. *ms* 26a. – *tr* Skg II,43/275; DFg 141/660A.

178. *ms* 26a. – *jf nr* 341.

179. *ms* 26a. – *tr* Skg II,43/277; DFg 77/300a.

180. *ms* 26a-b. – *tr* JF VIII,286/491; SV VI,33f. – 1. *H. Ellekilde tilf* Troels Jensen.

181. *ms* 65a. – *tr* Skg II,184/587.

182. *ms* 65a.

183. *ms* 65a. – *tr* Skg II,184/588.

184. *ms* 65a. – 1. ← de'vil.

185. *ms* 65a. – *tr* Skg II,184/589; SV III,8; VII,360.

186. *ms* 65a. – *tr* Skg II,184/590.

187. *ms* 65a. – *tr* Skg II,184/591.

188. *ms* 65a. – *tr* Skg II,184/592.

189. *ms* 65a. – *tr* Skg II,184/593.

190. *ms* 65a.

191. *ms* 65a. – *tr* Skg II,184/594.

192. *ms* 65a. – *tr* Skg II,184/595.

193. *ms* 65a. – *tr* SV VI,380.

194. *ms* 65a. – *tr* Skg II,184/596.

195. *ms* 65a. – *tr* Skg II,184/597.
196. *ms* 65a.
197. *ms* 65a. – *tr* Skg II,184/598.
198. *ms* 65a. – *tr* Skg II,184/599.
199. *ms* 65a. – *tr* Skg II,184/600. – *jf nr* 687.
200. *ms* 65a. – *tr* Skg II,184/601. – *jf nr* 78.
201. *ms* 65a. – *tr* Skg II,124/602.
202. *ms* 65a. – *tr* Skg II,125/603.
203. *ms* 65a. – *tr* Skg VII,79/493.
204. *ms* 65a. – *tr* Skg II,125/604.
205. *ms* 65a. – *tr* Skg II,125/605.
206. *ms* 65a. – *tr* Skg II,125/606.
207. *ms* 65a–b. – *tr* Skg II,125/607.
208. *ms* 64a.
209. *ms* 64a. – *jf nr* 600.
210. *ms* 64a.
211. *ms* 64a. – 1. ← Den.
212. *ms* 64a.
213. *ms* 64a. – *tr* JF IX,44/486. – 1. ← Pigene. – 2. de *slt.*
214. *ms* 64b. – *tr* JF IX,30/320. – Efteraarssolhverv *formentlig* = *vintersolhverv*.
215. *ms* 64b.
216. *ms* 64b. – *jf nr* 156, 665.
217. *ms* 64b. – *tr* JF IX,62/692. – 1. ←Skylderen. – 2. ← bad.
218. *ms* 64b. – *tr* JF IX,62/693. – 1. og nu *slt.*
219. *ms* 64b. – 1. ← en.
220. *ms* brev 4. – *tr* BJAa 14. – 1. *tilf o l.* – 2. noget lignende *slt.* – 3. Dem *slt.*
221. *ms* 27a. – *tr* DS I,266/913. – 1–1. *tilf o l.* – 2–2. *i marginen* ← Ma' Yv'sen.
222. *ms* 27a–b. – *tr* JF VIII,131/240. – 1. blev *slt.* – 2. et Par *slt.* – 3. *tilf o l.* – 4. *tilf o l.* – 5. hvilket hun ogsaa gjorde, *slt.* – 6. *o l* ← samme. – 7. ← ham *og* nu *slt.* – 8. ← ham. – 9–9. *o l* ← den. – 10. , der *slt.* – 11. ← Bjælken ende.
223. *ms* 27b–28a. – *tr* JF VIII,147/261; PP 120. – 1. *se ovf nr* 6, 66. – 2. Af *slt.* – 3. ← abenyttedes. – 4. der *slt.* – 5. *med blyant* → Heste. – 6. lille *slt.*
224. *ms* 28a–b. – *tr* JF VIII,239/418 (*sammen med nr* 164). – 1. *jf nr* 164. – 2. S *slt.* – 3. vilde *slt.* – 4. ← føre. – 5. *tilf o l.* – 6 ← Gjengan-ren (*udg., ved linjeskifte*). – 7. *omtalte skildring er tabt. Klostret er rimeligvis benediktiner-indeklostret Stubber i Sevel s.*
225. *ms* 28b. – *tr* DS I,358/1174. – 1. ← kastet. – 2. af *slt.* – 3. havde *slt.* – 4. Hæ *slt.* – *jf nr* 248, 257, 641.
226. *ms* 29a. – *tr* JF VIII,208/353. – 1. ved Raab *slt.* – 2. ← vil. – 3. ← det. – 4. *tilf o l.* – 5. ← det.
227. *ms* 29a–b. – *tr* JF VIII,245/424; PP 90. – *jf nr* 8.
228. *ms* 29b–30a. – *tr* JF VIII,227/392; PP 59. – 1. *o l* ← stod. – 2. ← Hver. – 3. havde været *slt.* – *JF har:* hver julcaften gik der en mand ud af det ene gårdsled, og en kone ud af det andet og rejste også af ned til kjæret og blev borte et par timer, da så man konen komme tilbage. Det par folk havde i sin tid ejet gården, og de var gjerningsmændene til mordet.
229. *ms* 30a–b. – *tr* JF VIII,201/337; PP 55. – 1. ← Sel. – 2. ← fornær.
230. *ms* 30b–31a. – *tr* JF VIII,317/536; SV V,83ff; *jf* VIII,362. – 1. ← Levningern. – 2. ← en. – 3. *o l* ← Tjeneste. – 4. andet end at *slt.*
231. *ms* 31a–b. – *tr* JF VIII,317/537. – 1. ← synes. – 2. *o l* ← ualmindelig.
232. *ms* 31b. – *tr* JF VIII,227/391. – 1. skulde *slt.*
233. *ms* 31b. – *tr* JF VIII,227/391. – 1.

tilf o l. – 2. rundt, *slt.* – 3. ← henlægge. – 4. *o l* ← den. – 5. *o l* ← de.

234. *ms* 31b.

235. *ms* 31b–32a. – *tr* JF VIII,215/369. – 1. an *slt.* – 2. ← listed. – 3. *o l* ← og. – 4. ← hvert. – 5. sk *slt.* – 6. ← hun.

236. *ms* 32a–b. – *tr* JF VIII,54/100. – 1. være *slt.* – 2. alle *slt.*

237. *ms* 32b. – 1. *o l* ← Herred. – 2. *med blyant tilf* paa. – 3. *o l* ← Tur.

238. *ms* 33a. – *tr* Skg II,43/278; BT 210. – 1–1. *slt.* – 2. endnu *tilf.* – 3–3. → og de. – 4. → fortæller. – 5. → har. – 6. → den. – 7. → tre. – 8. *tilf o l.* – 9. *slt.* – 10. i en underlig blanding af dialekt og skriftsprog *tilf i fodnote.* – 11. *o l* → o. – 12. → oven. – 13. (aaben fore) *tilf med blyant.* – 14. *slt.* – 15. → kjere. – 16. → Hwow. – 17. , *slt.* – 18. → Awten. – 19. *o l* → o. – 20. → ede. – 21. *I marginen er tilf:* fremsagt af min Nabo Troels Jensens Kone *Margrethe i Aakjær* († ca 1915, 70 Aar). I denne Blanding af Dialekt og Højdansk fremsiger Bønderne altid *Vers.* J. A. – *Rettelserne 1–7, 9–12, 14–20 af ETK.* – *Findes ikke under DT nr 1074.*

239. *ms* 33b. – *tr* PP 125. – 1. at vær *slt.* – 2. ← side. – 3. *med blyant* → Fleskjærdammen. – 4. ← en. – 5. det *slt.*

240. *ms* 34a–b. – *tr* JF VIII,228/394. – 1. *med blyant tilf* (Nørgaard). – 2. K *slt.* – 3. ← tvert *og* over *slt.* – 4. ← det. – 5. om *slt.* – 6. Æblerhan *slt.* – 7. *med blyant tilf o l* »æ Vingmand«.

241. *ms* 34b. – 1. *med blyant* → Pedersdag. – 2. til *slt.* – 3. *med blyant* → siger.

242. *ms* 34b. – *tr* JF IX,27/276 *(forkortet).* – 1. → Sner *(ETK).* – 2. Obe *(?) slt.* – 3. ← Opbevaringsstedet. – *jf nr* 149, 739.

243. *ms* 35a. – *Før kalenderreformen i 1700 faldt forårsjævndøgn på Gregorius' dag 12.3.*

244. *ms* 35a. – *tr* JF VIII,400/741. – 1. *o l* ← Bøn. – 2. ← bade. – *ej anført i DT.*

245. *ms* 35a–b. – *tr* DS I,244/857; PP 50; A. F. Schmidt: Sagn om Højslev Kirke. *Skivebogen* 20 (1928) s. 5. – *jf nr* 168, 172.

246. *ms* 35b. – *tr* JF VIII,256/435; PP 73. – 1. *i marginen senere tilf:* Peder Krogelund *(JAa).* – 2. sid *slt.* – *jf nr* 647 *samt indledningen s.* XXXIV.

247. *ms* 36a–b. – *tr* JF VIII,210/357. – 1. ← Sovev. – 2. ← trej. – 3. hv *slt.*

248. *ms* 36b–37a. – *tr* DS I,374/1220; PP 26. – 1. Sade *tilf o l og atter slt.* – 2. *med blyant* → sig. – 3. ← højen. – 4. ← Vognstant. – 5. (Se forovrigt N° 32) *slt af udg.; der henvises til nr* 257. – *jf nr* 225, 641.

249. *ms* 37a. – *tr* DS I,386/1255.

250. *ms* 37b. – *tr* JF VIII,206/348. – 1. Manden bad ham da at *slt.*

251. *ms* 37b–38a. – *tr* DS II,59/79 *(delvis med benyttelse af nr* 625); PP 148. – 1. ← Kvardratmile. – 2. Jeppe Jensen *tilf (ETK, vel ved trykning).*

252. *ms* 38a–39a. – *tr* DS I,411/1330; PP 157; A. F. Schmidt: Sagn om Davbjærg Daas. *Skivebogen* 21 (1929) s. 28f. – 1. ← mismodigt. – 2. ← nep. – 3. Juleaften *slt.* – 4. »stom *slt.* – 5. ← »stommelt«.

– 6. ← Domkirke *og* den *slt.* – 7. Skakk *slt.* – 8. *understreget (ETK?).* – 9–9. *o l* → for stærk. – 10. *o l* → fornærmer. – 11. ← nætter. – 12. *o l* → de. – 13. ← Bund, men. – 14. *tilf o l.* – 15. ← ubekymret herom, da. – 16. *o l* → hans. – 17. *o l* → det. – 18. *slt.* – 19. da *tilf o l.* – 20. f *slt.* – 21. ← en. – 22. (Se forøvrigt »Troldenes Bortgang« i 1te Forsendelse) *slt, vist af ETK, der tilf* Jeppe Jensen, Aakjær; *rettelserne 8–10, 16–19, 22 af ETK.* – *jf nr* 16.

253. *ms* 39a–b. – *tr* JF VIII,228/393. – 1. *foran er* I den Gaard hvor *slt.* – 2. ← Navnet. – 3. af *slt.*

254. *ms* 39b. – 1. ← det. – 2. ← er. – 3. ← Ænne. – 4. ← neppe.

255. *ms* 39b–40a. – *tr* JF IX,329/109. – 1. *foran er* Ved en Auktion i Vrov *slt.* – 2. i Vrov *slt.*

256. *ms* 40a. – *tr* JF IX,329/109. – 1. ← henvent. – 2–2. *tilf under teksten.*

257. *ms* 40a–b. – DS I,364/1191; PP 24 *(henlagt til Daugbjerg).* – 1. ← Lys. – 2. ← m. – 3. *tilf o l.* – 4. ← Skatterne. – 5. *tilf o l.* – *jf nr* 225, 248, 641.

258. *ms* 40b–42b. – 1. hvad han skulde bringe *slt.* – 2. *tilf o l.* – 3. *tilf o l.* – 4. , *slt.* – 5. i *slt.* – 6. ← vrimlet.

259. *ms* 42b–45a. – 1. ← bad. – 2. om at *slt.* – 3. samm *slt.* – 4. ringe *slt.* – 5. *o l* ← nok. – 6. oply *slt.* – 7. *o l* ← Kammeraterne. – 8. ← hjem. – 9. Karlens *slt.* – 10. sad *slt.* – 11. *tilf o l.* – 12. *tilf o l.* – 13. *tilf o l.* – 14. *tilf o l.* – 15. dig *slt.* – 16. *o l* ← Ja.

260. *ms* 45a–51b. – 1. ← noget. – 2. disse *slt.* – 3. Kreahur *(?) slt.* – 4. og fandt *slt.* – 5. ← Stii. – 6. ←en. – 7. *tilf o l.* – 8. ← Vinduersruden. – 9. Denne Hund hed »Svindt« *slt.* – 10. ← Kobbesalen *(?) og* der *slt.* – 11. som *slt.* – 12. ved Navn Viddrivindt *tilf o l og atter slt, og i fodnote tilf* anden Hund hedte »Viddrivindt«. – 13. ← et. – 14. ← hvilket. – 15. ← liget. – 16. de *slt.* – 17. ham *slt.* – 18. om *slt.* – 19. ← en. – 20. Denn *slt.* – 21. ham *slt.* – 22. alt *slt.* – 23. *o l* ← Gaarden. – 24. ← derpaa. – 24a. ← Landen. – 25. ← hans. – 26. *o l* ← komme. – 27. drog *slt.* – 28. ← hans. – 29. trod *(?) slt.* – 30. Hej *slt.* – 31. *o l* ← han. – 32. Næste Dag *slt.* – 33. so *slt.* – 34. det *slt.* – 35. *tilf o l.* – 36. *o l* ← samt i. – 37. ← Haar, og man. – 38. skulde *slt.* – 39. St *slt.* – 40. ← Hofkl *(?).* – 41. me *slt.* – 42. *o l* ← hos. – 43. en Stun *slt.* – 44. *o l* ← hvem. – 45. var *slt.*

261. *ms* 66a. – *tr* SV VI,32.

262. *ms* 66a.

263. *ms* 66a. – 1. da *slt.*

264. *ms* 66a. – *tr* Skg II,90/430.

265. *ms* 66a. – *tr* SV VI,167; VII,111. – *jf nr* 444.

266. *ms* 66a. – *tr* SV V,139; *jf* JAa: Drengeaar og Knøsekaar (1929) s. 223. – *jf nr* 444.

267. *ms* 66a. – *tr* Skg II,109/517.

268. *ms* 66a. – *tr* Skg II,109/518. – 1. ← manden.

269. *ms* 66a. – *tr* Skg II,109/519. – 1. ← Det. – 2. *o l* ← æ. – 3. Han ser ud som han wa f *slt.*

270. *ms* 66a. – *tr* Skg II,109/520; SV III,34; IV,241; VI,273; VII,207; VIII,375. – *jf nr* 159.

271. *ms* 66a. – *tr* Skg II,109/521.

272. *ms* 66a. – *tr* Skg II,109/522.

273. *ms* brev 5. – *tr* BJAa 14. – 1. et *slt.* – 2. ← egen. – 3. hvorledes *slt.* – 4. ← de. – 5. dig *slt.* – 6. ←

de *(?)*. – 7. ← 11. – 8. ← ting. – 9. ← vare. – *Om lærer Niels Jakobsen (1845–1921) se* BT 224; Drengeaar og Knøsekaar 7ff; SFH III, 218ff.

274. *ms* 52a–b. – *tr* JF VIII,189/314. – 1. Kar *slt*. – 2. *med blyant* → han. – 3. , *slt*. – 4. K *slt*. – 5. , *slt*. – 6. ov *slt*.

275. *ms* 52b–53a. – 1–1. *af ETK afskrevet (med* Soven → Skoven*) på blad 53a, hvor resten af teksten står; 2. linje har været omgivet af gentagelsestegn, som er slettet, vel af JAa selv, da tilsvarende ikke findes i vers 2 og 3.* – 2. *tilf o l*. – 3. og én *slt*.

276. *ms* 53a–b. – *tr* JF VIII,75/145. – 1. »n *slt*.

277. *ms* 53b. – *tr* JF IX,128/336; PP 127; DBy 71, 210. – *Iflg. DBy 72 er* Kaarup Dyvdaal = Kardyb *mellem Kobberup og Tastum. DBy behandler remsen som to selvstændige stykker, det første sluttende med Fly, det andet begyndende med Vroue.*

278. *ms* 54a. – *tr* DBy 39; *se* DOM s. 503. – 1. *o l* ← Thaarum *(JAa?); muligvis sigtes til* Torum *NV for Tise; DBy mener, at der er tale om* Tise Torp *V for Tise, og at* Suhn = Hvalpsund.

279. *ms* 54a. – 1. Sl *slt*. – 2. fem 25 *slt*. – 3. p *slt*.

280. *ms* 54a–b. – 1. ← gaas.

281. *ms* 54b. – *tr* Skg VI, 32/395; DFg 251/1a.

282. *ms* 54b. – *Nummereringen i ms. springer her uden mellemrum fra 4 til 6.*

283. *ms* 54b. – *tr* Skg IX,39/112; BT 161.

284. *ms* 54b–55a. – *tr* Skg, X,38/140. – 1. sjæl *slt*.

285. *ms* 55a. – *tr* DBRL 129/1209.

286. *ms* 55a.

287. *ms* 55a.

288. *ms* 55a.

289. *ms* 55a.

290. *ms* 55b.

291. *ms* 55b. – *jf nr* 305.

292. *ms* 55b.

293. *ms* 55b. – *jf nr* 764.

294. *ms* 56a.

295. *ms* 56a. – 1. *foran er* Ridde *slt*. – 2. → abildgraa. – 3. → rider. – 4. o p *slt*. – 5. ← rig. – *Rettelserne 2–3 synes at være senere.*

296. *ms* 56a–b. – *tr* JF VIII,213/363.

297. *ms* 56b–57a. – *tr* DS I,369/1206. – *DS gengiver højens navn som* »Hueshøj«.

298. *ms* 57a. – *tr* JF VIII,75/146. – 1. de *slt*. – *jf nr* 276.

299. *ms* 57a–b. – *tr* JF VIII,278/472. – 1. ← Tød. – 2. fors *slt*.

300. ms 57b–62b. – *tr* FSÆ 66/9. – 1. ← 7. – 2. ← yderst. – 3. ← k. – 4. ← Føddene. – 5. hv *slt*. – 6. ← Indgange. – 7. ← der. – 8. trod *slt*. – 9. ha *slt*. – 10–10. *tilf i marginen*. – 11. ← aabner. – 12. *tilf o l*. – 13. ← Uderofficéren. – 14. at *slt*. – 15. ← indtid. – 16. S *slt*. – 17. Dags *slt*. – 18–18. ← »Kl. henimod 12«. – 19. ← mindste. – 20. ← Aabning«. – 21. ← en. – 22. en *slt*. – 23. sin stor *slt*. – 24. det sidste *slt*.

301. *ms* 62b–63a. – *tr* JF VIII,75/144; DKS 264; A. F. Schmidt: Sagn og Tro knyttet til Stene i Viborg Amt. *Skivebogen* 16 (1924) s. 60.

302. *ms* 63a. – *tr* JF VIII,76/149; SFH II,67. – 1. ← byggedes. – 2. ← ogs.

303. *ms* 63a–b. – 1. *med blyant* → Faders.

304. *ms* brev 6. – *tr* BJAa 15. – 1. ← det. – 2. o *slt*. – 3. og *slt*. – 4.

med de *slt.* – *Af de omtalte eventyr er* Lille Hans og store Hans *vist = AT 1535,* Lunkentus *er en folkebog om* De tre bjergtagne kongedøtre = *AT 301, og* Manden der rejste til Helvede = *AT 565. Ingen af dem synes at være indsendt.*

305. *ms* 88a. – *jf nr* 291.

306. *ms* 88a. – 1. → åll-jenn *(ETK?).*

307. *ms* 88a–94a. – 1. ← Vid. 2. *o l* ← Firkant. – 3. ← én. – 4. til *slt.* – 5. ← delede. – 6. ← Uger. – 7. ← Uger. – 8. ← delede. – 9. h *slt.* – 10. ← en. – 11. *tilf o l.* – 12. ← hendte. – 13. ← hede. – 14. ← kæmpet. – 15. P *slt.* – 16. ← viste. – 17. hvorledes han *slt.* – 18. ← sit. – 19. ← lade. – 20. *tilf o l.* – 21. en *slt.* – 22. *o l* ← havde. – 23. ← afhændtet. 24. *o l* ← med. – 25. Hove *slt.* – 26. *o l* ← med. – 27. i *slt.* – 28. *tilf o l.* – 29. ← Hovede. – 30. efter *slt.* – 31. din *slt.* 32. ← retter. – 33. ← Navne. – 34. ← et. – 35. ← maattede. – 36. dragen *slt.* – 37. ← sade. – 38. *tilf o l.* – 39. og *slt.* – 40. ← lad. – 41. *tilf o l.* – 42. Hexen *slt.*

308. *ms* 94a–b. – *tr* Skg III,118/555; DgF §9X*s (bd. X, 175). – 1. *foran er* da gik der *slt.* – 2. *o l* ← ene. – 3. 7. »Var der efter mig ikke Bolster og Blaar *slt.* – 4. ← slem. – *Sidste vers mangler i ms og er taget fra Skg.*

309. *ms* brev 7. – *tr* BJAa 15–16. – 1. jeg *slt.*

310. *ms* 96a. – *tr* JA IV,153/434. – 1. ← Fastelavnssøddag. – 2. løber *slt.*

311. *ms* 96a. – *tr* JAT III,133/1045. – 1. *tilf o l.*

312. *ms* 96a. – *tr* Skg IV,78/240. – 1. ← Vognviser. – 2. *o l* ← i en. – 3. *o l* ← o.

313. *ms* 96b. – 1. ← Skjelbassetyv'. – 2. Aa *slt.*

314. *ms* 96b–97a. – *tr* JA IV,122/354: 15. – 1. ← Sønde. – 2. ← Smo'kol. – 3. ← brown. – 4. ← Kjahn. – *JA har:* o suldten søndda hælle o fåástend mannda.

315. *ms* 97a. – *tr* DBRL 236/2001; PP 3; DSL 167/70. – 1. 2. Hanen: Kom hjem alle mine Kyllinger smaa! / Kyllingerne: Vi tor ikke *slt (jf nr* 318*).* – *jf nr* 331, 651.

316. *ms* 97b. – *tr* Skg IV,78/241. – 1. Ly *slt.* – *jf nr* 752.

317. *ms* 97b. – 1–1. *tilf som fodnote.* – *jf nr.* 695.

318. *ms* 98a. – 1. Ræv *slt.*

319. *ms* 98a–b. – *tr* DBRL 249/2041. – 1–1. *slt.* – 2. → stiller. – 3. *slt.* – 4–4. → Enkemanden. – 5. ← om. 6. *tilf o l.* – 7. *slt.* – 8–8. → mødes. Den. – 9–9. *slt.* – 10. , *tilf.* – 11. → det. – 12. → Boet. – 13. → giver. – 14. → er. – 15–15. → i Boet. – 16. er *tilf.* – 17. *o l* ← blive; → faar. – 18–18. → d.v.s. – 19. af Haanden *slt.* – 20. → bliver. – *Rettelserne 1–4, 7–18, 20 af ETK.*

320. *ms* 98b–99a. – *tr* DBRL 220/1934; DSL 220/93. – 1. hold *slt.* – 2. *på blad 99 gentaget i formen* De tager hinanden i hænderne og danner en port, som den øvrige række må færdes igjennem, idet de synger. – 3–3. → De. – 4. → holder. – 5. → har. – 6. → griber. – 7. → gaar. – 8. ← intil. – 9. → faar. – 10–10. → denne. – 11. → spørger. – 12. : *slt.* – 13–13. *tilf o l.* – 14. → faar *(ETK) og* de, so *slt (JAa).* – 15. → de. – 16. → har. – 17. Kæn *slt.* – 18. → kæmper *(ETK)*

og Kongene *slt (JAa).* – 19. *slt.* – 20. → fortsætter. – 21–21. → indtil det ene Parti er overvundet *(ETK); efter* der *er* ma *slt (JAa).* – 22. → kæmpe. – 23. ← et. – 24. → Hæren. – *Rettelserne 2–7, 9–12, 14–16, 18–22, 24 af ETK, der desuden tilf* Jeppe Jensen.

321. *ms* 99b. – *tr* DBRL 198/1850; DSL 318/127. – 1. *tilf o l.* – 2. ikke *slt.*

322. *ms* 99b–100a. – *tr* DBRL 201/1861. – 1. ← Ful. – 2. gjætte *slt.*

323. *ms* 100a–b. – *tr* Skg IV,85/40; DBRL 228/1970. – 1. ← Rundt. – 2. han *slt.* – 3. ← faa. – 4. den *slt.*

324. *ms* 101a. – *tr* JF VIII,374/671; DS II,267/81. – 1. ham *slt.* – 2. styrk *slt.* – 3–3. *tilf som fodnote.* – 4. ← et.

325. *ms* 101a. – *tr* DBRL 390/2712.

326. *ms* 101a–b. – *tr* SV III,197f.

327. *ms* 101b. – *tr* JF IX,72/765 *(forøget med andet stof)*; SV VI,188, 386, 396; VIII,4. – 1. ← Kort. – 2. ← saae. – 3. *o l* ← over.

328. *ms* 101b–102a. – *tr* JA IV,132/372; *jf* SV VI,506. – 1. eller *slt.* – 2. D *slt.* – 3. og Folk *slt.* – 4. flask *slt.* – 5. L *slt.* – 6. *o l* ← saa.

329. *ms* 102a–b. – *tr* DBRL 170/1552. – 1. *tilf ol.*

330. *ms* 102b. – *tr* SV VII,128. – 1. æ *slt.* – 2. ← tal. – 3. ← Han. – 4. ← ham.

331. *ms* 102b. – *tr* DS I, 142/530; SV IV,515. – 1. Ig *slt.* – 2. (Se N° 5, Side 3.) *slt af udg.; der henvises til nr* 315. – *jf nr* 651.

332. *ms* 103a. – *ej anført i DT.*

333. *ms* 103a. – *tr* JF IX, 64/710. – 1. Urt *slt.* – *ej anført i DT nr 522ff.*

334. *ms* 103a–b. – *tr* DBRL 167/1542. – 1. og *slt.* – 2–2. *tilf som fodnote.* – *DBRL har:* Kong' å Herr!

335. *ms* 103b. – 1. t *slt.* – *Der findes ingen Tannerum kirke; formentlig fejl for Tanderup kirke, der findes i andre optegnelser af remsen.*

336. *ms* 103b. – *tr* DBRL 140/1346. – 1. p. *(?) slt.*

337. *tr* DBRL 123/1137 *(linje 1–11)* + *ms* 104a *(linje 12–13, slutbemærkning).* – 1. gjen *slt.* – 2. ← fuldkomme. – *Der henvises til nr. 59. Det tabte blad må have indeholdt mere end remsen.* – *jf også nr* 755.

338. *ms* 104a. – *tr* DBRL 94/801; BT 162. – 1. ← Mus. – 2. Røds *slt.*

339. *ms* 70a. – *tr* Skg II,42/257; DFg 15/19a. – 1. d *slt.*

340. *ms* 70a. – 1. *tilf o l.* – 2. *tilf o l.* – *jf nr* 355; *hele teksten overstr., vist af JAa selv efter optegnelsen af nr. 355.*

341. *ms* 70a. – *jf nr* 178.

342. *ms* 70a.

343. *ms* 70a. – *jf nr* 361.

344. *ms* 70a.

345. *ms* 70a. – *tr* Skg II,42/258; DFg 43/146a. – 1. go'en e *slt.* – 2. → jet *men rettet tilbage.* – 3. jen *slt.* – *Skg, DFg læser* Ganderup; *JAa har rettet på vokalen, så den ikke kan læses sikkert, men mener antagelig* Gunderup *i Sevel s.*

346. *ms* 70b.

347. *ms* 70b. – *tr* Skg II,42/259; DFg 16/24a.

348. *ms* 70b. – *tr* Skg II,42/260; DFg 73/2761. – 1. en *slt.* – 2. *de i parentes angivne tal står i ms over linjerne.*

349. *ms* 70b.

350. *ms* 70b. – *tr* Skg II,42/261; DFg 110/475c.

351. *ms* 70b. – *tr* Skg II,42/262; DFg 153/706a.

352. *ms* 70b. – *tr* Skg II,42/263; DFg 139/649d. – 1. p *slt.*

353. *ms* 70b–71a. – *tr* Skg II,42/264; DFg 178/VI:1:1b. – 1. *foran er* 1 Høne lagde 14 Æg i en »Ug« o *slt (jf nr* 282). – 2. Tolvt *slt.*

354. *ms* 71a. – *tr* Skg II,42/265; DFg 252:1c. – 1. 17. Der stod en Hund ved Stranden og gøede som en Ravn *slt (jf nr* 361).

355. *ms* 71a. – *tr* Skg II,42/266; DFg 108/456. – 1. *derover* Kan *slt.* – 2. født *slt. – jf nr* 340.

356. *ms* 71a. – *tr* Skg II,43/267; DFg 114/496a.

357. *ms* 71b. – *tr* Skg II,43/268; DFg 19/38. – 1. ← en.

358. *ms* 71b.

359. *ms* 71b. – *tr* Skg II,43/269; DFg 169/7:1c.

360. *ms* 71b. – *tr* Skg II,43/270; DFg 82/323b.

361. *ms* 71b. – *tr* Skg II,43/273; DFg 194/5:1c. – *jf nr* 343.

362. *ms* 71b. – *tr* Skg II,43/271; DFg 219/9. – 1. ← Flyen.

363. *ms* 71b. – *tr* Skg II,43/272; DFg 128/572.

364. *ms* brev 8. – *tr* BJAa 12–13. – 1. *tilf o l.* – 2. ← tiloveers. – 3. F *slt.* – 4. « *slt.* – 5. Odd *slt.* – 6. ← in. – 7. ← gjentaget. – 8. ← arbeje. – 9. og *slt.* – 10. *tilf o l.* – 11. det *slt. – De omtalte ordsprog er nr.* 71, 74, 97, 493 *(jf nr* 591 *og note BJAa 204f) samt* 181.

365. *ms* 67a. – 1. ← Lærker.

366. *ms* 67a. – *tr* Skg XI,144/443; JF IX,80/10.

367. *ms* 67a. – *tr* JAT I,145/1463 *(kun henvisning).*

368. *ms* 67b. – *tr* JAT III,148/1266. – *jf nr* 23.

369. *ms* 67b. – *tr* JF IX,73/778; DS VI:2,252/950.

370. *ms* 67b–68a. – *tr* JAT I,33/148.

371. *ms* 68a. – *tr* JAT III,153/1358.

372. *ms* 68a. – *tr* JAT I,143/1441 *(forkortet).*

373. *ms* 68a. – *tr* JF IX,8/55; DS² II, 167/35. – 1. h *slt. – jf nr* 738.

374. *ms* 68b. – *tr* JF IX,8/53; DS² II, 166/28. – 1. ned *slt.*

375. *ms* 68b. – *tr* JAT III,142/1179. – *jf nr* 22, 27.

376. *ms* 68b. – *tr* JAT III,151/1318.

377. *ms* 69a. – *tr* Skg XI,159/523; JF IX,81/20 *(urigtigt gengivet).*

378. *ms* 69a. – *tr* Skg XI,159/524; JF IX,82/35.

379. *ms* 69a–b. – *tr* JAT III,149/1293. – *F. L. Grundtvigs opfordring kom i Skg 1,224, og det meddeltes sst. II,192, at belønningen for svarene, »Fuglene i Folkets Digtning og Tro«, bl. a. var sendt til JAa.* – 1. og *slt.*

380. *ms* 72a. – 1. ← Væk. – *I margenen tilf* Se omme paa den anden Side; *der henvises til nr* 385.

381. *ms* 72a. – 1. ← Grøe.

382. *ms* 72a. – *tr* JAT I,75/738. – *jf nr* 661.

383. *ms* 72a–b. – *tr* DFg 51/186g. – 1. ← Hørret. – 2. ← »Kaskjet«. – 3. Tronen *slt.* – 4. , *slt.* – 5. ← ente. – 6. ← Hørret. – *DFg udfylder lakunen med:* jeg hakkes, plukkes meget tit / indtil jeg volder Glæde.

384. *ms* 72b–73a. – *tr* Skg XI,85/148; SKg Eft 77/60. – 1. ← enfoldig. – 2. for *slt.* – 3. *el.* engen.

385. *ms* 73a. – 1. ← Maast. – 2. Grøh *slt.* – 3. ← Maast. – 4. ← Maast. – 5. ← ind. – 6. ← Hvad. – *jf nr* 50, 380.

386. *ms* 73a. – *tr* JAT I,31/120. – 1. ← sider.

387. *ms* 73a.

388. *ms* 73a. – 1. æ *slt.*

389. *ms* 73b. – *tr* DOM 537/123 *(forkortet).*

390. *ms* 73b. – *tr* Skg II,40/237. – 1. ← Kjerksown. – *Jesper Nifinger er omtalt* SV V,589.

391. *ms* 75a–b. – *tr* Skg II,154/724; DgF 18 Ef (bd. X,10). – 1. ← det. – 2. ← brested. – 3. ← vil. – 4. ← vil. – 5. *foran er* hvo *slt.* – »efter en Mand, der tjente i Vrove i Fjends herred, men nok var født i København, i 1913 var han Arbejdsmand i Stege« (DgF bd. X, 10, *åbenbart efter meddelelse fra JAa).*

392. *ms* 75b–76a. – *tr* Skg II,40/238. – 1. *o l* ← var. – 2. ← om. – 3. næh *slt.* – 4. Men naar saa Tiden kom da *slt.* – 5. han fæk *slt.* – 6. a *slt.*

393. *ms* 76a–77b. – *tr* DS² IV, 401/997. – 1. j syv *slt.* – 2. ← udøfte *(?).* – 3. ← Kaahel. – 4. *tilf o l.* – 5. *tilf o l.* – 6. K *slt.* – 7. in *slt.* – 8. Ky *slt.* – 9. om *(?) slt.* – 10. ← Ænden. – 11. d *slt.* – *Omtalt i indl. til* JAa: Jens Langkniv (1915); se SV III,351ff; *jf sstds.* IV,526ff; V,563ff; SFH I,217ff.

394. *ms* 77b. – *tr* DFg 250/lg. – 1. (d *slt.*

395. *ms* 78a.

396. *ms* 78a. – 1. f *slt.*

397. *ms* 78a. – *tr* Skg II,64 *(svar i III, 174; V,107).*

398. *ms* 79a. – *tr* JAT III,91/545. – 1. ← Skire. – *jf nr* 681.

399. *ms* 79a–b. – *tr* Skg II,49/279. – 1. vred *tilf o l med blyant.* – 2. *tilf o l.* – 3. kj *slt.* – 4. *foran er* Ja *slt.*

400. *ms* 4a–b. – *nævnt* DSkV 263/88:f. – 1. *derunder* Han k. en Lejeskind *slt.* – 2. ← Pæng. – 3. ← Goh. – 4. *derunder* mi Lejesønd. *slt.*

401. *ms* 4b–5a. – *tr* SFH I,193f; *jf* SV VII,328; BT 163; *Danske Studier* 1957, 132ff. – 1. ← græde. – 2. *i marginen tilf JAa senere med blyant hertil:* min egen Mor Katrine Jeppesen † 1890. – 3. spur *slt.*

402. *ms* 5b–6a. – 1. ← Musikat.

403. *ms* 84a. – *tr* FWH 58 *(linje 3–4:* It den bette, mæn dænd stue, hælde fo do jæn aapo Tasken. *Da JAa da ikke havde sit ms, og teksten var utrykt, er varianten i FWH måske snarest at anse som en selvstændig optegnelse).*

404. *ms* 84a–85a. – *tr* Skg II,159/730. – 1. ← Tælleknyv. – 2. ← dc. – 3. *det drejer sig om Skg I, hefte 7 (8.4.1884).*

405. *ms* 85a–b. – *tr* DSL 123/47. – 1. Thi *slt.*

406. *ms* 85b. – *tr* Skg II,228/822. – 1. ← Bladcr.

407. *tr* Skg II,125/608; SV VI,29.

408. *tr* Skg II,125/609. – *jf* SV II,40.

409. *tr* Skg II,125/610.

410. *tr* Skg II,125/611.

411. *tr* Skg II,125/612.

412. *tr* Skg II,125/613.

413. *tr* Skg II,125/614.

414. *tr* Skg II,125/615.

415. *tr* Skg II,125/616.

416. *tr* Skg II,125/617.

417. *tr* Skg II,125/618; PP 104; SV VII,262; VIII,355. – *jf nr* 444.

418. *tr* Skg II,125/619.

419. *tr* Skg II,125/620.

420. *tr* Skg II,125/621.

421. *tr* Skg II,125/622.

422. *tr* Skg II,125/623.

423. *tr* Skg II,125/624.

424. *tr* Skg II,125/625; SV III,16.

425. *tr* Skg II,125/626.

426. *tr* Skg II,125/627.
427. *tr* Skg II,125/628.
428. *tr* Skg II,125/629.
429. *tr* Skg II,125/630.
430. *tr* Skg II,125/631.
431. *tr* Skg II,126/632.
432. *tr* Skg II,126/633.
433. *tr* Skg II,126/634.
434. *tr* Skg II,126/635.
435. *tr* Skg II,126/636.
436. *tr* Skg II,126/637.
436. *tr* Skg II,126/637.
437. *tr* Skg II,126/638.
438. *tr* Skg II,126/639.
439. *tr* Skg II,126/640.
440. *tr* Skg II,126/641.
441. *tr* Skg II,126/642.
442. *tr* Skg II,90/432.
443. *tr* Skg II,90/433.
444. *ms* brev 9 + blad 150+153. – *tr* BJAa 16 *(uden bilaget).* – 1. *jf Skg II,64 og BJAa 205; bogen er ETK:* »*Jydske Folkeviser og Toner*«. – 2. ← anspore. – 3. ← Meddeleren. – 4. *o l* ← meddelt. – 5. i Almindel *slt.* – 6. ← jydsk. – 7. ← gløt. – 8. Gje *slt.* – 9. ← særlig. – 10. *tilf o l.* – 11. der *slt.* – *De omtalte ordsprog er nr. 265,* 266, 417, 537.
445. *ms* 7ab+151ba. – 1. ← gal. – 2. ← riddeligge. – 3. ← elkte. – 4. *o l* ← han. – 5. *i marginen tilf JAa senere med blyant hertil: Jens Daalum* i Fly, født 1815 død 1890. Se mine *Saml. Værker* 4 B. S. 9 og S. 80; Jens Laanum i »Vredens Børn«. – 6. ← dens. – 7. ← en. – 8–8. *tilf og understreget, måske af ETK.* – 9. og *slt.* – 10. ← folk. – 11. ← erller. – 12. ← Frissenborg. – 13. om *slt.* – 14. Dro *(?) slt.* – *jf nr* 592; indl. s. XVIII.
446. *ms* 151a.
447. *ms* 81b. – *tr* Skg II,108/493.
448. *ms* 81b. – *tr* Skg II,108/494.
449. *ms* 81b. – *tr* Skg II,108/495. – 1. ← ær.
450. *ms* 81b. – *tr* Skg II,108/496. – 1. it *(?) tilf o l og atter slt.*
451. *ms* 81b. – *tr* Skg II,108/497.
452. *ms* 81b. – *tr* Skg II,108/498. – 1. Sjæ-el *slt.*
453. *ms* 81 b. – *tr* Skg II,108/499. – 1. ← ær.
454. *ms* 81b.
455. *ms* 81b. – *tr* Skg II,108/500.
456. *ms* 81b. – *tr* Skg II,108/501.
457. *ms* 81b. – *tr* Skg II,108/502. – 1. ← inn.
458. *ms* 81b. – *tr* Skg II,108/503.
459. *ms* 81b.
460. *ms* 81b. – *tr* Skg II,109/504.
461. *ms* 81a. – *tr* Skg II,109/505.
462. *ms* 81a. – 1. faag *slt.*
463. *ms* 81a. – *tr* Skg II,109/506. – 1. ← Swirpp.
464. *ms* 81a. – *tr* Skg II,109/507. – 1. ← dærfor.
465. *ms* 81a. – *tr* Skg II,109/508.
466. *ms* 81a. – *tr* Skg II,109/509.
467. *ms* 81a. – *tr* Skg II,109/510.
468. *ms* 81a. – *tr* Skg II,109/511.
469. *ms* 81a. – *tr* Skg II,109/512.
470. *ms* 81a. – *tr* Skg II,109/513.
471. *ms* 81a. – *tr* Skg II,109/514. – 1. st *slt.*
472. *ms* 81a. – *tr* Skg II,109/515.
473. *ms* 81a. – *tr* Skg II,109/516; SV IV,426.
474. *ms* brev 10. – *tr* BJAa 17. – 1. ← dig. – 2. ← Optegnelse. – 3. *tilf i marginen.* – 4. Kan *slt.* – 5. ← undgaas. – 6. der *slt.* – 7. ← dig.
475. *ms* [80]; *nr 475–502 efter afskriften blad 80.* – *tr* Skg II,107/474. – *jf nr* 75.
476. *ms* [80]. – *tr* Skg II,107/475.
477. *ms* [80]. – 1. ← faa'æ.
478. *ms* [80]. – *tr* Skg II,107/476; SV

III,149; VI, 361; VII,53. – 1. *Skg:* Hun æ e*t* å ta måånkys å (er stram).

479. *ms* [80]. – *tr* Skg II,108/477; SV VI,27. – 1. ← gaammel. – 2. *Skg:* hællmos.

480. *ms* [80]. – *tr* Skg II,108/478.

481. *ms* [80]. – *tr* Skg II,108/479. – 1. Høn *slt.* – 2. ← Hø'enbytt.

482. *ms* [80]. – *tr* Skg II,108/480; SV VI,317.

483. *ms* [80]. – *tr* Skg II,108/481.

484. *ms* [80]. – 1. *o l* ← po.

485. *ms* [80]. – *tr* Skg II,108/482.

486. *ms* [80].

487. *ms* [80].

488. *ms* [80]. – *tr* Skg II,108/483. – 1. *el.* klar *(der er en prik over a); Skg:* klåår.

489. *ms* [80]. – *tr* Skg II,108/484.

490. *ms* [80]. – *tr* Skg II,108/485.

491. *ms* [80]. – *tr* Skg II,108/486.

492. *ms* [80]. – *tr* Skg II,108/487.

493. *ms* [80]. – *tr* Skg II,108/488; SV VIII,222. – *jf nr* 364, 591; indl. s. XXXVI, note 17.

494. *ms* [80]. – *tr* Skg II,108/489. – 1. endda *slt.* – 2. *el.* Fuu'e; *Skg:* fue.

495. *ms* [80].

496. *ms* [80].

497. *ms* [80]. – 1. ← gjann *(?).*

498. *ms* [80]. – *tr* SV IV,375. – *jf nr* 764.

499. *ms* [80].

500. *ms* [80]. – *tr* Skg II,108/490. – 1. *Skg:* Tysker. – 2. ← graahjelmer.

501. *ms* [80]. – *tr* Skg II,108/491.

502. *ms* [80]. – *tr* Skg II,108/492.

503. *ms* 82a. – *tr* Skg II,110/546. – *jf nr* 684.

504. *ms* 82a. – *tr* Skg II,110/547.

505. *ms* 82a. – *tr* Skg II,110/548.

506. *ms* 82a. – *tr* Skg II,123/570.

507. *ms* 82a. – 1. ← ind.

508. *ms* 82a.

509. *ms* 82a. – *tr* Skg II,123/571. – 1. ← Ør-err.

510. *ms* 82a.

511. *ms* 82a. – *tr* Skg II,123/572.

512. *ms* 82a.

513. *ms* 82a.

514. *ms* 82a. – *tr* Skg II,123/573. – 1. sagde K *slt.*

515. *ms* 82a.

516. *ms* 82b. – *tr* Skg II,123/574.

517. *ms* 82b. – *tr* Skg II,123/575. – 1–1. *tilf o l.* – *jf nr* 34.

518. *ms* 82b. – *tr* Skg II,123/576.

519. *ms* 82b. – *tr* Skg II,124/577.

520. *ms* 82b. – *tr* Skg II,124/578. – 1. ← let. – *jf nr* 559.

521. *ms* 82b. – *tr* Skg II,124/579. – 1. ← Spell.

522. *ms* 82b. – *jf nr* 84.

523. *ms* 82b.

524. *ms* 82b. – *tr* Skg II,124/580.

525. *ms* 82b. – *tr* Skg II,124/581. – 1. ← Tyr.

526. *ms* 82b. – *tr* Skg II,124/582.

527. *ms* 82b. – 1. *foran er* Som *slt.* – 2. po *slt.*

528. *ms* 82b. – *tr* Skg II,124/583.

529. *ms* 82b. – *tr* Skg II,124/584.

530. *ms* 82b.

531. *ms* 82b. – *tr* Skg II,124/585; SV III,285. – 1. ← Kjæltring.

532. *ms* 82b. – *tr* Skg II,124/586.

533. *ms* 83b. – *tr* Skg II,109/523. – 1. ← Ewanggelioms.

534. *ms* 83b. – *tr* Skg II,109/524.

535. *ms* 83b.

536. *ms* 83b.

537. *ms* 83b. – *tr* SV VII,87, 196, 281, 361; VIII, 9, 64, 210. – *jf nr* 444 *og indl. s.* XXXII.

538. *ms* 83b.

539. *ms* 83b. – *tr* Skg II,109/525.

540. *ms* 83b. – *tr* Skg II,109/526.

541. *ms* 83b. – *tr* Skg II,109/527.

542. *ms* 83b. – *tr* Skg II,109/528.

543. *ms* 83b. – *tr* Skg II,90/431. – *Stendis ligger i Ryde s. ved grænsen til Borbjerg s.*

544. *ms* 83b. – *tr* Skg II,109/529. – 1. ← Wohærr.

545. *ms* 83b. – 1. ← ette.

546. *ms* 83b. – *tr* Skg II,109/530.

547. *ms* 83b. – *tr* Skg II,110/531.

548. *ms* 83a. – *tr* Skg II,110/532.

549. *ms* 83a. – *tr* Skg II,110/533; SV VIII,472. – 1. ← Ownsmond.

550. *ms* 83a. – *tr* Skg II,110/534.

551. *ms* 83a. – *tr* Skg II,110/535.

552. *ms* 83a. – *tr* Skg II,110/536.

553. *ms* 83a. – *tr* Skg II,110/537. – 1. *o l* ← aa.

554. *ms* 83a. – *tr* Skg II,110/538.

555. *ms* 83a. – *tr* Skg II,110/539. – 1. g *slt.*

556. *ms* 83a. – *tr* Skg II,110/540.

557. *ms* 83a. – *tr* Skg II,110/541. – 1. ← Taarn.

558. *ms* 83a. – *tr* Skg II,110/542.

559. *ms* 83a. – *tr* Skg II,110/543. – *jf nr* 520.

560. *ms* 83a. – *tr* Skg II,110/544.

561. *ms* 83a.

562. *ms* 83a. – *tr* Skg II,110/545. – 1. *o l* ← mæ.

563. *ms* 83a. – *tr* Skg VII,84/522.

564. *ms* 107ab+109a. – *tr* Skg V,189/767. – 1. ← alt. – 2. ← Agrenes. – 3. ← saaes. – **4.** ← og-. – 5. ← Foldene. – 6. *med blyant* → Hyrder. – 7. *o l* ← ned. – 8. *tilf o l.* – 9. ← endtes.

565. *ms* 109b. – *tr* Skg V,234/807.

566. *ms* 108a. – *tr* JAT V,12/32 *(forkortet);* SFH I,186. – 1. *med blyant* → Skikke. – 2. *tilf o l.* – 3. ← Katofler. – 4. for *slt.* – 5. *med blyant tilf* 30/9. – Betteme *er Bartholomæus, hvis dag fejres 24.8.*

567. *ms* 108a. – *tr* SV VI,44; VII,151; BT 145.

568. *ms* 108b. – *tr* Skg V,234/808. – 1. ← g.

569. *ms* 112a–b. – *tr* JF VIII,93/178. – 1. → Vrove. – 2. → var. – 3–3. → i Almindelighed meget gjerrige. – 4. → findes. – 5. → Vrove *og understreget.* – 6. *understreget.* – 6a. → Vrove. – 7–7. → Annexet. – 8. → Haderup. – 9. ← imidlertid. – 10. → En Dag. – 11. → spurgte. – 12. svarer *tilf.* – 13. *ovenover tilf* r *el.* d *(JAa selv?), men meningen uklar.* – 14. *o l* — I. – 15. → Fåe. – 16. *slt.* – 17. → der ovre. – 18. → Haderup. – 19. → stjæler. – 20. → giver. – 21. → En gang. – 22. → Vrove. – 23. → Spektakler. – 24. *o l* → Frygter. – *Rettelserne 1–8, 10–12, 14–24 af ETK.*

570. *ms* 112b+138ab. – *tr* Skg X,60/189. – 1–1. *slt; nederst s. 112b* → Petit. Bondemænd gik i de tider i hvide ufarvede vadmelsklæder, og det sigter præstens udtryk til; *øverst s. 138a* → I ældre Tider havde Bønderne ikke *(herved opnås to selvstændige tekster, og blad 112 og 138 kan adskilles, jf indl. s.* XXVII). – 2–2. *slt.* – 3–3. → det. – 4. ← gjemte. – 5. → Man. – 6. *understreget.* – 7. → Daler. – *Rettelserne 1–3, 5–7 af ETK.*

571. *ms* 138b. – *tr* Skg X,60/189. – 1. → Dagbjærg. – 2. Jeppe Jensen *tilf.* – *Rettelserne skyldes ETK.*

572. *ms* 138b. – 1. *i marginen er med blyant tilf:* havde Heste. – 2. *o l* ← et.

573. *ms* 113a–114a. – *tr* Skg IX,88/264. – 1. ← Hal. – 2. ← stænnet. – 3. *tilf i marginen.* – 4. t *slt.* –

5. *tilf o l.* – 6–6. *o l* ← her. – 7. »Nej, gjorde den virkelig, j *slt.* – 8. » *slt.* – 9. vik *slt.* – 10. ← Kan.

574. *ms* 114a.

575. *ms* 142a. – *tr* JF IX,69/744.

576. *ms* 142a.

577. *ms* 142a. – *tr* JF IX,20/178. – *jf nr* 664.

578. *ms* 142a. – *tr* JF IX,20/179. – 1–1. *tilf o l.* – *jf nr* 664.

579. *ms* 142a. – *tr* JF IX, 77/818.

580. *ms* 142b.

581. *ms* 142b.

582. *ms* 142b. – *tr* JF IX,51/551 *(kun:* Den, der har glatte ben, vil blive fattig – *mul. ikke JAa).*

583. *ms* 142b. – 1. man *slt.* – *jf nr* 692.

584. *ms* 142b. – *tr* JF IX,20/177.

585. *ms* 143a. – *tr* JF IX,25/247.

586. *ms* 143a.

587. *ms* 143a. – *tr* JF IX,18/159 *(med tilf:* (andre siger tolv år)).

588. *ms* 146a. – *tr* DS IV,20/85. – 1. *slt.* – 2. → Her. – 3–3. , *slt.* – 4–4. *slt.* – 5. → Den. – 6–6. *slt.* – 7. *slt.* – 8. → Rent. – 9–9. *slt.* – 10. *slt.* – 11. → Nu. – 12. *tilf o l.* – 13–13. → afvoxet. Da. – 14. *tilf o l.* – *Rettelserne 1–11, 13 skyldes ETK, der desuden nedenunder har tilf* Jeppe Jensen, Aakjær.

589. *ms* 146b–147a. – *tr* JF VIII,337/416. – 1. ← Fortæd. – 2. ← sider. – 3. ← at. – *Ørum s. er anneks til Ørslevkloster s.*

590. *ms* 147a–b. – *tr* DS III,463/2359. – 1. → Faders. – 2. → ligger. – 3. *understreget.* – 4. → ligger. – 5–5. *slt.* – 6. → fuldt. – 7. ← kloget. – 8–8. → i meget. – *Rettelserne 1–6, 8 af ETK.* – *jf nr 667; indl. s.* XVII.

591. *ms* brev 11. – *tr* BJAa 17–18. – 1. ← Siminarium. – 2. er *slt.* – 3. at *slt.* – 4. *tilf o l.* – 5. ← slap. – 6. , – *slt.* – 7. ← d. – 8. ← henrørende. – 9. ← gærne. – 10. ← dem. – *jf nr* 493 *og* 361.

592. *ms* brev 12 + blad 86–87. – *tr* BJAa 19–20 *(uden bilaget).* – 1. *o l* ← og. – 2. *o l* ← De. – 3. « *slt.* – 4. ← Addresse. – 5. *o l* ← kunde. – 6. ← Øjeblikket. – 7. Ventil *slt, og* Veltalenhed ← Viltalenhed. – 8. Tredie *slt.* – 9. C *slt.* – 10. De D *slt.* – 11. *tilf o l.* – 12. der *slt.* – *Grundtvigs bog er vel »Danske Folkeæventyr« (1884).*

593. *ms* brev 13. – *tr* BJAa 20. – 1. heller *slt.* – 2. De [← du] maa *slt.* – 3. ← in.

594. *ms* 95a. – *tr* Skg VI,32/396; DFg 34/104a.

595. *ms* 95a. – *tr* Skg IV,78/242.

596. *ms* 95a. – *tr* Skg IV,78/243. – 1. ← Viev.

597. *ms* 95a–b. – *tr* DBRL 139/1329.

598. *ms* 105a. – *tr* JAT VI,346/1117.

599. *ms* 105a. – *tr* Skg XI,143/439; JF IX,85/60.

600. *ms* 105b. – *tr* JAT III,141/1166 *(nævnt).* – *jf nr* 209.

601. *ms* 105b. – *tr* JF IX,25/250; JAT I,51/354.

602. *ms* 105b. – *tr* JAT III,150/1305. – 1. *o l* ← spisc.

603. *ms* 105b. – *tr* Skg IV,134/366.

604. *ms* 106a. – *tr* Skg IV,134/367.

605. *ms* 106a. – *tr* JAT III,154/1367.

606. *ms* 106a–b. – *tr* JF VIII,306/519. – 1. gik *slt.* – 2. P *(?) slt.*

607. *ms* 106b. – *tr* Skg IX,210/642.

608. *ms* 110a. – *tr* Skg VI,237/853. – 1. *tilf o l.*

609. *ms* 110a–b. – *tr* Skg VII,26/11 *(forkortet).* – 1. ← Tagsags. – 2. *o l* ← ham. – 3. *el.* lövven. – 4. sig *slt.*

610. *ms* 110b. – *tr* Skg VI,237/850; SV VIII,242. – 1. *o l* ← sam.

611. *ms* 110b. – *tr* Skg VI,237/851. – 1. H *slt.* – 2. Haandflade *slt.* – Narre *(mul.* Norre*) gengives i Skg som* Norge.

612. *ms* 110b. – *tr* Skg VI,237/852. – 1. og hæ *slt.* – 2. ← naar. – 3. ← Vohærre.

613. *ms* 110b–111a. – *tr* Skg VII, 25/10. – 1. ← stykket. – 2. ← overtrufede.

614. *ms* 111a. – *tr* Skg VI,238/859. – 1. haali *slt.* – 2. op *slt.*

615. *ms* 111a. – *tr* Skg VI,237/857. – 1. ← derfor.

616. *ms* 111a. – *tr* Skg VI,237/856. – 1. at *slt.* – 2. b *slt.*

617. *ms* 111b. – *tr* Skg VI,237/854.

618. *ms* 111b. – 1. *med tal o l* ← let ud.

619. *ms* 111b. – *tr* Skg VI,237/855.

620. *ms* 111b. – *tr* Skg VI,238/858.

621. *ms* 115a–b. – *tr* JF VIII,364/647. – 1–1. → Forvarsel for jærnbane. – 2. → komme. – 3. ← 6–7. – 4. ← af. – 5. → en gang. – 6–6. → peger naturligvis hen på,. – 7. her *tilf o l.* – 8. ← 9–10. – 9. *nedenunder er* 2. Kjæmpen *slt.* – *Rettelserne 1–2, 5–7 af ETK.*

622. *ms* 118a. – *tr* JF IX,31/321.

623. *ms* 118a.

624. *ms* 118a–b. – *tr* JF VIII,201/336. – 1. *tilf o l.*

625. *ms* 118b+124b. – *tr* PP 148; *udnyttet som supplement til nr 251 i* DS II,59/79. – 1. og *slt.* – 2–2. *tilf o l.* – 3. til *slt.*

626. *ms* 124b. – *tr* JF VIII,107/203. – 1. ← mindte. – 2. ← da om. – 3. ← Mænderne. – 4. et *slt.* – 5. ← om. – 6. ← den. – 7. ← Kvævleriene.

627. *ms* 124a. – *tr* JF VIII,365/650. – 1. svarede *slt.*

628. *ms* 124a. – *tr* JF VIII,365/650. – 1. d *slt.* – 2. tryk *slt.* – 3. ← stum. – 4. *o l* ← det.

629. *ms* 122a–123a. – *tr* JF VIII,268/456. – 1. men isted *slt.* – 2. *med blyant o l* → hendes. – 3. *tilf o l.* – 4. tabte *slt.* – *Daugbjerg har to annekser, Mønsted og Smollerup.*

630. *ms* 123a–b. – *tr* JF VIII,268/455. – 1. ← sit. – 2. ← en *og* S *slt.*

631. *ms* 145a.

632. *ms* 145a. – *tr* DBRL 114/1026. – *jf nr* 756.

633. *ms* 145a–b. – *tr* DDK 212/566. – 1. ← tøll. – 2. ← Krohg.

634. *ms* 145b.

635. *ms* 145b. – *tr* JF IX,26/262 *(med tilf:* . . eller give ondt vejr*).*

636. *ms* 145b. – *tr* Skg XII,186/732. – 1–1. ← han æ dø.

637. *ms* 125a. – 1. engang *slt.* – 2–2. ← han vilde gaa. – 3. *tilf o l.* – 4. S *slt.* – 5. *tilf o l.* – 6. *nedenunder tilf med blyant:* burde trykkes.

638. *ms* 125b. – *tr* JF VIII,76/147; SFH I,222. – 1. et *slt.* – 2. at bygge ham *slt.* – 3. det *slt.* – 4. *tilf o l.* – 5. ← navn.

639. *ms* 125b–126b. – *tr* JF VIII,200/335. – 1. Pløj *slt.* – 2. hvor *slt.* – 3. ← pløjet. – 4. *o l* ← at. – 5. *tilf.* – 6. *tilf o l.*

640. *ms* 126b. – *tr* JF VIII,229/395. – 1. nogle *slt.* – 2. ← Kirkegaarden.

641. *ms* 126b–127a. – *tr* DS I,378/1236. – 1. *tilf o l.* – 2–2. ← »i Døj«. – 3. *tilf o l.* – *jf nr* 225, 248, 257.

642. *ms* 127a–b. – *tr* JF VIII,338/588. – 1. ← en.

643. *ms* 127b. – *tr* JF VIII,200/334. – 1. ← en. – 2. ← Skjæll.

644. *ms* 128a. – *tr* JF VIII,289/495. – 1. ← hænte. – 2. *o l* ← hvor. – 3. , *slt.*

645. *ms* 128a–129b. – *tr* Skg V,3/3. –

1. af *slt.* – 2. af *slt.* – 3. ← Indvoldene. – 4. den ud- *slt.* – 5. og *slt.* – 6. *el.* Legstue. – 7. som *slt.* – 8. ← istykket. – 9. give *slt.* – 10. ← dets. – 11. *o l* ← de. – 12. *tilf o l.* – 13. ← dansede. – 14. har *tilf o l med blyant.* – 15. ved *tilf o l med blyant.*

646. *ms* 129b. – 1. en *slt.*

647. *ms* 130a–131b. – *tr* JF VIII,254/432; PP 75. – 1–1. → Tilbagemaning. – 2. *understreget.* – 3. af det sted, hvor gården för lå, nemlig nede ved Karup Å *tilf.* – 4–4. → en plads. – 5. → forulempet. – 6. → og. – 7. → Staldene. – 8. → dem. – 9. → Haderup. – 10. *slt.* – 11. gjenfærdet *tilf.* – 12. → det. – 13. *slt.* – 14. *slt.* – 15. → og. – 16. → Kirkegaardsstetten. – 17. → kommen *(ETK);* til *slt (JAa).* – 18. → Lundstikken. – 19. → Kusken. – 20. → Gravene. – 21. → der inde. – 22. → skyndsomt. – 23. → Lundstikken. – 24. → af sted. – 25. → De. – 26. ogsaa *tilf.* – 27. *slt.* – 28. → Djævelen. – 29. Fælgene i et *tilf.* – 30. → Baghjul. – 31. *slt.* – 32–32. → Nu var. – 33. *slt.* – 34. → gjenfærd. – 35–35. → og vil det over på den anden side. – 36. → de. – 37. ← Siden. – 38. → Åen. – 39–39. → sagde Præsten til Kusken: »Kan du nu høre, hvordan Kreaturerne brøler i Koldkur«. – 40–40. → Koldkur. Nu gik Folkene. – 41–41. → og de tilbød ham. – 42. → Spøgeriet. – 43. et *(?) slt.* – 44. ← ind *(ETK?).* – 45–45. → Gaarden, der blev det sat ned, og det Sted. – *Rettelserne 1–36, 38–42, 45 af ETK. Også i nr 246 omtales en tidligere optegnelse af dette sagn; den er tabt, men må have tilhørt 3. eller snarere 2. sending.*

648. *ms* 131b. – *tr* Skg IV,85/59.

649. *ms* 132a. – *tr* JF VIII,399/740; SV VII,232. – 1. ← Knibetang. – *JF har* stengs tye. – *Ikke anført i DT.*

650. *ms* 132a–b. – *tr* JF VIII,221/381. – 1. N *slt.* – 2. ← »Meldøren«. – 3. ← di. – 4. næste *slt.*

651. *ms* 132b. – *tr* DS I,244/857; PP 39; A. F. Schmidt: Sagn om Højslev Kirke. *Skivebogen* 20 (1928) s. 6; *jf* SV I,271. – 1. ← Bjærgmand. – *jf nr* 315, 331.

652. *ms* 148a–149b. – *tr* DBRL 347/2427. – 1–1. → At giftes *og i marginen tilf* »At spille Kjæreste« er nok alminderligt benævnet »*at giftes*« saa det skulde egentlig staa istedet herfor. Jeppe Jensen Aakjær. – 2. → giftes. – 3–3. → faar. – 4–4. → han (hun) vil have. – 5. → bestemmer. – 6–6. → skal have fra dem af. – 7. → den. – 8–8. → Hvem nu. – 9. → bliver. – 10. → Hjærter-Es. – 11–11. → staar for Stammen. – 12. → enhver. – 13. → Hjerter-es. – 14. → kommen. – 15. → den. – 16. → vedbliver. – 17–17. → det. – 18–18. → Nu skal hun. – 19. → den karl. – 20. → Hjerter-es. – 21. → Er. – 22. *slt.* – 23. → skal. – 24. → Allerførst. – 25. ← Stamholderen. – 26–26. *slt.* – 27. → bliver. – 28. → Hjertees. – 29. → kommer. – 30–30. → idet han siger: – 31–31. → I Gaarden, i Gangen, i Forstuen, i Dagligstuen, Storstuen, Sovekammeret, ved Sengen, i Sengen, under Dynen, af Syne. – 32. *slt.* – 33. → Krumme. – 34. → lidt. – 35. → slet. – 36. → elsker. – 37. → hende. – 38–38. → De kysses, de klappes, de rywes, de

nappes. – 39. → bliver. – 40–40. → En Herregaard, en Præstegaard, en Bondegaard, et Hus med Jord, et jordløst Hus, et Tørvehus, et Søjhus, et Pind'hus, et Svin'hus. – 41. ← Swenhus. – 42–42. → Fløjl, Silke, Klæde, Uldent, Pjalter, Ralter. – 43–43. → Klæde, Uldent, Pjalter, Ralter. – 44–44. → Karet, lukket Vogn, Fjedervogn, Hav'vogn, Skravvogn, Mogvogn, Støvte, Træskobunde. – 45. → inten. – 46–46. → Kameler, Heste, Stude, Køer, Hunde, Katte, Rotter, Mus. – 47. ← Stywwe. – 48–48. → med den Person og saa. – *Rettelserne 1–24, 26–40, 42–46, 48 af ETK.*

653. *ms* 152a. – *tr* SV VIII,175. – 1. *tilf o l.*

654. *ms* 152a. – 1. *tilf o l.*

655. *ms* 152a–b. – 1. ← mennesker. – 2. om → og *og slt.* – 3. ← deres. 4–4. *o l* ← paa denne Maade.

656. *ms* 152b+144b. – *tr* JF VIII,280/480. – 1. Faalk *slt.* – 2. ← spede.

657. *ms* 144b. – *tr* DDK 210/556. – 1. ← Hæjst. – 2. ← Hæjjstpære. – 3. ← Hæjsp.

658. *ms* 144a. – *tr* Skg XI,99/181; Skg Eft 77/61. – 1. ← Ah. – 2. ← Hvis. – 3. *i Skg XI:* Kens, *i Skg Eft:* Wens. – 4. *o l* ← sit.

659. *ms* 144a.

660. *tr* Skg VI,75/690.

661. *tr* Skg VII,89/582. – *jf nr* 382.

662. *tr* Skg VII,90/600.

663. *tr* Skg VII,141/677.

664. *tr* Skg VIII,38/38. – *jf nr* 577–78.

665. *tr* Skg VIII,191/807. – *jf nr* 156, 216.

666. *tr* Skg VIII,223/919.

667. *tr* JF VIII,9/21; PP 38. – *I DFS' liste (se indl. s.* XV*) tilf JAa:* meddelt af min Mor Katrine Jensen. – *jf nr* 590. – *Omtalt* BT 132, *jf indl. s.* XVII.

668. *tr* JF VIII,43/79.

669. *tr* JF VIII,54/99. – *jf nr* 3.

670. *tr* JF VIII,66/129; SV VII,331; VIII,395.

671. *tr* JF VIII,77/150. – *jf nr* 129.

672. *tr* JF VIII,218/375; SV VI,6 *(bearbejdet og i versform). – Iflg. listen meddelt af Iver Larsen i Trevad.*

673. *tr* JF VIII,261/443; *jf* SV VI,25.

674. *tr* JF VIII,277/469; SV VI,26; VII,205.

675. *tr* JF VIII,295/505.

676. *tr* JF IX,8/61. – *jf nr* 160, 723.

677. *tr* JF IX,16/143. – *jf nr* 733.

678. *tr* JF IX,28/295.

679. *tr* JF IX,28/296.

680. *tr* JF IX,28/297. – *jf nr* 212.

681. *tr* JF IX,43/476. – *jf nr* 398.

682. *tr* JF IX,98/53.

683. *tr* JF IX,105/121.

684. *tr* DOM 24/643. – *jf nr* 503.

685. *tr* DOM 144/3842.

686. *tr* DOM 145/3867.

687. *tr* DOM 151/4028. – *jf nr* 199.

688. *tr* DOM 210/5591.

689. *tr* DOM 218/5807.

690. *tr* DOM 254/6757; jf SV III,123; VI,292.

691. *tr* DOM 326/8688; SV VII,235.

692. *tr* DOM 345/9181. – *jf nr* 583.

693. *tr* DOM 404/14.

694. *tr* DOM 425/413.

695. *tr* JA III,117/406:10. – *jf nr* 317.

696. *tr* JA III,118/406:16; SV VII,260.

697. *tr* DS I,47/208; PP 108. – *jf nr* 174.

698. *tr* DS I,84/325; *jf* PP 31.

699. *tr* DS I,201/748.

700. *tr* DS I,274/929.

701. *tr* DS I,445/1410. – *jf indl. s.* XXIII.

702. *tr* DS III,244/1219 *(utvivlsomt en*

forkortet gengivelse, tildels blot et stikordsreferat; ETK meddeler J Aa's optegnelse i sammenhæng med en række andre af lignende indhold); PP 66; *nævnt* A. F. Schmidt: Straf for Bespottelse (*Danske Studier* 1953) 49/66.

703. *tr* DS IV,44/171; DS² IV,22/57. – *jf. note til* 708.

704. *tr* DBRL 9/50.

705. *tr* DBRL 23/205; BT 162.

706. *tr* DBRL 27/264; BT 161.

707. *tr* DBRL 376/2559.

708. *tr* DS² IV,21/56. – *Om denne og den i DS² flg. tekst = nr 703 ovf) angiver noter, at de er optegnet af JAa 25.4.1883 efter Iver Larsen (i Trevad); oplysningen savnes i tryk-ms (som kun er bevaret for nr 708's vedkommende; der er et par afvigelser fra den trykte tekst, hvorfor tryk-ms som formentlig det tabte original-ms nærmerestående er anvendt her), og må enten stamme fra original-ms eller på anden vis fra JAa selv; er dateringen rigtig, udgør nr 703 og 708 den ældste del af Ja's indsamling, men udg. har ikke turdet forlade sig herpå.*

709. *ms* brev 14. – *tr* BJAa 20–22. – 1. ← treje. – 2. ← du. – 3. ← have. – 4. ← den. – 5. ← danner. – 6. ← , . – 7. ← Vil. – 8. ← skummer. – 9. ← dens. – 10. *tilf i marginen.* – 11. ← skyldige *(?).* – 12–12. ← ægtest *og efter komma* mest *slt.* – 13. ← udblive. – 14. ← enkeltmands. – 15. Sag *slt.* – 16. ← din. – *ETK omtaler i Minder og Oplevelser bd. III (1926) s. 35 dette brev og bemærker om JAa:* At han havde udviklet sig betydelig under Opholdet i Kjøbenhavn, kunde jeg nok skjønne af den Stil, der var i Brevet, for den var baade flydende og blomstrende.

710. *ms* brev 15. – *tr* BJAa 22. – 1. ← koster. – 2. jo *slt.*

711. *tr* H. Ellekilde: Fra Dansk Folkemindesamling VI, Kbh. 1938 (DFm 44) 75f; D. Arill, Hj. Lindroth & E. Lindälv: »Halländsk bygdekultur« (Göteborg 1925) 123f, *i afsn.* H. Celander: »Den halländska Knutgubben och hans släktingar i nordisk folksed«; N. Lid: »Joleband og vegetasjonsguddom« (Skrifter utgitt av Det norske Videnskapsakademi i Oslo II, Hist.-filos. kl. 1928 nr 4) 231; *nævnt* J. S. Møller: Fester og Højtider i gamle Dage II (Holbæk 1933) 233 note 2. *Original-ms mangler, hvorfor teksten her er taget fra* »Fra Dansk Folkemindesamling VI«. *Det tilhørende billede er gengivet i* H. Ussing: Aarets og Livets Højtider. Kbh. 1925 (DFm 32) 74. – *Opt. sept. 1908.* – 1. *Teksten har* fa[a]st. – *Alle trykte gengivelser har i næstsidste sætning* Skrovet, *antagelig fejl for* Skrævet; *jf* SV VI,372. – *se s.* XXI.

712. *ms* DFS 1906/23, top. 2435; *opt.* 1908. – *tr* PP 150. – 1. *tilf o l.* – 2. *tilf o l.* – 3–3. *tilf o l.* – 4. søen *slt.* – 5. ← Guldpenge.

713. *ms* 1906/23 top. 1706; *opt.* 1908.

714. *ms* 1906/23 top. 1706; *opt.* 1908.

715. *ms* 1906/23 top. 1706; *opt.* 1908. – 1. *o l* ← paa.

716. *ms* 1906/23 top. 1706; *opt.* 1908.

717. *ms* 1906/23 top. 1706; *opt.* 1908. – 1–1. *tilf o l.* – 2–2. *tilf o l.* – 3. ← Næsten. – 4. *i fodnote tilf* (Jens Nygaard) † ca 1907.

718. *ms* 1906/23 top. 1706; *opt.* 1908. – 1. – Pæ Lærki – *tilf o l med*

blyant. – 2. ← Kiss. – 3. spændte *slt.* – 4. *tilf o l.*

719. *ms* 1906/23 top. 1706; *opt.* 1908. – 1. *i marginen tilf* Lavst *og i fodnote* han var Tater; *derpå (Se Anders Thuborgs Roman »Kjæltringer«) tilf og atter slt.* – 2. *tilf o l.* – 3. *i marginen tilf* eller mens han var i Slaveriet? – 4. *med blyant* → ad. – 5. ham i *slt.* – 6. et *slt.* – 7. ← en. – 8. *i note i marginen tilf* Siden er han behandlet i Litteraturen, se *Anders Thuborgs* Roman »Kjæltringer« (1921). – *jf* Johs. Bech: Laust Glavind (»Sund Sans« 1938–39 = ekstra årslevering for DFm 1939), især s. 58–60 (»Miraklet i Herning Arrest«).

720. *ms* 1906/1; *opt.* 1908. – 1. ← S. – *De flg. optegnelser (til og med nr 734) giver indtryk af at være ubearbejdede noter, mul. nedskrevet i forbindelse med læsningen af »Fra Dansk Folkemindesamling« (udg. 1908 af A. Olrik som nr 1 i skriftrækken »Danmarks Folkeminder«, jf indl. s.* XXXV*); personalet på DFS har afskrevet nr 722, 727, 728 og 733 på oktavsedler og sendt dem til JAa med anmodning om forklaring; denne imødekom ønsket, og forklaringerne er anført i noterne til de pågældende numre.*

721. *ms* 1906/1; *opt.* 1908. – 1. *el.* Kjærkuen.

722. *ms* 1906/1; *opt.* 1908. – *På oktavseddel (jf nr 720) tilf:* Jeg spurgte vor Daglejer om han kjendte nogle Stjærne-Navne; »nej, ett uden Pejers Pig *i* Mari Rok«; han kunde ikke nøjere forklare, hvilket Stjærnebillede han sigtede til; men saavidt jeg kunde forstaa var det *Orion* med Orions Bælte.

723. *ms* 1906/1; *opt.* 1908. – *jf nr* 160, 676.

724. *ms* 1906/1; *opt.* 1908. – *jf nr* 159.

725. *ms* 1906/1; *opt.* 1908.

726. *ms* 1906/1; *opt.* 1908.

727. *ms* 1906/1; *opt.* 1908. – *På oktavseddel (jf nr 720) tilf:* revl = Skare. Fortælleren havde en Aften dette Foraar (1908) set sin Søns Ligskare, der mødte ham en halvmørk Kvæld, da han kom kjørende hjemad. Sønnen døde et Par Maaneder efter.

728. *ms* 1906/1; *opt.* 1908. – *På oktavseddel (jf nr 720) tilf:* Skrudsi = Støj. Her er ogsaa Tale om Varsel: Nogle unge Mennesker sad en Nat hos min Fars Nabo og spillede Kort. Da høres pludselig et Fald ude i Gangen som naar en Ting styrter ned fra en Bjælke. Man rev Døren op og saa efter hvad der var sket men opdagede intet. – Kort efter døde min Bedstefar. Folkene i Nabogaarden skulde med til Begravelsen; og just da Sønnen vil ta' Bringestykket ned fra sin Plads ved Forstubjælken styrter det mod Stenpikningen, nøjagtig med samme Lyd som hin Aften. Altsaa havde det været Varsel for »gammel Jepp's Begravelse. – Slige Fortællinger lyder endnu i Tylvtetal i Salling og Fjends Herred.

729. *ms* 1906/1; *opt.* 1908. – 1. ← en.

730. *ms* 1906/1; *opt.* 1908. – 1. *med blyant er tilf* høstdreng *(?)* bæres hjem paa en rive. – 2. Bære *slt.*

731. *ms* 1906/1; *opt.* 1908. – 1. (kar) *tilf o l med blyant.* – *I marginen er tilf* Salling. – *jf nr* 49.

732. *ms* 1906/1; *opt.* 1908. – *savnes under DT nr 640.*

733. *ms* 1906/1; *opt.* 1908. – *På oktavseddel (jf nr 720) tilf: over* væggen *er indføjet* eller Bessingtræet *og efter teksten* Bønderne nu har dog fundet et endnu virksommere Middel: de borer et lille Hul i hver Bessing og fylder det med *Dywelsdrek* // Stank er i det Hele taget flittigt anvendt som Lægemiddel. // Jeg har hørt én af Fjends Herreds kjendteste Hexemestre Niels Dahl i Fly gi' dette Raad imod ildelugtende Aande, at gaa fastende hen og gabe over en aaben Natstol. – *jf nr.* 677.

734. *ms* 1906/1; *opt.* 1908. – 1. ko *slt.*

735. *ms* 1906/1; *opt.* 1908. – 1. *med blyant er tilf* har været nedlagt i unge *(?)* År, tages nu op igjen; ukendt i Fjends h. – *Nedenunder findes følgende blyantsnotater:* Vækild, 2 mand. – Skive Folkeblad. en mand i Haderup ... 29. jordtørv ..... *(næsten ulæselig skrift, mul. ikke JAa).*

736. *tr* DS² V,113/325 *(her oplyses, at opt. er fra 1908).*

737. *ms JAa's utrykte fortegnelse over egne arbejder (se indl. s.* XV*); i slutningen af denne er noteret nogle utrykte, til DFS indsendte optegnelser; blandt dem er denne den eneste, hvortil original-ms savnes; formentlig er den fra samme tid som de øvrige.*

738. *ms* 1906/23 top. 1690; *opt.* 1909. – »Fra Dansk Folkemindesamling II« (DFm 4), *der udkom dette år, redigeredes af Hj. Thuren.* – *jf nr* 373.

739. *ms* 1906/23 top. 1690; *opt.* 1909. – *jf nr* 149, 242.

740. *ms* 1906/23 top. 1690; *opt.* 1909. – *jf* SV VI,412; PP 56. – 1. ← skuld'.

741. *ms* 1906/23 top. 1690; *opt.* 1909. – 1. som *slt.*

742. *ms* 1906/23 top. 1690; *opt.* 1909. – 1. ← de *og* døde *slt.* – 2. *med blyant* → dø.

743. *ms* 1906/23 top. 1690; *opt.* 1909. – *jf* SV VII,332. – 1. ← den.

744. *ms* 1906/23 top. 1690; *opt.* 1909. – 1. og *slt.*

745. *ms* 1906/23 top. 1690; *opt.* 1909. – 1–1. *o l* ← dog. – 2. ← »der *og* er *slt.*

746. *ms* 1906/23 top. 1690; *opt.* 1909. – 1. foto *slt.* – 2. ← Resen.

747. *ms* 1906/35; *opt.* 1909. – *Selve optegnelsen er skrevet med en anden hånd, JAa har kun tilføjet forbemærkningen, og til sidst* (Raasted).

748. *ms* 1906/23 top. 1653; *opt.* 1909. – *tr* DKS 251; *nævnt* Aug. F. Schmidt: Sagn og Tro knyttet til Stene i Viborg Amt. *Skivebogen* 16 (1924) s. 58. – *Denne og de tre flg. optegnelser er supplement til listen i »Fra Dansk Folkemindesamling« (1908) 97ff.*

749. *ms* 1906/23 top. 1653; *opt.* 1909.

750. *ms* 1906/23 top. 1653; *opt.* 1909.

751. *ms* 1906/23 top. 1653; *opt.* 1909. – *nævnt* DKS 215.

752. *ms* 1906/38; *opt.* 1909. – *jf nr* 316.

753. *ms* 1906/38; *opt.* 1909.

754. *ms* 1906/35; *opt.* 1909.

755. *ms* 1906/35; *opt.* 1909. – *jf nr* 59, 337.

756. *ms* 1906/35; *opt.* 1909. – *jf nr* 632.

757. *ms* 1906/35; *opt.* 1909. – 1. ← er.

758. *ms* 1906/35; *opt.* 1909.

759. *ms* 1906/35; *opt.* 1909. – 1. ← sejler.

760. *ms* 1906/35; *opt.* 1909.

761. *ms* 1906/35; *opt.* 1909.

762. *ms* 1906/35; *opt.* 1909. – Meddelt af Lærer Nicolajsen, Raasted ved Ringkjøbing *(JAa)*.

763. *ms* 1906/35; *opt.* 1909 efter lærer Nicolajsen, Raasted. – 1. ← tæ. – 2. ← nær.

764. *ms* 1906/35; *opt.* 1913. – *jf nr* 293, 498.

765. *ms* 1906/35; *opt.* 1913.

766. *ms* 1906/35; *opt.* 1913. – 1. *tilf o l.* – 2. B *slt.*

767. *ms* 1906/35; *opt.* 1913. – 1. *o l tilf* (And). – 2. *o l* ← Touborg.

768. *ms* 1906/35; *opt.* 1913.

769. *ms* 1906/23 top. 2451; *opt.* 1913.

770. *ms* 1906/23 top. 2476; *opt.* 1913. – *Rambusch er omtalt* SFH V, 141ff.

771. *ms* 1906/23 top. 1690; *opt.* 1915.

772. *ms* 1906/35; *opt. u. å.*

773. *ms* 1906/35; *opt. u. å.* – 1. ← Dreng, ».

774. *ms* 1906/23 top. 1671; *opt. u. å.* – 1. er *slt.* – 2. *tilf o l.* – 3. ← Efteraare. – *jf* SV III,183.

775. *ms* 1906/23 top. 1671; *opt. u. å.* – *tr* DKS 251.

776. *ms* bidrag til Æresbogen til ETK *(nu hos dennes søn Johs. E. Tang Kristensen, Nørresundby, og venligst stillet til rådighed for nærværende udgave).* – *opt.* 1922.

STEDREGISTER

Kursiveret er navne på sogne og større enheder. Der er ved sognenavnene givet henvisning til selvstændigt omtalte mindre lokaliteter, og ved disse anført, i hvilket sogn de ligger. Der henvises til tekstens løbenumre, her og der til noterne. Enkelte stednavne er medtaget, selv om de ikke direkte er nævnt (f. eks. Skive Å, hvor teksten blot har »Aaen«). Retskrivningen er med få undtagelser moderniseret. Se i øvrigt i emneregistret: *tydning af stednavne* (s. 216).

Alheden 443, 658
Almind 298
Alstrup (Trevad, *Vridsted)* 148
Astrup *(Grinderslev)* 748, 750, 775
Ballekær *(Fly)* 592
Birkemose *(Fly?)* 66
Bjergmandens Skorsten *(Fur)* 16
Bjært *(Sale)* 169
Bjørnkær *(Sevel)* 68, 770
Borbjerg 543 *(se note);* → Hvam, Skave
Bornholm 255
Breum *(Grinderslev)* 713, 726, 729, 735
Brudedalene *(Højslev)* 168, 172, 245, 651
Bygholm *(Hatting)* 294
Bærs *(Estvad)* 643
Børsting → Vester Børsting
Daugbjerg 4–5, 169, 246, 257 *(note),* 571, 598, 606, 629, 656, 717; → Daugbjerg Dås, Hønemose, Ka' Ronenåms Hul
Daugbjerg Dås *(Daugbjerg)* 4–5, 141, 153, 169
»Dejtruget« *(Sevel)* 131
Djeld *(Sevel)* 257
Dommerby 626; → Tastum Sø
Ejsing 302
Elsebjerg *(Sevel)* 144–45
Estvad 226, 746; → Bærs, Estvadgård
Estvadgård *(Estvad)* 164, 222–24
Feldingbjerg 228
Finderup 230, 312
Fjends hd. 447–73, 475–563, 682, 720, 728 *(note),* 735 *(note),* 739–40, 743–45, 771
Fly 3, 146, 155, 163, 221, 239, 264, 273, 277, 296, 304, 444, 445 *(note),* 591–92, 669, 715–16, 733 *(note);* → Ballekær, Birkemose, Fly Hede, Flæskedammen, »Hur'eshøj«, Iglsø, Kaphøje, Kistel, »Swarzstoww«, Åkær
Fly Hede *(Fly)* 6, 66, 223, 592
Flæskedammen *(Fly)* 239
Fovsing 700
Frederiks → Grønhøj, Havredal
Frederikshavn 751
Frijsenborg *(Hammel)* 445, 592
Frisholt *(Sahl, Houlbjerg hd.)* 445, 592
Fur 16, 252, 390, 774; → Rødstenen
Fælgebro *(Sønder Resen)* 647
»Gammelborg« *(Vridsted)* 639
Gellerup 444, 698
Gelsted (Vends hd.?) 343
Grimmebakker *(Sevel)* 17, 129–31, 671
Grinderslev 736, 748; → Astrup, Breum, Mogenstrup
Grønhøj *(Frederiks)* 443
Grønning 711
Gudum 764–65
Gunderup *(Sevel)* 345 *(se note)*
Hadderup 246, 276, 569, 630, 647, 702, 770; → Kragesø, Vistrupgård
Hagebro *(Vridsted)* 4, 8, 672

Hale *(Sevel)* 668
Haraldshøj *(Skive)* 239
Harboøre 150
Harre 278
Haudal → Havredal
Havredal *(Frederiks)* 135
Hellesø Dam *(Sevel)* 8
Helligkilde (Trevad, *Vridsted)* 148
Hem 278, 394, 573
Herning-egnen 714
Hestbæk Mose *(Rybjerg)* 723
Himmerland 741–42
Hjelm Hede *(Sevel)* 129, 131, 671
Hjerk 278
Hjerm → Volstrup
Holstebro 4, 641, 719
»Hur'eshøj« *(Fly)* 297
Hvalpsund → Sund
Hvam *(Borbjerg)* 274
Hvilehøj *(Sevel)* 8
Høgild *(Sønder Resen)* 7, 404
Højslev 142, 168, 172 *(note)*, 174; → Brudedalene, Stårupgård, Vinkelhøj
Hønemose *el.* Hønsemose *(Daugbjerg)* 141, 153
Iglsø *(Fly)* 297
»Ivvesdam« *(Sevel)* 253
Jebjerg 711, 729
Jylland 11, 16, 126, 247, 252, 588
Kaphøje *(Fly)* 590, 667; → Søndre Kaphøj
Kardyb *(Kobberup)* 277 *(se note)*
Ka' Ronnenåms Hul *(Daugbjerg)* 629
Karstoft *(Sevel)* 125, 225, 253
Karup Å → *Skive Å*
Kasttoft → Karstoft
Kavrup Dybdal → Kardyb
Kirkegård → Trandum Kirkegårde
Kistel *(Fly)* 590
Klode Mølle *(Engesvang)* 393
Kobberup 6, 66, 223, 277, 626, 718; → Kardyb, »Skajbæk«, Søby, Tastum, Tastum Sø
Koldinghus *(Kolding)* 6, 66
Koldkur *(Sønder Resen)* 246, 647
Krabbesholm Skov *(Resen, Hindborg hd.)* 644
Kragesø *(Hadderup)* 702
København 167, 252, 292; → Vesterbro
Langeland 759
Lem 278
Lime 278
Limfjorden 5, 638, 749
Lindholt *(Sevel)* 138
Lund *(Skive)* 278
Lundø 173
Mogenstrup *(Grinderslev)* 748–49
Mogenstrup *(Sevel)* 170, 591–92
Mors 5, 154
Mønsted → Rosborg
New York 769
Nørre Nissum 150
Nørreport *(København?)* 760
Oddense 9
Randers 59, 337, 755
Rendsborg 126
Resen → Krabbesholm Skov
Resen → *Sønder Resen*
»Romlomsbæk« *(Romlund?)* 65
Rosborg *(Mønsted)* 230–31
»Rundkjeld« *(Sevel)* 224
Rybjerg → Hestbæk Mose
Ryde → Rydhave, Stendis
Rydhave *(Ryde)* 37, 165
Rødstenen *(Fur)* 16 *(note)*
Røgterbæk *(Sevel)* 621
Røjbæk *(Sevel)* 770
Rønbjerg 746
Råsted 747 *(note)*, 762, 763 *(note)*
Sadelshøj → Salshøj
Sahl → Frisholt
Sahl → Sale
Sale (Ginding hd.) 151, 277, 302; → Bjært, Svenstrup, Åle
Salling 236, 252, 279, 390, 644, 673, 675, 682, 720, 728 *(note)*, 731 *(note)*, 753
Sallingsund 16
Salshøj *(Sevel)* 248, 257

Sebstrup *(Sevel)* 592
Sevel 8, 25, 129, 136, 144–45, 180, 229, 277, 570, 591, 683; → Bjørnkær, »Dejtruget«, Djeld, Elsebjerg, Grimmebakker, Gunderup, Hale, Hellesø Dam, Hjelm Hede, Hvilehøj, »Ivvesdam«, Karstoft, Lindholt, Mogenstrup, »Rundkjeld«, Røgterbæk, Røjbæk, Salshøj, Sebstrup, Skovby, Stubbergård, Svendshede, Søgårde, Søndergård, Sønder Mølle, Trandum, Trandum Kirkegårde
Silkeborg 126
»Skajbæk« *(Kobberup)* 223
Skave *(Borbjerg)* 706
Skelhøj *(Skive?)* 239
Skive 17, 129, 239, 278, 316, 390, 442, 566, 638, 752; → Haraldshøj, Lund, Skelhøj, Vinde
Skive Å 4, 170, 625, 647
Skovby *(Sevel)* 10 *(se note)*
Smollerup 637, 639–40
Spøttrup *(Rødding)* 232–34
Stendis *(Ryde)* 543
Stubbergård, Gl. og Ny *(Sevel)* 8, 129 *(note)*, 133–34, 163, 224 *(note)*
Ståruppgård *(Højslev)* 235
Sund (= Hvalpsund, *Tise?*) 278 *(se note)*
Sunds 444
Svendshede *(Sevel)* 248
Svenstrup *(Sale)* 19
»Swarzstoww« *(Fly?)* 66
Søby *(Kobberup)* 277, 626
Søgårde *(Sevel)* 17–18, 700
Søndergård (Djeld, *Sevel*) 257
Sønder Mølle *(Sevel)* 674
Sønder Resen 246, 301, 569, 647, 650, 746; → Fælgebro, Høgild, Koldkur
Sønderskov *(Vænø)* 237
Søndre Kaphøj *(Vridsted)* 667; → Kaphøje
»Tanneum Kjerk« 335 *(se note)*
Tastum *(Kobberup)* 277, 624–27, 642
Tastum Sø *(Kobberup, Dommerby)* 251, 625–28
Thy 154
Thårup → Tise Torp
Tise 278; → Sund, Tise Torp
Tise Torp *(Tise)* 278 *(se note)*
Trandum *(Sevel)* 8, 227, 316, 591, 621
Trandum Kirkegårde *(Sevel)* 171, 251, 621, 625
Trevad *(Vridsted)* 20–21, 37–38, 154, 240, 251, 592, 639, 672 *(note)*, 708 *(note)*
Uglehøj *(Vridsted)* 21
Vandborg 712
Varde 701
Vejle 393
Vesterbro *(København)* 69
Vester Børsting *(Vroue)* 21
Vesterhavet 10, 302, 734
Viborg 4, 8, 246, 252, 312
Vinde *(Skive)* 278
Vinkelhøj *(Højslev)* 697
Vistrupgård *(Hadderup)* 702
Vium *(Hjerk)* 278
Volstrup *(Hjerm)* 237
Vridsted 224, 277, 572, 574, 592, 699; → Alstrup, »Gammelborg«, Hagebro, Helligkilde, Søndre Kaphøj, Trevad, Uglehøj
Vroue 137, 277, 301, 569, 699, 746, 771; → Vester Børsting, Vrouehøj
Vrouehøj *(Vroue)* 699
Vænø → Sønderskov
Ørslevkloster 589
Ørum 589
Åkær *(Fly)* 37–38, 155, 238 *(note)*, 273, 474, 591–92, 715, 728 *(note)*, 738
Åle *(Sale)* 299
Århus 776

EMNEREGISTER

På grund af samlingens uensartethed kan registret ikke blive dækkende; folkedigtningen og legene er kun emneregistreret i begrænset omfang. – Der henvises til tekstens løbenumre.

Albrekt (svensk konge) 6, 66, 223
altervin, -brød 180, 702
amtstue 746
april → året
aske 742
bagning 58, 68, 327, 748; → julebagning
bakke → høj
banden → forbud
Bartholomæusdag → året
begravelse 18, 230, 514, 569, 573, 636, 718, (af levende barn) 734
bekkasin → tydning
ben 582
besøg → varsel
Bette Tammes 365
bilæggerovn 742
biskop 158, 573
bjergfolk 4–5, 16–18, 68, 141, 168, 221, 245, 252, 257, 297, 315, 331, 651, 668, 697–701, 712, 726; → forbud, jættekvinde, trold
bjælke 347
blæst → vind
bog → Cyprianus, tro
bonde 192, 255–56, 598
brand 257, 297; → varsel
briller (gøre en br.) 613
brud 168, 172
brudesmykke 168
brygning 9, 65, 314
brændevin 118, 207, 326, (403), 444, 564
brød 66, 68, 107, 725, 748
brønd 38, 357, 589
byderemse 314
bygmester 222
byremse 277–78
bystævne 564
clairvoyance 169
couvade 769
Cyprianus 299, 674
dans 660
degn 8, 522, 530, 683
dialektforskelle 745
djævel → Fanden, magisk handling
dovenskab 392
dronning → Karoline Amalie, Margrete
druknet 387, 627
drøm 635; → mareridt
død → varsel
dødningeben 714
dødskamp → magisk handling
dødssejler 10
dåb 5, 18, 701; → påbud
edder 584
Elias 773
ellefolk 16, 19–20, 174, 697
Esper Nifinger 390
Fadervor 597
Fanden 142, 166, 230–31, 244, 299, 452, 487–88, 530, 599, 629, 647, 674, 719, 762
fastelavn → året
februar → året
fisk 395, 566, 768
fisker 133, 628, 672
fjer 741
flintøkse 749

flue 362, 689; → tro
flæskesøndag → året
fløjten → forbud
forbud mod at
bande 142; bære ting på hovedet 36; dræbe fåreorm 654; fjerne lys 580; flytte markskel 37–38, 229, 624, 643; fløjte 9; forulempe bjergfolk 16, 651, død 736, genganger (spøgeri) 25, 151, 217, 235, 249, nisse 125, 154; gå mellem hjulspor 156, 216, 665; håne sakramenter 702; løbe 576; mishandle katte 26; pløje på helligdag 246; røbe overnaturlig synsevne 668; sammenligne hænder 24; signe hørligt 41; skjule penge 137, 218, 226; skovle fåresti 208; skrue rok ned 173; slå med sime 15; spille kort 142; synge 28, 576
forgørelse → magisk handling
forspand 500, 753
forsværgelse → magisk handling
Frederik VI 703, 708
frieri 213, 607, 652
frimurer 166, 579
friskytte 180, 644
frue 255–56, 302, 638
frø → tro
færgefart 16, 252
føde → mad
fødsel 168, 769, (i graven) 771
får 630, 654; → tydning
fåreorm → forbud, tro
fåresti → forbud
gartner 235
ged → tydning
gedebuk 733
genganger 8, 130–31, 137–38, 151, 164, 217–18, 224, 226, 228–29, 235, 237, 247, 250, 296, 589, 647, 672, 736; → forbud, natteplejning, påbud, skelflytning, spøgeri
Glavind (Laust) 719
gloende → høj, stråle
graver 139
gravhøj → høj
Gregoriusdag → året
græsning 626
Gud → Vorherre
gudstjeneste 565, 569, 626, 629
Gyldenstjerne (Knud) 8, 227
gækken 372
gæs 280, 293; → tydning
gøg 270; → tro
gøre vejr 740
gårdbo → nisse
halmknippe 237
halsløsningsgåde 354
hane 48, (overnat.) 153, 231, 248, 277, 641; → tro, tydning
hanefjed 8
hare (overnat.) 146, 630
havresædfugl 396
havsnød 638
heks 8, 146–47, 393, 583, 629–30, 770; → magisk handling
heksemalkning 673
heksemester 583, 719
hekseri → magisk handling
held → varsel
helligdag → forbud
helligkilde 148, 298
helligtrekonger → året
herremand → Gyldenstjerne, Lykke, Rosborg, Sehested
hest 6, 47, 66, 101, 144, 223, 281, 295, 333, 345, 492, 618, 648, 665, 670, 727, (overnat.) 17, 25, 136, 252
hestesko 5, 223, 233
hikke 603–04
hjejle → tydning
hjerte 393
hugorm → magisk handling, tro
hule 16, 139, 224
hund 135, 142, 146, 224, 243, 295, 343, 361, 573, 665, (overnat., gerne sort) 9, 25, 166, 249; → tro
husbygning → varsel
»hwerre syn« → magisk handling

hyldefolk 173
hyrde 44, 51, 122, 168, 237, 260, 263, 331, 564, 567, 640, 651, 653–54, 667, 697
hø → magisk handling
høg 270; → tro
høj 16–17, 20, 129, 141, 153, 174, 225, 239, 248–49, 257, 297, 590, 641, 667, 671, 697–98, 700–01, 712, (på gloende pæle) 16, 171, 699; → påbud
høns 318, 490, (overnat.) 297; → tro
hør 383
hørfrø 630
høst 61, 326, 711; → varsel
høstak 367
høstdreng 730
høstkone 711
høstmand 711
hånd → forbud
ild 630, 770; → brand, gloende, lys
januar → året
Jens Langkniv 393
jernbane → varsel
Jerusalems skomager 7
Jesus 11, 238, 244, 324, 384, 638, 644, 697
jomfru 8, 168, 172
jordemor 168, 245, 713
jul → året
julebagning → tro
juli → året
jæger → friskytte, Wojensjæger
jættekvinde 170
kaffegrums 770
kakkelovn 339
kalv (overnat.) 8, 669
kammer (spøgelsesk.) 240, 247, 589
Karen Holgersdatter (heks) 630
Karen Rundenom (heks) 629
Karoline Amalie (dronning) 598
kartegilde 660
kartoffeltysker 658; → tysker
kartofler 566
kat 72, 414, 684; → forbud, tro
kilde 726; → brønd, helligkilde
kirke 8, 163, 168, 172, 180, 227, 252, 276, 298, 301–02, 629, 638, 640; → magisk handling
kirkegård 128, 132, 139, 246, 296, 298, 637, 647, 715
kirkeklokke 8, 252
kirketårn 6, 66, 302, 589
kirkevej 240
kjørmesknud → kyndelmisse
kloge folk 11, 41, 590, 630, 719
kloster 224, 589
kløen 286–87
knappenål → tro
kniv → tro
ko 109, 154, 188, 190, 234, 276, 298, 348, 647, 673, (overnat.) 19; → tro, varsel
konegilde 568, 613
konfirmation 571
konge 111, 167, 358, 473; → Albrekt, Frederik VI, næssekonge
kornpriser → varsel
kors 142, 327, 586, 637
kortspil 142, 568, 613, 652; → forbud
krampe 713–14
kreaturhandel → varsel
krig 114, 671; → varsel
Kristi himmelfartsdag → året
kulde → varsel
kusk 247, 250, 569
kvindfolk 511
kvægsygdom → magisk handling
kyndelmisse → året
kællingespring 8
kæltring 531; → tater
kæmpe 301
kærkone 721
kærlighed 398, 411, 681; → magisk handling
køretøj (overnat.) 17, 136, 156, 248, 641
kål 179, (strygen for) 326
ladefoged 237
lam 567; → tro, tydning

Lange-Margrete 393
langfredag → året
leverrim 766–67
lig 634, 717, 729, 736
liglys → lys
ligplante 774
ligskare 155, 642, 718, (overnat.) 155–56, 216, 581, 642, 727
lindorm 163
lus → tro
lyd → tydning
Lykke (Wolmer) 736
lys 8, 328, 580, (overnat.) 20, 155, 157, 216, 225, 248, 257, 581, 627, 642; → forbud, ild
lækat 161
lærke → tydning
læs, sidste 730
lørdag 563
lås 8
mad 34, 51, 67, 71, 97, 127, 196, 263, 310, 466, 517, 566, 598, 765
magisk handling (middel): afværge djævel 299, 674, genganger 718, heks 583, 630, hekseri 327, 673, mare 648, 670, spøgeri 233, 650; besværge hav 734, hugorm 143, mus 732, sovende 655, tyv 675; forgøre 68, 606, 629–30; forsværge sig 166, 180, 230–31, 629, 644; fremmane soldater 165; få ny tand 332; give overnaturlig synsevne 16, 143, 168, 252, 668; hekse 147, 393, 630, 656, 673–74; »hverre syn« 719; mane 8, 128, 142, 164, 224, 228, 246, 589, 629, 647, 674; mildne dødskamp 630, 741, 770; opdage spøgeri 135, tyv 40, 575, 675, 770; placere kirke 276, 298; plukke hø 242; signe og helbrede 11–12, 41, 333, 603, 713–17, 719; spytte 14, 246; spå 770; vække kærlighed 369, 776; værne mod kvægsygdom 677, 733
maj → året
maning → magisk handling
mare 388, 648, 670; → magisk handling
marelok 648
mareridt 670, 776
Margrete (dronning) 6, 66, 223
Margretes stol 775
Maria (jomfru) 701
mariehøne → tro
Mari Rok 722
marked 566, 688
markmand 564
markskel 564, 630; → forbud
marts → året
mellemvejen (stykket mellem en vejs hjulspor) → forbud
Mikkelsdag → året
mirakel 773
mus 332; → magisk handling
musik (overnat.) 19, 133, 171, 701
nattepløjning 37, 639
naturlyd → tydning
navlestreng 713
nisse 3, 16, 21, 125, 152, 154, 251, 625, 669; → forbud
niøje 395
nonne 224
nordmand 222, 590, 667, 703
november → året
nyfødt → påbud
nytårsaften → året
næssekonge 129, 239, 588, 671
nøgle (overnat.) 141, 153
opkastning 769
»opskywr« 730
Orion 722
overnaturligt fænomen:
dyr → hane, hare, hest, hund, høns, kalv, ko, stud, svin, tyr;
evne → clairvoyance, forgørelse, hekseri, manen, signen, synsevne;
væsen → bjergfolk, ellefolk, genganger, gårdbo, hyldefolk, jættekvinde, kæmpe, nisse, pusling, spøgeri, trold, Wojensjæger;

i øvrigt → dødssejler, køretøj, ligskare, lys, musik, nøgle, spektakel
oversvømmelse → varsel
ovn → bilæggerovn, kakkelovn
Pauli omvendelse → året
Peder (st.) 701
Pedersdag → året
Peders fængselsdag → året
Peders Pig 722
penge 8, 70, 137, 148, 166, 245, 443, 564, 570, 712; → forbud, skat
pinse → året
plejlvise 610
plov → tro
pløjning 38, 229, 564, 597; → forbud, natpløjning
præst 8, 18, 57, 128, 142, 158, 164, 167, 224, 228, 230, 246, 384, 421, 531, 561, 565, 569, 572–74, 589, 629–30, 647, 673–74, 683, 699, 702
pusling (= bjergfolk) 68, 252, (= djævel) 299, (= hyldefolk) 173, (= nisse) 3
pæl (gloende) → høj
påbud om at
døbe nyfødte 18; hjælpe genganger 137–38, 218, 226, 229, 247, 250, 296, 624, 643; spise op 35, 517; splitte træskovisk 14; udgrave høj fra sydøst 225, tiende 225, 248, 257, 641
påske → året
regn → tro, varsel
regnbue → tro
regning 279–81, 394, 633
rengøring 744
rim → tro
rindende vand 4, 174, 647
ringridning 735
rok 340, 355; → forbud
Rosborg (Hans) 230
rugmarked → året
ryle → tydning
ræv 261, 677, 733
røg 349; → tro
røgter 158
røver 259, 274, 393
saks 40, 175
salme 697
salmebog 575
salve (magisk) 168
samleje 716
sang → forbud, musik
St. Hansaften → året
Sehested (Jens?) 37, (165)
september → året
signekælling 11
signen → forbud, magisk handling
sime → forbud
skarnbasse 313, 356, 386
skat 141, 153, 225–26, 248–50, 257, 297, 590, 627–28, 641, 667; → penge, varsel
ske → tro
skelflytning → forbud
skifting 18, 169
skrædder 102, 132, 195
skud 146, 180, 235, 630, 644
skuddag → året
skæppe → tro
skærtorsdag → året
skårgrød 730
slavekrigen 126
slot 239
smed 5, 57, 700
Smidt (Henrik) 674
småpusling → pusling
sne → varsel
sol 33, 210, 219
sold 40, 770
soldat 275, 300; → magisk handling
sort → hund, lam, stork
sparsommelighed 570–71, 682
spektakel (overnat.) 8, 20, 136, 155, 232, 237, 647, 650, 667, 697
spillemand 516
spindelvæv → tro
spytning 565, 615; → magisk handling
spøgeri 25, 132–36, 232–34, 240, 246,

253, 590, 628, 638, 640, 650; → forbud, genganger, magisk handling
spå → magisk handling
stavning 63–64, 338, 344, 594, 646
stednavn → tydning
sten 4, 301, 748–51, 775
stenpikker → tydning
stjerne 176
stjernebillede 722
stok 666
stork 294, 373, 455, 738; → tro, tydning
stråle (gloende) 17, 228, 647
stud (overnat.) 236, 363
studenavne 772
student 69
stær 397
stærk mand 700
stål → tro
svale → tro
svane → tro
svin (i seng) 702, (overnat.) 25, 253
sværd 671
synsevne (overnat.) → clairvoyance, forbud, magisk handling
synål → tro
sø 251, 625–28, 702
sølvknap 630
sølvkrus 4
søm → tro
søndag 622
søpindsvin 743
såning 327; → varsel
tagsaks 609
talen i søvne 655
tamperdag → året
tand → magisk handling
tandpine 623
tater 393, 746; → kæltring
tavshed → påbud
tigger 407, 606, 630
tilbagemaning 647
tobak 108, 183
torden 576, 605, 659, 701
trefoldighedssøndag → året
tro vedrørende
levende væsener: fluer 577–78, 664; frø 49, 731; føl 49, 731; fåreorm 654; gøg 159, 367, 372, 379, 724; hane 22, 27, 375; hugorm 143; hund 587; høg 159, 724; høns 23, 368, 375; kat 26, 209, 600, 602; ko 13–15; lam 208, (sort) 31; lus 386; mariehøne 653; stork 49, 374, 731, (sort) 30; svale 369, 376; svane 371; tudse 584, 663; ugle 29, 162; vibe 49, 160, 324, 676, 723, 731
– ting og naturfænomener: bog 8, 299, 674; julebagning 214; knappenål 398, 681; kniv 13, 398, 586, 681; plov 49, 731; regn 32, 661; regnbue 35; rim 215; røg 54; ske 398, 681; skæppe 36; spejl 681; spindelvæv 585; stål 225, 311; synål 398; søm 398; træskovisk 14
trold (troldfolk, troldpak) 16, 168, 172, 245; → bjergfolk
træskosøm 342
træskovisk → påbud, tro
tråd 776
tudse 168, 691; → tro
tydning af
lyd: bekkasin 324; får 595; ged 599; gæs 377; hane 43, 67, 366; hjejle 378, 596; lam 595; lærke 324; ryle 324; spurv 324; stenpikker 324; stork 324; vibe 324; vognknirken 312, 316, 752
– stednavne: Brudedalene 168; Dejtruget 131; Elsebjerg 144; Fælgebro 647; Grimmebakker 129, 671; Hagebro 4; Haraldshøj 239; Hjelmhede 129, 671; Hvilehøj 8; Hønemose 153; Ka' Ronnenåms Hul 629; Kragesø 702; Sevel 145; Skive 638; Slottet 239; Swarzstoww 66
tyr 257, (overnat.) 712
tysker 500; → kartoffeltysker
tyv 132, 167, 467, 470, 575; → magisk handling

tyveri (betalt tilbage) 8, 164
tærskning 94
tørvegravning 392, 572
tørvejr → varsel
tørvestak 352
udskiftning 37
Ufødt (Bertel el. Knud) 8
ugle → tro
uheld → varsel
ulv 144–45
ulykke → varsel
ur 178, 341
uægte fødsel 565
Valborgaften → året
vand → rindende vand
vandladning 715–16
varsel (el. tegn) vedrørende
besøg 22, 27, 209, 375, 600; brand 157, 621; død 24, 29, 155, 162, 286, 580, 586, 634, 642, 727–28, 742, 774, (kreaturs) 157; flytning 731; fødsel 742; held og uheld 311, 372, 582, 666, 731; husbygning 157; høst 32, 49, 215, 578, 605, 664; jernbane 621; kornpriser 212, 653, 662, 678; kreaturhandel 219; krig 30; kulde 241–42, 577, 659, 663; oversvømmelse 10; regn og tørvejr 23, 33, 35, 54, 210, 368, 376, 379, 382, 585, 601, 622, 635, 661; skat 225, 248, 257, 627; sne 371; såning 386; ulykke 28, 31, 162, 287; vejr i alm. 34, 49, 211, 517, 679; vind 211–12, 376, 602, 662, 680; ægteskab 26
vej 177; → kirkevej
vejr → gøre vejr, varsel
vibe → tro, tydning
vildfuglefjer 741
vildgæs 370
vind 12, 387; → varsel
vindue 240, 346, 674
vinduesbly 142
vintersolhverv → året
vognknirken → tydning
Vorherre 95, 102, 112, 127, 158, 230, 238, 358, 374, 458, 544, 612, 638, 649; → Jesus
vorte 333
vrid 11–12
væsel 161
Wojensjæger 9, 720
»Zebedej-stjen'« 743
æg 117, 282, 350, 567
ægteskab 317, 422, 514, 695; → frieri, varsel
øl → brygning
ånd 139
året
bevægelige dage: fastelavnsmandag 735; fastelavnssøndag (flæskesøndag) 310; Kristi himmelfartsdag 246, 387; langfredag 203; pinse 8, 566; påske 8; skærtorsdag 203; tamperdag 212, 678–80; trefoldighedssøndag 622
– faste dage (kronologisk): januar 211; helligtrekonger (6.1) 211; Pauli omvendelse (25.1) 219; februar 211; kyndelmisse (2.2) 149, 215, 242, 739; Pedersdag (22.2) 241, 676, 723; skuddag (29.2) 213; marts 50, 380–81, 385; Gregoriusdag (12.3) 243, 566; april 50, 123, 385; Valborgaften (30.4) 298; første maj 382, 661; St. Hansaften (23.6) 147, 298, 726; juli 566; Peders fængselsdag (1.8) 32; Bartholomæusdag (24.8) 566 *(note)*; september 566; Mikkelsdag (29.9) 662; rugmarked (30.9) 566; november 566; vintersolhverv (21/22.12) 214; jul 8, 154, 215, 228, 252, 574, 580–81; juledage (25.12–5.1) 211; nytårsaften (31.12) 328, 767.

SYSTEMATISK INDHOLDSFORTEGNELSE

Det bemærkes, at en del optegnelser er opført i flere grupper, f. eks. når der i forbindelse med et sagn meddeles oplysninger om varsler el. lign., når en fortælling indeholder et mundheld, osv. Der henvises til tekstens løbenumre.

Historiske sagn og fortællinger, lokalhistorie: 6, 18, 37–38, 66, 126, 129, 144–45, 148, 150, 165, 169, 222–23, 239, 274, 298, 302, 390, 393, 445, 569–72, 574, 588, 598, 626, 638, 671, 700, 703, 708.

Sagn og sagnnotitser med overnaturlige træk: 3–5, 7–10, 16–17, 19–21, 25, 38, 41, 68, 125, 128, 130–31, 133–39, 141–43, 146–47, 151–56, 163–66, 168, 170–74, 180, 217, 221, 224–37, 240, 245–53, 257, 276, 296–99, 301, 393, 589–90, 606, 621, 624–30, 639–44, 647, 650–51, 656, 667–70, 672–75, 697–99, 701–02, 712, 719, 727–28, 734, 736, 741.

Folketro i almindelighed (herunder ikke stoffet i de følgende fire grupper): 9, 18, 25–26, 28, 36–37, 143, 156, 159–60, 166, 173, 180, 216–18, 225–26, 240, 311, 324, 367, 374, 387–88, 398, 576, 579–84, 587, 590, 639, 648, 654, 656, 665–67, 670, 674, 676, 681, 723–24, 726, 734, 739, 741, 748, 769–71.

Varsler (herunder ikke vejrvarsler): 10, 22, 24, 27, 29–31, 155, 157, 162, 209, 225, 286–87, 372, 375, 581–82, 586, 600, 621, 634, 642, 653, 731, 742, 774.

Vejrvarsler og -regler: 23, 32–35, 49–50, 54, 123, 149, 203, 210–12, 215, 219, 241–43, 368, 370–71, 376, 379–82, 385–87, 517, 563, 577–78, 585, 601–02, 605, 622, 635, 659, 661–64, 678–80.

Trylleformler og bønner: 11, 41, 143, 147, 238, 244, 332–33, 649, 732, 738.

Magiske midler og handlinger, folkemedicin: 11–14, 34, 40, 143, 208, 225, 233, 242, 327, 332–33, 369, 517, 575, 603–04, 629–30, 644, 648, 650, 655, 673, 675, 677, 713–19, 729, 733, 770, 776.

Skik og brug: 213, 310, 326–28, 373, 564–68, 660, 711, 730, 735, 738, 771.

Lege og narrerier: 39, 63–64, 140, 303, 315, 318–23, 326, 328–30, 334–36, 597, 608–17, 619–20, 623, 651–52.

Gåder: 48, 175–79, 279–82, 339–63, 383, 394, 594, 618, 633, 646, 773.

Tydning af naturlyd o. l.: 43, 67, 312, 316, 324, 366, 377–78, 595–96, 599, 752.

Ordsprog (herunder wellerismer, men ikke vejrregler), mundheld og talemåder: 36, 62, 70–122, 181–202, 204–07, 226, 230, 261–62, 264–72, 364, 407–42, 444, 447–73, 475–562, 583, 592, 637, 683–94, 721, 725, 737, 740, 753, 762.

Rim og remser (herunder tælleremser): 42, 45–47, 52–53, 55–61, 65, 230, 241, 249, 277–78, 283–85, 288–95, 303, 305–06, 313–15, 317, 321, 325, 335, 337–38, 398, 403–04, 502, 607, 631–33, 636, 657, 681, 695–96, 704–07, 739, 747, 754–61, 763–68, 772.

Viser: 44, 51, 65, 275, 308, 320, 331, 391, 399–402, 404–06, 445–46, 592.

Eventyr og fortællinger: 42, 69, 127, 132, 140, 158, 167, 255–56, 258–60, 263, 300, 307, 384, 389, 392, 573, 597, 637, 645, 658.

Diverse: 15, 161, 214, 254, 338, 365, 443, 607, 682, 720, 722, 743–46, 749–51, 775.

Breve og meddelelser: 1–2, 124, 220, 273, 304, 309, 364, 379, 395–97, 444, 474, 591–93, 709–10, 746, 776.

TYPEREGISTER

AT	nr.
300	260
303	307
425C	258
471A	139
660	645
673	143
727* (?)	300
777	7
922	158
927	354
954	274
956B	259
1121	259
1165	701
1172*	299, 674
1185	588
1238(?)	392
1296	609
1317*	69
1525H_2	132
1561*	263
1575**	127
1651	167
1676(?)	637
1791	132
1825B	167
1842	573
1844	384
1845	41
2014A	42
2200	597
2271	140
2075	se ovenfor: »tydning af naturlyd«

ORDLISTE

Her er optaget et udvalg af samlingens dialektord og -ordformer samt enkelte rigsmålsord. De vekslende stavemåder er bevaret, uden at der dog er tilstræbt fuldstændighed, og de ord, der blot forekommer en eller et par gange, er gengivet i den grammatiske form, hvori de optræder. M. h. t. begyndelsesbogstaver og å er retskrivningen den nugældende. I alfabetiseringen skelnes ikke mellem v og w, da brugen af disse bogstaver ikke er konsekvent. Forskellige staveformer angives ved skråstreger og parenteser, f. eks. bo(o)de/bohde = bode, boode el. bohde. I nogle tilfælde er det skønnet nødvendigt at angive ordklassen (adj. adjektiv, adv. adverbium, sb. substantiv, vb. verbum). Med Fb. henvises til H. F. Feilberg: Bidrag til en ordbog over jyske almuesmål. Kbh. 1886–1914.

a *jeg*
al *alen*
all-jenn *(helt) alene*
ande/anne *andre*
Andes/Annes *Anders*
ar *ad* (følles a.)
ar(r)be *arbejde* (sb.)
at = a et ɔ: *jeg ikke* (155)
atte(r)/att-e *efter* (si a. *se efter)*
attedrank *det sidste af dranken som destilleres over, ved brændevinsbrænding, hedder eftervin; a. hører formentlig hertil, skønt anvendt om ølbrygning* (314)
auten/awten *aften*
aww *ave* (sb.)
ba *bar* (vb. præt.)
bald-i *balje*
Ballemarken *Balling marked* (566)
bange *frygt* (vb. imperat.)
bar *børn*
bej *bid* (pl. bejje)
bej(j)e *bedre*
bejes *bides*
bejjskræhme *bissekræmmer*
benndhund *lænkehund*
betent *betænkt*
bettelstaw *tiggerstav*
Betteme-Marken *Bartholomæusdagsmarked*
bi'e *bed* (vb.)
bin *ben*
bissi låww *visselulle, vugge*
Bjat *Bjært*
bjen(n) *ben* (pl.)
bjæntænd *bentand*
Bjårkje' *Bjørnkær*
blih *blide* (sb.)
blyw(w) *blive*
blør *blød*
bo(o)de/bohde *både*
bow *bo* (vb., sb.)
bowen *boet, »hjemstedet« i børns leg*
bowwe *boede*
bowwse/bowser *bukser*
brixdae *kordør, ml. kirkeskib og kor*
browen *brun*
browstieg (765) *betydning?*
brues *brus, kortspil*
Brujjdål, æ *Brudedalene*
brælle *briller*
bræt *bredt*
brææg *bræge*
brø *brød* (sb.)
bueænn *bordende*
buwengoe *bondegård*

byk(k) *byg*
bæ'e *bær* (sb.)
bæjje *bedre*
bæj(j)st *bedst(e)*
bælle *bælg, skind*
bæssingtræ *skillevæg ml. båse*
bødled *kæmpede voldsomt (tyre)*
bøen *børn*
bøjhst *bøste ɔ: flæskeside, skinke*
bøl *tyr, kastreret som voksen*
børd'el *bøddel*
bågatter *bagefter*
båhg *bage*
båhn *barn*
båld *bold;* krøkke i en b. *(om hyrder) kryber sammen i en klump*
dae/dah/dar *dør(e)*
dawleståww *dagligstue*
dejn *degn*
dejnkar *kar til at ælte dej i, jf* dæjne
dejntrow *æltetrug*
denån *den anden*
dep *dyppe*
diet *dejen*
dje/djæ *deres*
do-re sown (629) *en ed, betydning?*
draww/dråw *drage*
Dres *Andreas*
dut *duede*
dye *dyr* (sb.)
dæ *dig*
dæh *dér*
dæjne *ælte (dej)*
dæmme *slå til af al magt*
dærå *deraf*
dætte *datter*
dæue *derude*
dæwel *djævel*
dø *død* (sb., adj.)
døj *dy ɔ: dynd*
døwl *djævel*
då *dag*
dåål *dale* (sb. pl.)
ed *æde*
ehren *æden*
end *ind(e)*
et(t) *ikke; intet, ingenting*
ett sue kloeg *ikke svært klog ɔ: temmelig dum*
ett unn *ikke uden ɔ: kun*
fah *fade*
far *fad*
faste *faster* (sb.)
fatte *fattig*
fempe *ride småt, trave jævnt*
ferrig *fed (forstærket form)*
fi-e/fih *fire*
fih-e *fede* (adj. pl.)
fild *faldt*
fjale *undselig*
fjerrevown *fjedervogn*
fjet *fedt* (sb.)
fjowten *fjorten*
fjærre *fjer*
flend *(grov) latter;* ændten æ e flend hæ grend *ɔ: for meget eller for lidt* (120) (*er* flend *og* grend *præt. part. af verber? jf. Fb.* »flin«)
fli'e *flere*
Fløj *Fly*
fløw *fløj*
fo *få* (adj.)
foe/foh *får* (vb. præs.)
fogoes *forgår*
foh-e *fare* (sb., *jf.* fåh)
fo(h)r *får* (sb.)
foorhåål *fårehale*
fowe *foged*
fowl *fugl*
frammes *køkken, bryggers*
frow *frue*
fræ *fra*
frøst *frost*
Fue *Fur*
fulle *følte*
fur'e *fure* (sb.)
fywe *fjor*
fæjst *fæste*
føh *føde* (sb.)
få-e/fåe(r) *far*

fåh *fade*
fåh *fare* (sb., 364)
fåhle *farlig, forskrækkelig*
fåhst *faste*
fålåh *forlade*
fåmie *formere, forøge*
fåmohr *formår*
fånyw *fornøje*
fåstohr *forstår*
fåståww *forstue*
fåtryr *fortryde*
fåtrøt *fortrudt*
fåurren *foruden*
fåwohr *forvar*
gahf *gabe*
gassi *gase*
gi *gik*
gis *gris (barneord)*
gittel *gæt til?*
gjae *gær*
gjaen/gjahn *gerne*
gjah *få til at gære* (65)
gjejslinge *gæslinger*
gjejste *gæster* (sb.)
gjelste *gøede*
gjenne *genner, driver*
gjerbuk *gedebuk*
gjø *gør(e)*
glov'e/glowe *glor*
glø(ø)r/gløø *glød (jf nr* 444)
glå *glad*
go *gå*
goe/go(r)h *gård*
goes *gås*
goesreh *gåserede*
gotoe *god tår ɔ: skål!*
gotten kåel *den gode karl, krabaten*
Grawesdåsmarken *Gregoriusdags-marked*
grend *grin, latter, jf* flend
gro *grå*
græbning/grævning *grebning ɔ: renden el. gulvet bag dyr i stald, hvor gød-ningen falder*
grøh/grøø *grøde*
gråhjel-er *(fejl for)* gråhjelmer *grå, med hvidt hoved* (500)
gue/gur'e *god*
Guj *Gud*
gwol *gulv*
gywt *gift*
gå(h) *gad*
gåvl *gavl*
halfjaa *halvfjerde*
halle *haler* (sb. pl.)
hallminne *halvmindre ɔ: endnu mindre*
harmet *ked af det, nedslået*
harre *harve*
havkål *havkarl, bruges dels om fisker, dels om en hajfisk (772 som stude-navn)*
hau'er/hawwe *havre*
hawwgo *havegård ɔ: indhegnet plads ved gården, hvor dyrene kunne slås løs*
hawwvown *havevogn ɔ: kassevogn, vogn med sidefjæle, der danner en åben kasse*
hejer *orden (gjør' h.)*
helle(r) *eller*
helmos *hest, øg*
helt *en lakseart*
henne *borte*
hie/hih-e *hede (= varme); (=* lyng-*hede)*
hiel *hel*
hjaj *hjade ɔ: lang, mager kvinde; fjan-tet, tåbelig person*
hjatte-æs *hjerter es*
hjattens frye *hjertens fryd*
hjoh-esweed *hyrdesved (hyrdernes ar-bejde* 122)
hjølli *hø-le*
hjøta-a *høtørre (se nr* 444)
hjårre *hyrder*
hjårtie *hjort til?* hjortes *ɔ: lege gætteleg med pebernødder (jf Fb.* »hjortes«)
hoe *hår*
hord *hård*

hork *en aborreart;* trække h. i land *alm. = snorke, men jf nr* 482
howw *huske*
howwtång *knibtang*
hue *hvor*
hu-e/hur'e *hoved*
hunn *hunde*
hunne *hundrede*
hunne o jæn *101, kortspil*
hur'e *ludder*
hur'en/hur(r)en *hvordan*
husløj *husly*
huvser *hoser*
hva-el do *hvad vil du*
hvedsten *se nr* 68, *note*
hwerre *fordreje, forvende*
hvi *hvorfor*
hwi *hvid(e)*
hvilling *hvidling, lille torskeart*
hviste *kaster*
hvitte *hvornår*
hwojmsawer *hvoddensager ɔ: den ager, hvor ploven vendes for enden af agrene, forpløjning*
hvov *hvo, hvem*
hwue *hvor*
hvæant *hverandre* (267)
hvæh/hwææ *hver*
hwånn *horn* (pl.)
hy *hø*
hyw *høj*
hywl *hjul*
hæ *eller*
hæe/hæh *her*
hæj *orden, jf* hejer
hæj(h)st *hest(e)*
hæjstkjør *hestekød*
hæjt *hægte, anv. i bet. bagatel, ligegyldigt småtteri* (540)
hælle(r) *eller*
hænie *herned*
høe *høre*
hø'enbyt *hønebytning, vel i bet. ringe handel* (481)
høt *højt*
høt *hørt*
høwwe *høved*
håe/hå-e *har*
hå(h)l *hale* (sb.)
håhn *hånd*
håj *havde*
håk *hug, prygl*
hårfisk *hajfisk*
hårt *hårdt*
håw *huske*
idå *i dag*
ijen/ijæn *igen*
ijoe/i johr *i år*
imænn *imens, så længe*
imån *i morgen*
in *end*
inno *endnu*
jaw(w)n *jævne;* j. i de gu-e *ordne i mindelighed* (562, *ironisk*)
jen *én*
jenn(e) *ene* (j. guldpæng')
ju(r)'e *jord*
jueløs *jordløs*
jæn *én*
jængång *engang*
jærnbøvl *jernbøjle*
Ka' Holgerste *Karen Holgersdatter*
Ka' Ronnenåm *Karen Rundtenom*
kallskend *kalveskind*
kasilken *ansigt? (Fb. har* k. = *nakke)*
kasine *kasino, kortspil*
kaste *grave*
kaste ned *begrave*
kavring *lille rundt brød*
kjahen *kærne* (sb.)
kjahr *kær* (sb. pl.)
kjel(l)d/kjelhd *brønd, kilde*
kjeldtrow *brøndtrug*
kjenn rå *give råd*
kjo(r) *kørt(e)*
kjowt *købt(e)*
kjælldwand *brøndvand*
kjøf *købe*
klee *klæde*
kløwwe *klove*

klår *klar, skinbarlig*
knajse *knager*
knapnoel/knappnohl *knappenåle*
knoeg *klem*
knygsåhn *flyvesand*
knyw *kniv*
knæjtt *børn*
knåg *snefog*
kohl *kål*
kornråd *rad høstet korn på marken*
kotie *kvarter*
kow(w) *ko*
Kovverup *Kobberup*
Krawsholm *Krabbesholm*
krevl *halt, ømbenet*
krens *kreds, ring*
kri *krig*
kræng *nøjeregnende* (526)
krøhver *krybber*
krøkke *kryber sammen*
krøw *krybe*
kråeg/kråhg *krage*
kuen *kone*
kuen *korn*
kukman(d) *gøg*
kvet *kvit*
kwonnegilld *konegilde*
kvældlas *(misforståelse for)* kvædelæs *ɔ: sidste læs, der køres hjem fra marken, folkene sidder på det og synger* (730)
kye/kyh-e *køre*
ky-ew *køb* (vb. imperat.)
kywwel *kuplet*
køll *kølle, lille hus indrettet til tørring af malt*
kå(e)l *karl*
kåhg *kage*
kåhr *kar*
kåk *hane*
Kårup Dyvdal *se nr* 277, *note*
kårwon *kar, pottetøj*
kåst *kaste(de)*
kåst *koste*
kåws *krus*
las *læs*
lat *lærred*
le *led*
leje *læder*
len *lindring;* fik l. *døde* (741)
let(t) *lidt*
li *lide ɔ: befinde sig* (vel 556)
lie *ler* (sb.)
liegraww *lergrave*
liemståeg *limstang*
ligne *gøre lige ɔ: bringe i lave*
li(i)kie *ligekær, ligeglad*
limmer *limer, fejekoste*
lin *bøjelig*
lisse *ligeså*
lissem *ligesom*
lo(e)t *lort*
loh *lår*
lokk-i *(inde)lukke, indhegnet jordstykke ved gården*
lokkivown *lukket vogn*
low *lo*
lowt *loft*
lu *lud*
lu/lu'e *lue, hue*
Luhn *Lund*
lummer *lumring ɔ: tynd vælling(?)*
lundstok *lundstik, pind der holder hjul på akslen*
lurdå *lørdag*
lyw *liv*
læ *lad* (vb.)
læh *lære*
læjjebue *læderbor*
lætte *lettere*
løf *løbe*
løjt *lygte*
løjt' *lugte*
løse vel *læse vil* (238)
løv-e *løber*
løwen *løbet*
løwer *lever* (sb.)
løvn/løwn *løgn*
løww *leve*
lå *lagt;* l. øh/øø *ødelagt*

lå(h) *lade* (sb.)
låhg *lage*
långkoel *langkål*
lånt *langt*
låntminne *endnu mindre*
Ma Yvste *Maren Iversdatter*
manne *mange*
manhwollem *mandolm*
mar *mad*
marken *marked*
mawwe *magre*
mejste *mester*
meldvej *vejstykket mellem hjulspor*
mi *min, mit*
mie/mih-e *mere*
mi(e)ne *mener*
mind-e/minne *mindre*
misyw *minsandten*
mjælgrøe *melgrød*
mjænninge *meninger*
moegvown *møgvogn*
mohl *male (korn)*
mohl *mål*
molel *morlil*
mommeltrell *manglestok*
mosser *moser*
mu'e/mue(r) *mor*
muhle *mullent (brød)*
mæ *mig*
mæ(j) *med*
mæl(l)me(r) *mellemmad(er)*
møj *meget*
møt *midt*
møtten *midten*
måg *møg*
måh *måde*
måhg *mage*
må(h)n *morgen*
målkys *(fejl for)* månkys *morgenkys*
mårrebro *morbror*
måst *marts*
måste *moster*
na'e/nar *nord*
nallege *nalliker ɔ: fingre*
ni *ned*
nieg *neg*
nies/nih-es *næse*
niøwen *niøje, lampret*
nybbæ *nybær ɔ: som nylig har kælvet (ko)*
nyv/nyww *nøje*
næe/nææ *når*
næ-es *nærmest* (487)
næt *nat*
næwwe *næver;* n. i æ hu-e *slagsmål* (562, *jf jawn)*
nø *nød* (sb.)
nø(j) *noget*
nøj *ny* (sb.)
nøjesawtensnætte *nytårsaftensmad*
nøj-or *nytår*
nøs *stald*
nåen/nåhn *(en) anden*
nåh *nåde* (vb.)
o *på*
oe *åd*
oel *ål*
o(e)r *år*
ongge *unger*
onnen *middagsmad*
opskywr *gilde, der fejres den dag kornet er i hus*
otting *ottendedel (tønde)*
ov'e sæ *oppe sig, blive kæphøj*
ownsrååg *ovnrage*
pa *par*
pati'e *partere*
patu *partout*
Pejr *Per*
pellerræjne *plaskregner*
pendswejn *pindsvin*
penndhus *pindehus*
pest/pist *pissede*
pevve *peber*
Pie *Per*
pihffeld *pibefuld, stop*
ploww *pløje*
pløse *griber (i leg)*
pottskor *potteskår*
pregl *prikkel ɔ: brod, spids, syl o. l.*

præjst *præst*
pråL *pral*
pues/puh-es *pose*
pæhl *pægl*
Pæj(j)e *Per*
pång *pung*
påt-e *potter*
rakke *rakker (også kortspil)*
ralte *laser*
Randes *Randers*
rejnæll *regnbyge*
revl *bundt, knippe; skare* (727)
ries *ris*
rind *skorpe*
rohve *råber*
ronnivæjer *vædder*
roregn *rogregn, støvregn*
rowmarken *rugmarked*
rowwbrø *rugbrød*
ruhs *skumme, bruse*
ruhs *ruse;* bohde i r. å puh-es *både i pose og i sæk*
rywes *rives*
rædle *ræddelig, skrækkelig*
ræj *red*
ræj *ræd*
røhmye *røde myrer*
røje *rydder*
rør'en *rådden/rådne*
røwen *reven*
røwt *rift, det at rive, slide i det;* hwærken r. hæ skrøwt *aldeles ikke*
røøskjek *rødskæg*
rå *råd*
råhr *rar(t)*
råste *rusten*
salde *tage af, falde (hævelse)*
sale *sadler* (sb. pl.)
sam-el *sammen*
sej *sidde*
sejje *sidder*
sejje *siger*
sejs *seks*
sel' *seletøj (til hest)*
si *sine, dens*
si *se*
siel *sjæl*
sime *snoet (halm-)reb*
sjangfus *konfus*
sjel/sjæl *selv*
skahve sæ *skaber sig*
skaltorn *rabalder*
Skaww *Skave*
ski *sker* (vb.)
skie/ski-e *skeer* (sb. pl.)
skirren *skiden/skidne*
skjefeld *skefuld*
skjekk *skæg*
skjevl *vanartet person*
skjowt *skørt*
skjælling *skilling*
skjødt *skudt*
sko *skåret* (84)
skol *skål*
skowe *skor* (vb. præs.)
skrawwvown *hestevogn med skrave ɔ: firkantet ramme lagt oven på sidefjælene*
skrudsi *skrattende lyd* (728, *jf note)*
skræjje/skrær'e *skrædder*
skræp *madkasse*
skrøwt *skrift, jf* røwt
skuel *asen, skurk*
Skyv'/Skyww *Skive*
skå(e)/skåh *skade* (sb.); *skade(r), lide(r) skade* (vb.)
skåhl *skal* (sb.)
skåhnbassier *skarnbasser*
skår *et stykke så bredt, som leen skærer i et hug, fra den ene ende af marken til den anden*
slant'en *daskende*
slarre *sladrer*
sleg *kælen; slesk*
sli-ve *sliber*
slugg *sluge*
sluri *stærk, men klodset person*
sme *smed*
smelt *en lakseart*
smo *små*

smokoel *småkål, kortkål*
småhg *smage*
snorre *hastig, vred* (*Fb.* »snur«)
snåe *snar(t)*
so *sad*
so *så* (vb.)
sop *suppe*
sow *so*
sown *sogn*
spehsi *specie*
spel *spil*
spell *spild;* te s. *til spilde*
spelt *spillede; spildte*
spurre *spurgte*
spå konng *spar konge*
spåå *spade*
stah *større*
stamm *stamme, kortbunke*
stappe *stopper*
ste' *sted ɔ: fæst* (vb.)
stel *stille*
stjanne *stjerner*
stjænne *sliber (på sten)*
sto sæ *stå sig*
stom'el *stumle ɔ: snuble*
stomphålle *stumphalet*
stonthueser *stunthoser ɔ: fodløse strømper*
stoore *stodder*
stowgwol *stuegulv*
strangeren *strabadseren*
strekk *strikke, snor*
stro *strå*
strudjen *hård anstrengelse, strid*
stræntt *garnhaspe*
strån *strand*
stue/stuh *stor*
stu'e *stude*
stuefælle *storefælled*
stuel o *stole på*
stuestow/stueståww *storstue*
stur'e/sturre *store*
sturrig *stor (forstærket form)*
stuwwe *stude*
stæhl *stjæle*
stænngstye *stings tyr (som vil stange)*
stætt' *stætte ɔ: sted hvor man kan komme over dige*
stø' *stykke* (740)
støf *støbe ɔ: lægge byg i vand til spiring*
stønnis *stodder, gammel fyr*
støvt *støbte*
støwt *trillebør*
støwwl *støvle*
ståhg *stage, lysestage*
stå(h)kle(r) *stakler*
ståhnen/stånend *stående*
stållen *stjålet*
stån *stund;* de s. *imens*
sue *sur*
sue/su'e *svært, særdeles*
suel *sol*
Suhn *Sund (se nr* 278, *note)*
swennhus *svinesti*
swerpp *svirp ɔ: svidende slag*
swoh-e *svare*
svot/swot *sort*
svottehwol *sorte hul ɔ: tugthuset*
swurre *svarer* (475), *svarede* (392)
swynspand *svinespand, spand til svinefoder*
svætte *svedte*
Syeby *Søby*
syen *syn;* å'e s. *af syne*
sywskip *syvskæppe;* s. sæk *sæk, der rummer 7 skp.*
sæ *sig*
sæel *sjæl*
sæh-er *sæder ɔ: passer, stemmer*
sæhl *sælge*
sæje *siger*
sæjs *seks*
sælki *silke*
sæm *søm*
sænngnawe *mandligt lem* (navr *et stort bor)*
sæ-æl *sælg*
søen *sådan*
søgn *jævn; ringe, ussel*

søjnoel *synål*
sø-nen *sådan en*
Søvl *Sevel*
så *sagde*
såge *sgu*
Såhl *Sale*
så(h)l *sadle*
såjjhus *hus bygget af græs-, lyngtørv (søjer, sadder)*
såld *sold*
sårre *sorger*
tah(-e)/tahr *tørre* (sb., adj., vb.)
tanne *terner*
task *tærskede*
te *at, til*
tebåhg *tilbage*
tent *tænkte*
terede *parat*
Thisse *Tise*
tho *indledende partikel uden særlig bet., markerer (overrasket) udbrud*
ti *tid*
tie(r)/tih-e *tjære* (sb.)
tih-e *tier* (vb.)
tihle *tidlig*
tilred' *parat*
tint *tænkte*
to *se* tho
to *tår*
to te *tog til ɔ: begyndte*
to(h)l *tåle*
tommerum: gå i sin egen t. *sine egne tanker*
tow *to (= 2); to (= vaske)*
trell *trille*
tri-en *trin, skridt*
trour/trowwe *tror*
trow *trug*
trænne *se* vænne
trørre *tredive*
twat *tværs*
tvielt *tvivlede, havde anelser*
tye/ty'e *tyr*
tæhl *tælle*
tæm *tømme* (sb.)
tærme *tarme*
tøe *tøder ɔ: spilder tiden*
tøl *tolv*
tørre *tørv*
tørrebassi *tørvebasse, skarnbasse*
tørrehues *tørvehus*
tåegsaws *tagsaks*
tåhl *tale* (sb.)
tålle *tålig ɔ: tam, omgængelig*
tåmm *tomme* (adj. pl.)
tårr-i/tååri *tosse*
Tåstum *Tastum*
tåw *to (= 2)*
tåwt *toft*
tååsk *taske*
ue/u-e *ud*
uen *ond*
uen *vogn*
undbokken *uventet*
unn *uden;* ett u. *ikke uden, blot*
ur'e *ord*
ur'en/urren *uden*
urete *vorter*
utte *vogter* (vb.)
wah(-e) *værre*
wal *vel*
wallbeslawwen *velbeslået*
wavvelhus/wawelhus *våbenhus*
vedkåst *brændestak; det sted ved gården, hvor hjembragt brænde anbringes*
vejlo *vejr(lig)*
ver *vide/ved* (vb.)
vi'e *ved* (vb.)
vief/vihf *vibe*
Vihm *Vium*
villing *vælling*
Vind' *Vinde*
vine *se nr* 444
vinie *vinduer*
vi'æ *videre?* (312)
Wohær *Vorherre*
Wojnsager *Odinsager*
Wojensjæje/Wojnsjegger *Odinsjægeren*
wojnste *onsdag*

wol *ol*
Wolle *Ole*
wont *optændt af begær*
worr *vare(r)* (sb., vb.)
worr *varsel*
wos *os*
wot *været*
vrej *vred* (adj.)
Vrested *Vridsted*
vrøøhue *rodehoved*
vrå *vrad ɔ: ornegal (so)*
væ(æ)/væh *være*
væj(j)e/væjer *vædder*
væk(k) *væg*
væl *vil*
vænne å trænne *vender og drejer sig uden at kunne gøre sig færdig*
værles *pludseligt, hovedkulds*
værre *vædde*
værre *værge*
værresmoel *væddemål*
Yw-e *Iver*
æ *det; ubest. art.*
æjje *ejer*
æk(k) *æg (en og et)*
ængkekuen *enkekone*
ænne *ender, spidser*
ærrekbrøgge *eddikebrygger*
ød *forøde;* ka hwerken ød heller fød *gør hverken fra eller til*
øegkjae *øgkær*
ø-el *smal skindrem;* hwærken ø. hæ ærm *ingenting*
øglåh(l) *se nr* 364
øh/øø *øde*
ølle *elleve*
øv'en/øwn *øjne*
øw(w)e/øwer *over*
øøgky-ern *øgkørende ɔ: i besiddelse af hestevogn*
øølåh *se nr* 364
å *og*
å *af*
å mæ *af med*
åes *rumpe*
åhsk *aske*
Åkkje *Åkær*
ål *al*
ålam *hunlam*
ålde/ålle *aldrig*
ålle *alle*
åltes *alters*
åltie *altid*
åmm *omme*
åmmfu *omfure ɔ: pløjning af én fure hen og én fure tilbage*
ånne *under*
ånt *andet*
åwwe *ovre (på et hus), tag*
åwwsen *tyregal (ko)*

I det sidste bind af Jeppe Aakjærs *Studier fra Hjemstavnen*, som udsendtes posthumt i 1932 under titlen *Fra Sallingland til Øresund*, optrykte udgiveren, August F. Schmidt, nogle optegnelser direkte fra *Skattegraver*-manuskriptet, nemlig

nr. **564** s. 21f.,
nr. **168** s. 23f.,
nr. **172** s. 24,
nr. **245** s. 24, og
nr. **651** s. 24.

Hertil kommer s. 101 en kortfattet genfortælling af nr. **17–18.** De foregår i Sevel sogn, hvilket passer nøje med, at Aakjær tilskriver Johannes Villadsen dem – se indl. s. XVIII.